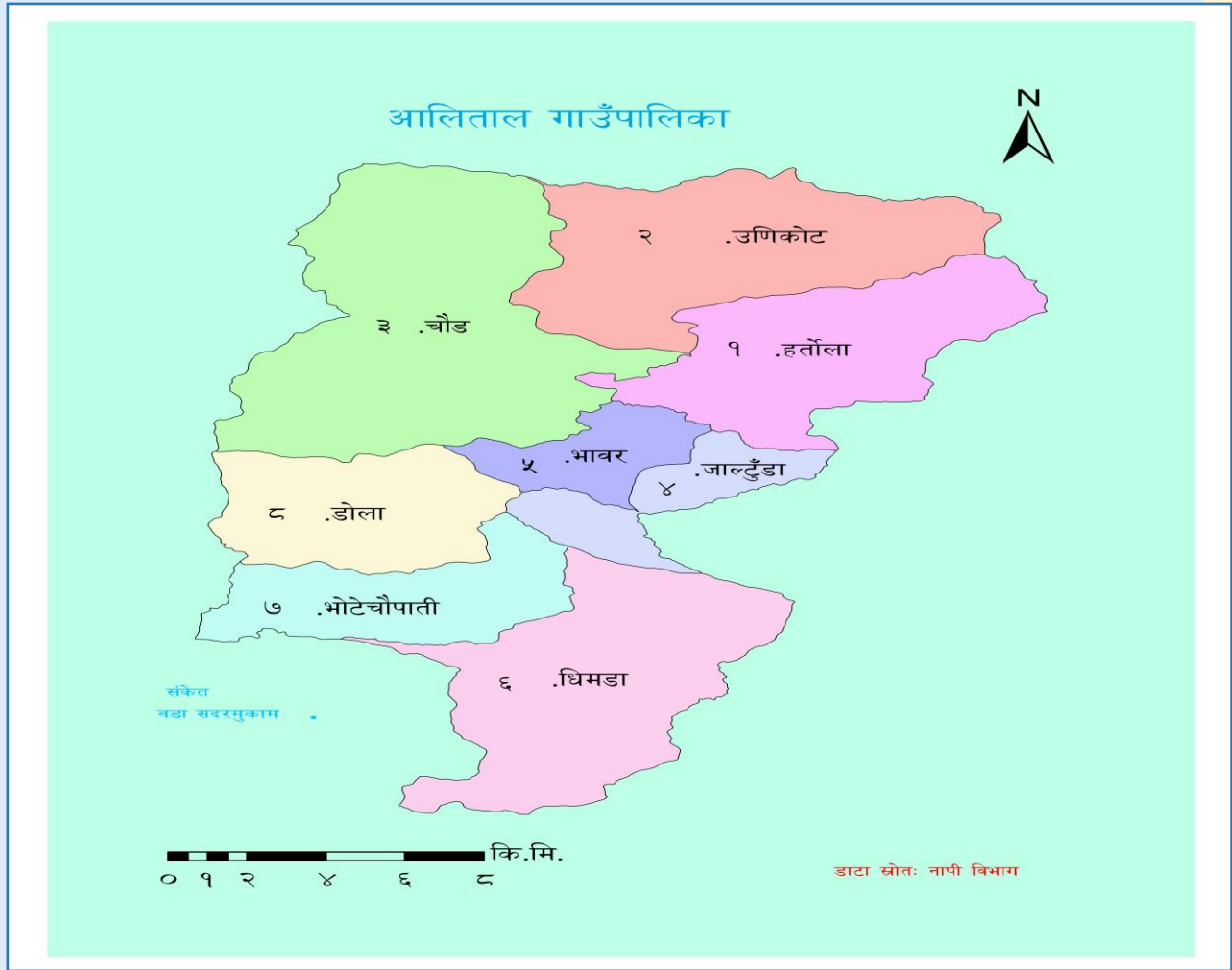

आलिताल गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८२

Aalital Rural Municipality Profile, 2026

नेपाल सरकार

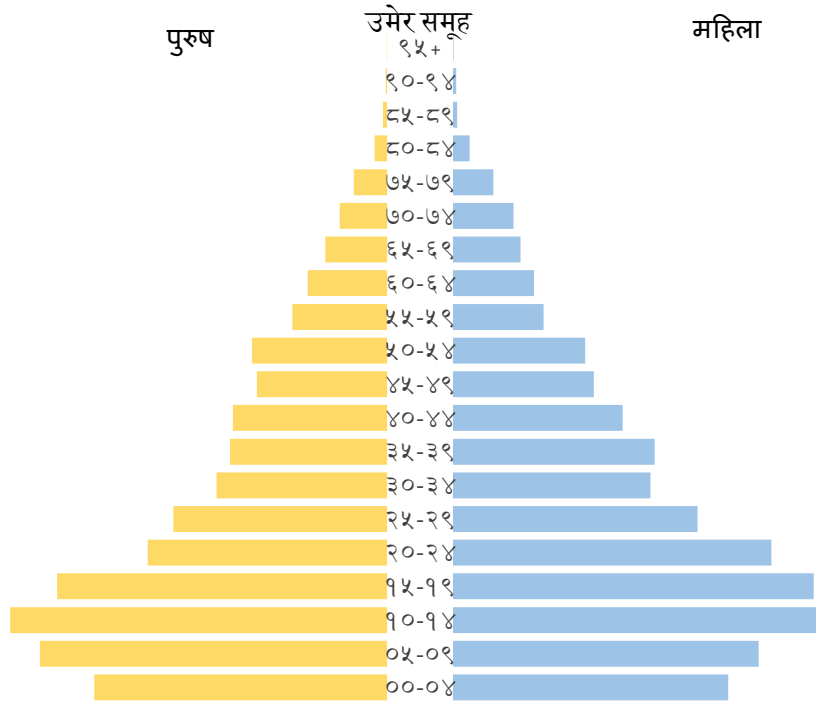
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

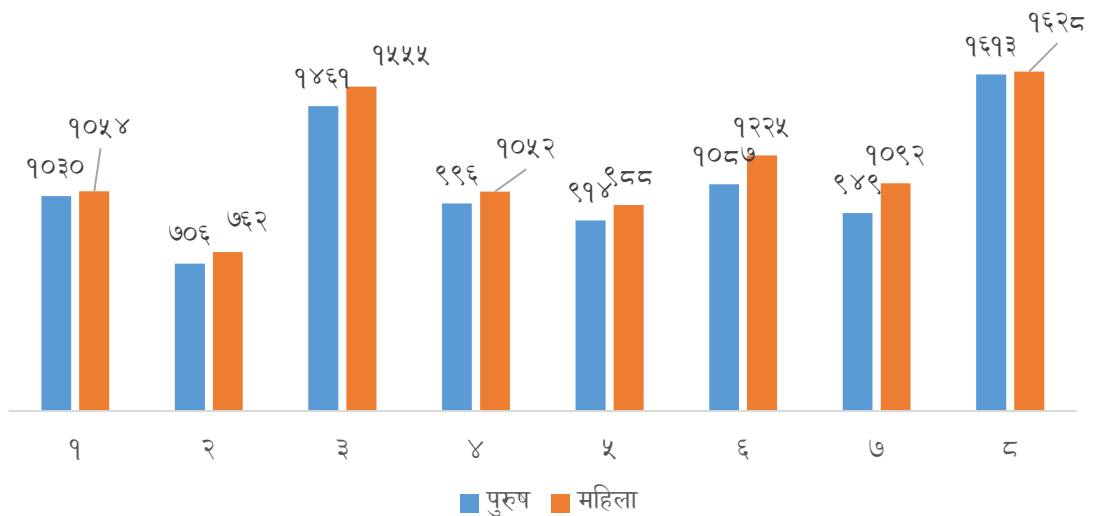
तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कैलाली

आलिताल गाँउपालिकाको जनसङ्ख्या पिरामिड

उमेर र लिंग अनुसारको जनसङ्ख्या

वडा र लिंग अनुसार आलिताल गाँउपालिकाको जनसंख्या

प्रकाशक: तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कैलाली

फोन नं:- ०९१-५९१३४७

वेभ साइट: <https://scokailali.nsonepal.gov.np/>

इमेल: scokailali@nsonepal.gov.np

प्रकाशन वर्ष: २०८२

प्रकाशन प्रति:

©सर्वाधिकार: तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कैलाली

मुद्रक:

अनुरोध

मुलुकको आर्थिक विकास तथा योजना निर्माणमा यथार्थ तथ्याङ्कको महत्वपूर्ण भुमिका रहन्छ। राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय र यस कार्यालयबाट समय-समयमा सञ्चालन गरिने विभिन्न गणना, सर्वेक्षण र लगत सूची संकलन कार्यका लागि खटिई आउने कर्मचारीलाई सहि सत्यतथ्य विवरणहरू उपलब्ध गराई मुलुकको विकास सम्बन्धी योजना निर्माणमा सहयोग गरिदिन हुन अनुरोध छ। तपाईंले उपलब्ध गराउनु भएको तथ्याङ्क, तथ्याङ्क ऐन, २०७९ बमोजिम गोप्य रहनेछन् साथै उक्त तथ्याङ्क तथ्याङ्कीय प्रयोजनका लागि मात्र प्रयोग गरिनेछन्।

तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कैलाली

आलिताल गाउँपालिका
गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

भिमदत्तपुर, डडेल्धुरा
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

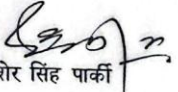
शुभकामना

तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कैलाली र आलिताल गाउँ पालिकाको समन्वयमा यस पालिकाको वस्तुगत विवरण प्रकाशित हुन लागेकोमा खुशी लागेकोछ ।

यस प्रकाशनले यस आलिताल गाउँपालिकाको विभिन्न भौगोलिक, जनसाङ्ख्यिक, आर्थिक, सामाजिक तथा अन्य विषयगत क्षेत्रहरूको तथ्याङ्क एवं जानकारी सरोकारवालाहरूलाई उपलब्ध गराई गाउँपालिकाको नीति निर्माण, निर्णय प्रकृया र योजना तर्जुमामा सघाउ पुर्याउने अपेक्षा गरेको छु ।

विभिन्न क्षेत्रगत तथ्याङ्क एवं सूचनालाई समेटि तयार गरिएको यस वस्तुगत विवरणले गाउँपालिकाका विभिन्न पक्षलाई परिचित गराउनुका साथै विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरू, निजि क्षेत्र, विद्यार्थीहरू, अनुसन्धानकर्ताहरू र अन्य सरोकारवालाहरूलाई नीति निर्माण, निर्णय प्रकृया, योजना तर्जुमा तथा अध्ययन अनुसन्धानको लागि भरपर्दो आधार उपलब्ध गराउनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु ।

अन्तमा यो वस्तुगत विवरण तयार गरी प्रकाशन गर्नेमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्याउने तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कैलालीका प्रमुख एवं कर्मचारीहरू र यस गाउँपालिकाका प्रतिनिधिहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत लगायत सम्बद्ध सबैलाई हार्दिक धन्यवाद दिँदै प्रकाशनको सफलताको शुभकामना व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

शेर सिंह पार्की

अध्यक्ष

आलिताल गाउँपालिका, डडेल्धुरा

* शेर सिंह पार्की

गाउँपालिका अध्यक्ष

फोन नं. ०१-५९१३४३
ईमेल : scokailali@gmail.com

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कैलाली

पत्र संख्या: २०८२/८३
च.नं:

तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कैलालीले आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, जनसाङ्ख्यिक, भौगोलिक, राजनीतिक लगायत विविध क्षेत्रका तथ्याङ्कहरू एकीकृत गरी आलिताल गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरेको छ। छरिएर रहेका विभिन्न सूचनाहरू एकत्रित गरी तयार गरिएको यस वस्तुगत विवरणले विकासको वर्तमान अवस्थाको तथ्यपरक प्रतिबिम्ब लाई उजागर गर्ने कार्य मात्र नगरी विगतका कार्यक्रमहरूको उपलब्धिको मूल्याङ्कन एवम् भएको अभ्यास तथा तथ्यमा आधारित नीति निर्माण, योजना तर्जुमा तथा विकासमूलक कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको निमित्त भरपर्दो र विश्वसनीय आधार पनि प्रदान गर्ने अपेक्षा यस कार्यालयले गरेको छ। तथ्यमा आधारित योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्नु नै प्रभावकारी शासनको मूल आधार हो भन्ने मान्यताका साथ यो वस्तुगत विवरण नीति निर्माता, योजनाकार एवम् सरोकारवालाहरू सबैको लागि सहयोगी सिद्ध हुनेछ भन्ने विश्वास राखिएको छ। स्थानीय तहको दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न, स्रोत साधनको उचित व्यवस्थापन गर्न तथा विकासको प्राथमिकता पहिचान गरी अधि बद्धन यो वस्तुगत विवरण मार्ग दर्शक बन्नेछ भन्ने विश्वास गरिएको छ।

यो वस्तुगत विवरण तयारीमा कतिपय कमीकमजोरी र त्रुटीहरू रहन सक्छन्। यसलाई थप परिष्कृत र त्रुटी रहित बनाउन यहाँहरूको निरन्तर रचनात्मक र सकारात्मक सुझावको अपेक्षा यस कार्यालयले गरेको छ। यस वस्तुगत विवरणमा उल्लेखित सूचना तथा विवरण उपलब्ध गराउनुहुने आलिताल गाउँपालिकाको कार्यालय, सूचना प्रविधि अधिकृत नवराज ओझा, अन्य फाँट प्रमुख एवम् सम्पूर्ण कर्मचारीहरू प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दै आगामी दिनहरूमा पनि यसै किसिमको साथ र सहयोगको अपेक्षा यस कार्यालयले गरेको छ।

अन्तमा आलिताल गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीमा खटिनुहुने तथ्याङ्क अधिकृत दानवहादुर ऐडी, सुपरिवेक्षक द्वय रघुनाथ जोशी र कृष्ण सिंह खड्का लाई हार्दिक धन्यवाद।

पौष २०८२

गोविन्दप्रसाद न्यौपाने
तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कैलाली

आलिताल गाउँपालिका
गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

भिमदत्तपुर, डडेल्धुरा
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

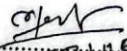

शुभकामना

तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कैलालीले यस गाउँपालिकाको समन्वयमा यस आलिताल गाउँपालिकाको भौगोलिक, जनसाङ्ख्यिक, सामाजिक, आर्थिक, शैक्षिक आदि विवरणहरू समावेश गरी गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण (Profile) तयार पारी प्रकाशन गर्न लागेकोमा हामिलाई खुशि लागेको छ । तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयले यस गाउँपालिकालाई छनोट गरी यो वस्तुगत विवरण तयार गरिदिएको मा कार्यालयप्रति आभारी छौं ।

यो वस्तुगत विवरण आलिताल गाउँपालिकाको बारेमा सरोकार राख्ने व्यक्ति एवं संस्थाहरू, जनप्रतिनिधि, योजनाकार, समाजसेवी, अध्ययन अनुसन्धानकर्ता, शिक्षक, विद्यार्थी, पर्यटक लगायत अन्य क्षेत्रका व्यक्ति वा संघसंस्थाको लागि विभिन्न प्रयोजनका हिसावले त्यत्तिकै उपयोगी हुने विश्वास लिईएको छु ।

यो प्रकाशनलाई यो स्वरूपमा प्रकाशन गर्नको लागि विभिन्न तवरबाट योगदान गर्नुहुने तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कैलालीका प्रमुख एवं कर्मचारीहरू, यस गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिज्यूहरू, गाउँपालिकाका विभिन्न विषयगत शाखाका कर्मचारीहरू लगायत सम्पूर्णमा हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दै यो प्रकाशनको सफलताको समेत शुभकामना व्यक्त गर्न चाहान्छु ।

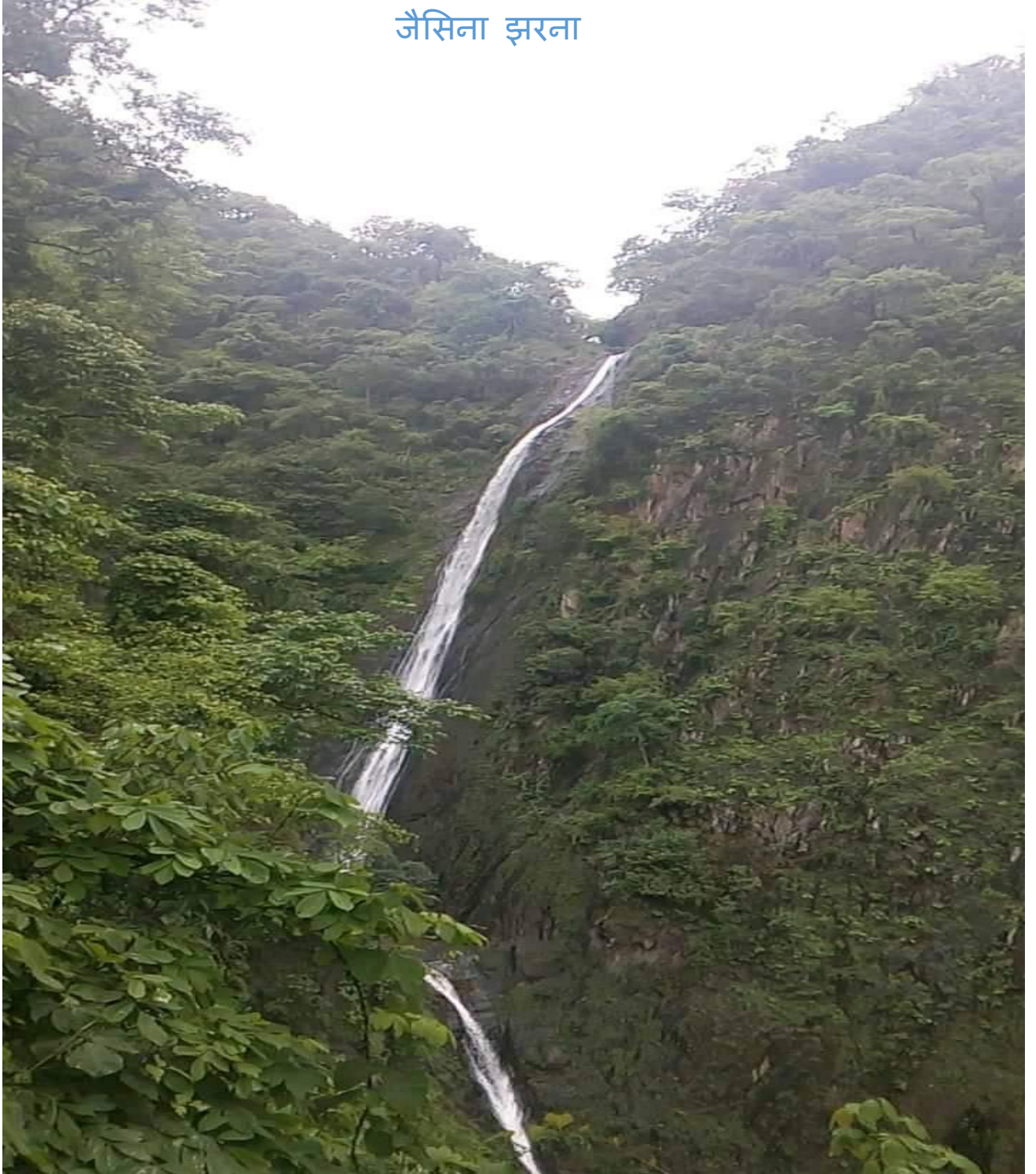

०८२१०९१९
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
आलिताल गाउँपालिका, डडेल्धुरा

लक्ष्मण बहादुर कामी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

आलिताल

जैसिना झरना

विषय सूची

खण्ड-१ आलिताल गाउँपालिकाको परिचय.....	१
१.१ आलिताल गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय.....	१
१.२ भौगोलिक अवस्थिति.....	१
१.३ वडाहरूको आधारभूत विवरण.....	२
१.४ भू-आकृति तथा भू-उपयोग.....	४
१.५ प्रमुख प्राकृतिक सम्पदाहरू.....	५
१.६ धार्मिक परम्परा तथा चाडपर्वहरू.....	५
१.७ प्रमुख ऐतिहासिक, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरू.....	६
१.८ हावापानी.....	८
१.९ व्यापारिक केन्द्रहरू.....	९
खण्ड-२ जनसांख्यिक विवरण.....	१०
२.१ जनसंख्या सम्बन्धी आधारभूत विवरण.....	१०
२.२ पछिल्ला दुई जनगणना वर्षहरूमा आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या.....	१२
२.३ वडा अनुसारको जनसंख्या, परिवार संख्या, जनघनत्व र वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर.....	१४
२.४ आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या प्रवृत्ति.....	१६
२.५ लिङ्ग र उमेर समूहअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या.....	१७
२.६ कुल आश्रित अनुपात.....	१८
२.७ बृहत् उमेर समूह र विशेष उमेर समूहअनुसार जनसंख्या.....	१९
२.८ आलिताल गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या प्रक्षेपण.....	२०
खण्ड-३ भाषा, धर्म तथा जातजाति अनुसारको जनसंख्या.....	२३
३.१ धर्मअनुसारको जनसंख्या.....	२३
३.२ मातृभाषा अनुसारको जनसंख्या.....	२४
३.३ जातजाति अनुसारको जनसंख्या.....	२४
३.४ परिवारको आकार अनुसार परिवार संख्या.....	२५
खण्ड-४ महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, तथा अपाङ्गता.....	२७
४.१ स्थिर सम्पत्तिमा महिलाको स्वामित्व.....	२७
४.२ बालबालिकाको साक्षरता दर.....	२८
४.३ बालबालिकाहरूको विद्यालय जाने अवस्था.....	२८
४.४ पाँच वा सोभन्दा मुनिका बालबालिकाको जन्म दर्ताको अवस्था.....	२९
४.५ अठार वर्ष मुनिका बालबालिकाको बसाइँको प्रवन्ध.....	३०

४.६ बाल आश्रित अनुपात	३१
४.७ बाल विवाहको अवस्था	३२
४.८ बाल श्रमको अवस्था	३३
४.९ अपाङ्गताको किसिमअनुसार जनसंख्या	३४
४.१० अपाङ्गताको अवस्था	३५
४.११ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको साक्षरता स्थिति	३६
४.१२ विधवा तथा एकल महिलाको संख्या	३७
४.१३ लिङ्गअनुसार परिवारमूली	३७
४.१४ ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्धी विवरण	३८
खण्ड-५ विवाह र प्रजनन सम्बन्धी विवरण	४०
५.१ दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्याको वैवाहिक स्थिति	४०
५.२ लिङ्गअनुसार विवाहको मध्यक उमेर	४१
५.३ उमेर समूहअनुसार दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको विवाहित जनसंख्या	४२
५.४ पहिलो विवाह गर्दाको उमेरअनुसार दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको विवाहित जनसंख्या	४२
५.५ जीवित रूपमा जन्माएका बच्चाको संख्याअनुसार विवाहित महिलाहरूको संख्या	४४
५.६ जीवित रूपमा जन्माएका बच्चाको संख्या र आमाको उमेरअनुसार महिलाहरूको संख्या	४५
५.७ विवाहित महिलाको उमेर अनुसार विगत १२ महिनामा जीवित जन्मेका शिशुको संख्या	४६
५.८ मृत्यु भएका छोराछोरीको संख्याअनुसार १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिलाहरूको संख्या	४६
५.९ मृत्यु भएका छोराछोरीको संख्याअनुसार महिलाहरूको संख्या	४७
५.१० आलिताल गाउँपालिकामा १५-४९ वर्षका महिलाले जन्माएका बच्चाको अवस्था	४८
खण्ड-६ बसाइँसराई तथा अनुपस्थित जनसंख्यासम्बन्धी विवरण	४९
६.१ जन्मस्थानको आधारमा जनसंख्या	४९
६.२ पहिले अक्सर बसोबास गरेको स्थानको आधारमा जनसंख्या	५०
६.३ हाल बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँसराई गरेको अवधि अनुसारको जनसंख्या	५०
६.४ आजीवन बसाइँसराईको अवस्था (Life Time Migrant)	५१
६.५ हाल बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँसराई गरी आउनुको मुख्य कारणअनुसार जनसंख्या	५२
६.६ गएको देशअनुसार विदेशवाट फर्केका व्यक्तिहरूको संख्या	५३
६.७ पछिल्लो पटकको अक्सर बसोबास विदेश भएकाहरूको विदेशमा वसेको अवधि अनुसारको जनसंख्या	५३
६.८ अक्सर अनुपस्थित परिवार र जनसंख्या	५४
६.९ स्वदेशमा अनुपस्थित (विदेश गएका) व्यक्तिको उमेर समूहअनुसार जनसंख्या	५५
६.१० विदेश गएका (अनुपस्थित) व्यक्तिहरूको गएको देशअनुसार जनसंख्या	५५
६.११ विदेश जानुको मुख्य कारणअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या	५६
६.१२ विदेश गएको अवधिअनुसार अनुपस्थित जनसंख्या	५६

६.१३ विदेश जाँदाको वखत उत्तिर्ण गरेको शैक्षिक तहअनुसार अनुपस्थित जनसंख्या	५७
खण्ड-७ पारिवारिक सेवा सुविधा तथा पहुँच.....	५८
७.१ खानेपानीको मुख्य स्रोतअनुसार परिवार संख्या	५८
७.२ परिवारमा खाना पकाउन प्रयोग गरिने मुख्य इन्धनअनुसार परिवार संख्या	५८
७.३ बत्ती वालन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनको स्रोतअनुसार परिवार संख्या	५९
७.४ परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकारअनुसार परिवार संख्या	६०
७.५ परिवारले उपयोग गरेका घरायसी साधन तथा सुविधाहरू	६१
७.६ घरको गुणस्तरीयताको वर्गीकरणअनुसार परिवार संख्या.....	६२
७.७ शहरी तथा ग्रामीण जनसंख्या.....	६३
७.८ बैङ्क वा वित्तीय संस्थामा पहुँचसम्बन्धी विवरण.....	६४
७.९ बैङ्क, वित्तीय संस्था तथा सहकारीबाट ऋण लिएका परिवार संख्या	६५
खण्ड-८ घरको संरचना तथा उपयोग	६६
८.१ परिवारले प्रयोग गरेको घरको स्वामित्वअनुसार परिवार संख्या	६६
८.२ परिवारले प्रयोग गरेको घरको जगअनुसार परिवार संख्या	६६
८.३ परिवारले प्रयोग गरेको घरको बाहिरी गारोअनुसार परिवार संख्या	६७
८.४ परिवारले प्रयोग गरेको घरको छानाअनुसार परिवार संख्या	६८
८.५ परिवारले प्रयोग गरेको घरको भुईँअनुसार परिवार संख्या.....	६९
८.६ मुख्य प्रयोगअनुसार घर संरचना/भवनको संख्या.....	७०
८.७ आवासीय घर निर्माणको लागि सरकारी अनुदान प्राप्त गर्ने परिवार.....	७०
८.८ घरको आयु अनुसार घर संरचना/भवनको संख्या	७१
खण्ड-९ स्वास्थ्य तथ्याङ्क.....	७२
९.१ स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण.....	७२
९.२ स्वास्थ्य संस्थाको जनशक्ति विवरण.....	७२
९.३ मुख्य स्वास्थ्य सूचकहरू	७३
९.४ प्रमुख रोग तथा विरामहरू	७४
९.५ विगत वाह महिनामा परिवारमा भएको मृत्युको संख्या	७५
९.६ मृत्युको कारण अनुसार मृतकको संख्या	७६
९.७ विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका मृतकको उमेरअनुसार आलितालको मृतकको संख्या	७६
९.८ मृत्यु हुँदाका वखतको अवस्था र बृहत् उमेर समूहअनुसार महिला मृतकको संख्या.....	७७
खण्ड-१० शैक्षिक तथ्याङ्क.....	७८
१०.१ पाँच वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिको साक्षरता स्थिति	७८
१०.२ पाँच वर्ष देखि पच्चीस वर्ष उमेर समूहको जनसंख्याको हाल विद्यालय अध्ययनको अवस्था	७९

१०.३ पन्ध्र देखि चौविस वर्ष सम्मका युवाहरूको साक्षरता स्थिति	८०
१०.४ पन्ध्र वर्ष माथिको प्रौढ साक्षरता दर	८१
१०.५ उत्तीर्ण गरेको कक्षा वा तहअनुसारको जनसंख्या	८२
१०.६ जातजाति तथा लिङ्गअनुसारको आलिताल गाउँपालिकाको साक्षरता दर	८२
१०.७ उमेर समूहअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको साक्षरतादर	८४
१०.८ अध्ययनको क्षेत्रअनुसार दश जोड दुई वा सोसरह उत्तीर्ण गरेको जनसंख्या	८४
१०.९ शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण	८५
१०.१० शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण	८६
१०.११ शैक्षिक सूचकहरू तथा लक्ष्यहरू	८७
१०.१२ विद्यालयको किसिम तथा तहअनुसार विद्यार्थी विवरण	९२
१०.१३ तहगतरूपमा सामुदायिक विद्यालयको शिक्षक विवरण	९३
१०.१४ प्राविधिक धारतर्फ कक्षा ९-१२ को कार्यक्रम संचालन गरेका विद्यालयको विवरण	९३
खण्ड-११ आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	९४
११.१ आर्थिक गणना २०७५ अनुसार प्रतिष्ठान संख्या र संलग्न जनशक्ति	९४
११.२ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार प्रतिष्ठान संख्या	९४
११.३ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणअनुसार प्रतिष्ठानमा संलग्न व्यक्तिको संख्या	९५
११.४ दश वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्याको आर्थिक सक्रियताको स्थिति	९५
११.५ दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्याको आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्या प्रतिशत	९६
११.६ विगत वाह महिनामा आर्थिक काममा संलग्न रहेको अवधि अनुसारको जनसंख्या	९७
११.७ आर्थिक काममा संलग्न भएको महिनाअनुसार दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या	९७
११.८ शैक्षिक अवस्थाअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक क्रियाकलाप	९८
११.९ कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रमा रोजगारको अवस्था	९८
११.१० रोजगारको घरायसी तथा गैरघरायसी क्षेत्रअनुसार जनसंख्या	१००
११.११ उमेरअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिकरूपले निष्क्रिय जनसंख्या	१०१
११.१२ आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्याको मुख्य पेशाअनुसारको विवरण	१०१
११.१३ मुख्य पेशा र उमेर समूहअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या	१०२
११.१४ आर्थिक क्रियाकलापको औद्योगिक क्षेत्रअनुसार जनसंख्या	१०२
११.१५ औद्योगिक वर्गीकरण र लिङ्गअनुसार आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्या	१०४
११.१६ आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्याको रोजगारको संस्थागत क्षेत्र	१०५
११.१७ आर्थिकरूपले निष्क्रिय हुनुको कारणअनुसार जनसंख्या	१०५
११.१८ आर्थिक कामको क्षेत्र र पेशा अनुसारको आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या	१०६
११.१९ कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय संचालन गर्ने परिवार	१०८
११.२० सम्पन्नताको पञ्चमक वर्गीकरण अनुसारको जनसङ्ख्या तथा परिवार संख्या	१०८

११.२१ प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत वेरोजगारको सूचिमा सुचिकृत ब्यक्तिको संख्या	१०९
खण्ड-१२ कृषि, वन तथा वातावरण	११०
१२.१ कृषक परिवार संख्या, क्षेत्रफल, कित्ता संख्या, औसत कित्ता संख्या तथा सिंचित क्षेत्रफल.....	११०
१२.२ कृषि चलनले चलन गरेको जग्गाको उपभोग	११०
१२.३ कृषि चलनले चलन गरेको जग्गाको उपयोग	११२
१२.४ पाल्तु चौपाया तथा पंक्षी पाल्ने कृषक परिवार.....	११३
१२.५ पाल्तु चौपाया तथा पंक्षीको संख्या	११४
१२.६ मुख्य अस्थायी बाली लागेका जग्गाको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार संख्या.....	११४
१२.७ प्रमुख बालीहरूमा कृषि सामग्री प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	११५
१२.८ कृषि ऋण, थप ऋणको आवश्यकता, बिमा तथा अनुदान प्राप्त गर्ने कृषक परिवार संख्या	११६
१२.९ कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/क्रियाकलापअनुसार कृषक परिवार संख्या	११६
१२.१० कृषि चलनबाट भएको प्रमुख उत्पादनको मुख्य प्रयोगअनुसार कृषक परिवार संख्या.....	११७
१२.११ कृषक परिवारको आमदानीको मुख्य स्रोत, खाद्य पर्याप्तता.....	११७
१२.१२ कृषि/पशुसेवा केन्द्रहरूको विवरण.....	११८
१२.१३ प्रमुख बालीअनुसार मलको प्रयोग तथा प्रमुख रोग ब्याधी	११८
१२.१४ वनको किसिमअनुसार विवरण	११९
खण्ड-१३ भौतिक पूर्वाधार.....	१२२
१३.१ उपलब्ध यातायात सुविधानुसार वडा संख्या	१२२
१३.२ वर्षेभरि संचालनमा रहने कालोपत्रे सडकको लम्वाईअनुसार वडा संख्या.....	१२२
१३.३ सडक तथा यातायातसम्बन्धी विवरण	१२३
१३.४ आलिताल गाउँपालिकामा रहेका पुलहरूको विवरण	१२४
१३.५ आलिताल गाउँपालिकामा संचालित सिँचाई आयोजना	१२५
१३.६ सञ्चार क्षेत्र	१२५
१३.७ सरकारी कार्यालयका भवन (क्षमता, किसिम, आयू)	१२६
खण्ड-१४ उद्योग तथा वाणिज्य	१२७
१४.१ उद्योग	१२७
१४.२ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू.....	१२७
१४.३ पालिकामा दर्ता गरिएका ब्यापार तथा ब्यवसाय सम्बन्धी विवरण	१२७
१४.४ सहकारी संस्थाहरूको विवरण.....	१२८
१४.५ प्रमुख बजारसम्बन्धी विवरण.....	१२८
खण्ड-१५ सार्वजनिक सेवा प्रवाह	१२९
१५.१ सामाजिक पूर्वाधारको सेवा सुविधा	१२९

१५.२ विगत तीन वर्षको आय व्ययको विवरण	१३०
१५.३ आलिताल गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन (LISA)	१३१
१५.४ आलिताल गाउँपालिकाको वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्याङ्कन (FRA).....	१३२
१५.५ हालसम्म तयार गरी जारी गरिएका नीति कानून तथा मापदण्डहरूको विवरण	१३२
१५.६ न्यायिक समितिमा दर्ता तथा फछ्यौट भएका मूद्दा तथा विवादसम्बन्धी विवरण	१३९
१५.७ मुद्दा विवादको प्रकृतिअनुसारको संख्या	१३९
१५.८ व्यक्तिगत घटना दर्तासम्बन्धी विवरण	१३९
१५.९ अन्य विवरण.....	१४०
खण्ड-१६ विविध.....	१४१
१६.१ स्थानीय तह निर्वाचन २०७९ मा निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरूको विवरण.....	१४१
१६.२ प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद व्यवस्थापन.....	१४२
अनुसूचीहरू	१४४
अनुसूची १: आलिताल गाउँपालिकाको संगठन संरचना	१४५
अनुसूची २: आलिताल गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण.....	१४६
अनुसूची ३: आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या प्रक्षेपण.....	१४९
अनुसूची ४: आधिकारिक तथ्याङ्कका १० प्रमुख सिद्धान्तहरू.....	१५२
अनुसूची ५: जनगणनामा प्रयोग गरिएका पदावली तथा परिभाषा	१५४
अनुसूची ६: कृषि गणनामा प्रयोग गरिएका अवधारणा तथा परिभाषा	१५६
अनुसूची ७: तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कैलालीको परिचय.....	१५८
अनुसूची ९: राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका प्रमुख प्रकाशनहरू	१६१
सन्दर्भ सामग्री सूची :.....	१६२

तालिकाहरु

तालिका १.१ आलिताल गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति.....	२
तालिका १.२ वडाहरुको आधारभूत विवरण	२
तालिका १.३ वडा अनुसार आलिताल गाउँपालिका अन्तर्गतका बस्तीको विवरण.....	३
तालिका १.४ व्यापारिक केन्द्रहरु.....	९
तालिका २.१ जनसंख्या सम्बन्धी आधारभूत विवरण	१०
तालिका २.२ पछिल्ला दुई जनगणना वर्षहरुमा आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या.....	१२
तालिका २.३ वडाअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या, परिवार संख्या, लैङ्गिक अनुपात, परिवारको औसत आकार, जनघनत्व र वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर.....	१४
तालिका २.४ लिङ्ग र उमेर समूहअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या	१७
तालिका २.५ कुल आश्रित अनुपात.....	१८
तालिका २.६ विशेष उमेर समूह अनुसारको जनसंख्या	१९
तालिका २.७ आलिताल गाउँपालिकाको दस वर्षको जनसंख्या प्रक्षेपण.....	२१
तालिका ३.१ धर्मअनुसारको जनसंख्या	२३
तालिका ३.२ आलिताल गाउँपालिकाको पछिल्ला दुई जनगणनामा धर्मअनुसारको जनसंख्या.....	२३
तालिका ३.३ मातृभाषाअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या	२४
तालिका ३.४ जातजाति अनुसारको जनसंख्या.....	२५
तालिका ३.५ परिवारको किसिमअनुसार परिवारमा बस्ने जनसंख्या	२६
तालिका ४.१ महिलाका नाममा घरजग्गा भएका परिवार	२७
तालिका ४.२ पाँच वर्षदेखि सत्र वर्षका बालबालिकाको साक्षरता दर	२८
तालिका ४.३ पाँचदेखि सत्र वर्षका बालबालिकाहरुको विद्यालय जाने अवस्था	२९
तालिका ४.४ पाँच वा पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाको जन्म दर्ताको अवस्था.....	२९
तालिका ४.५ अठार वर्ष मुनिका बालबालिकाको बसाइँको प्रवन्ध.....	३०
तालिका ४.६ बाल आश्रित अनुपात.....	३१
तालिका ४.७ बाल विवाहको अवस्था	३२
तालिका ४.८ बाल श्रमको अवस्था.....	३३
तालिका ४.९ अपाङ्गताको किसिमअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या	३४
तालिका ४.१० अपाङ्गताको अवस्था	३५
तालिका ४.११ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको साक्षरता अवस्था	३६
तालिका ४.१२ विधवा तथा एकल महिलाको संख्या.....	३७
तालिका ४.१३ लिङ्गअनुसार परिवारमूली.....	३८
तालिका ४.१४ ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्धी विवरण.....	३९
तालिका ५.१ आलिताल गाउँपालिकामा दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्याको वैवाहिक स्थिति	४०
तालिका ५.२ लिङ्गअनुसार विवाहको मध्यक उमेर.....	४१
तालिका ५.३ पहिलो विवाह गर्दाको उमेरअनुसार दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको आलिताल गाउँपालिकाको विवाहित जनसंख्या	४३

तालिका ५.४ जीवित रूपमा जन्माएका बच्चाको संख्याअनुसार १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिलाहरूको संख्या.....	४४
तालिका ५.५ १५-४९ वर्षका विवाहित महिलाहरूले जीवित रूपमा जन्माएका बच्चाको संख्या र उमेरअनुसार आलिताल गाउँपालिकाका महिलाको संख्या	४५
तालिका ५.६ विवाहित महिलाको उमेरअनुसार विगत १२ महिनामा जीवित जन्मेका शिशुको संख्या	४६
तालिका ५.७ मृत्यु भएका छोराछोरीको संख्याअनुसार १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिलाहरूको संख्या	४६
तालिका ५.८ मृत्यु भएका बच्चाको संख्या र आमाको उमेरअनुसार आलिताल गाउँपालिकाका महिलाहरूको संख्या	४७
तालिका ५.९ आलिताल गाउँपालिकामा १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिलाले जन्माएका जीवित बच्चा, जीवित जन्मेर मरेका र अहिलेसम्म जीवित रहेका बच्चाको संख्या	४८
तालिका ६.१ जन्मस्थानको आधारमा जनसंख्या	४९
तालिका ६.२ पहिले अक्सर बसोबास गरेको स्थानको आधारमा जनसंख्या	५०
तालिका ६.३ हाल बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँसराई गरेकाभन्दा हालको बसाइँको अवधि अनुसारको जनसंख्या	५०
तालिका ६.४ आजिवन बसाइँसराईको अवस्था	५१
तालिका ६.५ हाल बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँसराई गरी आउनुको मुख्य कारणअनुसार जनसंख्या	५२
तालिका ६.६ गएको देश अनुसार विदेशवाट फर्केका व्यक्तिको जनसंख्या	५३
तालिका ६.७ पछिल्लो पटकको अक्सर बसोबास विदेश भएकाहरूको विदेशमा बसेको अवधि अनुसारको जनसंख्या	५३
तालिका ६.८ अक्सर अनुपस्थित (देशभित्र वा बाहिर) परिवार र जनसंख्या	५४
तालिका ६.९ विदेश गएका (अनुपस्थित) व्यक्तिहरूको गएको देश अनुसारको संख्या	५५
तालिका ६.१० उमेर समूह र अनुपस्थित हुनुको (विदेश जानुको) मुख्य कारणअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या	५६
तालिका ६.११ विदेश गएको अवधिअनुसार अनुपस्थित जनसंख्या	५६
तालिका ६.१२ विदेश जाँदाको वखत उत्तिर्ण गरेको शैक्षिक तहअनुसार अनुपस्थित जनसंख्या	५७
तालिका ७.१ खानेपानीको मुख्य स्रोतअनुसार परिवार संख्या	५८
तालिका ७.२ परिवारमा खाना पकाउन प्रयोग गरिने मुख्य इन्धनअनुसार परिवार संख्या	५९
तालिका ७.३ बत्ती वालन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनको स्रोतअनुसार परिवार संख्या	५९
तालिका ७.४ परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकारअनुसार परिवार संख्या	६०
तालिका ७.५ परिवारले उपयोग गरेका घरायसी साधन तथा सुविधाहरू	६१
तालिका ७.६ घरको गुणस्तरीयता वर्गीकरण अनुसार परिवार संख्या	६२
तालिका ७.७ शहरी तथा ग्रामिण वडा संख्या	६४
तालिका ७.८ शहरी तथा ग्रामीण जनसंख्या	६४
तालिका ७.९ बैङ्क वा वित्तीय संस्थामा पहुँचसम्बन्धी विवरण	६५
तालिका ८.१ परिवारले प्रयोग गरेको घरको स्वामित्व अनुसार परिवार संख्या	६६
तालिका ८.२ परिवारले प्रयोग गरेको घरको जगअनुसार परिवार संख्या	६७
तालिका ८.३ परिवारले प्रयोग गरेको घरको बाहिरी गारोअनुसार परिवार संख्या	६७
तालिका ८.४ परिवारले प्रयोग गरेको घरको छानाअनुसार परिवार संख्या	६८
तालिका ८.५ परिवारले प्रयोग गरेको घरको भुईँँअनुसार परिवार संख्या	६९
तालिका ८.६ मुख्य प्रयोग अनुसार घर/भवनको संख्या	७०
तालिका ८.७ आवासीय घर निर्माणको लागि सरकारी अनुदान प्राप्त गर्ने परिवार	७०

तालिका ८.८ घर संरचना बनेको वर्ष (घरको आयु) अनुसारको घर संरचना संख्या.....	७१
तालिका ९.१ स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण.....	७२
तालिका ९.२ स्वास्थ्य संस्थाको जनशक्ति विवरण.....	७२
तालिका ९.३ मुख्य स्वास्थ्य सूचकहरू.....	७३
तालिका ९.४ विगत वाह महिनामा परिवारमा भएको मृतकको लिङ्गानुसार मृतक संख्या.....	७५
तालिका ९.५ विगत वाह महिनामा भएको मृत्युको कारण अनुसार मृतकको संख्या.....	७६
तालिका ९.६ मृत्यु हुँदाका वखतको अवस्था र बृहत् उमेर समूहानुसार महिला मृतकको संख्या.....	७७
तालिका १०.१ पाँच वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिको साक्षरता स्थिति.....	७८
तालिका १०.२ पाँच वर्षदेखि पच्चीस वर्ष उमेर समूहको जनसंख्याको हाल विद्यालय अध्ययनको अवस्था.....	७९
तालिका १०.३ पन्ध्र देखि चौबिस वर्षसम्मका युवाहरूको साक्षरता स्थिति.....	८०
तालिका १०.४ पन्ध्र वर्षमाथिको प्रौढ साक्षरता दर.....	८१
तालिका १०.५ उत्तीर्ण गरेको कक्षा वा तहअनुसारको जनसंख्या.....	८२
तालिका १०.६ जातजाति तथा लिङ्गानुसार आलिताल गाउँपालिकाको साक्षरता दर.....	८३
तालिका १०.७ अध्ययनको क्षेत्रअनुसार दश जोड दुई वा सोसह उत्तीर्ण गरेको आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या.....	८५
तालिका १०.८ शैक्षिक संस्थाहरूको संख्या.....	८५
तालिका ११.१ आर्थिक गणना २०७५ अनुसार प्रतिष्ठानको संख्या र संलग्न जनशक्ति.....	९४
तालिका ११.२ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणअनुसार प्रतिष्ठान संख्या.....	९४
तालिका ११.३ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार प्रतिष्ठानमा संलग्न व्यक्तिको संख्या.....	९५
तालिका ११.४ दश वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्याको आर्थिक सक्रियताको स्थिति.....	९५
तालिका ११.५ विगत वाह महिनामा आर्थिक काममा संलग्न रहेको अवधि अनुसारको जनसंख्या.....	९७
तालिका ११.६ उत्तीर्ण गरेको शैक्षिक तहअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेरको जनसंख्याको आर्थिक क्रियाकलाप.....	९८
तालिका ११.७ कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रमा रोजगारको अवस्था.....	९८
तालिका ११.८ रोजगारको घरायसी तथा गैरघरायसी क्षेत्र अनुसारको दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या.....	१००
तालिका ११.९ दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको कुल जनसंख्यामध्ये उमेरअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिकरूपले निष्क्रिय जनसंख्या.....	१०१
तालिका ११.१० दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्याको मुख्य पेशाअनुसारको विवरण.....	१०१
तालिका ११.११ मुख्य पेशा र उमेर समूहअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या.....	१०२
तालिका ११.१२ औद्योगिक वर्गीकरणअनुसार दस वा सो भन्दा माथिको आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्या.....	१०२
तालिका ११.१३ औद्योगिक वर्गीकरण र लिङ्गानुसार दस वा सो भन्दा माथिको आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्या.....	१०४
तालिका ११.१४ दस वा दस वर्षमाथिको आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्याको रोजगारको संस्थागत क्षेत्र.....	१०५
तालिका ११.१५ आर्थिकरूपले निष्क्रिय हुनुको कारणअनुसार जनसंख्या.....	१०५
तालिका ११.१६ आलिताल गाउँपालिकाको दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्याको आर्थिक कामको क्षेत्र र पेशा अनुसारको जनसंख्या.....	१०६
तालिका ११.१७ कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय संचालन गर्ने परिवार.....	१०८
तालिका ११.१८ जनगणनामा आधारित सम्पन्नताको पञ्चमक वर्गीकरण अनुसारको जनसंख्या (संस्थागत बाहेक).....	१०८

तालिका ११.१९ सम्पन्नताको पञ्चमक वर्गीकरण अनुसार परिवार.....	१०९
तालिका ११.२० प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत बेरोजगारको सूचिमा सुचिकृत व्यक्तिको संख्या.....	१०९
तालिका १२.१ कृषक परिवार संख्या, क्षेत्रफल, कित्ता संख्या, औसत कित्ता संख्या तथा सिंचित क्षेत्रफल.....	११०
तालिका १२.२ कृषि चलनले चलन गरेको जग्गाको उपभोग.....	११०
तालिका १२.३ कृषि चलनले चलन गरेको जग्गाको उपयोग.....	११२
तालिका १२.४ पाल्तु चौपाया तथा पंक्षी पाल्ने कृषक परिवार.....	११३
तालिका १२.५ पाल्तु चौपाया तथा पंक्षीको संख्या.....	११४
तालिका १२.६ मुख्य अस्थायी बाली लागेका जग्गाको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार संख्या.....	११४
तालिका १२.७ धान बालीमा कृषि सामग्री (बीउविजन, विषादी, मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या.....	११५
तालिका १२.८ मकै बालीमा कृषि सामग्री (बीउविजन, विषादी, मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या.....	११५
तालिका १२.९ गहुँ बालीमा कृषि सामग्री (बीउविजन, विषादी, मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या.....	११६
तालिका १२.१० कृषि ऋण, थप ऋणको आवश्यकता, बिमा तथा अनुदान प्राप्त गर्ने कृषक परिवार संख्या.....	११६
तालिका १२.११ कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/क्रियाकलापअनुसार कृषक परिवार संख्या.....	११६
तालिका १२.१२ कृषि चलनबाट भएको प्रमुख उत्पादनको मुख्य प्रयोगअनुसार कृषक परिवार संख्या.....	११७
तालिका १२.१३ कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत र खाद्य पर्याप्तता.....	११८
तालिका १३.१ उपलब्ध यातायात सुविधानुसार वडा संख्या.....	१२२
तालिका १३.२ वर्षैभरि संचालनमा रहने कालोपत्रे सडकको लम्वाईअनुसार वडा संख्या.....	१२२
तालिका १३.३ आलिताल गाउँपालिका अन्तर्गत पर्ने सडकसम्बन्धी विवरण.....	१२३
तालिका १३.४ यातायात सेवा सम्बन्धी विवरण.....	१२४
तालिका १३.५ आलिताल गाउँपालिकामा रहेका पुलहरूको विवरण.....	१२४
तालिका १३.६ सिँचाई कुलोसम्बन्धी विवरण.....	१२५
तालिका १३.७ आलिताल गाउँपालिकाले प्रयोगमा ल्याएका सूचना प्रविधि/सफ्टवेरको विवरण.....	१२५
तालिका १३.८ इन्टरनेट सेवा प्रदायकहरूको विवरण.....	१२५
तालिका १३.९ सरकारी कार्यालयका भवन (क्षमता, किसिम, आयू).....	१२६
तालिका १४.१ आलिताल गाउँपालिकामा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू.....	१२७
तालिका १४.२ आलिताल गाउँपालिकामा दर्ता भएका ब्यापार व्यवसायहरूको विवरण.....	१२७
तालिका १४.३ आलिताल गाउँपालिकामा रहेका सहकारी संस्थाहरूसम्बन्धी विवरण.....	१२८
तालिका १४.४ आलिताल गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख ब्यापारिक केन्द्र तथा बजार.....	१२८
तालिका १५.१ सामाजिक पूर्वाधारको सेवा सुविधा.....	१२९
तालिका १५.२ वडाभित्र रहेका समाज कल्याणसँग सम्बन्धित सेवा सुविधाअनुसार वडाको संख्या.....	१२९
तालिका १५.३ आलिताल गाउँपालिकाको विगत तीन वर्षको आय व्ययको विवरण.....	१३०
तालिका १५.४ आलिताल गाउँपालिकाको विगत ७ आर्थिक वर्षको बेरुजुको अवस्था.....	१३०
तालिका १५.५ आलिताल गाउँपालिकाको स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन (LISA).....	१३१
तालिका १५.६ आलिताल गाउँपालिकाको वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्याङ्कन (FRA).....	१३२
तालिका १५.७ स्थापना देखि अ व २०८१/८२ सम्ममा तयार गरेर जारी गरेका कानून नीति तथा मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू.....	१३२
तालिका १५.८ न्यायिक समितिमा दर्ता तथा फछ्यौट भएका मूद्दा तथा विवादसम्बन्धी विवरण.....	१३९

तालिका १५.९ मुद्धा विवादको प्रकृतिअनुसारको संख्या	१३९
तालिका १५.१० व्यक्तिगत घटना दर्तासम्बन्धी विवरण	१३९

चित्रहरु

चित्र २.१ आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या वितरण.....	१२
चित्र २.२ आलिताल गाउँपालिकाको दुई जनगणना विचको तुलनात्मक जनसंख्या	१३
चित्र २.३ आलिताल गाउँपालिकाको जनघनत्व	१५
चित्र २.४ आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या वृद्धिदर	१५
चित्र २.५ आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या प्रवृत्ति	१६
चित्र २.६ आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या पिरामिड	२१
चित्र ४.१ अपाङ्गताको किसिमअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या	३४
चित्र ५.१ लिङ्गअनुसार विवाहको मध्यक उमेर.....	४१
चित्र ५.२ उमेर समूह अनुसार दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको विवाहित जनसंख्या	४२
चित्र ५.३ पहिलो विवाह गर्दाको उमेरअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या	४३
चित्र ६.१ विदेश गएका ब्यक्तिको उमेर समूहअनुसारको जनसंख्या	५५
चित्र ७.१ बत्ती वालन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनको स्रोतअनुसार परिवार संख्या (%).....	६०
चित्र ७.२ परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकारअनुसार परिवार प्रतिशत	६१
चित्र ७.३ बैङ्क, वित्तीय संस्था तथा सहकारीबाट ऋण लिएका परिवार प्रतिशत	६५
चित्र ९.१ प्रमुख रोग तथा विमारहरु (TopTen disease and Morbidity)	७४
चित्र ९.२ विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका मृतकको उमेरअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको मृतकको संख्या	७७
चित्र ११.१ दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्याको आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्या प्रतिशत	९६
चित्र ११.२ आलिताल गाउँपालिकामा आर्थिक काममा संलग्न भएको महिनाअनुसार दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या	९७
चित्र १२.१ कृषि चलनले प्रयोग गरेको जग्गाको भू-उपभोगअनुसार कृषक परिवार (%).....	१११
चित्र १२.२ आलिताल गाउँपालिकामा कृषि चलनमा रहेको कुल जग्गामध्ये भू-उपयोगअनुसार जग्गाको क्षेत्रफल (%). ११२	११२

खण्ड-१ आलिताल गाउँपालिकाको परिचय

१.१ आलिताल गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

सुदूरपश्चिम प्रदेशका नौ जिल्ला मध्ये पहाडी भूभागमा रहेको प्राकृतिक रूपमा भरिपूर्ण, ऐतिहासिक रूपमा सम्पन्न, चुरे देखि महाभारत पर्वत शृङ्खला सम्म जोडिएको र सुदूरपश्चिम प्रदेशको आकर्षक केन्द्रको रूपमा डडेल्धुरा जिल्ला रहेको छ। यस जिल्लालाई राजनीतिक तथा प्रशासनिक दृष्टिकोणका आधारमा सातवटा स्थानीय तहमा विभाजन गरिएको छ, जसमा दुईवटा नगरपालिका र पाँचवटा गाउँपालिका रहेका छन्। दक्षिणमा चुरे पर्वत देखि उत्तरमा महाभारत पर्वत श्रृंखला सम्म फैलिएको र सोही अनुसारको वातावरणीय विविधता बोकेको र जिल्ला भित्रका अन्य गाउँपालिकाको तुलनामा भौगोलिक रूपमा ठूलो, प्राकृतिक रूपमा सौन्दर्यपूर्ण, ऐतिहासिक विशेषता बोकेको, प्रचुर पर्यटकीय सम्भावना रहेको, प्राकृतिक रूपमा बनेको "आलिताल" तालको नामबाट परिचित स्थानीय तह आलिताल गाउँपालिका हो। साविकका आलिताल गा.वि.स र गाङ्केत गा.वि.स. लाई गाभेर आलिताल गाउँपालिकाको रूपमा स्थापना गरिएको, हाल यस गाउँपालिकालाई प्रशासकीय रूपमा ८ वटा वडामा विभाजित गरी सार्वजनिक सेवा प्रवाहको व्यवस्था मिलाई नागरिकको घरदैलोमा सरकारको उपस्थितिको अवधारणालाई सार्थक तुल्याईएको छ। डडेल्धुरा जिल्लाको भित्री मधेशको रूपमा चिनिने यस गाउँपालिकाको अधिकांश भूभाग चुरे क्षेत्रमा पर्दछ। २९२.८७ वर्ग कि.मी. (२९२८७ हेक्टर) क्षेत्रफल रहेको यस गाउँपालिकाको सीमाना डडेल्धुरा जिल्लाका अमरगढी नगरपालिका, गन्यापधुरा गाउँपालिका, परशुराम नगरपालिका, भागेश्वर गाउँपालिका, डोटी जिल्लाको जोरायल गाउँपालिका, कैलाली जिल्लाको चुरे गाउँपालिका र गोदावरी नगरपालिका तथा कञ्चनपुर जिल्लाको कृष्णपुर नगरपालिकासँग जोडिएको छ। तथ्याङ्कीय आधारमा गाउँपालिकामा ३७१० घरपरिवार भएको यस गाउँपालिकाको जनसंख्या १८११२ रहेको छ जस मध्ये ८७५६ पुरुष र ९३५६ महिला रहेका छन्। गाउँपालिकाको साक्षरता दर ८१.०३% (पुरुष ८९.४७% र महिला ७३.२३%) रहेको छ। कूल कृषि योग्य जमिनको २५.३५% भू-भागमा सिचाई सुविधाको व्यवस्था रहेको छ। गाउँपालिकाको कूल भूभागको २३८४३ हेक्टर (८१.९३%) वन क्षेत्र रहेको पाईन्छ।

१.२ भौगोलिक अवस्थिति

डडेल्धुरा जिल्लामा अवस्थित आलिताल गाउँपालिकाको सिमाना तराईका दुई जिल्ला कैलाली र कञ्चनपुर तथा पहाडी जिल्ला डोटीसँग जोडिएको छ। आलिताल गाउँपालिकाको केन्द्र गोदामदेखि जिल्ला सदरमुकाम डडेल्धुरा सम्मको सडक मार्ग दुरी ६५ किलोमिटर (पक्की बाटो) र सुदूरपश्चिम प्रदेशको अस्थायी राजधानी धनगढी सम्मको सडक मार्ग दुरी ९६ किलोमिटर (पक्की बाटो) रहेको छ। नापी विभागको पछिल्लो तथ्याङ्क अनुसार आलिताल गाउँपालिकाको भौगोलिक विवरणहरू निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १.१ आलिताल गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति

सि.नं.	विवरण		मान
१	अक्षांश		२८°५९' देखि २९°१४' उत्तरी अक्षांश
२	देशान्तर		८०°२६' देखि ८०°३७' पुर्वी देशान्तर सम्म
३	सिमाना	पूर्व	डोटी र कैलाली जिल्ला
		पश्चिम	परशुराम न.पा
		उत्तर	अमरगढी न.पा.र भागेश्वर गा.पा.
		दक्षिण	कैलाली र कञ्चनपुर जिल्ला
४	क्षेत्रफल		२९२.८७ वर्ग कि.मि.
५	न्युनतम उचाई		८०० मिटर (रङ्गुन)
६	अधिकतम उचाई		२५०० मिटर (काफली)
७	पालिका केन्द्र		वडा नं. ५, भिमदत्तपुर
८	पालिका केन्द्र रहेको ठाउँको उचाई		८९० मिटर
९	पालिका केन्द्रदेखि जिल्ला सदरमुकाम सम्मको दुरी		६५ कि.मि.
१०	पालिका केन्द्रदेखि प्रदेश राजधानी सम्मको दुरी		९६ कि.मि.
११	पालिका केन्द्रदेखि संघीय राजधानी सम्मको दुरी		७२६ कि.मि.

स्रोत: नापी विभाग (WGS 1984), तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कैलाली

१.३ वडाहरूको आधारभूत विवरण

प्रशासनिक हिसावले आलिताल गाउँपालिकालाई ८ वटा वडाहरूमा विभाजन गरिएको छ। डडेल्धुरा जिल्लामा प्रतिनिधि सभाको निर्वाचन क्षेत्र एउटा र प्रदेश सभाको निर्वाचन क्षेत्र २ वटा रहेका छन्। आलिताल गाउँपालिका प्रदेश सभाको निर्वाचन क्षेत्र नं २ मा पर्दछ। आलिताल गाउँपालिकाको वडा नं १ मा साविकको गाङ्केत गा.वि.स.का वडा नं ८ र ९, वडा नं २ मा साविकको गाङ्केत गा.वि.स.का वडा नं १-५ समावेश गरिएका छन्। त्यसैगरी गाङ्केत गा.वि.स.को वडा नं ६ र ७ तथा आलिताल गा.वि.स. को ४ नं वडा मिलाएर वडा नं ३ बनाइएको छ। साविकको आलिताल गा.वि.स.का अन्य वडाहरू मिलाएर अन्य पाँचवटा वडाहरूको बनाइएको छ।

तालिका १.२ वडाहरूको आधारभूत विवरण

वडा नं.	पालिका केन्द्रदेखि वडा कार्यालय सम्मको दुरी	वडा केन्द्र	आलिताल गाउँपालिकामा समावेश गरिएका साविकका		क्षेत्रफल (व.कि.मि.)
			गाउँ विकास समिति	वडा नं	
१	४०	हतौला	गाङ्केत	८,९	३९.६५
२	५०	उणिकोट	गाङ्केत	१-५	४७.९८
३	७	चौड	गाङ्केत	६,७	७२.८६
			आलिताल	४	
४	७	जाल्टुँडा	आलिताल	१,७	१५.०५
५	२	भावर	आलिताल	२,३	१२.४९
६	१०	धिमडा	आलिताल	८,९	५१.४५
७	११	भोटेचौपाती	आलिताल	६	२५.३५
८	३	डोला	आलिताल	५	२८.०४
जम्मा					२९२.८७

आलिताल गाउँपालिकामा ८ वटा वडा र करिब १९६ वटा गाउँटोल रहेका छन्। क्षेत्रफलका हिसाबले वडा नं ३ सबैभन्दा ठूलो वडा हो भने वडा नं ५ सबैभन्दा सानो वडा हो। वडाअनुसार मुख्य बस्तीहरू देहायबमोजिम रहेका छन्।

तालिका १.३ वडा अनुसार आलिताल गाउँपालिका अन्तर्गतका बस्तीको विवरण

वडा नं	बस्तीका नाम
१	निकाने, घुस, तिमुली, हतौला, खडाहा, घरपुवा, पोखरी, चपरचानी, थक्लाडी, जैसिना, पिपल, खलुवा, बनताल, भोका, मालागाँउ, घरसोडा, चन्न, देउवागाँउ, सेला, हल्दी, मेलखर्क, तोली, खुम्टोडा, चम्साल, पानीगडा, दुनी, बाजिगाँउ, अतरोडा, भुण, कटुन्थला, दिपलमारे, सिस्नेडी, तिमुली, बाँस, न्वादेविडी, तल्लोखण्ड, साकिन्डाँडा
२	गाङ्केत, तेलीगाँउ, लडुवा, वडाखेत, मटेला, चौपाता, वगडी, सेटीगाँउ, पौतोला, किमाड, देउटुडी, पोखरी, बसेली, जिमरोडा, उल्लानी, बोरगाँउ, सालतडी, डोवरा, उणिकोट, तिमतरा, सुन्तडी, तोला, कनेडी, काफली, कमलपुर, निङ्गालीखर्क, खोलेखर्क
३	धरितोला, रक्सौन, डडेल्ले, मौनथला, वेतना, धुलिखेल, नवलपुर, नयाँगाउँ, बुडुम, चनला, पड्याम, आमसैनी, जोगेना नागपानी, बल्थडा, तल्लोचौड, मल्लोचौड, मामुर, कान्तिपुर, तुङ्गा, धानडी, ढाङ्गु, धिमिता, किमोडी, ढगानी, जुरे, कुलेडी, डाडाँखर्क, सेला, चोरा, सुदुम, गैरीकुणी
४	घरेलु, जाल्टुँडा, पानीगडा, टुणेबास, कोईलानी, धारापानी, कैनघाडी, भालुखोला, राउजाली, ग्वात्री, चौडिल्ला, गल्लेक, रज्यौडा, बेलभाडी, सुकमल्ले, टोटमारा, ओखलढुङ्गा, कुम्सि, मार्तौला, कटौजी, वयाला, चुडापानी, मसिउल, वरडापानी, लाम्जिले

५	पसेरावल, ध्याडी, गोलेधर, भित्रीसैन, बाहिरीसैन, लुईटा, मौरीखेत, सिराडी, गुरेनी, बास, राजीखोला, कोलगौरा, तल्लो भावर, मल्लो भावर, तिलेता, जहल
६	सेटी, धिमडा, बास्कोटा, एकलेसल्ला, चिउरानी, सन्तुवा, मेलतोला, अनखोडा, झरकाँडा, मकवानपुर, भौनघट्टीगाड, फल्यखर्क, दोबाटा, डोब, होरी सिमल, रन्तोला
७	भाडी, आँखली, भर्याक, मेलगाँज, नाउली, बलौचा, ओवा, चुनेगौडा, बन्नेगाडा, चाई, राउजाली, दुधेखाली, थली, जम्नेनी, कोईराले, खिन्नेभाडी, ऐरानी, धुपखेडा, डानी, भालुखोला

स्रोत: आलिताल गाउँपालिकाको कार्यालय

१.४ भू-आकृति तथा भू-उपयोग

आलिताल गाउँपालिकाको अधिकांश भाग वनजङ्गलले ढाकेको छ। वन क्षेत्रभित्र पनि केही स-साना बस्तीहरू छन्। अन्य ठाउँमा बढीजसो निजी जमिन रहेका छन् जुन खेतिपाती तथा आवासको लागि प्रयोग गरिएको। आलिताल गाउँपालिकाको भू-भागमा नदी, खोला, घना जङ्गल, आवादी बस्तीका साथसाथै उर्वर जमिन पनि रहेको छ। यहाँको केही भाग समथर, केही भाग ढालयुक्त भिरालो र उच्च पहाडी भाग घना जङ्गलले ढाकेको छ। यस आलिताल गाउँपालिकाको रोजगार रणनीति योजना तयार गर्दा जनसंख्या, उत्पादन, भुवनोट, रोजगारीको अवस्था आदिलाई समेत गहन अध्ययन गरी संक्षिप्तमा समावेश गरिएको छ। सामान्यतया जनसंख्या, उत्पादन र भुवनोटका आधारमा यस आलिताल गाउँपालिकालाई ३ वटा भागमा विभाजन गर्न सकिन्छ।

उत्पादनशील सुनखोला र रंगुननदी किनारा क्षेत्र:

वडा नं १ को बनताल, खलुवा, मालागाउँ, भोका, हल्दि, देउवागाउँ, तिमुलि, पिपल, घुसतिमुलि, तल्लोनिकाने वडा नं. २ को गाङ्केत, बोरगाड, उल्लानि, बसेलि, लडुवा, तेलगाउँ, सेटिगाउँ किमाड कनेडि खोलेखर्क सुनतडि, क्षेत्र वडा नं. ३ को बेतन्ना रक्सउन, धातडि तुङ्गा भुङ्गा धुलिखेत वडा नं. ४ को कैनघाडि, टोटमोरा, जाल्टुडा, सेउराड, रज्यौडा, घरेलु, लाम्जिले र मार्तौला सलकट्टे वडा नं ५ को भित्रीसैन, बाहिरीसैन, जहल र भावर वडा नं ६ को सेरि, नदिगाडा, डुमगाड वडा नं ७ को खिन्नेभाडी क्षेत्र र वडा नं ८ को गोदाम, दवालिखेत कालाकोट, मौरी क्षेत्र जुन सुनखोला, रंगुन र तिनका शाखा नदिको किनारामा रहेको क्षेत्र हो। यस क्षेत्रमा जोशी, भट्ट, भट्टराइ, खडायत, चन्द, नाथ, जनाल, विश्वकर्मा, विष्ट, सार्की, साँउद, भण्डारी, बोहरा, मल्ल, सेटी, रोका, सारु, राना, डाला, देउवा, घर्ती, बोगटी, बुढा, ऐडी, सुनार आदि लगायतको मिश्रित बसोबास रहेको छ। यस क्षेत्रमा खाद्य उत्पादन र दिगो तथा उत्पानदशील रोजगारीको सम्भावना बढी देखिन्छ। यस क्षेत्रमा बसोबास गर्ने मानिस आर्थिक अवस्था मध्यम जिवनशैली अपनाएको पाइन्छ। यस क्षेत्रमा व्यापार, कृषि स-साना उद्योग, सहकारी, भारत तथा वैदेशिक रोजगारीमा गई जीवनयापन गरिएको देखिन्छ। कृषिबाट वर्षको ३ पटक उत्पादन गर्न सकिने भएकोले रोजगारीको माध्यम कृषि क्षेत्रमा देखिन्छ।

मध्य क्षेत्र :- यस क्षेत्रमा विपेशगरी भट्ट, विष्ट, बोहरा, जोशी, कपाडी, पार्की, खत्री, रावल, डाँगी, साउद, धामी आदि थर भएका जातजातीको बसोबास रहेको छ। यस क्षेत्रमा मानिसहरू कृषि तथा मौसमी तरकारी, गाई, भैंसी, बाखापालन, चिउरी, उखु, मह उत्पादन जस्ता आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न भई रहेकाले रोजगारीका सम्भावना

रहेको छ। यसका साथै विकासका पुर्वाधारमा रोजगारीको सिर्जना हुने देखिन्छ। यस क्षेत्रमा पशुपालनको राम्रो सम्भावना भएकोले पशुपालनको क्षेत्रमा अनुदान प्रदान गरि स्वरोजगार सृजना गर्न सकिन्छ।

उच्च क्षेत्र:- वडा नं १ को माथिल्लो हर्तोला, निकाने, लामिचौर चपरचानि, गरुड, मेलखर्क, पोखरी, दिपलमारे, सकिनडाँडा आदी, वडा नं २ को काफली, तिनतारा, उणिकोट, किमाड, वडा नं ४ को मल्ले, ग्वान्नी, वडा नं. ५ ध्याडी, पर्सेरावल, सिराडी वडा नं ६ को धिमडा, बास्कोटा, दोवाटा, झरकाँडा, फल्लेखर्क वडा नं ७ को मेलगाजा, थली, नाउली, बलौचा, भाडी, बान्नेगडाको केहि क्षेत्र उच्च भुभागमा भन्न सकिन्छ। यस क्षेत्रमा बोहरा, धामी, रावल, डाँगी, साउद, जोशी, भट्ट, वली, खत्री,पार्की, कार्की थर भएका जातजातीको बसोबास रहेको छ। यो क्षेत्र विशेष गरि सुख्खा भुभाग चिसो बढी हुने, खाद्यन्न उत्पादन कम हुने, पानीका श्रोतको कमि रहेको देखिन्छ भने आलु, तरकारीवाली, उखु, मह, मकै, गहु तथा बाख्रापालन जस्ता आर्थिक क्रियाकलापमा मानिसहरु संलग्न रहेका छन।

१.५ प्रमुख प्राकृतिक सम्पदाहरू

आलिताल गाउँपालिकाको तल्लो भेगमा उर्वर मैदानी भाग रहेको छ भने उच्च भूभागहरु वनले ढाकिएका छन्। यस पालिकामा रहेका प्रमुख सम्पदाहरु निम्नानुसार रहेका छनः

- १) वनः यस गाउँपालिकाको मुख्य सम्पदाको रुपमा बनलाई लिन सकिन्छ। गाउँपालिकाको तीन चौथाई भन्दा बढी क्षेत्रफल ओगटेको बनले काठ दाउराको पूर्तिको साथै कृषि र पशुपालनमा प्रत्यक्ष सहयोग पुगेको देखिन्छ ।
- २) जमिनः आलिताल गाउँपालिकाको नदी तथा खोला किनारमा अवस्थित बेशीहरुमा बलौटे पाँगो माटो पाईने भएकाले जमिन एकदमै उर्वर छ। यी बेशी तथा फाँटमा अन्न उत्पादनको राम्रो सम्भावना छ । त्यस्तै १२०० मिटरभन्दा बढी उचाई भएका ठाउँहरुमा प्रशस्त मात्रामा तरकारी उत्पादन हुन्छ।
- ३) खनिजः यहाँका खोला किनारमा निर्माण कार्यका लागि आवश्यक पर्ने गिट्टी, बालुवा र ढुङ्गा पाउन सकिन्छ।
- ४) जलसम्पदाः सुनखोला र रंगुन खोला आलिताल गाउँपालिका भएर बग्ने नदी हुन्। यी नदीले आसपासका क्षेत्रमा सिँचाई सुविधा पुऱ्याएका छन् ।

१.६ धार्मिक परम्परा तथा चाडपर्वहरू

आलिताल गाउँपालिकामा विभिन्न जातजाति र धर्म संस्कृति भएका मानिसहरुको बसोबास रहेको छ। क्षेत्री र मगर यस क्षेत्रका प्रमुख जाति हुन्। यहाँ हिन्दू धर्मावलम्बीको बाहुल्यता भएकाले हिन्दू धर्मसँग सम्बन्धित रीतिरिवाज ,संस्कृति र परम्परा मान्ने गरिन्छ। जस अन्तर्गत हिन्दूहरुले दशैं, तिहार, महाशिवरात्री, श्रीपञ्चमी, कृष्ण जन्माष्टमी, साउने संक्रान्ती, माघे संक्रान्ती, रक्षाबन्धन, होली पूर्णिमा, गौरा पर्व, विसु, देवीजात, ओल्के आदि रहेका छन्।

त्यसै गरी मगरहरूले पनि आफ्नो मौलिक संस्कृति अनुसार भुमे, राके तिवार, चण्डी पूर्णिमा जस्ता पर्वहरू धुमधामले मनाउने गर्दछन्।

१.७ प्रमुख ऐतिहासिक, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरू

डडेल्धुरा जिल्लाको आलिताल गाउँपालिकामा प्रचुर पर्यटकीय सम्भावना बोकेका आकर्षक र मनमोहक पर्यटकीय स्थलहरू छन्। दक्षिणतर्फ चुरे र उत्तरतर्फ महाभारत पर्वत श्रृङ्खलाको काखमा अवस्थित आलिताल गाउँपालिका प्राकृतिक स्रोतसाधन र सौन्दर्यले भरिपूर्ण छ।

प्राकृतिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पुरात्वातिक महत्वका प्रचुर पर्यटकीय सम्भावना बोकेका आकर्षक र मनमोहक पर्यटकीय स्थलहरूसँगै भौगोलिक, जैविक, जातीय र सांस्कृतिक विविधता आलिताल गाउँपालिकाको पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि प्रमुख आधार हुन्। आलिताल गाउँपालिकामा रहेका सम्भाव्य धार्मिक तथा मनोरम पर्यटकीय स्थलहरूको संक्षिप्त जानकारी यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ।

आलिताल:- बुडर बजारबाट करिब १५ किलोमिटर टाढा यो ताल आलिताल गाउँपालिकाको वडा नं. ३ मा समुन्द्री सतहबाट करिब ८०० मिटर उचाईमा महाभारत पर्वत श्रृङ्खलाको फेदमा रहेको छ। निकै सुन्दर र मनमोहक यस ताललाई चारैतिर हरियाली वन र डाँडाले घेरेको छ। आलितालकै नामबाट यस गाउँपालिकाको नामाकरण गरिएको हो। ४०० मिटर लम्बाई, करिब २०० मिटर चौडाई तथा २२ मिटर गहिराई रहेको आलिताल धार्मिक दृष्टिकोणले पनि निकै महत्वपूर्ण मानिन्छ। आलितालको धार्मिक महत्व र महिमाको बारेमा धार्मिक ग्रन्थहरूमा पनि वर्णन गरेको पाईन्छ भने तालको उत्पत्तिको बारेमा विभिन्न किंवदन्तीहरू सुन्न पाईन्छ।

किंवदन्ती अनुसार परापूर्वकालमा हाल ताल रहेको सथानमा खेत थियो। खेतमा रोपाई हुने अघिल्लो दिन एक महिलाले खेतमा रोपाई गर्दा अनिष्ट हुने सपनामा देखिन। उनले सपनाको कुरा सबै गाउँलेलाई बताए पनि कसैले विश्वास नगरी धमाधम रोपाई गर्न थाले। अविरल वर्षाका बीच रोपाई गरिरहेकै बेला विशाल राँगो र नाग प्रकट भएको र खेतको आलीमा पानी भरिएर सबै खेतला सहित बस्ती बगाएपछि ताल बनेको हो। खेतको आलीबाट विशाल ताल बनेकाले तालको नाम आलिताल रहन गएको जनविश्वास छ।

बस्तीबाट टाढा रहेको यो तालसम्म पुग्न कच्ची सडक निर्माण भैसकेकाले आन्तरिक र बाह्य पर्यटकलाई यो तालसम्म पुग्न सहज भएको छ। धार्मिक महत्वको आलितालमा पुगेर श्रद्धाले दर्शन गरेमा मनले चिताएको पुगे धार्मिक मान्यता छ। पर्यटकीय दृष्टिकोणले प्रचुर सम्भावना बोकेको आलिताललाई संरक्षण र संवर्द्धन गर्न सके यस क्षेत्रको आर्थिक उन्नतिमा विकास हुने सर्वसाधारण बताउँछन्।

जैसिना झरना :- आलिताल गाउँपालिकाको वडा नं. १ स्थित मनमोहक जैसिना झरना प्रचुर सम्भावना बोकेको रमणीय स्थल हो। भीमदत्त राजमार्गमा पर्ने गोगनपानीबाट करिब १ घण्टा पैदल हिँडेर पुग्न सकिने जैसिना झरना २ भागमा खण्डित छ तसर्थ यसलाई दुईतले झरना पनि भनिन्छ। करिब २ सय मिटर अग्लो यो झरनाले जो

कसैलाई पनि मोहित बनाउन सक्छ। हरियाली जंगलको बीचमा अवस्थित मनमोहक झरना संगै विभिन्न जङ्गली जनावर र पंक्षीहरूको दृष्यावलोकन गर्न सकिने हुँदा जैसिना झरना पर्यटकीय दृष्टिकोणले ज्यादै महत्वपूर्ण स्थल हुनसक्छ।

जङ्गलीबाबा मन्दिर :- आलिताल गाउँपालिका वडा नं. १ मा पुरानो एक मन्दिर छ जसलाई जंगलीबाबा मन्दिर भनी प्रसिद्ध शक्ति पिठको रूपमा पुजा गरिन्छ। वडा नं. १ को केन्द्र हर्तोलाबाट पैदल करिब ४५ मिनेटमा पुग्न सकिने यस मन्दिरमा प्रत्येक वर्ष भाईटीकाको नौ दिनमा ठूलो मेला लाग्ने गर्दछ। यहाँ पूजाआजा गर्दा मनले चिताएको पुग्ने स्थानीय मान्यता रहिआएको छ।

स्यालचौडी महादेव मन्दिर :- आलिताल गाउँपालिकाको वार्ड नं. ८ स्थित भगवान शिवको अवतार मानिने स्यालचौडी महादेवको मन्दिर यस क्षेत्रकै धार्मिक आस्थाको केन्द्र मानिन्छ। यस क्षेत्रका हरेक देवी देउताको देउरो हिन्दू धर्मावलम्बीहरूका चार धाममध्ये एक मानिने परशुरामधाम जाँदा स्यालचौडी महादेवको दर्शन गरेर एक दिन मन्दिरमा बास बस्ने परम्परा छ। श्रद्धालु भक्तजनका हरेक मनोकामना पुरा गर्ने शक्तिशाली स्यालचौडी महादेवको मन्दिरमा शिवरात्रीको दिन ठूलो मेला लाग्ने गर्दछ। शुद्ध मनले स्यालचौडी महादेवको पुजाअर्चना र दर्शन गरेमा मनोकामना पुरा हुने धार्मिक विश्वास छ।

जिमदार बाबाको मन्दिर :- आलिताल गाउँपालिका वार्ड नं. ४ जाल्टुँडा नजिकै प्रशिद्ध मसानी देवता जिमदार बाबाको मन्दिर छ। शक्तिशाली मानिने जिमदार बाबाको दर्शन गर्न विभिन्न ठाउँका मानिसहरू यहाँ पुग्दछन्। आफुले चिताएको बर प्राप्त हुने भएकाले जिमदार बाबाको दर्शन गरेर भाकल गर्नेहरू कालो बोका चढाउँछन्। स्थानीयले धार्मिक वनका रूपमा मन्दिर क्षेत्र वरिपरिको वनक्षेत्र व्यवस्थापन गरेका छन् भने मन्दिर नजिकै पानीको मुहान छ। मन्दिरमा पुग्न सहज होस् भनेर आलिताल गाउँपालिका वडा नं. ४ को कार्यालयले विशाल सिँढी निर्माण गरेको छ। निकट भविष्यमा पानीको मुहान रहेको क्षेत्रमा कलात्मक २२ ढुङ्गेधारा निर्माण गर्ने योजना वडा कार्यालयले बनाएको छ।

मणेल्ला समैजी मन्दिर :- आलिताल गाउँपालिका वडा नं. ३ मा रहेको मणेल्ला खोलाको किनारमा अवस्थित मणेल्ला समैजी मन्दिर धार्मिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण पर्यटकीय स्थल हो। शक्तिशाली समैजी देवताले मनोकामना पुरा गराउने जनविश्वासका कारण टाढाटाढाबाट दर्शनार्थीहरू आउने गर्दछन्। मंसिर कृष्णपक्ष षष्ठी तिथिका दिन भव्य मेला लाग्ने मणेल्ला समैजी मन्दिरमा मेला भर्न विभिन्न जिल्लाहरूका साथै भारतबाट समेत श्रद्धालुहरूको घुइँचो लाग्ने गर्दछ।

दोगडी मन्दिर:- दोगडी मन्दिर आलिताल गाउँपालिकाको वडा नं. ६ धिमडा र वडा नं. ७ मेलगाँजा दुवै ठाँउमा रहेको छ। यहाँ प्रत्येक कार्तिक शुक्ल षष्ठीका दिन जाँत मेला हुने गर्दछ। यस दोगडी देवता प्रति यहाँका मानिसहरूको श्रद्धा हेको छ। यसका साथै वडा नं. ६ मा नै बढी विश्वास गरेको देवता चौखुट्टे बाबा मन्दिर पनि रहेको छ।

शहिद भीमदत्त पन्तको सहादतस्थल गल्लेक :- आलिताल गाउँपालिकाको वडा नं. ४ गल्लेकमा अमरशहिद भीमदत्त पन्तले सहादत प्राप्त गरेको ऐतिहासिक स्थल रहेको छ। डडेल्धुरा जिल्ला अमरगढी नगरपालिकाको कारिगाउँमा वि.सं.१९८३ मंसिर १० गते जन्मनु भएका किसान नेता पन्तले सामन्ती राज्य व्यवस्था विरुद्ध शोषित पीडित जनताको मुक्तिको लागि शसस्त्र संघर्षको नेतृत्व गरेका थिए।

"कि त जोत हलो,कि त छोड थलो,यदि होइन भने अब छैन भलो" भन्ने नारासहित किसान गरिब र निमुखाहरुलाई संगठित बनाएर सुदुरपश्चिम क्षेत्रका विभिन्न स्थानमा ठालुले विपन्न समुदायको शोषण गर्न बनाएका जाली तमसुक च्यात्रे, गरिबलाई नुन बाड्ने, अन्यायमा परेकालाई न्याय दिलाउने एवं समाजमा व्याप्त जातीय र लैङ्गिक विभेदको अन्य र किसानको हितका लागि शशक्त आन्दोलन सुरु गरेका पन्तले वि.सं. २००७ साल पुस २६ गते डडेल्धुरालाई मुक्तिसेना मार्फत कब्जामा लिएर आफुलाई गभर्नर घोषणा गरेका थिए । मुक्तिसेनाद्वारा कञ्चनपुरको बेलौरी कब्जा गरेर कैलालीको धनगढी कब्जा गर्न खोज्दा तत्कालीन सरकारले भारतीय सेनासमेतको सहयोगमा गरिएको घेराबन्दी तोडेर सहजपुर हुँदै गल्लेक पुगेका शहिद पन्तलाई २०१० साल साउन १७ गते गल्लेकमा खाना पकाउँदै गर्दा गोली हानिएको थियो। गोली लागि छटपटाईरहेका बेला उनको टाउको काटेर डडेल्धुरा सदरमुकाम ल्याई बडाहाकिमलाई बुझाईएको थियो। काटेको टाउको बाँसको टुप्पोमा झुण्ड्याएर "राजद्रोही यस्तै हुन्छ" भन्दै तीन दिन सम्म प्रदर्शन गरिएको थियो। गरिब, किसान र निमुखा जनताको लागि प्राणको आहुती दिने अमर शहिद पन्तले सहादत प्राप्त गल्लेक पर्यटकहरुको आकर्षक गन्तव्य बन्न सक्ने प्रचुर सम्भावना छ।

मगर संस्कृति र मारुनी नाच :- आलिताल गाउँपालिकाको वडा नं. ८ मा अवस्थित आदिवासी मगर समुदायको बस्ती डोला गाउँ मगर समुदायको मौलिक कला संस्कृति र विशिष्ट रहनसहन, भेषभुषा र रितिरिवाजका कारण पर्यटकीय गन्तव्य बन्न सक्ने प्रचुर सम्भावना देखिन्छ। डोला जस्तै मगर समुदायको बाहुल्यता रहेका अन्य थुप्रै बस्तीहरुमा शुभकार्यका बेला नाचिने प्राचीन मारुनी नृत्यसहित परम्परागत मगर कला र संस्कृतिले बाह्य र आन्तरिक पर्यटकहरु आकर्षण गर्न सक्ने मगर समुदायका अगुवाहरुको धारणा छ।

१.८ हावापानी

आलिताल गाउँपालिका भित्री मधेशमा पर्ने स्थानीय तह हो। आलिताल गाउँपालिका ८०० मिटरदेखि २५०० मिटरसम्मको उचाइसम्म फैलिएको छ। हावापानीको हिसाबले यो गाउँपालिका मुख्यतःउष्ण हावापानी भएको क्षेत्रमा पर्दछ।रंगुन र सुनखोला नदी किनार र आसपासका क्षेत्रमा गृष्मयाममा तापक्रम ३८ देखि ४२ डिग्री सेन्टिग्रेडसम्म पुग्दछ भने शीतकालमा १५ देखि ५ डिग्री सेन्टिग्रेडसम्म ओर्लिन्छ। यो क्षेत्रमा गर्मीमा सरदर वर्षाको परिणाम २०० से.मी.सम्म हुन्छ। स्वास्थ्यको लागि यहाँको हावापानी त्यति राम्रो नभएपनि कृषि कार्यको लागि उपयोगी छ।

त्यस्तै आलिताल गाउँपालिकाको वडा नं. १, २ तथा वडा नं. ३ र ७ को माथिल्लो भाग १२०० मिटरभन्दा बढी उचाईमा पर्दछन्। न्यानो समशितोष्ण हावापानी पाईने यी ठाउँहरुमा गर्मीमा तापक्रम २४ देखि ३० डिग्री

सेन्टिग्रेडसम्म पुग्दछ भने जाडोमा तापक्रम ० डिग्री सेन्टिग्रेडसम्म झर्दछ। यहाँको हावापानी अत्यन्त मनोरम र स्वस्थकर छ।

१.९ व्यापारिक केन्द्रहरू

आलिताल गाउँपालिका भित्र रहेका स्थानीय व्यापारिक केन्द्रहरूको सङ्ख्या निकै कम रहेको छ। यस गाउँपालिका भित्र स्थानीय बजार केन्द्रहरूको सङ्ख्या जम्मा १३ वटा रहेको छ।

तालिका १.४ व्यापारिक केन्द्रहरू

क्र.सं.	वडा नं.	व्यापारिक केन्द्रको नाम	व्यापारिक वस्तु/सेवा
१	१	गौरा	स्थानीय उत्पादन तथा खाद्य सामग्रीहरू
२	१	हतौला	स्थानीय उत्पादन तथा खाद्य सामग्रीहरू
३	२	उणिकोट	स्थानीय उत्पादन तथा खाद्य सामग्रीहरू
४	३	चौड	जडीबुटी र स्थानीय उत्पादन तथा खाद्य सामग्रीहरू
५	४	घरेलु	स्थानीय उत्पादन तथा खाद्य सामग्रीहरू
६	४	जालुँडा	स्थानीय स्थानीय उत्पादन तथा खाद्य सामग्रीहरू
७	६	सिन्धुरेखान	स्थानीय उत्पादन तथा खाद्य सामग्रीहरू, लत्ताकपडा, खाजा नास्ता
८	६	सुवाखान	स्थानीय उत्पादन तथा खाद्य सामग्रीहरू, लत्ताकपडा, खाजा नास्ता
९	६	धिमडा	स्थानीय उत्पादन तथा खाद्य सामग्रीहरू, लत्ताकपडा, खाजा नास्ता र स्टेशनरी
१०	७	खिन्नेभाडी	स्थानीय उत्पादन तथा खाद्य सामग्रीहरू, लत्ताकपडा, खाजा नास्ता र स्टेशनरी
११	८	मौरी मल्लो बजार	स्थानीय उत्पादन तथा खाद्य सामग्रीहरू, लत्ताकपडा, खाजा नास्ता
१२	८	मौरी पुलचोक	स्थानीय उत्पादन तथा खाद्य सामग्रीहरू, लत्ताकपडा, खाजा नास्ता, औषधी पसल, कुटानी पिसानी, मोबाईल मर्मत आदि।
१३	८	गोदाम	स्थानीय उत्पादन तथा खाद्य सामग्रीहरू, लत्ताकपडा, खाजा नास्ता, औषधी पसल, कुटानी पिसानी, मोबाईल मर्मत आदि।

खण्ड-२ जनसांख्यिक विवरण

२.१ जनसंख्या सम्बन्धी आधारभूत विवरण

जनताहरूको सम्पूर्ण विवरण सहितको तथ्याङ्क संकलनलाई जनगणना भनिन्छ। कुनै देशको निर्धारित सीमानाभित्र निश्चित समयमा अक्सर बसोबास गरिरहेका व्यक्ति तथा परिवारहरूको जनसांख्यिक, सामाजिक तथा आर्थिक विवरणहरू व्यवस्थितरूपमा संकलन गर्ने र तिनीहरूको प्रशोधन तथा विश्लेषणमार्फत सूचक तथा तथ्याङ्कहरू तयार गरी प्रकाशन गर्ने समग्र प्रक्रियालाई जनगणना भनिन्छ। नेपालको सन्दर्भमा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा देशभित्र अक्सर बसोबास गर्ने हरेक व्यक्ति तथा परिवार कोही नछुट्ने र कोही नदोहोरिने सिद्धान्त अवलम्बन गर्दै पारिवारिक तथा व्यक्तिगत विवरणहरू संकलन गरिएको थियो। जनगणनाबाट जनसंख्याको आकार, बनावट, वृद्धि र वितरणका विवरणहरू मात्र नभई देशको वास्तविक बिम्ब प्रस्तुत गर्ने सामाजिक, आर्थिक तथा जनसांख्यिक सूचकहरू प्राप्त हुन्छन्। जनगणनाबाट देशभित्र अक्सर बसोबास गर्ने हरेक व्यक्ति तथा परिवारहरूको पारिवारिक तथा व्यक्तिगत विवरणहरू तल्लो प्रशासनिक एकाइसम्म प्राप्त हुने भएकाले यसबाट प्राप्त सूचक तथा तथ्याङ्कहरू देशको समग्र विकासका लागि अवलम्बन गरिने योजना, सार्वजनिक नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा प्रयोग गरिन्छन्। जनगणनाबाट संकलन भएको तथ्याङ्क देशको सामाजिक तथा आर्थिक विकासको लागि योजना तर्जुमा, अध्ययन एवं अनुसन्धान गर्न प्रयोग गरिने आधारभूत तथ्याङ्क भएकाले कुनै पनि देशमा राष्ट्रिय जनगणनालाई एक महत्वपूर्ण राष्ट्रव्यापी कार्यको रूपमा लिईन्छ। यस्तो कार्यक्रम सञ्चालन गर्नको लागि आर्थिक स्रोत, जनशक्ति र साधन जुटाउनु पर्ने तथा तयारीको लागि पनि लामो समय लाग्ने भएकोले सबै जसो मुलुकहरूमा जनगणना सामान्यतया १०/१० वर्षमा गर्ने चलन रहेको छ। नेपालमा नियमित र प्रणालीगत रूपमा जनगणना प्रधानमन्त्री चन्द्र शमशेरको पालामा विक्रम सम्बत् १९६८(सन् १९११) देखी गर्न थालिएको हो। १९६८ सालको जनगणना अनुसार नेपालको कुल जनसङ्ख्या ५६,३८,७४९ थियो। त्यसपछि प्रत्येक १०/१० वर्षमा जनगणना सञ्चालन हुँदै आएको छ। वि.सं. २०७८ (सन् २०२१) को जनगणना नेपालको इतिहासमा १२ औं र वि.सं. २०७२ सालमा जारी भएको नेपालको संविधान बमोजिमको संघीयता पछिको पहिलो जनगणना हो। सो जनगणनामा आलिताल गाउँपालिकाको कुल परिवार संख्या ३७१० रहेको जुन २०६८ को जनगणना भन्दा १३.११ प्रतिशत विन्दुले बढी र कुल जनसंख्या १८११२ रहेको जुन २.२६ प्रतिशत विन्दुले घटेको देखिन्छ। आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका २.१ जनसंख्या सम्बन्धी आधारभूत विवरण

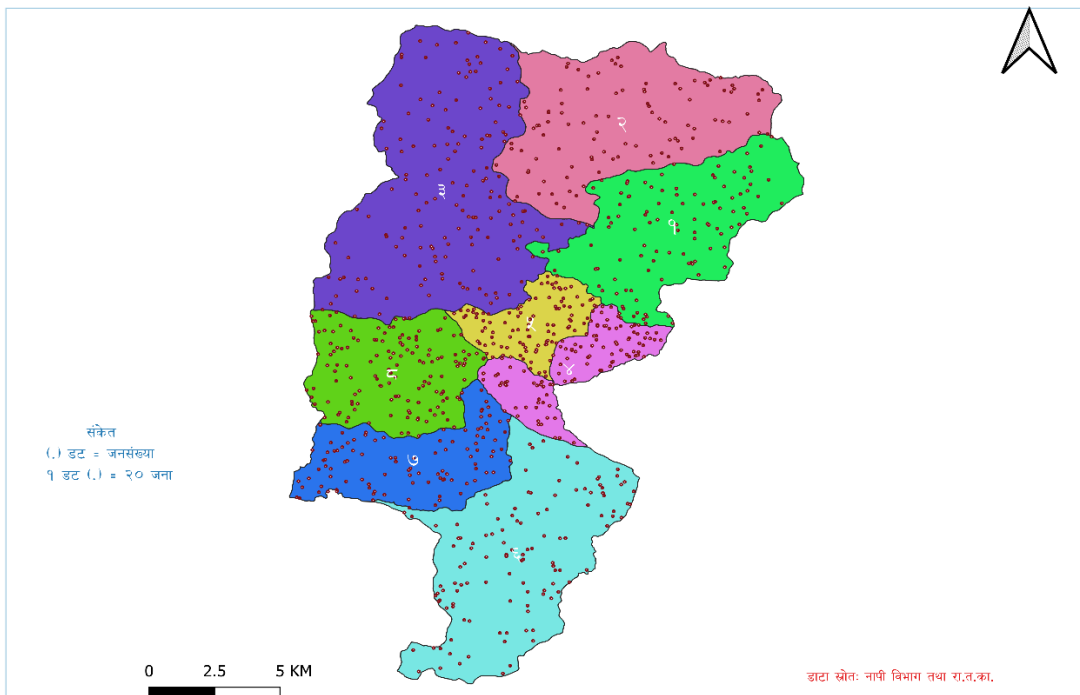
क्र.सं.	जनसांख्यिक तथा पारिवारिक विवरण	एकाई	जनगणना वर्ष	
			२०६८	२०७८
१	जम्मा परिवार संख्या (संस्थागत बाहेक)	संख्या	३२८०	३७१०
२	जम्मा जनसंख्या	संख्या	१८५३१	१८११२

क्र.सं.	जनसाङ्ख्यिक तथा पारिवारिक विवरण	एकाई	जनगणना वर्ष	
			२०६८	२०७८
३	जम्मा पुरुष जनसंख्या	संख्या	८९४६	८७५६
४	जम्मा महिला जनसंख्या	संख्या	९५८५	९३५६
५	लैङ्गिक अनुपात (प्रतिसय महिलामा पुरुषको संख्या)	प्रतिशत	९३.३३	९३.५९
८	अनुपस्थित परिवार (कम्तिमा एकजना सदस्य विदेश गएको)	संख्या	६२९	९११
९	अनुपस्थित जनसंख्या (विदेश)	संख्या	९६५	१७३४
१०	कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता भएको जनसंख्या	प्रतिशत	३.१४	२.७९
११	वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर	प्रतिशत	२.६९	-०.२२
१२	जनघनत्व (प्रति वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा जनसंख्या)	प्रति व.कि.मी	६३	६२
१३	परिवारको औसत आकार	जना	५.६५	४.८८
१४	कुल आश्रित अनुपात (१५-६४ वर्षको प्रतिसय जनसंख्यामा)	प्रतिशत	९०.४१	६३.७०
१५	बाल आश्रित अनुपात	प्रतिशत	८२.५९	५३.९७
१६	वृद्ध आश्रित अनुपात	प्रतिशत	७.८२	९.७३
१९	आफ्नै घरमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	९६.६८	९७.२२
२०	पक्कि पिलर भएको घरमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	०.१८	२.८८
२१	ढुङ्गा माटोको जग भएका घरमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	७८.०२	७४.५६
२२	वाहिरी गाह्रो माटोको जोडाई भएका घरमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	७४.९४	७०.५१
२३	वाहिरी गाह्रो सिमेन्टको जोडाई भएका घरमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	६.१०	१६.३३
२४.१	खर परालको छानो भएका घरमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	३१.०१	३.२१
२४.२	जस्ता/टिनको छानो भएको घरमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	३१.८९	७१.३२
२४.३	टाईल खपटा/सिलेटको छानो भएको घरमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	३४.५१	१७.०४
२४.४	ढलान छानो भएका घरमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	१.६८	७.५२
२५	चर्पी नभएका परिवार	प्रतिशत	४१.५४	२.८८
२६	खाने पानीको मूख्य स्रोत ईनार/कुवा भएका परिवार	प्रतिशत	१२.२०	६.८७
२७	अक्सर बत्ति बाल्न विजुली प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	३४.३३	६९.५१
२८	अक्सर बत्ति बाल्न सौर्य उर्जा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	१२.४७	२५.०१
२९	अक्सर खाना पकाउन दाउरा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	९९.०९	९४.३१
३०	अक्सर खाना पकाउन एल पि ग्यास प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	०.०६	५.४२
३१	महिलाका नाममा जग्गामात्र भएका परिवार	प्रतिशत	-	१.६२
३२	महिलाका नाममा घर र जग्गा दुवै भएका परिवार	प्रतिशत	-	३.६४
३३	पाँच वर्ष वा सो भन्दा माथिको कुल साक्षरता दर	प्रतिशत	६५.९२	८१.०३
३४	पाँच वर्ष वा सो भन्दा माथिको पुरुष साक्षरता दर	प्रतिशत	७७.४२	८९.४७
३५	पाँच वर्ष वा सो भन्दा माथिको महिला साक्षरता दर	प्रतिशत	५५.३२	७३.२३
३६	एस एल सि/एस ई ई वा सो सरह उत्तिर्ण गरेको जनसंख्या	संख्या	४१३	६७२
३७	५-२५ वर्षको जनसंख्यामध्ये हाल विद्यालय गइरहेको	प्रतिशत	७१.१२	७४.६९

क्र.सं.	जनसाङ्ख्यिक तथा पारिवारिक विवरण	एकाई	जनगणना वर्ष	
			२०६८	२०७८
३८	दस वर्ष वा सो भन्दा माथिको आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्या	प्रतिशत	-	७५.३४

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८ र २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

चित्र २.१ आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या वितरण

२.२ पछिल्ला दुई जनगणना वर्षहरूमा आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

तालिका २.२ पछिल्ला दुई जनगणना वर्षहरूमा आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

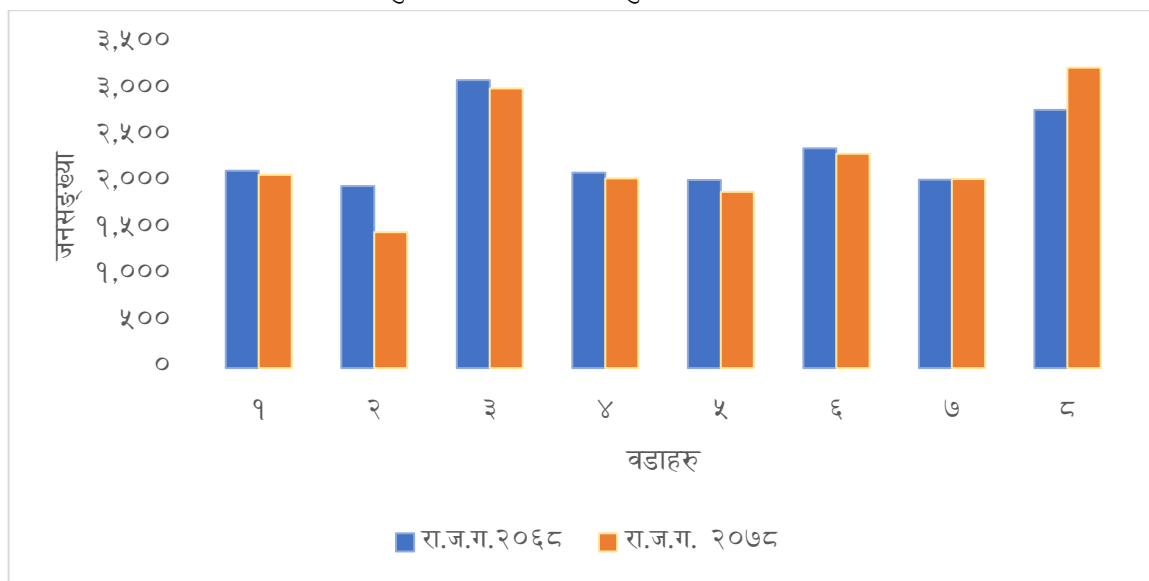
क्षेत्र	जनगणना वर्ष २०६८				जनगणना वर्ष २०७८			
	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला
आलिताल	३,२८०	१८,५३१	८,९४६	९,५८५	३७१०	१८,११२	८,७५६	९,३५६
वडा नं.-१	३८९	२,१३०	१,०७१	१,०५९	४४९	२,०८४	१,०३०	१,०५४
वडा नं.-२	३४८	१,९६४	९७०	९९४	३३०	१,४६८	७०६	७६२
वडा नं.-३	५३८	३,१०७	१,४७४	१,६३३	६०६	३,०१६	१,४६१	१,५५५
वडा नं.-४	३८६	२,११०	१,०१६	१,०९४	४१९	२,०४८	९९६	१,०५२
वडा नं.-५	३६८	२,०३०	९३५	१,०९५	३७३	१,९०२	९१४	९८८

क्षेत्र	जनगणना वर्ष २०६८				जनगणना वर्ष २०७८			
	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला
वडा नं.-६	४०८	२,३७२	१,१४५	१,२२७	४८३	२३१२	१०८७	१२२५
वडा नं.-७	३३१	२,०३१	१,००७	१,०२४	३९६	२०४१	९४९	१०९२
वडा नं.-८	५१२	२,७८७	१,३२८	१,४५९	६५४	३२४१	१६१३	१६२८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

विगत दुई जनगणनाको जनसङ्ख्या अध्ययन गर्दा २०६८ सालको जनगणनामा आलिताल गाउँपालिको कुल जनसंख्या १८,५३१ रहेकोमा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा २.२६ प्रतिशत विन्दुले घटेर १८,११२ पुगेको देखिन्छ। परिवार सङ्ख्या भने ३,२८० बाट बढेर ३,७१० पुगेको छ, जसले परिवारको औसत आकार सानो भएको संकेत गर्छ। पुरुष जनसंख्या ८,९४६ बाट घटेर ८,७५६ पुगेको छ भने महिला जनसंख्या ९,५८५ बाट घटेर ९,३५६ भएको छ। वडागत रूपमा हेर्दा, वडा नं. १, २, ३, ४, ५ र ६ मा जनसंख्या घटेको छ भने वडा नं. ७ र ८ को जनसंख्या थोरै मात्रामा बढेको देखिन्छ, जसमा महिला जनसंख्या वृद्धि दर पुरुषभन्दा उच्च रहेको छ। समग्रमा आलिताल गाउँपालिका जनसङ्ख्या घट्दो क्रममा रहेको देखिन्छ र जनसंख्या वृद्धिदर पनि ऋणात्मक (-०.२२) रहेको छ।

चित्र २.२ आलिताल गाउँपालिकाको दुई जनगणना विचको तुलनात्मक जनसंख्या

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

२.३ वडा अनुसारको जनसंख्या, परिवार संख्या, जनघनत्व र वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार आलिताल गाउँपालिकाको कुल परिवार संख्या ३,७१० र जनसंख्या १८,११२ रहेको छ। जस अन्तर्गत पुरुषको संख्या ८,७५६ र महिलाको संख्या ९,३५६ छ। आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्यालाई वडागतरूपमा हेर्दा ३ नम्बर वडामा सबैभन्दा वढी (३,२४१) र वडा नं २ मा सबैभन्दा कम (१,४६८) रहेको छ। आलिताल गाउँपालिकाको लैङ्गिक अनुपात नेपालभन्दा कम तथा सुदूरपश्चिम प्रदेश र डडेल्धुरा जिल्लाभन्दा वढी (९३.५९) देखिएको छ। लिङ्ग अनुपातलाई वडागतरूपमा हेर्दा ८ नम्बर वडामा सबैभन्दा वढी (९९.०८) र वडा नं ७ मा सबैभन्दा कम (८६.९०) रहेको छ। लिङ्ग अनुपातले जनसंख्याको लैङ्गिक वनावटको अवस्थालाई प्रतिबिम्बित गर्दछ। यसले प्रतिसय महिलामा पुरुषको संख्यालाई उल्लेख गर्दछ। आलिताल गाउँपालिकाको जनघनत्व प्रतिवर्ग कि.मि. ६२ जना रहेको छ। त्यसैगरी यहाँको वार्षिक औसत जनसंख्या वृद्धिदर ऋणात्मक (-०.२२%) रहेको छ। वडाअनुसार हेर्दा वडा नं ७ र वडा नं ८ बाहेक अन्य सबै वडामा जनसंख्या वृद्धिदर ऋणात्मक देखिएको छ। अर्थात् १० वर्ष पहिलाको तुलनामा अक्सर बसोबास गर्ने जनसंख्या घटिरहेको छ। वडा नं २ मा जनसंख्या घट्नेदर सबैभन्दा उच्च देखिएको छ भने वडा नं ८ मा सर्वाधिक जनसंख्या वृद्धिदर (१.४५%) रहेको छ। वास्तवमा वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर राष्ट्रिय स्तरमा नै वि सं २०६८ मा १.३५% बाट घटेर वि सं २०७८ मा ०.९२% पुगेको छ। त्यसकारण नेपाल सरकारले हालसालै जनसंख्या नीति तथा कार्यक्रम पनि सार्वजनिक गरेको छ।

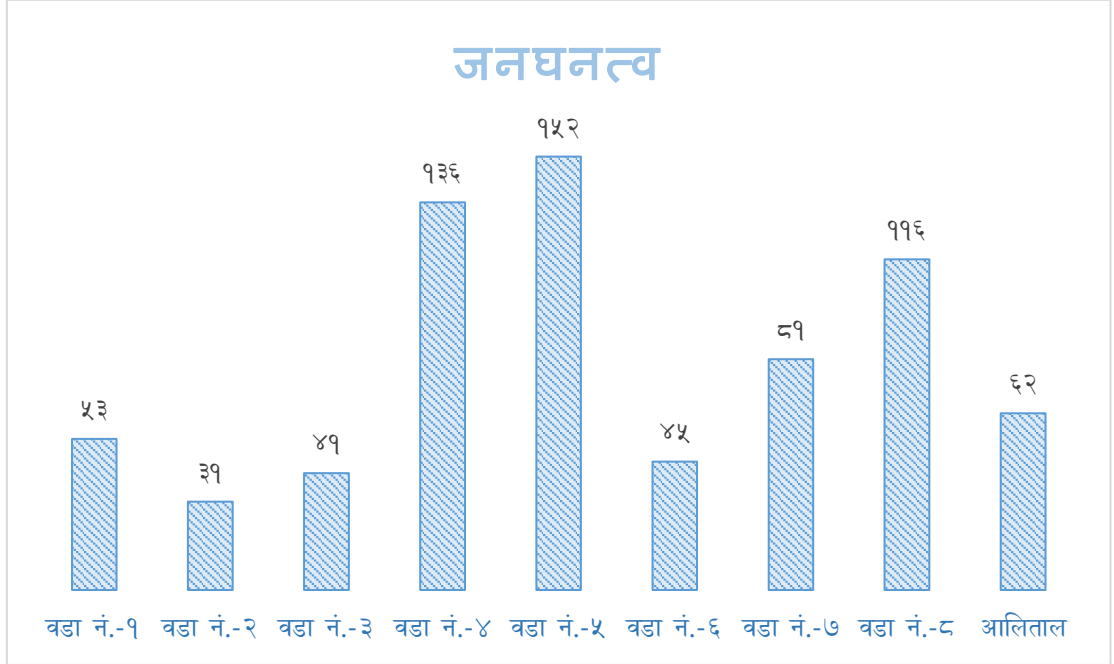
तालिका २.३ वडाअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या, परिवार संख्या, लैङ्गिक अनुपात, परिवारको औसत आकार, जनघनत्व र वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर

क्षेत्र	परिवार संख्या	जम्मा	पुरुष	महिला	लैङ्गिक अनुपात	परिवारको औसत आकार	जन घनत्व	वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर(%)
नेपाल	६६६६९३७	२९१६४५७८	१४२५३५५१	१४९११०२७	९५.५९	४.३७	१९८	०.९२
सुदूरपश्चिम	५७७१०२	२६९४७८३	१२७२७८६	१४२१९९७	८९.५१	४.६७	१३८	०.५२
डडेल्धुरा	३११९३	१३९६०२	६५८९३	७३७०९	८९.४०	४.४८	९१	-०.१७
आलिताल	३७१०	१८११२	८७५६	९३५६	९३.५९	४.८८	६२	-०.२२
वडा नं.-१	४४९	२०८४	१०३०	१०५४	९७.७२	४.६४	५३	-०.२१
वडा नं.-२	३३०	१४६८	७०६	७६२	९२.६५	४.४५	३१	-२.७९
वडा नं.-३	६०६	३०१६	१४६१	१५५५	९३.९५	४.९८	४१	-०.२९
वडा नं.-४	४१९	२०४८	९९६	१०५२	९४.६८	४.८९	१३६	-०.२९
वडा नं.-५	३७३	१९०२	९१४	९८८	९२.५१	५.१०	१५२	-०.६३
वडा नं.-६	४८३	२३१२	१०८७	१२२५	८८.७३	४.७९	४५	-०.२५

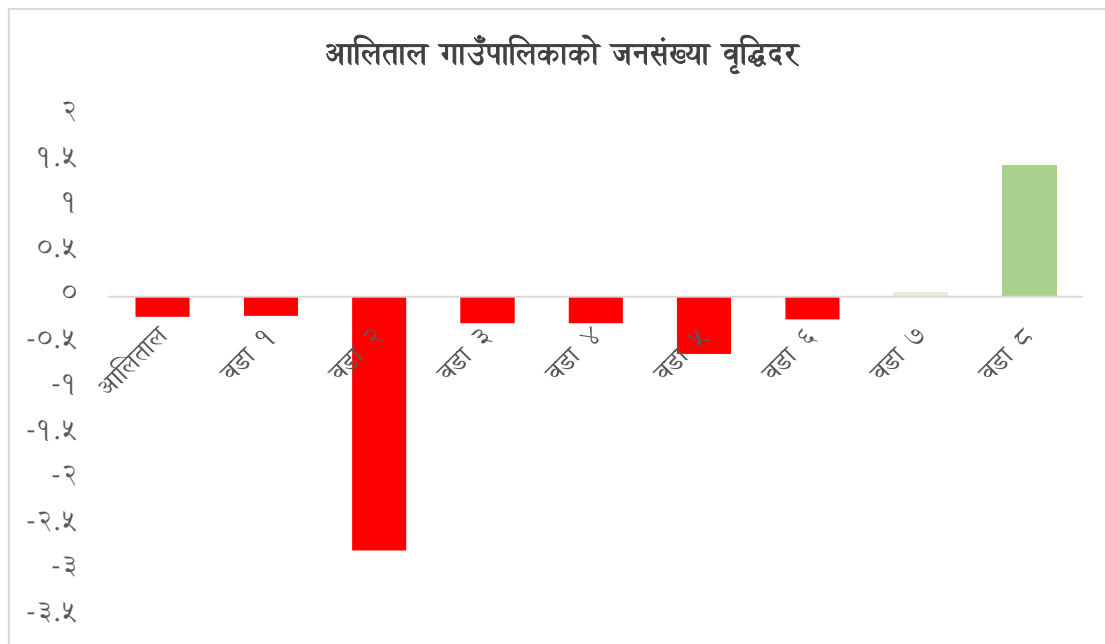
क्षेत्र	परिवार संख्या	जम्मा	पुरुष	महिला	लैंगिक अनुपात	परिवारको औसत आकार	जन घनत्व	वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर(%)
वडा नं.-७	३९६	२०४१	९४९	१०९२	८६.९०	५.१५	८१	०.०५
वडा नं.-८	६५४	३२४१	१६१३	१६२८	९९.०८	४.९६	११६	१.४५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

चित्र २.३ आलिताल गाउँपालिकाको जनघनत्व

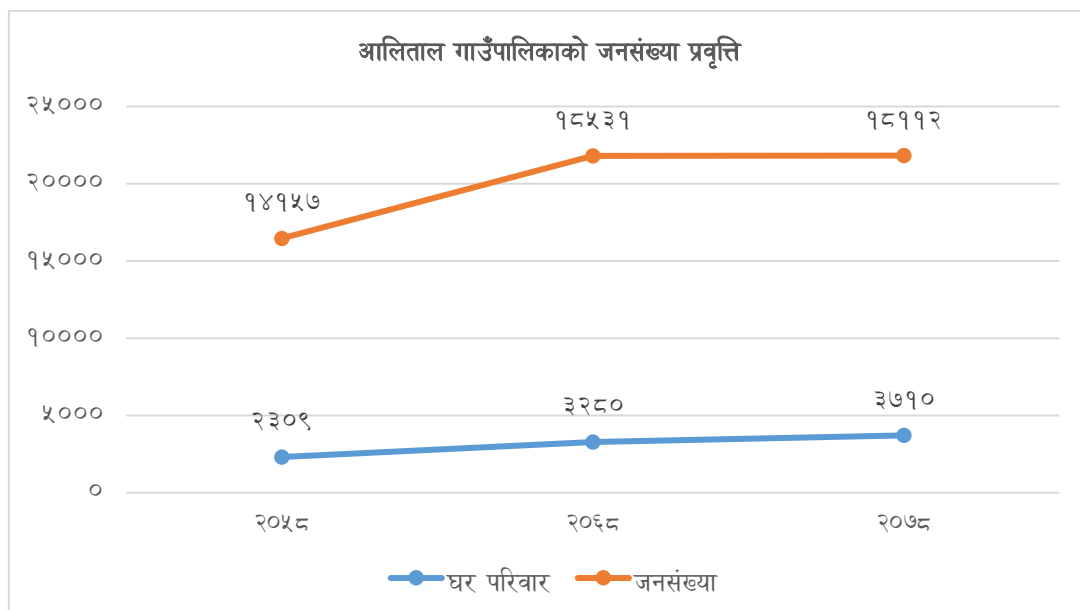
चित्र २.४ आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या वृद्धिदर

२.४ आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या प्रवृत्ति

आलिताल गाउँपालिकाको स्थापना वि. सं. २०७३/११/२७ मा भएको हो। यो पालिका घोषणा हुँदा यसमा समावेश भएका साविकका गाउँ विकास समितिहरू (गाडखेत र आलिताल) को जनसंख्या जोडेर विगतको जनसंख्या निकालेर हेर्न सकिन्छ। चित्रमा आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या वि. सं. २०५८ देखि २०६८ सम्म निरन्तर वढीरहेको देखिएता पनि २०७८ को जनगणनामा सो ग्राफ ओरालो लागेको छ। तर परिवार संख्या थोरै भएपनि लगातार बढ्दो अवस्थामा रहेकोले सानो परिवार तर्फको झुकाव बढेको देखिन्छ।

चित्र २.५ आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या प्रवृत्ति

२.५ लिङ्ग र उमेर समूह अनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

लैङ्गिक अनुपातले कुनै स्थान विशेषको भविष्यमा हुन सक्ने जनसंख्याको परिवर्तनलाई संकेत गर्नुको अतिरिक्त पुरुष वा महिलाको उपस्थिति वा अनुपस्थितिलाई प्रतिबिम्बित गर्छ। महिला र पुरुषको जनसंख्यामा रहेको समानता वा असमानतालाई लिङ्ग अनुपातले देखाउँछ। उमेरगत रूपमा प्रस्तुत गरिएका लैङ्गिक अनुपातले उमेर समूह अनुसार लैङ्गिक अनुपातको प्रवृत्ति देखाउँछ। उमेरगत जनसंख्याको संरचना अन्तर्गत विभिन्न उमेर समूहमा पुरुष र महिलाको अनुपात के कसरी वितरण भएको छ भनि देखाउँछ। लिङ्ग अनुसार जनसंख्या वितरण हेर्दा आलिताल गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या ९८,९९२ मध्ये ८,७५६ जना पुरुष र ९,३५६ जना महिला छन्। आलिताल गाउँपालिकामा प्रति १०० जना महिलामा ९४ जना पुरुष (लगभग) रहेका छन्। डडेल्धुरा जिल्लाका अन्य पालिकाहरू मध्ये सबैभन्दा बढी लिङ्ग अनुपात भएको पालिका आलिताल हो। उमेर समूह १०-१४ वर्ष उमेर समूह सबैभन्दा ठूलो जनसंख्या भएको समूह हो, जसमा २,२६१ (१२.४८%) व्यक्ति छन्।

तालिका २.४ लिङ्ग र उमेर समूह अनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

उमेर समूह(वर्ष)	जम्मा	पुरुष	महिला	लैङ्गिक अनुपात
००-०४	१७२६	८९०	८३६	१०६.४६
०५-०९	१९८४	१०५५	९२९	११३.५६
१०-१४	२२६१	११४५	१११६	१०२.६०
१५-१९	२०९८	१००२	१०९६	९१.४२
२०-२४	१६९५	७२७	९६८	७५.१०
२५-२९	१३९२	६४९	७४३	८७.३५
३०-३४	१११८	५१८	६००	८६.३३

उमेर समूह(वर्ष)	जम्मा	पुरुष	महिला	लैङ्गिक अनुपात
३५-३९	१०९०	४७७	६१३	७७.८१
४०-४४	९८५	४६९	५१६	९०.८९
४५-४९	८२४	३९६	४२८	९२.५२
५०-५४	८१२	४१०	४०२	१०१.९९
५५-५९	५६३	२८८	२७५	१०४.७३
६०-६४	४८७	२४१	२४६	९७.९७
६५-६९	३९३	१८८	२०५	९१.७१
७०-७४	३२८	१४४	१८४	७८.२६
७५-७९	२२४	१०१	१२३	८२.११
८०-८४	८९	३८	५१	७४.५१
८५-८९	२६	१३	१३	१००.००
९०-९४	१४	४	१०	४०.००
९५+	३	१	२	५०.००
कुल जम्मा	१८११२	८७५६	९३५६	९३.५९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

२.६ कुल आश्रित अनुपात

नेपाल, सुदूरपश्चिम प्रदेश र आलिताल गाउँपालिकाको तुलनात्मक अवस्था झल्कने गरी वृहत् उमेर समूह अनुसारको जनसंख्या वितरण, आश्रित जनसंख्या प्रतिशत र कुल आश्रित अनुपात तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। उमेरगत हिसावले हेर्दा १५ देखि ६४ वर्षको उमेर समूहलाई सक्रिय (काम गर्ने उमेर समूह र बाँकिलाई आश्रित उमेर समूह भनिन्छ। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा आश्रित जनसंख्याको हिस्सा ३७.५७% छ, जुन राष्ट्रिय मान भन्दा उच्च हो, र कुल आश्रित अनुपात ६०.१७% देखिन्छ। डडेल्धुरा जिल्ला तथा आलिताल गाउँपालिकामा पनि आश्रित जनसंख्याको हिस्सा उच्च (३६.३%) देखिन्छ, जसले गर्दा यहाँ काम गर्ने जनसंख्याको तुलनामा आश्रित जनसंख्या बढी रहेको देखिन्छ। डडेल्धुरा जिल्लामा कुल आश्रित अनुपात ६१.७७% रहेकोमा आलिताल गाउँपालिकामा कुल आश्रित अनुपात ६३.७०% रहेको छ जसको अर्थ काम गर्ने उमेर समूहका प्रति १०० जनामा लगभग ६८ जना बालबालिका तथा वृद्धवृद्धा अरुको भर पर्नु पर्छ। वडास्तरमा आश्रित अनुपात ५८.३६% देखि ७५.६५% सम्म देखिन्छ। वडागत आश्रित अनुपात निम्नानुसार रहेको छ।

तालिका २.५ कुल आश्रित अनुपात

क्षेत्र	जम्मा जनसंख्या	उमेर समूह अनुसारको जनसंख्या		०-१४ र ६५+ को जनसंख्या प्रतिशत	कुल आश्रित अनुपात
		१५-६४	०-१४ र ६५+		
नेपाल	२९१६४५७८	१९०२७२८९	१०१३७२८९	३४.७६	५३.२८
सुदूरपश्चिम	२६९४७८३	१६८२४००	१०१२३८३	३७.५७	६०.१७
डडेल्धुरा	१३९६०२	८६२९९	५३३०३	३८.१८	६१.७७
आलिताल	१८११२	११०६४	७०४८	३८.९१	६३.७०

क्षेत्र	जम्मा जनसंख्या	उमेर समूहअनुसारको जनसंख्या		०-१४ र ६५+ को जनसंख्या प्रतिशत	कुल आश्रित अनुपात
		१५-६४	०-१४ र ६५+		
वडा नं-१	२०८४	१२८४	८००	३८.३९	६२.३९
वडा नं-२	१४६८	९२७	५४१	३६.८५	५८.३६
वडा नं-३	३०१६	१८३०	११८६	३९.३२	६४.८१
वडा नं-४	२०४८	१२८८	७६०	३७.११	५९.०१
वडा नं-५	१९०२	११४४	७५८	३९.८५	६६.२६
वडा नं-६	२३१२	१४०२	९१०	३९.३६	६४.९१
वडा नं-७	२०४१	११६२	८७९	४३.०७	७५.६५
वडा नं-८	३२४१	२०२७	१२१४	३७.४६	५९.८९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

२.७ बृहत् उमेर समूह र विशेष उमेर समूहअनुसार जनसंख्या

लक्षित उमेर समूहका निमित्त नीति तथा योजना निर्माण एवम् कार्यक्रम सञ्चालन गर्न तोकिएका उमेर समूहका बेगला बेगलै जनसंख्या तीनवटै तहका सरकारलाई आवश्यक पर्दछ। जस्तै एक वर्ष मुनिका जनसंख्या खोप कार्यक्रम व्यवस्थापनको लागि तथा जन्मदर्ताको पूर्णता जाँच गर्न र पाँच वर्षमुनिको जनसंख्या पूर्व प्राथमिक तहमा भर्ना हुने सम्भाव्य संख्याको आँकलन गर्न उपयोगी हुन्छ। त्यस्तै चौध वर्ष मुनिको जनसंख्याले विद्यालय गइरहेका वा विद्यालयवाहिर रहेका बालबालिकाको संख्या र परिवारमा आश्रित संख्या एकिन गर्न मदत् गर्छ। त्यसै गरी १८ वर्षमुनिको कुल जनसंख्याले कुल बालबालिकाको संख्याबारे र ६८ वर्ष भन्दा माथिको जनसंख्याले सामाजिक सुरक्षा भत्ताको लागि आवश्यक बजेट निर्धारण गर्न सूचना प्रदान गर्छ।

आलिताल गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या १,८११२ रहेको छ, जसमा पुरुष ४८.३४% र महिला ५१.६६% रहेको छ। उमेर समूह अनुसार हेर्दा १ वर्षमुनिका बालबालिका मध्ये पुरुष १९२ र महिला १७० गरि जम्मा ३६२ जना रहेका छन्। ०-४ वर्षका बालबालिका मध्ये पुरुष ८९० र महिला ८३६ छन्। १५-५९ वर्ष उमेर समूहमा ४,९३६ पुरुष र ५,६४१ महिला छन्, जुन क्रियाशिल जनसंख्या हो। वृद्ध (६०+ वर्ष) पुरुष ७३० र महिला ८३४ गरि जम्मा १५६४ रहेको देखिन्छ। समग्रमा, आलितालमा महिलाको संख्या पुरुषभन्दा ६०० जनाले बढी देखिन्छ, विशेष गरी यस्तो १५ वर्ष भन्दा माथिको उमेर समूहमा बढी देखिन्छ।

तालिका २.६ विशेष उमेर समूह अनुसारको जनसंख्या

जनसंख्या	लिङ्ग	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल	वडा नं							
					१	२	३	४	५	६	७	८
जम्मा		२६९४७८३	१३९६०२	१८११२	२०८४	१४६८	३०१६	२०४८	१९०२	२३१२	२०४१	३२४१

कुल जनसङ्ख्या	पुरुष	१२७२७८६	६५८९३	८७५६	१०३०	७०६	१४६१	९९६	९१४	१०८७	९४९	१६१३
	महिला	१४२१९९७	७३७०९	९३५६	१०५४	७६२	१५५५	१०५२	९८८	१२२५	१०९२	१६२८
१ वर्षमुनिको	पुरुष	२५११६	१५०४	१९२	२४	११	३२	१७	१४	२८	३०	३६
	महिला	२१२८०	१२६०	१७०	२४	७	२७	११	१३	२७	२८	३३
०-४ वर्ष	पुरुष	१२७७६८	६९५१	८९०	९३	६४	१३५	९०	८५	१२४	१४०	१५९
	महिला	१११३७१	५९५९	८३६	९२	५९	१३१	८४	८२	११५	१२३	१५०
०-१४ वर्ष	पुरुष	४३४७५०	२२८६३	३०९०	३६२	२१०	५०४	३५१	३३४	४०४	४००	५२५
	महिला	४००९७७	२०८१७	२८८१	३१४	२१७	५२६	२९३	२९२	३९२	३७२	४७५
१६-२४ वर्ष	पुरुष	२१९५२१	११०००	१४८६	१७२	११३	२५३	१७८	१५६	१७७	१४५	२९२
	महिला	२७१९७०	१४२६५	१८३४	२२१	११९	३०६	२३७	१७९	२४६	२१८	३०८
१६-४० वर्ष	पुरुष	४९४४४९	२४६५४	३२६०	३७१	२५३	५९३	३८३	३१५	३७९	३१०	६५६
	महिला	६२१५५३	३११७५	३९४९	४६०	२८४	६७२	४८०	३८९	५१५	४४७	७०२
१६+ वर्ष	पुरुष	८०५००१	४१२४३	५४२३	६३८	४८०	९१९	६२०	५४७	६५०	५२८	१०४१
	महिला	९८६८९४	५१०९८	६२४५	७०९	५२५	१००७	७३५	६७२	८००	६८३	१११४
०-१७ वर्ष	पुरुष	५२३३७४	२७५९१	३७३५	४३८	२५६	६०७	४३३	४११	४८०	४६२	६४८
	महिला	४९५५२५	२५८०१	३५३८	३९४	२६३	६१९	३७१	३५८	४९३	४५८	५८२
१५-५९ वर्ष	पुरुष	७२३३६३	३६९५४	४९३६	५७४	४१६	८४१	५७८	५०९	५८४	४७९	९५५
	महिला	८८११४३	४४९७७	५६४१	६४६	४६३	९०६	६६३	५८५	७४३	६३५	१०००
६०+ वर्ष	पुरुष	११४६७३	६०७६	७३०	९४	८०	११६	६७	७१	९९	७०	१३३
	महिला	१३९८७७	७९१५	८३४	९४	८२	१२३	९६	१११	९०	८५	१५३
६५+ वर्ष	पुरुष	७८४०१	४०३४	४८९	६१	५२	७१	४८	५४	५६	४८	९९
	महिला	९८२५५	५५८९	५८८	६३	६२	८५	६८	७८	५८	५९	११५
६८+ वर्ष	पुरुष	५९८४०	३०७३	३७५	५२	३८	६०	३८	४१	३८	३६	७२
	महिला	७७०८१	४४६६	४६२	५०	५१	६६	५२	५८	४५	४७	९३
१५-४९ वर्ष	महिला	७७०५३९	३९०१३	४९६४	५८६	३७१	७९९	६०३	४९६	६५५	५७४	८८०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

२.८ आलिताल गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या प्रक्षेपण

भविष्यमा कुनै क्षेत्रको जनसंख्या कति हुनेछ भन्ने वैज्ञानिक अनुमानलाई जनसंख्या प्रक्षेपण भनिन्छ, जुन विगतका तथ्याङ्क जन्मदर, मृत्युदर, बसाईसराइ आदिका आधारमा गरिन्छ। जनसंख्या प्रक्षेपणले भविष्यमा हुन सक्ने सम्भावित जनसंख्यालाई मध्य नजर गरेर गर्दा उपयोगी हुन्छ। यहाँ तालिकामा प्रस्तुत गरिएको वि सं २०७८ को जनगणना पश्चात गरिएको सर्वेक्षण (Post Enumeration Survey) र लिङ्ग तथा उमेरगत संरचनामा आवश्यक

समायोजन (Age Sex Smoothing) गरेर तयार गरिएको छ। यो केवल जनसंख्या प्रक्षेपण गर्ने प्रयोजनको लागि मात्र प्रयोग गरिएको छ। आलिताल गाउँपालिकाको वि.सं. २०७८ देखि २०८८ सम्मको जनसंख्या प्रक्षेपण अनुसार कुल जनसंख्या क्रमशः घट्दै गएको देखिन्छ। आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या वृद्धिदर ऋणात्मक भएकोले जनसंख्या घट्दै गएको देखिन्छ। २०७८ मा १८,२४० रहेको जनसंख्या २०८८ मा घटेर १७,३५८ मा पुग्ने आकलन गरिएको छ। यस अवधिमा पुरुष जनसंख्या करिब ८.७२% ले घटेको छ भने महिला जनसंख्या केवल स्थिर (केवल १.२२% ले घटेको) देखिन्छ।

तालिका २.७ आलिताल गाउँपालिकाको दस वर्षको जनसंख्या प्रक्षेपण

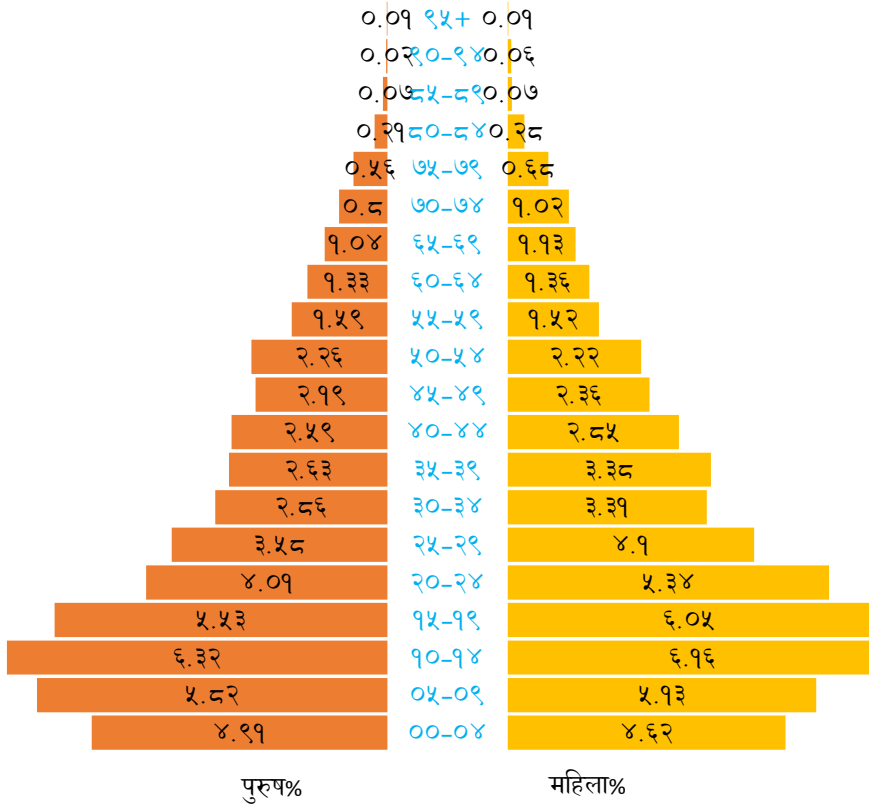
वर्ष (वि.सं.)	जम्मा	पुरुष	महिला
२०७८*	१८२४०	८८२३	९४१७
२०७९	१८१५८	८७३५	९४२३
२०८०	१८०७४	८६३६	९४३८
२०८१	१८००१	८५५५	९४४६
२०८२	१७९३१	८४७६	९४५५
२०८३	१७८०८	८३७५	९४३३
२०८४	१७७३६	८३१६	९४२०
२०८५	१७६२०	८२२९	९३९१
२०८६	१७५२७	८१६७	९३६०
२०८७	१७४४२	८११३	९३२९
२०८८	१७३५८	८०५६	९३०२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

*Based on age-sex smoothing and post enumeration survey (PES) necessary adjustment has been made for the purpose of population projection only.

चित्र २.६ आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या पिरामिड

आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या पिरामिड कुल जनसंख्याको प्रतिशत

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या पिरामिडले लिंग र उमेर समूह अनुसार जनसंख्याको वितरणलाई देखाएको छ। यस पिरामिडमा बायाँतर्फ पुरुष र दायाँतर्फ महिला जनसंख्या प्रतिशत देखाइएको छ। पिरामिड हेर्दा १०-१४ वर्ष उमेर समूहको जनसंख्या सर्वाधिक देखिन्छ। पिरामिडले आलिताल गाउँपालिकामा युवाशक्ति धेरै रहेको संकेत गर्दछ। यसका साथै ९ वर्ष मुनिको जनसंख्या प्रतिशत थोरै हुनुले विगतको जन्मदरको तुलनामा अहिलेको जन्मदर घटेको देखाउछ। ९ वर्ष मुनिको जनसंख्या हेर्दा पुरुषको जनसंख्या बढी र महिलाको जनसंख्या कम छ भने १० वर्ष माथिको जनसंख्यामा महिला प्रतिशत पुरुषको तुलनामा बढी रहेको देखिन्छ। क्रमशः उमेर समूह बढ्दै जाँदा जनसंख्या प्रतिशत घट्दै गएको देखिन्छ, जुन सामान्य जनसंख्या संरचनाको प्रतिबिम्ब हो। यो पिरामिडले भविष्यमा श्रमशक्तिको प्रशस्ततालाई देखाउछ।

खण्ड-३ भाषा, धर्म तथा जातजाति अनुसारको जनसंख्या

३.१ धर्मअनुसारको जनसंख्या

मानिसले मात्रै धार्मिक विश्वास, आचरण र पूजापाठ गर्ने तरिका नै धर्म हो। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ बाट प्राप्त धर्म सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। आलिताल गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने अधिकांश व्यक्तिले हिन्दु धर्म मान्छन् भने त्यसपछि बौद्ध धर्म मात्रै तथ्य तलको तालिकाले देखाएको छ। पछिल्ला दुई जनगणनाका प्रतिवेदन अनुसार आलिताल गाउँपालिकामा हिन्दु धर्म मात्रै जनसंख्याको हिस्सा नगण्य मात्रामा घटेको छ। वि. सं. २०६८ सालमा बौद्ध धर्मावलम्बीहरू ३.७८ प्रतिशत रहेकोमा सो प्रतिशत बढेर २०७८ सालमा ६.६६ मा पुगेको छ। त्यस्तै हिन्दु धर्मावलम्बीहरूको सङ्ख्या भने ९७.४३ बाट घटेर ९२.५७ पुगेको देखिन्छ।

तालिका ३.१ धर्मअनुसारको जनसंख्या

धर्म	नेपाल		सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
जम्मा	२९९६४५७८	१००.००	२६९४७८३	१००.००	१३९६०२	१००.००	१८९९२	१००.००
हिन्दु	२३६७७७४४	८९.१९	२६२५४७६	९७.४३	१३७०६७	९८.९८	१६७६७	९२.५७
बौद्ध	२३९३५४९	८.२९	२२५३६	०.८४	१८७९	१.३५	१२०७	६.६६
इस्लाम	१४८३०६६	५.०९	६९८३	०.२६	७९	०.०५	४	०.०२
किरात	९२४२०४	३.१७	२५०	०.०९	०	०.००	०	०.००
क्रिश्चियन	५९२३९३	१.७६	३७५४०	१.३९	३५७	०.२६	५४	०.३०
प्रकृति	१०२०४८	०.३५	१५४०	०.०६	२९४	०.१५	८०	०.४४
बोन	६७२२३	०.२३	१९४	०.०९	०	०.००	०	०.००
जैन	२३९८	०.०९	३०	०.००	०	०.००	०	०.००
बहाई	५३७	०.००	१८०	०.०९	१४	०.०९	०	०.००
सिख	१४९६	०.०९	५४	०.००	०	०.००	०	०.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

तालिका ३.२ आलिताल गाउँपालिकाको पछिल्ला दुई जनगणनामा धर्मअनुसारको जनसंख्या

धर्म	वि .सं. २०६८		वि .सं. २०७८	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
जम्मा	१८५३९	१००	१८९९२	१००.००
हिन्दु	१७७७८	९५.९४	१६७६७	९२.५७
बौद्ध	३६८	३.७८	१२०७	६.६६
इस्लाम	०	०	४	०.०२
क्रिश्चियन	४०	०.२२	५४	०.३०
प्रकृति + अन्य नखुलेको	१३	०.०७	८०	०.४४

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ / २०६८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

३.२ मातृभाषा अनुसारको जनसंख्या

बालबालिकाले जन्मे पछि सबैभन्दा पहिला बोल्न जानेको भाषालाई मातृभाषा भनिन्छ। तल प्रस्तुत तालिकाले मातृभाषाअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या वितरण देखाएको छ। आलिताल गाउँपालिकामा कुल जनसंख्यामा नेपाली मातृभाषा र डोटेली मातृभाषा बोल्ने लगभग बराबरी रहेको देखिन्छ। नेपाली मातृभाषा बोल्ने ६,४६३ (३५.६८%) छन्, जसमा ३,३७६ पुरुष र ३,०८७ महिला रहेका छन् भने दोस्रो ठूलो मातृभाषा डोटेली ३४.४९ % (६२४७ जना) ले बोल्छन्। मगर धुत, बझाङ्गी, बैतडेली, मगर खाम, डडेलधुरी, अछामी, दार्चुलेली, मैथेली, नेपालभाषा र अन्य भाषाहरूको प्रतिनिधित्व पनि यस गाउँपालिकामा रहेको छ।

तालिका ३.३ मातृभाषाअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

मातृभाषा	जनसंख्या			
	जम्मा	जम्मा प्रतिशत	पुरुष	महिला
सबै मातृभाषा	१८११२	१००.००	८७५६	९३५६
नेपाली	६४६३	३५.६८	३३७६	३०८७
डोटेली	६२४७	३४.४९	३००६	३२४१
मगर धुत	१४३०	७.९०	६९७	७३३
बझाङ्गी	१३८३	७.६४	६०४	७७९
बैतडेली	९५८	५.२९	३७१	५८७
मगर खाम	७८५	४.३३	३७४	४११
डडेलधुरी	४७१	२.६०	१६६	३०५
अछामी	२२३	१.२३	९१	१३२
दार्चुलेली	९८	०.५४	४०	५८
अन्य	३०	०.१७	१८	१२
मैथली	१२	०.०७	८	४
नेपालभाषा(नेवारी)	१२	०.०७	५	७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

३.३ जातजाति अनुसारको जनसंख्या

नेपाल एक बहुजातीय बहुभाषिक देश हो। जात भन्नाले हिन्दु बर्णाश्रम अन्तर्गतका विभिन्न समूहलाई जनाउँछ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार आलिताल गाउँपालिकामा १४ वटा जातजातिहरू बसोवास गरेका छन्। कुल १८११२ जनसंख्यामध्ये सबैभन्दा ठूलो अंश क्षेत्री समुदायको छ, जसको संख्या १०,७७९ (५९.५१%) छ। दोस्रोमा मगर जाति २६६५ (१४.७१%) रहेको छ। त्यसपछिका प्रमुख जातिहरूमा विश्वकर्मा (९.४७%), ब्राह्मण (५.१८%), ठकुरी (३.०६%), मिजार (२.८८%), परियार (२.५७%) र सन्यासी/दशनामी (१.३५%) रहेका छन्। अन्य जातिहरूको प्रतिनिधित्व १ प्रतिशतभन्दा कम छ।

तालिका ३.४ जातजाति अनुसारको जनसंख्या

सि नं	जात जाति	जनसंख्या			
		जम्मा	जम्मा %	महिला	पुरुष
१	सबै जातजाति	१८११२	१००.००	८७५६	९३५६
२	क्षेत्री	१०७७९	५९.५१	५१९९	५५८०
३	मगर	२६६५	१४.७१	१२९२	१३७३
४	विश्वकर्मा	१७१५	९.४७	८०८	९०७
५	ब्राह्मण	९३८	५.१८	४६२	४७६
६	ठकुरी	५५५	३.०६	२६६	२८९
७	मिजार	५२१	२.८८	२६१	२६०
८	परियार	४६६	२.५७	२३२	२३४
९	सन्यासी/दसनामी	२४४	१.३५	११६	१२८
१०	गुरुङ्ग	८३	०.४६	४२	४१
११	नेवा (नेवारी)	६८	०.३८	३५	३३
१२	सुनुवार	३६	०.२०	२०	१६
१३	अन्य	२६	०.१४	१७	९
१४	टत्मा/टत्वा	१६	०.०९	६	१०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

३.४ परिवारको आकार अनुसार परिवार संख्या

परिवारको बनावटलाई गत जनगणनामा एकल परिवार र संयुक्त परिवारमा वर्गीकरण गर्न सक्ने गरी विवरण सङ्कलन गरिएको थियो। एकल परिवार भन्नाले एकै घरमा बसोबास गर्नुका साथसाथै देहायको शर्त पूरा भएको हुनु पर्दछ।

- क) बाबु आमा दुई जना र अविवाहित छोरा छोरी भएको परिवार
- ख) श्रीमान् श्रीमतिमात्र भएको परिवार
- ग) परिवारमा एक जनामात्र सदस्य भएको
- घ) अविवाहित दाजुभाई दिदिबहिनी मात्र भएको परिवार

एकल परिवारको परिभाषाभित्र नपर्ने सम्पूर्ण अन्य परिवार संयुक्त परिवारमा पर्दछन्। परिवारको संरचनाले खास भुगोल वा प्रशासनिक क्षेत्रको सामाजिक स्वरूप र पारिवारिक संरचनामा भइरहेको परिवर्तनलाई प्रतिबिम्बित गर्छ। परिवारमा कति पुस्ता सँगै बसीरहेका छन् भन्ने कुरा पारिवारिक संरचनाबाट थाहा हुन्छ।

तालिका ३.५ परिवारको किसिमअनुसार परिवारमा बस्ने जनसंख्या

क्षेत्र	जनसंख्या (संस्थागत बाहेक)				
	जम्मा	एकल परिवार	संयुक्त परिवार	एकल परिवार(%)	संयुक्त परिवार(%)
नेपाल	२८९२५४८०	१३४७३२६७	१५४५२२१३	४६.५८	५३.४२
सुदूरपश्चिम	२६७८७३७	११३२१४७	१५४६५९०	४२.२६	५७.७४
डडेल्धुरा	१३८५३८	६१८७४	७६६६४	४४.६६	५५.३४
आलिताल	१८११२	७८९८	१०२१४	४३.६१	५६.३९
वडा नं-१	२०८४	१०६३	१०२१	५१.०१	४८.९९
वडा नं-२	१४६८	६०५	८६३	४१.२१	५८.७९
वडा नं-३	३०१६	१४२९	१५८७	४७.३८	५२.६२
वडा नं-४	२०४८	८२४	१२२४	४०.२३	५९.७७
वडा नं-५	१९०२	७११	११९१	३७.३८	६२.६२
वडा नं-६	२३१२	१०७५	१२३७	४६.५	५३.५
वडा नं-७	२०४१	९३६	११०५	४५.८६	५४.१४
वडा नं-८	३२४१	१२५५	१९८६	३८.७२	६१.२८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

संयुक्त परिवारमा बस्ने जनसंख्या नेपालमा (५३.४२%) एकल परिवारमा बस्ने जनसंख्या (४६.६८%) भन्दा बढी रहेको देखिन्छ। सुदूरपश्चिम प्रदेश र डडेल्धुरा जिल्लामा पनि संयुक्त परिवारको जनसंख्या एकल परिवारको जनसंख्या भन्दा बढी छ। आलिताल गाउँपालिकामा संयुक्त परिवार (५६.३९%) को जनसंख्या एकल परिवारमा बस्ने (४३.६१%) भन्दा बढी रहेको छ, जुन राष्ट्रिय औसतभन्दा फरक तर सुदूरपश्चिम र डडेल्धुरासँग मिल्दोजुल्दो देखिन्छ। वडा स्तरमा हेर्दा वडा नं. १ मा एकल परिवारमा बस्ने जनसंख्या बढी देखिन्छ भने बाँकी वडामा संयुक्त परिवारमा बस्ने संख्या बढी छ। विशेषगरी वडा नं. ५ मा सबैभन्दा बढी संयुक्त परिवारमा बस्ने जनसंख्या (६२.६२%) रहेको छ। यसबाट आलिताल गाउँपालिकामा पनि संयुक्त परिवारको प्रचलन व्यापक रहेको देखिए (वडा १ बाहेक) पनि केही वडाहरूमा एकल परिवारको संख्या बढ्दो क्रममा रहेको बुझिन्छ। यसरी परिवारको संरचनाको आधारमा जनसंख्याको विश्लेषण गर्दा आलिताल गाउँपालिका लगायत समग्र देशै भरि एकल परिवारभन्दा संयुक्त परिवारमा बस्ने मानिसहरू बढी छन्।

खण्ड-४ महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, तथा अपाङ्गता

४.१ स्थिर सम्पत्तिमा महिलाको स्वामित्व

तालिका ४.१ महिलाका नाममा घरजग्गा भएका परिवार

क्षेत्र	जम्मा परिवार	घर जग्गामा महिलाको स्वामित्व			घर जग्गामा महिलाको स्वामित्व(%)		
		भएका परिवार	नभएका परिवार	उल्लेख नभएको परिवार	भएका परिवार	नभएका परिवार	उल्लेख नभएको
नेपाल	६६६०८४१	१५८८९६८	४९६६५४८	१०५३२५	२३.८६	७४.५६	१.५८
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	६७७९७	४९८५३०	१०४४५	११.७५	८६.४३	१.८१
डडेल्धुरा	३११७२	२३३०	२८२४८	५९४	७.४७	९०.६२	१.९१
आलिताल	३७१०	२११	३३७४	१२५	५.६९	९०.९४	३.३७
वडा नं-१	४४९	१६	४००	३३	३.५६	८९.०९	७.३५
वडा नं-२	३३०	५०	२८०	०	१५.१५	८४.८५	०
वडा नं-३	६०६	११	५७९	१६	१.८२	९५.५४	२.६४
वडा नं-४	४१९	११	४०४	४	२.६३	९६.४२	०.९५
वडा नं-५	३७३	११	३०९	५३	२.९५	८२.८४	१४.२१
वडा नं-६	४८३	३४	४४७	२	७.०४	९२.५५	०.४१
वडा नं-७	३९६	२७	३६०	९	६.८२	९०.९१	२.२७
वडा नं-८	६५४	५१	५९५	८	७.८	९०.९८	१.२२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

नेपालमा विभिन्न तहका सरकारहरूले महिला सशक्तीकरणका कार्यक्रमहरू विगतदेखि नै संचालन गर्दै आएका छन्। अचल सम्पत्तिमा महिलाको स्वामित्व स्थापित गर्न नेपाल सरकारले महिलाको नाममा घरजग्गा रजिष्ट्रेशन पास गर्दा लाग्ने शुल्कमा छुट दिने कानुनी व्यवस्था गरेअनुरूप त्यसको प्रभाव विस्तारै बढ्दै गएको देखिन्छ। तथापि माथिको तालिकाले नेपालमा स्थिर सम्पत्ति (घर र जग्गा) माथि महिलाको स्वामित्वमा ठुलो असमानता रहेको तथ्यलाई प्रस्तुत गर्दछ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नेपालभरमा २३.८६% परिवारमा घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व छ, जबकि ७४.५६% परिवारमा छैन। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा यो प्रतिशत घटेर ११.७५% मा पुगेको छ, जसले ग्रामीण क्षेत्रमा पारम्परिक लैङ्गिक भूमिका र कानूनी जागरूकताको अभावको संकेत गर्दछ। डडेल्धुरा जिल्लामा ७.४७% र आलिताल गाउँपालिकामा ५.६९% महिलाको स्थिर सम्पत्तिमा (घर जग्गामा) स्वामित्व रहेको देखिन्छ। तर आलितालका वडाहरूमा यो असमानता धेरै नै विविधता देखिन्छ, वडा नं. २ मा १५.१५% छ भने वडा नं. ३ मा मात्र १.८२% छ, जसले स्थानीय सामाजिक-आर्थिक असमानता, संस्कृति, वा नीतिगत कारकहरूको प्रभाव देखाउँछ।

४.२ बालबालिकाको साक्षरता दर

नेपालमा ५-१७ वर्ष उमेर समूहका कुल ७४,३०,३०० बालबालिकामध्ये ९४.१% साक्षर छन्, जसमा बालकहरूको साक्षरता दर ९४.३% र बालिकाको ९३.९% रहेको छ। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा यो दर केही उच्च (९६.३५%) देखिन्छ भने डडेल्धुरामा झन् बढी (९७.१%) छ। आलिताल गाउँपालिकामा ५५४७ बालबालिकामध्ये ९७.४९% साक्षर छन्, जसमा बालकहरूको साक्षरता दर ९७.२६% र बालिकाको ९७.७४% छ। वडा स्तरमा हेर्दा, वडा नं. ५ मा सबैभन्दा उच्च (९९.६७%) साक्षरता दर रहेको छ, विशेषगरी बालकहरूको साक्षरता १००% पुगेको छ। वडा नं. १ मा सबैभन्दा कम (९४.४४%) साक्षरता दर देखिन्छ, जहाँ बालकहरूको ९५.३६% र बालिकाहरूको ९३.३८% मात्र साक्षर छन्। समग्रमा, आलितालका अधिकांश वडाहरूमा बाल साक्षरता दर राम्रो देखिए पनि वडा नं. १ मा तुलनात्मक रूपमा केही कम रहेको पाइन्छ।

तालिका ४.२ पाँच वर्षदेखि सत्र वर्षका बालबालिकाको साक्षरता दर

क्षेत्र	बालबालिका(५-१७)			साक्षर बालबालिका			बाल साक्षरता दर		
	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका
नेपाल	७४३०३००	३८२३९८०	३६०६३२०	६९९२६९६	३६०६६६०	३३८६०३६	९४.१	९४.३	९३.९
सुदूरपश्चिम	७७९७६०	३९५६०६	३८४१५४	७५१३१०	३८१२३३	३७००७७	९६.३५	९६.३७	९६.३४
डडेल्धुरा	४०४८२	२०६४०	१९८४२	३९३१०	२००२६	१९२८४	९७.१	९७.०३	९७.१९
आलिताल	५५४७	२८४५	२७०२	५४०८	२७६७	२६४१	९७.४९	९७.२६	९७.७४
वडा नं-१	६४७	३४५	३०२	६११	३२९	२८२	९४.४४	९५.३६	९३.३८
वडा नं-२	३९६	१९२	२०४	३८८	१८५	२०३	९७.९८	९६.३५	९९.५१
वडा नं-३	९६०	४७२	४८८	९१८	४४७	४७१	९५.६३	९४.७	९६.५२
वडा नं-४	६३०	३४३	२८७	६२०	३३७	२८३	९८.४१	९८.२५	९८.६१
वडा नं-५	६०२	३२६	२७६	६००	३२६	२७४	९९.६७	१००	९९.२८
वडा नं-६	७३४	३५६	३७८	७१८	३४४	३७४	९७.८२	९६.६३	९८.९४
वडा नं-७	६५७	३२२	३३५	६४०	३१४	३२६	९७.४१	९७.५२	९७.३१
वडा नं-८	९२१	४८९	४३२	९१३	४८५	४२८	९९.१३	९९.१८	९९.०७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

४.३ बालबालिकाहरूको विद्यालय जाने अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार ५ देखि १७ वर्षका बालबालिकाहरूको विद्यालयमा अध्ययन गर्न जाने वा नजाने अवस्था तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। सुदूरपश्चिम र डडेल्धुरामा विद्यालय जाने बालबालिकाको प्रतिशत क्रमशः ९२.७४% र ९३.५०% रहेको छ, जुन राष्ट्रिय औसतभन्दा उच्च छ। आलिताल गाउँपालिकामा ९३.६०% बालबालिका हाल विद्यालय गइरहेका छन्, ४.६% विगतमा गएका तर हाल गई रहेका छन्, र १.५७% ले कहिल्यै विद्यालय नपढेका छन्। वडा स्तरमा हेर्दा, वडा नं. ५ मा सबैभन्दा बढी (९७.५१%) विद्यालय जाने दर

रहेको छ, भने वडा नं. ६ मा सबैभन्दा कम (९१.६९%) छ। साथै, वडा नं. ३ मै कहिल्यै विद्यालय नजाने बालबालिकाको प्रतिशत सबैभन्दा बढी (४.४८%) छ, जबकि वडा नं. ५ मा यो दर शून्य मात्र रहेको छ। समग्रमा, आलिताल गाउँपालिकाको विद्यालय जाने दर राष्ट्रिय औसत भन्दा बढी भए पनि केही वडामा विद्यालय नजाने बालबालिकाको दर अझै चिन्ताजनक देखिन्छ।

तालिका ४.३ पाँचदेखि सत्र वर्षका बालबालिकाहरुको विद्यालय जाने अवस्था

क्षेत्र	५-१७ वर्षका बालबालिका	हाल विद्यालय गइरहेका (%)	विगतमा गएका (%)	कहिल्यै विद्यालय नगएका (%)
नेपाल	७४३०३००	८९.५४	५.२४	५.१२
सुदूरपश्चिम	७७९७६०	९२.७४	४.६२	२.५१
डडेल्धुरा	४०४८२	९३.५	४.५७	१.८
आलिताल	५५४७	९३.६	४.६	१.५७
वडा नं-१	६४७	९१.९६	५.२६	१.५५
वडा नं-२	३९६	९३.१८	६.५७	०.२५
वडा नं-३	९६०	९१.७७	३.७५	४.४८
वडा नं-४	६३०	९२.८६	६.६७	०.३२
वडा नं-५	६०२	९७.५१	२.३३	०
वडा नं-६	७३४	९१.६९	५.९९	१.९१
वडा नं-७	६५७	९४.५२	३.८१	१.६७
वडा नं-८	९२१	९५.६६	३.६९	०.६५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

४.४ पाँच वा सोभन्दा मुनिका बालबालिकाको जन्म दर्ताको अवस्था

तालिका ४.४ पाँच वा पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाको जन्म दर्ताको अवस्था

क्षेत्र	पाँच वर्षसम्मका जम्मा	जन्म दर्ता गरेका		जन्मदर्ता नगरेका	
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
सुदूरपश्चिम	२९२४६७	२४३५७८	८३.२८	४८८८९	१६.७२
डडेल्धुरा	१५६५४	१२६९२	८१.०८	२९६२	१८.९२
आलिताल	२०९२	१५६६	७४.८६	५२६	२५.१४
वडा नं-१	२२३	१६९	७५.७८	५४	२४.२२
वडा नं-२	१४२	१३६	९५.७७	६	४.२३
वडा नं-३	३४९	२६१	७४.७९	८८	२५.२१
वडा नं-४	२०३	१३१	६४.५३	७२	३५.४७
वडा नं-५	१९८	१५६	७८.७९	४२	२१.२१

क्षेत्र	पाँच वर्षसम्मका जम्मा	जन्म दर्ता गरेका		जन्मदर्ता नगरेका	
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
वडा नं-६	२९८	२०६	६९.१३	९२	३०.८७
वडा नं-७	३०७	२१३	६९.३८	९४	३०.६२
वडा नं-८	३७२	२९४	७९.०३	७८	२०.९७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

नेपालको जनगणनाको इतिहासमा ५ वर्षसम्मका बालबालिकाको जन्मदर्ता सम्बन्धी प्रश्न पहिलो पटक वि सं २०७८ को जनगणनामा (बाह्रौँ जनगणना) राखिएको थियो। नेपाल सरकारको पाँच वर्षसम्मका बालबालिकाको जन्मदर्तालाई सर्वव्यापी बनाउने नीति का सन्दर्भमा यस तथ्याङ्कले महत्त्वपूर्ण सूचना प्रदान गर्छ। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा ८३.२८% (२,४३,५७८) बालबालिकाको जन्म दर्ता भएको देखिन्छ भने १६.७२% (४८,८८९) को दर्ता गरिएको छैन। डडेल्धुरा जिल्लामा यो प्रतिशत ८१.०८% (१२,६९२) र आलितालमा ७४.८६% (१५,६६) छ, जसले ग्रामीण तहमा पनि दर्ता प्रक्रियाको सकारात्मक प्रवृत्ति देखाउँछ तर जन्मदर्ता गर्न एक चौथाई अझै बाँकी रहेको देखिन्छ। वडागत रूपमा आलिताल गाउँपालिका जन्म दर्ता हेर्दा वडा नं. २ मा सबैभन्दा उच्च ९५.७७% (१३६) दर्ता दर रहेको छ भने वडा नं. ४ मा ६४.५३% (१३१) मात्रै छ। जन्मदर्ता नभएको अवस्थाले यी क्षेत्रहरूमा बालअधिकार र सरकारी सेवाप्रति पहुँचमा चुनौती रहेको सङ्केत गर्दछ।

४.५ अठार वर्ष मुनिका बालबालिकाको बसाइँको प्रवन्ध

तालिका ४.५ अठार वर्ष मुनिका बालबालिकाको बसाइँको प्रवन्ध

क्षेत्र	जम्मा	आमा र बाबुसँग	आमासँग मात्र	बुबासँग मात्र	बाबु र सौतेनी आमासँग	आमा र सौतेनी बाबुसँग	अन्य नातेदारसँग	रोजगारदाता	अन्य	उल्लेख नगरेका
सुदूरपश्चिम	१०१८८९९	७१.९९	२२.००	०.८०	०.३३	०.०४	४.४५	०.००	०.२९	०.०८
डडेल्धुरा	५३३९२	७२.१२	२३.४६	०.६३	०.३४	०.०४	३.१५	०.००	०.२०	०.०५
आलिताल	७२७३	८०.२०	१४.७१	०.८४	०.५९	०.१५	३.३७	०.०१	०.०५	०.०७
वडा नं-१	८३२	८४.७४	११.०६	१.४४	०.७२	०.००	१.४४	०.१२	०.१२	०.३६
वडा नं-२	५१९	७५.५३	२१.१९	०.७७	०.५८	०.००	१.५४	०.००	०.१९	०.१९
वडा नं-३	१२२६	९१.३५	५.७९	०.५७	०.७३	०.०८	१.४७	०.००	०.००	०.००
वडा नं-४	८०४	८२.०९	११.६९	०.००	०.१२	०.००	५.८५	०.००	०.१२	०.१२
वडा नं-५	७६९	७८.५४	१५.३४	०.३९	०.७८	०.००	४.९४	०.००	०.००	०.००
वडा नं-६	९७३	७१.३३	२१.७९	१.८५	०.७२	०.२१	४.११	०.००	०.००	०.००
वडा नं-७	९२०	७३.०४	२४.१३	०.६५	०.११	०.००	१.९६	०.००	०.११	०.००
वडा नं-८	१२३०	८०.१६	१२.२८	०.८९	०.८१	०.६५	५.२०	०.००	०.००	०.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

आलिताल गाउँपालिका लगायत सबै क्षेत्रमा अधिकांश बालबालिका आमासँग बस्ने गरेको पाइएको छ। आमाबाबुसँग बस्न पाउनु बालबालिकाको नैसर्गिक अधिकार हो। उनीहरूको सर्वाङ्गीण एवम् चौतर्फी विकासको

लागि उचित रेखदेख र अभिभाकत्व चाहिन्छ। नेपालमा विद्यमान आर्थिक अभाव, वेरोजगारी, पारिवारिक विखण्डन लागायतका विविध कारणले बालबालिकाहरु आफ्ना आमाबाबुसँग वस्ने अवसरवाट वञ्चित रहेको देखिन्छ। बाबुको पलायन/अनुपस्थितिको कारण आमासँगमात्र बालबालिका वस्ने गरेको पाइन्छ। आलिताल गाउँपालिकामा ८०.२०% बालबालिका आमा र बाबु दुवैसँग बस्छन् भने १४.७१% आमासँग मात्र, ०.८४% बाबुसँग मात्र र ३.३७% अन्य नातेदारसँग बस्छन्। यसले बालबालिकाको पारम्परिक र पारिवारिक सुरक्षाको ढाँचालाई देखाउँछ। माथिको तथ्याङ्कले बालकल्याण नीतिहरूमा पारिवारिक संरचनाको विविधता, विशेष गरी एकल अभिभावक वा नातेदारको जिम्मेवारीमा पर्ने बालबालिकाको सुरक्षा र शिक्षामा ध्यान केन्द्रित गर्नुपर्ने आवश्यकता देखाउँछ।

४.६ बाल आश्रित अनुपात

मानिस आफ्नो जीवनको बाल्यकाल तथा वृद्धावस्थामा परिवार वा अरुमा भर पर्नु पर्दछ। प्रतिसय जना काम गर्ने उमेर समूहका व्यक्तिमा आश्रित हुने जनसंख्यालाई बाल आश्रित वा वृद्ध आश्रित अनुपात भनिन्छ। तालिकाअनुसार सुदूरपश्चिममा बालबालिका प्रतिशत उच्च (३१.०१%) रहेको छ, जसको कारणले बाल आश्रित अनुपात पनि बढी (४९.६७%) रहेको देखिन्छ। आलिताल गाउँपालिकामा ३२.९७% जनसंख्या १४ वर्षमुनिका छन्, र बाल आश्रित अनुपात ५३.९७% रहेको छ, जुन डडेल्धुरासँग मिल्दोजुल्दो छ। वडागत रूपमा, वडा नं. ७ (३७.८२%) र वडा नं. ६ (३४.४३%) मा बालबालिका हिस्सा उच्च देखिन्छ, जसले गर्दा बाल आश्रित अनुपात पनि क्रमशः ६६.४४% र ५६.७८% रहेको छ। वडा नं. २ मा सबैभन्दा कम (२९.०९%) बालबालिका रहेका छन्, जसको बाल आश्रित अनुपात पनि सबैभन्दा कम (४६.०६%) छ। समग्रमा, आलितालमा बालबालिकाको आश्रित अनुपात राष्ट्रिय औसतभन्दा उच्च रहेको छ, जसले गर्दा आश्रित जनसंख्या तुलनात्मक रूपमा बढी देखिन्छ।

तालिका ४.६ बाल आश्रित अनुपात

क्षेत्र	जम्मा जनसंख्या	उमेर समूह अनुसारको जनसंख्या		१४ वर्षसम्मको बालबालिकाको %	बाल आश्रित अनुपात
		१५-६४ वर्ष	०-१४ वर्ष		
नेपाल	२९९६४५७८	१९०२७२८९	८११५५७५	२७.८३	४२.६५
सुदूरपश्चिम	२६९४७८३	१६८२४००	८३५७२७	३१.०१	४९.६७
डडेल्धुरा	१३९६०२	८६२९९	४३६८०	३१.२९	५०.६१
आलिताल	१८११२	११०६४	५९७१	३२.९७	५३.९७
वडा नं-१	२०८४	१२८४	६७६	३२.४४	५२.६५
वडा नं-२	१४६८	९२७	४२७	२९.०९	४६.०६
वडा नं-३	३०१६	१८३०	१०३०	३४.१५	५६.२८
वडा नं-४	२०४८	१२८८	६४४	३१.४५	५०.००
वडा नं-५	१९०२	११४४	६२६	३२.९१	५४.७२
वडा नं-६	२३१२	१४०२	७९६	३४.४३	५६.७८
वडा नं-७	२०४१	११६२	७७२	३७.८२	६६.४४
वडा नं-८	३२४१	२०२७	१०००	३०.८५	४९.३३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

४.७ बाल विवाहको अवस्था

तालिका ४.७ बाल विवाहको अवस्था

क्षेत्र	२०-२४ वर्षको जनसंख्या			१८ वर्ष नपुग्दै विवाह गर्ने जनसंख्या			१८ वर्ष मुनिको बाल विवाह दर		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	२७३१३३९	१२५९२१७	१४७२१२२	३८५०२१	६२६८७	३२२३३४	१४.१	४.९८	२१.९
सुदूरपश्चिम	२५६९४६	१०७८१५	१४९१३१	३४३७४	५८८४	२८४९०	१३.३८	५.४६	१९.१
डडेल्धुरा	१३१४८	५२९७	७८५१	१९०९	२१९	१६९०	१४.५२	४.१३	२१.५३
आलिताल	१६९५	७२७	९६८	३४४	५०	२९४	२०.२९	६.८८	३०.३७
वडा नं-१	१९८	८४	११४	४०	६	३४	२०.२	७.१४	२९.८२
वडा नं-२	११३	५३	६०	२१	४	१७	१८.५८	७.५५	२८.३३
वडा नं-३	२८७	१२७	१६०	५१	१०	४१	१७.७७	७.८७	२५.६३
वडा नं-४	२०३	८१	१२२	४०	४	३६	१९.७	४.९४	२९.५१
वडा नं-५	१९०	८५	१०५	४४	९	३५	२३.१६	१०.५९	३३.३३
वडा नं-६	१९९	८३	११६	४७	६	४१	२३.६२	७.२३	३५.३४
वडा नं-७	१९२	६५	१२७	४५	३	४२	२३.४४	४.६२	३३.०७
वडा नं-८	३१३	१४९	१६४	५६	८	४८	१७.८९	५.३७	२९.२७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

बालविवाहको उच्च दरलाई मध्यनजर गर्दै नेपाल सरकारले २० वर्ष नपुगी विवाह गर्न नपाइने कानुनी व्यवस्था गरेको छ तर अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा १८ वर्ष नपुगी विवाह गर्नुलाई बालविवाह मानिएको छ। माथिको तालिकाले नेपालमा बाल विवाहको अवस्था, विशेष गरी महिलामा यसको अधिक प्रचलन, अशिक्षा र भौगोलिक असमानतालाई उजागर गर्दछ। राष्ट्रिय स्तरमा बाल विवाह दर १४.१% छ, जसमा पुरुष ५% र महिला २१.९% छन्। यो सुदूरपश्चिम प्रदेशमा १३.३८% (पुरुष ५.४६%, महिला १९.१%), डडेल्धुरा जिल्लामा १४.५२%, र आलिताल गाउँपालिकामा २०.२९% पुगेको छ। आलिताल गाउँपालिकाको वडा नं. ६ (२३.१६%), वडा नं. ७ (२३.४४%) र वडा नं. ५ (२३.१६) यो दर बढी देखिएको छ भने वडा नं. ३ (१७.७७%) कम देखिएको छ। डडेल्धुरा जिल्लामा १८ वर्ष मुनिको बालिका विवाहदर राष्ट्रिय तथा प्रदेश स्तर झै देखिए पनि आलितालको भने राष्ट्रिय, प्रदेश र जिल्लास्तर भन्दा बढी देखिएको छ।

विशेषतः यहाँ लैङ्गिक असमानता उल्लेखनीय छ। आलितालको वडा नं. ६ मा महिलाको बाल विवाह दर ३५.३४% (पुरुष ७.२३%) छ भने वडा नं. ५ मा ३३.३३% छ, जुन राष्ट्रिय औसतभन्दा धेरै अधिक हो। उक्त तथ्यले ग्रामीण क्षेत्रमा सामाजिक-आर्थिक अभाव, शैक्षिक पहुँचको कमी, र परम्परागत मान्यताको प्रभावलाई इङ्कित गर्दछ तसर्थ बाल विवाह न्यूनीकरणका लागि प्रभावकारी कार्यक्रम संचालन गर्न जरुरी छ। यसको प्रमुख कारण

लैङ्गिक भेदभाव, बालिकाको शिक्षामा अवरोध र कानूनी जागरूकताको अभाव हुन सक्छ। जसले स्थानीय स्तरमा नीतिगत प्रभाव वा सामुदायिक चेतनाको सम्भावित सकारात्मक भूमिकालाई संकेत गर्छ। अतः यसले बाल विवाह नियन्त्रणका लागि लैङ्गिक समानता, शिक्षा रोजगारी र कानूनी कार्यान्वयनमा नीति निर्माणको आवश्यकता औल्याउँछ।

४.८ बाल श्रमको अवस्था

तालिका ४.८ बाल श्रमको अवस्था

क्षेत्र	बालबालिका को संख्या (१०-१७ वर्ष)	काम			काम(%)		
		गैरघरायसी काम	घरायसी काम	काम नगरेका	गैरघरायसी काम(%)	घरायसी काम (%)	काम नगरेका(%)
नेपाल	४६६३८७३	६३१४३२	७५४६८७	३२७५९२६	१३.५४	१६.१८	७०.२४
सुदूरपश्चिम	५०७५२०	५९७५७	१२५७६७	३२१९४६	११.७७	२४.७८	६३.४४
डडेल्धुरा	२६३५०	३२७१	४९६७	१८११०	१२.४१	१८.८५	६८.७३
आलिताल	३५६३	४२४	९०७	२२३२	११.९	२५.४६	६२.६४
वडा नं-१	४३१	२१	३१५	९५	४.८७	७३.०९	२२.०४
वडा नं-२	२६८	४०	२३	२०५	१४.९३	८.५८	७६.४९
वडा नं-३	५७५	४७	२८३	२४५	८.१७	४९.२२	४२.६१
वडा नं-४	४२१	४८	८८	२८५	११.४	२०.९	६७.७
वडा नं-५	३९५	६०	१६	३१९	१५.१९	४.०५	८०.७६
वडा नं-६	४६१	६१	७५	३२५	१३.२३	१६.२७	७०.५
वडा नं-७	४२४	५०	७३	३०१	११.७९	१७.२२	७०.९९
वडा नं-८	५८८	९७	३४	४५७	१६.५	५.७८	७७.७२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ ले नेपालमा १० देखि १७ वर्षका बालबालिकामा बाल श्रमको अभ्यासलाई उजागर गरेको छ। हुनत यहाँ उल्लेख गरिएको बालश्रम बालबालिकाको वृद्धि विकासमा अवरोध गर्ने वा जोखिमयुक्त हो हैन भन्ने बारे विस्तृत अध्ययन गरिएको छैन। बालबालिकाको सामाजिकीकरण, सीप आर्जन तथा संस्कारको सिकाइमा टेवा पुऱ्याउन पनि केही सामान्य क्रियाकलाप वाञ्छनीय हुन सक्छ। सुदूरपश्चिम प्रदेश र डडेल्धुरा जिल्लामा घरायसी काममा संलग्न बालबालिकाको प्रतिशत क्रमशः २४.७८% र १८.८५% छ, जुन राष्ट्रिय मान भन्दा उच्च हो। आलिताल गाउँपालिका २५.४६% बालबालिका घरायसी काममा र ११.९ गैर घरायसी काममा संलग्न छन् भने ६२.६४ % बालबालिका कुनै पनि काममा संलग्न भएका छैनन्। यसका वडाहरूमा यो दर अत्यधिक फरक छ। वडा नं. १ मा ७३.०९% (३१५ जना) र वडा नं. ३ मा ४९.२२% (२८३ जना) बालबालिका घरायसी काममा संलग्न छन्। यसैगरी, वडा नं. ५ (४.०५%) र वडा नं. ८ (५.७८%) मा पनि घरायसी काममा संलग्न रहेका छन् जुन पालिका स्तर भन्दा कम हेको छ।

४.९ अपाङ्गताको किसिमअनुसार जनसंख्या

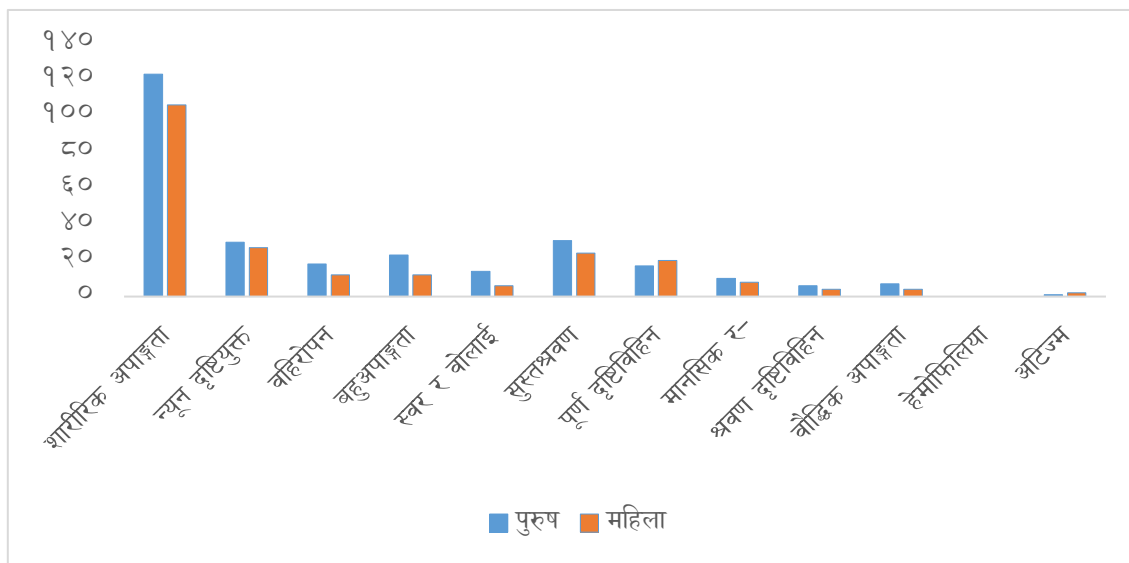
राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार आलिताल गाउँपालिकाको कुल १८,११२ जना जनसंख्यामध्ये ५०५ (२.७९%) जनसंख्यामा कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता रहेको देखिन्छ भने बाँकी १७६०६ (९७.२१%) मा कुनै पनि प्रकारको अपाङ्गता भएको देखिदैन। त्यसैगरी अपाङ्गता भएका कुल ५०५ जना व्यक्तिमध्ये अपाङ्गताको प्रकारअनुसार सबैभन्दा बढी शारीरिक अपाङ्गता २२९ (४५.३५%) दोस्रोमा न्यून दृष्टियुक्त ५७ (११.२८%) र तेस्रोमा सुस्तश्रवण ५० (९.९०%) जनामा रहेको देखिन्छ। लैङ्गिक हिसावले हेर्दा कुल ६९५ जना अपाङ्गमध्ये २८० (५५.४५%) पुरुष र २२५ (४४.५५%) महिला अपाङ्ग रहेका छन्।

तालिका ४.९ अपाङ्गताको किसिमअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

अपाङ्गताको किसिम	जम्मा	पुरुष	महिला
जम्मा जनसंख्या	१८११२	८७५६	९३५६
अपाङ्गता नभएको जनसंख्या	१७६०६	८४७५	९१३१
कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता भएको	५०५	२८०	२२५
अपाङ्गता प्रतिशत	२.७९	३.२०	२.४०
शारीरिक अपाङ्गता	२२९	१२३	१०६
न्यून दृष्टियुक्त	५७	३०	२७
बहिरोपन	३०	१८	१२
बहुअपाङ्गता	३५	२३	१२
स्वर र बोलाई	२०	१४	६
सुस्तश्रवण	५५	३१	२४
पूर्ण दृष्टिविहिन	३७	१७	२०
मानसिक र मनोसामाजिक	१८	१०	८
श्रवण दृष्टिविहिन	१०	६	४
बौद्धिक अपाङ्गता	११	७	४
हेमोफिलिया	०	०	०
अटिज्म	३	१	२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

चित्र ४.१ अपाङ्गताको किसिमअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

४.१० अपाङ्गताको अवस्था

नेपालमा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार अपाङ्गता दर २.२२% रहेको छ, जसमा कुल २९,१६४,५७८ जनसंख्यामध्ये ६,४७,७४४ जना अपाङ्गता भएका छन्। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा अपाङ्गता दर उच्च (२.५९%) छ, जसमा कुल २६,९४,७८३ जनसंख्यामध्ये ६९,६७७ जना अपाङ्गता भएका छन्। डडेल्धुरा जिल्लामा अपाङ्गता दर २.९८% छ। आलिताल गाउँपालिकामा अपाङ्गता दर २.७९% देखिन्छ, जुन नेपालको औसतभन्दा बढी हो। वडा नं-१ मा सबैभन्दा बढी (४.६१%) अपाङ्गता दर देखिन्छ, जबकि वडा नं-३ मा सबैभन्दा कम (१.९२%) रहेको ।

तालिका ४.१० अपाङ्गताको अवस्था

क्षेत्र	जनसंख्या				अपाङ्गता दर
	जम्मा	अपाङ्ग	साङ्ग	उल्लेख नगरेका	
नेपाल	२९१६४५७८	६४७७४४	२८५०९७९६	७०३८	२.२२
सुदूरपश्चिम	२६९४७८३	६९६७७	२६२४७७५	३३१	२.५९
डडेल्धुरा	१३९६०२	४१६४	१३५४३९	७	२.९८
आलिताल	१८११२	५०५	१७६०६	१	२.७९
वडा नं-१	२०८४	९६	१९८८	०	४.६१
वडा नं-२	१४६८	४३	१४२५	०	२.९३
वडा नं-३	३०१६	५८	२९५८	०	१.९२

क्षेत्र	जनसंख्या				अपाङ्गता दर
	जम्मा	अपाङ्ग	साङ्ग	उल्लेख नगरेका	
वडा नं-४	२०४८	५२	१९९५	१	२.५४
वडा नं-५	१९०२	५४	१८४८	०	२.८४
वडा नं-६	२३१२	६८	२२४४	०	२.९४
वडा नं-७	२०४१	६१	१९८०	०	२.९९
वडा नं-८	३२४१	७३	३१६८	०	२.२५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

४.११ अपाङ्गता भएका ब्यक्तिको साक्षरता स्थिति

नेपालमा पाँच वर्ष वा सोभन्दा माथिका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमा साक्षरता दर ५०.१५% रहेको देखाउँछ। कुल ६,२१,४२३ जनसंख्यामध्ये ३,११,६३० जना मात्र साक्षर छन्, जबकि ३,०९,३३७ जना निरक्षर छन्। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा अपाङ्ग साक्षरता दर ४९.८२% छ, जुन नेपालकै औसतको नजिक देखिन्छ। डडेल्धुरा जिल्लामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरता दर ५१.५४% छ। आलिताल गाउँपालिकामा यो दर ५६.१५% देखिन्छ, जसमा वडा नं-५ (७२.५५%) र वडा नं-२ (७१.४३%) उच्च साक्षरता भएका वडा हुन्, भने यो दर वडा नं-१ (४१.९४%) मा सबैभन्दा न्युन छ। यी तथ्याङ्कले शिक्षा सम्बन्धि योजना निर्माण तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई विशेष ध्यान दिन आवश्यक रहेको देखाउँछ।

तालिका ४.११ अपाङ्गता भएका ब्यक्तिको साक्षरता अवस्था

क्षेत्र	पाँच वर्ष वा सोभन्दा माथिको अपाङ्गता भएको जनसंख्या				साक्षरता दर
	जम्मा	साक्षर	निरक्षर	उल्लेख नगरेका	
नेपाल	६२१४२३	३११६३०	३०९३३७	४५६	५०.१५
सुदूरपश्चिम	६६९८६	३३३७४	३३५६९	४३	४९.८२
डडेल्धुरा	४०२४	२०७४	१९४७	३	५१.५४
आलिताल	४८८	२७४	२१३	१	५६.१५
वडा नं-१	९३	३९	५३	१	४१.९४
वडा नं-२	४२	३०	१२	०	७१.४३
वडा नं-३	५७	३६	२१	०	६३.१६
वडा नं-४	५२	२६	२६	०	५०
वडा नं-५	५१	३७	१४	०	७२.५५
वडा नं-६	६२	३५	२७	०	५६.४५
वडा नं-७	६०	३२	२८	०	५३.३३
वडा नं-८	७१	३९	३२	०	५४.९३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

४.१२ विधवा तथा एकल महिलाको संख्या

एकल महिला भन्नाले प्राकृतिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत जस्ता विविध कारणले महिला आफ्नो श्रीमान् सँगै नवसेको अवस्थालाई जनाउँदछ। एकल महिला अन्तर्गत विधवा, सम्बन्ध बिच्छेद गरेका, भिन्न वसेका र ३५ वर्ष वा सो भन्दा माथिका अविवाहित महिलालाई समावेश गरिएको छ। नेपालमा १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका कुल महिलामा विधवा महिला ६.६४% र एकल महिलाहरू ८.०२% रहेको देखाउँछ। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा विधवा महिला ७.३२% र एकल महिला ७.८५% रहेका छन्। डडेल्धुरा जिल्लामा यी दरहरू क्रमशः ७.६५% र ८.२१% रहेका छन्। आलिताल गाउँपालिकामा विधवा ६.८१% र एकल महिला ७.३६% रहेको देखिन्छ। वडा नं. ८ मा सबैभन्दा उच्च विधवा (९.२६%) र एकल महिला (९.७९%) रहेको देखिन्छ, जबकि वडा नं. ७ मा यी दरहरू सबैभन्दा कम (४.२२% र ४.४५%) छन्।

तालिका ४.१२ विधवा तथा एकल महिलाको संख्या

क्षेत्र	१० वर्ष वा सो भन्दा माथिको महिला संख्या				
	जम्मा	विधवा	एकल महिला	विधवा (%)	एकल महिला(%)
नेपाल	१२४३९२४७	८२६१४७	९९७६६२	६.६४	८.०२
सुदूरपश्चिम	११८०१५१	८६४३८	९२६४९	७.३२	७.८५
डडेल्धुरा	६१०५१	४६७०	५०१४	७.६५	८.२१
आलिताल	७५९१	५१७	५५९	६.८१	७.३६
वडा नं-१	८७४	५७	६६	६.५२	७.५५
वडा नं-२	६४१	५५	५६	८.५८	८.७४
वडा नं-३	१२२६	७०	७२	५.७१	५.८७
वडा नं-४	८७८	४८	५८	५.४७	६.६१
वडा नं-५	८१३	५७	५९	७.०१	७.२६
वडा नं-६	९७८	७१	८०	७.२६	८.१८
वडा नं-७	८५३	३६	३८	४.२२	४.४५
वडा नं-८	१३२८	१२३	१३०	९.२६	९.७९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

४.१३ लिङ्गानुसार परिवारमूली

परिवार सङ्गै अक्सर बसि परिवारको लागि आवश्यक चाँजोपाजो मिलाउने र पारिवारिक विषयमा निर्णय लिने व्यक्ति नै परिवारमूली हो। परिवारमूली महिला पुरुष जो सुकै पनि हुन सक्दछन्। परिवारमूलीको उमेर, पेशा, व्यवसाय, शिक्षा, स्वास्थ्य, निर्णय क्षमता जस्ता आदि कुराले परिवारको आर्थिक सामाजिक सांस्कृतिक अवस्थालाई धेरै

हदसम्म निर्धारण गर्ने भएकोले यहाँ परिवारमूलीको लिङ्गको आधारमा परिवारको अवस्था चित्रण गर्न खोजिएको छ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नेपालमा कुल ६६,६०,८४१ परिवारमध्ये ६८.४४% परिवारमा पुरुष मूली र ३१.५६% महिला मूली रहेका छन्। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा यो सुचक (६५.१% पुरुष, ३४.९% महिला) रहेको छ। डडेल्धुरा जिल्लामा महिला परिवार मूलीको प्रतिशत केही कम (३२.९१%) देखिन्छ। आलिताल गाउँपालिकामा यो दर झन् घट्दै २९.६८% पुगेको छ। वडा स्तरमा हेर्दा वडा नं-२ मा (८०.९१% पुरुष मूली) र वडा नं-८ (७८.२९% पुरुष मूली) मा पुरुषको वर्चस्व उच्च देखिन्छ, जबकि वडा नं-४ मा महिला परिवार मूलीको प्रतिशत ३९.८६% रहेको छ।

तालिका ४.१३ लिङ्गानुसार परिवारमूली

क्षेत्र	परिवार मूली				
	जम्मा परिवार	पुरुष	महिला	पुरुष(%)	महिला(%)
नेपाल	६६६०८४१	४५५८७६१	२१०२०८०	६८.४४	३१.५६
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	३७५४५३	२०१३१९	६५.१	३४.९
डडेल्धुरा	३११७२	२०९१३	१०२५९	६७.०९	३२.९१
आलिताल	३७१०	२६०९	११०१	७०.३२	२९.६८
वडा नं-१	४४९	३१५	१३४	७०.१६	२९.८४
वडा नं-२	३३०	२६७	६३	८०.९१	१९.०९
वडा नं-३	६०६	४००	२०६	६६.०१	३३.९९
वडा नं-४	४१९	२५२	१६७	६०.१४	३९.८६
वडा नं-५	३७३	२८०	९३	७५.०७	२४.९३
वडा नं-६	४८३	३३५	१४८	६९.३६	३०.६४
वडा नं-७	३९६	२४८	१४८	६२.६३	३७.३७
वडा नं-८	६५४	५१२	१४२	७८.२९	२१.७१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

४.१४ ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्धी विवरण

ज्येष्ठ नागरिकलाई कतै ६० वर्ष माथि त कतै ६५ वर्षदेखि माथिको जनसंख्या मानेर परिभाषित गरिएको पाइन्छ। यहाँ ६५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्यालाई वृद्ध जनसंख्या मानेर विश्लेषण गरिएको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नेपालमा ६५ वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या ६.९३% रहेको देखाउँछ, जसको वृद्ध आश्रित अनुपात १०.६३ छ। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा वृद्ध जनसंख्या ६.५३% मात्र रहेको छ, जसले तुलनात्मक रूपमा

कम वृद्ध आश्रित अनुपात (१०.५०) देखाउँछ। डडेल्धुरा जिल्लामा ६५+ उमेर समूहको जनसंख्या ६.८९% छ भने वृद्ध आश्रित अनुपात ११.१५ छ। आलिताल गाउँपालिकामा वृद्ध जनसंख्या ५.९५% रहेको छ, जुन समग्रमा कम भए पनि वृद्ध आश्रित अनुपात ९.७३ छ। वडा नं-२ मा वृद्ध जनसंख्या उच्च (७.७७%) छ, जबकि वडा नं-६ मा सबैभन्दा कम (४.९३%) छ। वृद्ध आश्रित अनुपात पनि वडा नं-२ मा उच्च (१२.३०) र कम वडा नं.-६ (८.१३) मा रहेको छ। समग्रमा आलितालको वृद्ध आश्रित अनुपात राष्ट्रिय, प्रदेश र जिल्ला स्तर भन्दा कम रहेको देखिएको छ।

तालिका ४.१४ ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्धी विवरण

क्षेत्र	जम्मा जनसंख्या	उमेर समूहअनुसारको जनसंख्या		जम्मा जनसंख्यामा ६५+ को प्रतिशत	वृद्ध आश्रित अनुपात
		१५-६४	६५+		
नेपाल	२९१६४५७८	१९०२७२८९	२०२१७१४	६.९३	१०.६३
सुदूरपश्चिम	२६९४७८३	१६८२४००	१७६६५६	६.५६	१०.५०
डडेल्धुरा	१३९६०२	८६२९९	९६२३	६.८९	११.१५
आलिताल	१८११२	११०६४	१०७७	५.९५	९.७३
वडा नं-१	२०८४	१२८४	१२४	५.९५	९.६६
वडा नं-२	१४६८	९२७	११४	७.७७	१२.३०
वडा नं-३	३०१६	१८३०	१५६	५.१७	८.५२
वडा नं-४	२०४८	१२८८	११६	५.६६	९.०१
वडा नं-५	१९०२	११४४	१३२	६.९४	११.५४
वडा नं-६	२३१२	१४०२	११४	४.९३	८.१३
वडा नं-७	२०४१	११६२	१०७	५.२४	९.२१
वडा नं-८	३२४१	२०२७	२१४	६.६०	१०.५६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

खण्ड-५ विवाह र प्रजनन् सम्बन्धी विवरण

५.१ दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्याको वैवाहिक स्थिति

जनसंख्या परिवर्तनमा प्रभाव पार्ने जैविक तत्वमध्ये विवाह तथा प्रजनन् पनि एक महत्त्वपूर्ण तत्व हो। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार आलिताल गाउँपालिकामा १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको कुल १४,४०२ जनसंख्यामध्ये ४८३२ जना अविवाहित छन्, जबकि ८८७३ जना विवाहित छन्। विधुर/विधवाको संख्या ६४७ छ, जबकि पारपाचुके भएका ७ र छुट्टिएका ४३ जना छन्। १०-१४ वर्ष समूहका अधिकांश व्यक्ति अविवाहित छन्, जबकि १५-१९ वर्ष उमेर समूहमा २९५ जना विवाहित भेटिन्छन्। २५-२९ वर्षको उमेर समूहमा विवाहको दर उच्च देखिन्छ (१२४४ जना)। वृद्ध उमेर समूहमा विधुर/विधवाको संख्या क्रमशः बढ्दै गएको देखिन्छ, ७५ वर्षभन्दा माथि १६३ जना विधुर/विधवा छन्। तालिकामा उमेर अनुसार विवाह, पारपाचुके तथा वैवाहिक सम्बन्ध विच्छेदको प्रवृत्ति देखाइएको छ।

तालिका ५.१ आलिताल गाउँपालिकामा दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्याको वैवाहिक स्थिति

उमेर समूह (वर्ष)	जम्मा	अविवाहित	विवाहित	विधुर/विधवा	पारपाचुके	छुट्टिएका
जम्मा	१४४०२	४८३२	८८७३	६४७	७	४३
१० - १४	२२६१	२२५८	३	०	०	०
१५ - १९	२०९८	१८०२	२९५	०	०	१
२० - २४	१६९५	५७५	१११३	४	१	२
२५ - २९	१३९२	१३१	१२४४	११	२	४
३० - ३४	१११८	२७	१०७५	९	१	६
३५ - ३९	१०९०	११	१०५९	१४	१	५
४० - ४४	९८५	७	९५१	२०	०	७
४५ - ४९	८२४	६	७९२	२३	१	२
५० - ५४	८१२	५	७५०	५३	०	४
५५ - ५९	५६३	३	४९९	५८	०	३
६० - ६४	४८७	५	४११	६८	०	३
६५ - ६९	३९३	१	२९४	९८	०	०
७० - ७४	३२८	१	१९७	१२६	०	४
७५+	३५६	०	१९०	१६३	१	२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

५.२ लिङ्गानुसार विवाहको मध्यक उमेर

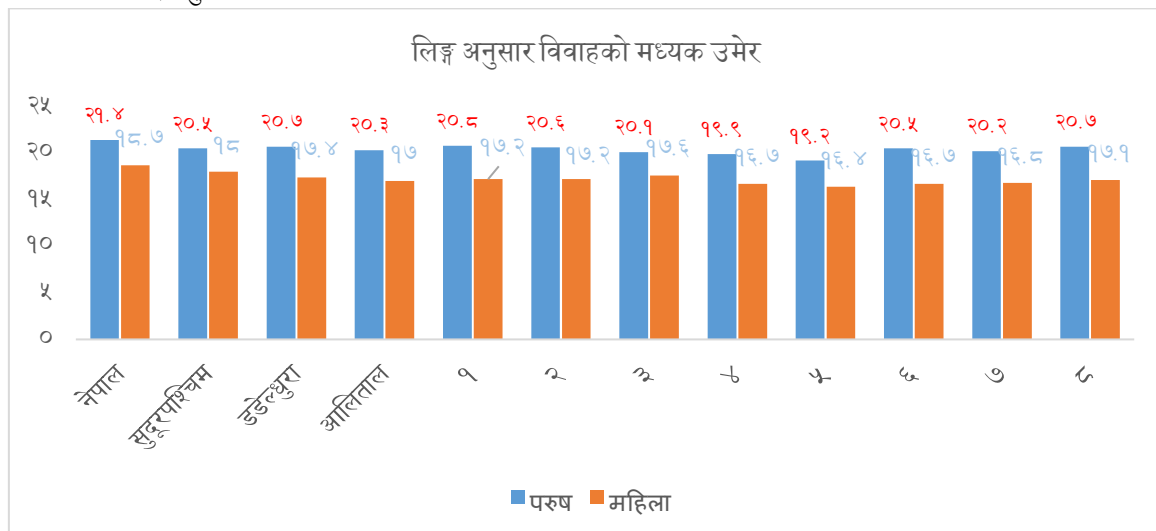
विवाह गर्ने उमेरले ब्यक्तिको शिक्षा, स्वास्थ्य, पारिवारिक योजना जस्ता सर्वाङ्गीण पक्षको विकासमा प्रभाव पार्ने भएकोले यहाँ विवाह गर्दाको मध्यक उमेर अनुसारको जनसंख्या प्रस्तुत गरिएको छ। नेपालमा कुल विवाहको मध्यक उमेर २० वर्ष छ, जसमा पुरुषको २१.४ वर्ष र महिलाको १८.७ वर्ष छ। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा विवाहको मध्यक उमेर १९.१ वर्ष देखिन्छ। डडेल्धुरा जिल्लाको विवाहको मध्यक उमेर १९ वर्ष रहेको छ, जसमा महिला र पुरुषको उमेर क्रमशः १७.४ वर्ष र २०.७ वर्ष छ। आलिताल गाउँपालिकाको विवाहको मध्यक उमेर १८.४ वर्ष जसमा पुरुष २०.३ वर्ष र महिला १७ वर्ष रहेको छ। वडा तहमा हेर्दा वडा नं. ५ मा विवाहको मध्यक उमेर (१७.६) सबैभन्दा कम देखिन्छ, जहाँ महिलाको उमेर १६.८ वर्ष मात्र छ। तलिकामा प्रस्तुत गरिएको तथ्याङ्क हेर्दा महिलाको विवाहको उमेर पुरुषभन्दा कम रहेको देखिन्छ, जसले केही क्षेत्रमा किशोरावस्थामै (Teen Age) विवाह हुने प्रवृत्तिलाई संकेत गर्दछ। तर विवाहको मध्यक उमेर सम्पूर्ण उमेर समूहका ब्यक्तिबाट निकालिएकोले पचास साठी वर्ष माथिका ब्यक्तिको विगतको कम उमेरमै विवाह गर्ने प्रचलनले विशेष प्रभाव पारेको देखिन्छ।

तालिका ५.२ लिङ्गानुसार विवाहको मध्यक उमेर

लिङ्ग	विवाहको मध्यक उमेर (वर्ष)											
	नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल	वडा नं.							
					१	२	३	४	५	६	७	८
जम्मा	२०	१९.१	१९	१८.४	१८.९	१८.७	१८.७	१८.१	१७.६	१८.३	१८.२	१८.७
पुरुष	२१.४	२०.५	२०.७	२०.३	२०.८	२०.६	२०.१	१९.९	१९.२	२०.५	२०.२	२०.७
महिला	१८.७	१८	१७.४	१७	१७.२	१७.२	१७.६	१६.७	१६.४	१६.७	१६.८	१७.१

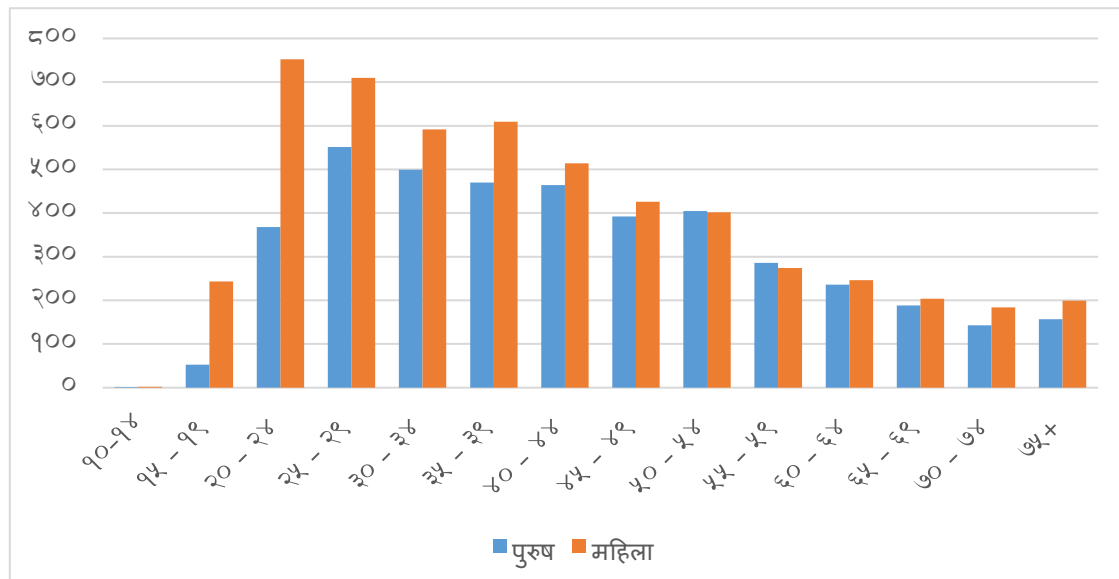
स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

चित्र ५.१ लिङ्गानुसार विवाहको मध्यक उमेर

५.३ उमेर समूहअनुसार दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको विवाहित जनसंख्या

चित्र ५.२ उमेर समूह अनुसार दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको विवाहित जनसंख्या

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

५.४ पहिलो विवाह गर्दाको उमेरअनुसार दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको विवाहित जनसंख्या

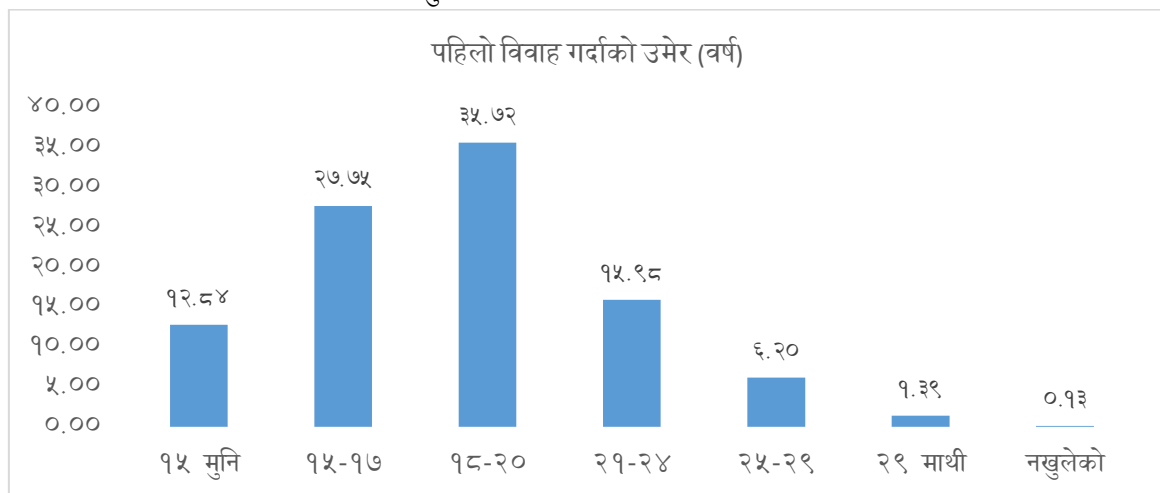
विवाह एक सामाजिक संस्कार र कानूनद्वारा समेत नियन्त्रित निर्देशित प्रक्रिया हो। विवाह गर्ने उमेरले ब्यक्तिको स्वास्थ्य, शिक्षा, आयआर्जन जस्ता जीवनका विविध पक्षमा प्रभाव पर्ने भएकोले पहिलो विवाह गर्दाको उमेर अनुसारको तथ्याङ्क आवश्यक पर्छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार पहिलो विवाह गर्दाको विभिन्न उमेर समूह अनुसारको जनसंख्या वितरण प्रस्तुत गरिएको छ। आलिताल गाउँपालिकामा धेरै जसो (३४१८) ब्यक्तिले १८-२० वर्षको उमेरमा पहिलो विवाह गरेका छन्। यसै गरी १५-१७ वर्षको समूहमा २६५६ र २१-२४ वर्षको समूहमा १५२९ ब्यक्तिहरूले पहिलो विवाह गरेका छन्। चौध वर्षमुनि पहिलो विवाह गर्ने १२२९ जना छन् यी मध्ये धेरै जसो हाल २४ वर्षभन्दा माथिका छन्। हालको उमेर २० वर्ष नपुगेका मध्ये केवल ३४ जनाले १४ वर्ष नपुग्दै पहिलो विवाह गरेका छन्। ३० वर्ष काटी सकेपछि पहिलो विवाह गर्नेको संख्या १३३ जना अर्थात १.३९% रहेको छ। समग्रमा, विगतको तुलनामा कम उमेरमा विवाह गर्ने प्रचलनको घट्दो क्रममा रहे पनि किशोरावस्था (Teen Age) मा विवाहको गर्ने चलन विद्यमान नै देखिन्छ।

तालिका ५.३ पहिलो विवाह गर्दाको उमेरअनुसार दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको आलिताल गाउँपालिकाको विवाहित जनसंख्या

हालको उमेर समूह	जम्मा	पहिलो विवाह गर्दाको उमेर						
		<१५	१५-१७	१८-२०	२१-२४	२५-२९	२९+	नखुलेको
१० - १४ वर्ष	३	२	०	०	०	०	०	१
१५ - १९ वर्ष	२९६	३२	१६८	९६	०	०	०	०
२० - २४ वर्ष	११२०	३२	३१२	६०५	१६९	०	०	२
२५ - २९ वर्ष	१२६१	४५	२८८	५०३	३२२	१०३	०	०
३० - ३४ वर्ष	१०९१	८१	२८४	३८५	१९९	१२६	१५	१
३५ - ३९ वर्ष	१०७९	९०	३२१	४०९	१७१	६६	२२	०
४० - ४४ वर्ष	९७८	११०	२६१	३५१	१८१	५०	२५	०
४५ - ४९ वर्ष	८१८	११९	२४३	२६९	१२१	५४	१२	०
५० - ५४ वर्ष	८०७	१३४	२१५	२४९	१४६	४७	१६	०
५५ - ५९ वर्ष	५६०	१०८	१५०	१७४	७१	३८	१८	१
६० - ६४ वर्ष	४८२	१२५	१२१	१३५	५६	३४	९	२
६५ - ६९ वर्ष	३९२	१२६	१०१	९४	३३	३०	८	०
७० - ७४ वर्ष	३२७	१०६	८७	६७	३५	२८	२	२
७५+ वर्ष	३५६	११९	१०५	८१	२५	१७	६	३
जम्मा	९५७०	१२२९	२६५६	३४१८	१५२९	५९३	१३३	१२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

चित्र ५.३ पहिलो विवाह गर्दाको उमेरअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

स्तम्भ चित्र हेर्दा आलिताल गाउँपालिकामा पहिलो विवाह गर्ने उमेरसम्बन्धी भिन्नता देखाउँछ। चित्रअनुसार सबैभन्दा धेरै अर्थात् ३५.७२% व्यक्तिहरूले १८-२० वर्षको उमेरमा पहिलो विवाह गरेका छन्। दोस्रो ठूलो समूह १५-१७ वर्ष उमेरका (२७.७५%) छन्, जसले विगतको किशोरावस्थामै विवाह गर्ने प्रवृत्ति उल्लेखनीय रूपमा रहेको देखाउँछ। २१-२४ वर्षमा विवाह गर्नेको प्रतिशत १५.९८% रहेको छ, जुन परिपक्व उमेरतर्फको झुकाव देखाउँछ। २५-२९ वर्षमा विवाह गर्ने ६.२०%, २९ वर्षभन्दा माथि १.३९% मात्र रहेका छन्। १५ वर्षभन्दा कम उमेरमा विवाह गर्ने १२.८४% छन् भने उमेर नखुलेका ०.१३% छन्।

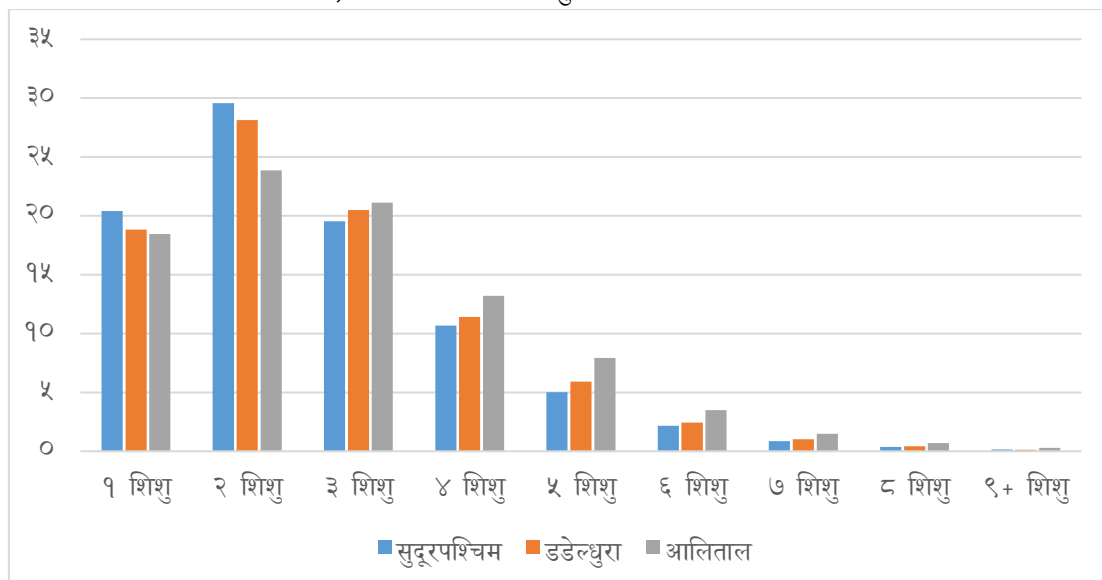
५.५ जीवित रूपमा जन्माएका बच्चाको संख्याअनुसार विवाहित महिलाहरूको संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार १५-४९ वर्षका विवाहित महिलाहरूबाट जीवित जन्मेका शिशु संख्या अनुसार महिलाहरूको प्रतिशत प्रस्तुत गरिएको छ। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा ११.२३% विवाहित महिलाहरूका बच्चा वच्ची छैनन्, त्यसै गरी डडेल्धुरा र आलितालमा क्रमशः ११.१७% र ९.४४% महिलाहरूका बच्चा वच्ची छैनन्। १ शिशु भएका महिलाहरू सुदूरपश्चिममा २०.४०% छन्, जसको तुलनामा डडेल्धुरा (१८.८३%) र आलिताल (१८.४६%) मा १ शिशु भएका महिलाहरूको प्रतिशत कम रहेको छ। दुई शिशु भएका महिलाहरू सुदूरपश्चिम (२९.५७%), डडेल्धुरा (२८.१४%) र आलितालमा (२३.८७%) मा उच्च प्रतिशतमा छन्। शिशु संख्या ५ र ६ भएका महिलाहरूको प्रतिशत सुदूरपश्चिम र डडेल्धुरा भन्दा आलितालमा उच्च रहेको छ।

तालिका ५.४ जीवित रूपमा जन्माएका बच्चाको संख्याअनुसार १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिलाहरूको संख्या

जीवित जन्मेका शिशु संख्या	१५ देखि ४९ वर्षका जन्मा विवाहित महिला					
	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
बच्चा वच्ची नभएका	६३८३९	११.२३	३२८८	११.१७	३६३	९.४४
१ शिशु	११५९६३	२०.४०	५५४२	१८.८३	७१०	१८.४६
२ शिशु	१६८०४२	२९.५७	८२८३	२८.१४	९१८	२३.८७
३ शिशु	१११०२१	१९.५३	६०३०	२०.४९	८१२	२१.११
४ शिशु	६०७६३	१०.६९	३३५९	११.४१	५०८	१३.२१
५ शिशु	२८५४२	५.०२	१७४६	५.९३	३०५	७.९३
६ शिशु	१२२८४	२.१६	७१६	२.४३	१३५	३.५१
७ शिशु	४९१०	०.८६	३०४	१.०३	५७	१.४८
८ शिशु	२०९३	०.३७	१२४	०.४२	२७	०.७०
९ वा सो भन्दा बढी शिशु	९१५	०.१६	३८	०.१३	११	०.२९
जम्मा	५६८३७२	१००	२९४३०	१००	३८४६	१००

चित्र ५.४ जीवित रूपमा जन्माएका बच्चाको संख्याअनुसार १५-४९ वर्षका विवाहित महिलाहरूको प्रतिशत

५.६ जीवित रूपमा जन्माएका बच्चाको संख्या र आमाको उमेरअनुसार महिलाहरूको संख्या

तालिका ५.५ १५-४९ वर्षका विवाहित महिलाहरूले जीवित रूपमा जन्माएका बच्चाको संख्या र उमेरअनुसार अलिताल गाउँपालिकाका महिलाको संख्या

जीवित जन्मेका जम्मा शिशु संख्या	जम्मा विवाहित महिला	आमाको उमेर (वर्ष)						
		१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९
बच्चा बच्ची नभएका	३६३	१३०	१३४	४०	१८	१६	१०	१५
१ शिशु	७१०	९७	३६७	१४८	४४	२४	१९	११
२ शिशु	९१८	१४	२०८	३०९	१७९	१०१	७०	३७
३ शिशु	८१२	२	३५	१५९	१८७	२१०	१२७	९२
४ शिशु	५०८	०	७	४०	१०६	१४३	१०८	१०४
५ शिशु	३०५	०	१	१०	३७	६४	११०	८३
६ शिशु	१३५	०	०	३	१४	३३	४७	३८
७ शिशु	५७	०	०	१	४	११	१५	२६
८ शिशु	२७	०	०	०	३	७	६	११
९+ शिशु	११	०	०	०	०	०	२	९

५.७ विवाहित महिलाको उमेर अनुसार विगत १२ महिनामा जीवित जन्मेका शिशुको संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार सुदूरपश्चिम प्रदेश, डडेल्धुरा र आलिताल गाउँपालिकामा अन्य उमेर समूह भन्दा २०-२४ वर्षका आमाबाट सबैभन्दा बढी शिशु जन्मने गरेका देखिएको छ। २५-२९ वर्षका आमाहरूको शिशु संख्या क्रमशः सुदूरपश्चिम (२८.४६%), डडेल्धुरा (२७.७७%), र आलिताल (२५.७६%) मा रहेको छ। उमेरको वृद्धिसँगै शिशु जन्मदर घट्दो क्रममा छ। १५-१९ वर्षको उमेर समूहमा शिशु जन्मने दर आलिताल गाउँपालिकामा १५.५७% रहेकोले किशोरावस्थामा गर्भवती हुने प्रचलनलाई संकेत गर्छ जुन सुदूरपश्चिम र डडेल्धुराको भन्दा बढी रहेको छ।

तालिका ५.६ विवाहित महिलाको उमेरअनुसार विगत १२ महिनामा जीवित जन्मेका शिशुको संख्या

आमाको उमेर समूह	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	शिशु संख्या	प्रतिशत	शिशु संख्या	प्रतिशत	शिशु संख्या	प्रतिशत
१५-१९ वर्ष	४३४७	९.३९	२८८	१०.४५	५६	१५.५१
२०-२४ वर्ष	१९७६४	४२.६८	१३०३	४७.३०	१६३	४५.१५
२५-२९ वर्ष	१३१७९	२८.४६	७६५	२७.७७	९३	२५.७६
३०-३४ वर्ष	५६४८	१२.२०	२५२	९.१५	३२	८.८६
३५-३९ वर्ष	२०७७	४.४९	८५	३.०९	९	२.४९
४०-४४ वर्ष	८२०	१.७७	३७	१.३४	६	१.६६
४५-४९ वर्ष	४६७	१.०१	२५	०.९१	२	०.५५
जम्मा	४६३०२	१००.००	२७५५	१००.००	३६१	१००.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

५.८ मृत्यु भएका छोराछोरीको संख्याअनुसार १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिलाहरूको संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार सुदूरपश्चिममा ११.२३% विवाहित महिलाहरूका बच्चा बच्ची जन्मिएका छैनन्, भने डडेल्धुरा र आलितालमा बच्चा नजन्मिएका महिलाहरू क्रमशः ११.१७% र ९.४४% छन्। कुनै पनि छोराछोरीको मृत्यु नभएको महिलाहरू सुदूरपश्चिममा ८१.४५%, डडेल्धुरामा ८१.४०% र आलितालमा ८१.१५% छन्। १ छोरा वा छोरीको मृत्यु भएका महिलाहरू सुदूरपश्चिममा ५.४०%, डडेल्धुरामा ५.५९% र आलितालमा ६.७१% छन्। २ छोरा वा छोरीको मृत्यु भएका महिलाहरू सुदूरपश्चिममा १.३३%, डडेल्धुरामा १.३३% र आलितालमा १.८५% छन्। तथ्याङ्कले स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र बाल संरक्षणमा सुधारको संकेत दिन्छ। सुदूरपश्चिम प्रदेश डडेल्धुरा तथा आलिताल गाउँपालिकामा सन्तानको मृत्युदर करिब एउटै रहेको देखिन्छ। तर यस तथ्याङ्कले हालको मृत्युदरलाई मात्र नहेरि विगतको संचित मृत्युको अवस्थालाई समेत समाविष्ट गरेकाले लामो अवधिको मृत्युदरलाई प्रतिविम्बित गर्छ।

तालिका ५.७ मृत्यु भएका छोराछोरीको संख्याअनुसार १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिलाहरूको संख्या

मृत्यु भएका छोराछोरीको संख्या	मृत्यु भएका बच्चाको संख्या अनुसार जम्मा विवाहित महिला संख्या					
	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
बच्चा बच्ची नजन्मिएका	६३८३९	११.२३	३२८८	११.१७	३६३	९.४४
कुनै पनि छोराछोरीको मृत्यु नभएको	४६२९६७	८१.४५	२३९५६	८१.४०	३१२१	८१.१५
१ छोरा / छोरी	३०७००	५.४०	१६४४	५.५९	२५८	६.७१
२ छोरा / छोरी	७५३४	१.३३	३९२	१.३३	७१	१.८५
३ छोरा / छोरी	२२१२	०.३९	९७	०.३३	१९	०.४९
४ छोरा / छोरी	७३१	०.१३	३५	०.१२	७	०.१८
५ छोरा / छोरी	२५२	०.०४	१२	०.०४	५	०.१३
६ छोरा / छोरी	७७	०.०१	४	०.०१	१	०.०३
७ छोरा / छोरी	३५	०.०१	२	०.०१	१	०.०३
८ छोरा / छोरी	१३	०.००	०	०.००	०	०.००
९ वा सो भन्दा बढी	१२	०.००	०	०.००	०	०.००
जम्मा	५६८३७२	१००.००	२९४३०	१००.००	३८४६	१००.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

५.९ मृत्यु भएका छोराछोरीको संख्या अनुसार महिलाहरूको संख्या

तालिकामा आलिताल गाउँपालिकाका १५-४९ वर्ष उमेर समूहका विवाहित महिलाहरूमा छोराछोरीको मृत्युको आधारमा विवरण राखिएको छ। यहाँका कुल ३८४६ विवाहित महिलामध्ये ३१२१ (८१.१५%) महिलाले कुनै पनि छोराछोरी गुमाएका छैनन् भने ३६३ महिलाले सन्तान जन्माएका छैनन् र ती मध्ये ३५ वर्ष काटिसकेका ४१ जना विवाहित महिला निःसन्तान छन्। छोराछोरी गुमाएका महिलाको संख्या ३६२ छ, जसमा अधिकांशले एक वा दुई सन्तान गुमाएका छन्। एक सन्तान गुमाएका महिला २५८ (६.७१%) छन् भने दुई सन्तान गुमाएका ७१ (१.८५%) छन्। तीन वा सोभन्दा बढी सन्तान गुमाउनेको संख्या निकै कम छ।

तालिका ५.८ मृत्यु भएका बच्चाको संख्या र आमाको उमेर अनुसार आलिताल गाउँपालिकाका महिलाहरूको संख्या

मृत्यु भएका छोराछोरीको संख्या	उमेर समूह अनुसार जम्मा विवाहित महिलाको संख्या							
	१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	जम्मा
बच्चा बच्ची नजन्मिएका	१३०	१३४	४०	१८	१६	१०	१५	३६३
कुनै पनि छोराछोरीको मृत्यु नभएको	१०७	५९६	६३६	५२२	५१४	४२२	३२४	३१२१
१ छोरा / छोरी	६	२१	२८	४१	५६	४९	५७	२५८
२ छोरा / छोरी	०	१	६	५	१४	२६	१९	७१
३ छोरा / छोरी	०	०	०	४	५	४	६	१९
४ छोरा / छोरी	०	०	०	१	३	३	०	७
५ छोरा / छोरी	०	०	०	१	१	०	३	५

मृत्यु भएका छोराछोरीको संख्या	उमेर समूह अनुसार जन्मा विवाहित महिलाको संख्या							
	१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	जम्मा
६ छोरा / छोरी	०	०	०	०	०	०	१	१
७ छोरा / छोरी	०	०	०	०	०	०	१	१
८ छोरा / छोरी	०	०	०	०	०	०	०	०
९ वा सो भन्दा बढी	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा	२४३	७५२	७१०	५९२	६०९	५१४	४२६	३८४६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

५.१० आलिताल गाउँपालिकामा १५-४९ वर्षका महिलाले जन्माएका बच्चाको अवस्था

दिईएको तालिका अनुसार आमाको उमेर बढ्दै जाँदा जन्माएका छोराछोरीको मृत्युदर पनि बढ्दै गएको छ। महिलाको तुलनामा पुरुषको जन्मदर तथा मृत्युदर दुबै बढी देखिन्छ। आलिताल गाउँपालिकामा १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिलाहरूबाट हालसम्म जन्मेका जीवितै बच्चाको संख्या (CEB) १०,०७८ रहेको छ, जसमा ५,१९७ पुरुष र ४,८८१ महिला छन्। तीमध्ये हालसम्म जीवित रहेका बच्चा ९,५५५ जना छन् (४,९११ पुरुष र ४,६४४ महिला), भने ५२३ बच्चा (२८६ पुरुष र २३७ महिला) जीवितै जन्मिएर मृत्यु भइसकेका छन्। यसले करिब ५.१९% बच्चाको मृत्यु भएको देखाउँछ। उमेर अनुसार हेर्दा, आमाको उमेर १५-१९ वर्ष समूहमा हुँदा बच्चा मृत्युदर ४.५८% देखिएको छ, आमाको उमेर समूह २०-२४ र २५-२९ हुँदा बच्चा मृत्युदर क्रमशः २.५०% र २.७१% रहेता पनि तर उमेर बढेसँगै मृत्युदर पनि क्रमशः वृद्धि भएको पाइन्छ। आमाको उमेर समूह ४५-४९ वर्ष उमेर समूहमा ७.९०% बच्चाको मृत्युदर देखिन्छ।

तालिका ५.९ आलिताल गाउँपालिकामा १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिलाले जन्माएका जीवित बच्चा, जीवित जन्मेर मरेका र अहिलेसम्म जीवित रहेका बच्चाको संख्या

आमाको उमेर (वर्ष)	हालसम्म जिवितै जन्मेका बच्चाहरूको संख्या (CEB)			हालसम्म जिवितै रहेका बच्चाहरूको संख्या (Children Still Alive)			जिवितै जन्मेर मृत्यु भएकाहरूको संख्या (Children Dead)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
१५-१९	१३१	६६	६५	१२५	६४	६१	६	२	४
२०-२४	९२१	५०७	४१४	८९८	४९३	४०५	२३	१४	९
२५-२९	१४७८	७४५	७३३	१४३८	७२४	७१४	४०	२१	१९
३०-३४	१७०८	८८४	८२४	१६३६	८४४	७९२	७२	४०	३२
३५-३९	२०७९	१०६४	१०१५	१९६३	१००४	९५९	११६	६०	५६
४०-४४	१९७६	१०२९	९४७	१८५१	९५५	८९६	१२५	७४	५१
४५-४९	१७८५	९०२	८८३	१६४४	८२७	८१७	१४१	७५	६६
जम्मा	१००७८	५१९७	४८८१	९५५५	४९११	४६४४	५२३	२८६	२३७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

खण्ड-६ बसाइँसराई तथा अनुपस्थित जनसंख्यासम्बन्धी विवरण

बसाइँसराई पनि जनसंख्यालाई प्रभाव पार्ने तत्त्वमध्ये एक हो। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा एउटा स्थानीय तहवाट अर्को स्थानीय तहमा अक्सर बसोबास परिवर्तन गरेको व्यक्तिलाई बसाइँसराई गरेको व्यक्तिका रूपमा परिभाषित गरिएको छ। बसाइँसराईलाई जन्मस्थान र अक्सर बसोबासको आधारमा हेर्न सकिन्छ। जस अनुसार हाल बसोबास गरेको स्थानीय तह वा जिल्लाभन्दा पहिलेको अक्सर बसोबास गरेको स्थानीय तह वा जिल्ला फरक भएमा उक्त व्यक्ति बसाइँसराईकर्ता रूपमा लिईएको छ।

६.१ जन्मस्थानको आधारमा जनसंख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार आलितालमा ९९.७१% भन्दा वढी व्यक्तिहरु स्वदेशमा नै जन्मेका छन्। स्वदेशमा जन्मेका मध्ये धेरैजसो व्यक्ति बसोबास गरेकै स्थानीय तहमा जन्मेका छन्। यस्ता व्यक्तिहरु सुदूरपश्चिम, डडेल्धुरा र आलितालमा क्रमशः ७३.२९%, ७६.३१% र ७७.०७% छन्। यी क्षेत्रमा बसोबास गरेकै जिल्लाको अर्को स्थानीय तहमा जन्मेका व्यक्तिहरुको हिस्सा ५.१५ प्रतिशतको वरिपरि छ। जसले सम्बन्धित जिल्लाको पालिकास्तरको बसाइँसराई झल्काउछ। गणना गरेको ठाँउभन्दा फरक जिल्लामा जन्मेका व्यक्तिहरु मध्ये जन्मस्थान पहाड भएका व्यक्तिको वर्चस्व देखिन्छ।

तालिका ६.१ जन्मस्थानको आधारमा जनसंख्या

जन्मस्थान		सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
		जनसंख्या	%	जनसंख्या	%	जनसंख्या	%
जम्मा जनसंख्या		२६९४७८३	१००	१३९६०२	१००	१८११२	१००
स्वदेशमा जन्मिएका		२६६४३४८	९८.८७	१३८८९५	९९.४९	१८०६०	९९.७१
बसोबास गरेकै जिल्लामा जन्मेका	बसोबास गरेकै स्थानीय तहमा जन्मेका	१९७४९४६	७३.२९	१०६५३३	७६.३१	१३९५९	७७.०७
	बसोबास गरेकै जिल्लाको अर्को स्थानीय तहमा जन्मेका	२१५६५१	८.००	११३०४	८.१०	९३३	५.१५
बसोबास गरेको भन्दा फरक जिल्लामा जन्मेका	हिमाल	९८९३८	३.६७	५६३७	४.०४	१०८४	५.९८
	पहाड	३१०९९८	११.५४	१२९६२	९.२८	१६६२	९.१८
	तराई	६३६१६	२.३६	२४५४	१.७६	४२२	२.३३
	जिल्ला नखुलेको	१९९	०.०१	५	०.००	०	०.००
विदेशमा जन्मिएका		२९५३९	१.१०	६२०	०.४४	४८	०.२७
जन्मस्थान नखुलेका		८९६	०.०३	८७	०.०६	४	०.०२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

६.२ पहिले अक्सर बसोबास गरेको स्थानको आधारमा जनसंख्या

तालिका अनुसार सुदूरपश्चिम डडेल्धुरा र अलिताल गाउँपालिकामा ग्रामिण क्षेत्रका सम्बन्धित जिल्लाका अन्य स्थानीय तहबाट क्रमशः ७.७१%, ७.२४% र ४.२६% व्यक्तिले बसाइँसराइ गरी आएको देखिन्छ। त्यसै गरी अन्य जिल्लाका ग्रामीण क्षेत्रबाट बसाइँसरी आउनेको हिस्सा क्रमशः १४.४३%, ११.९२% र १५.२९% रहेको छ भने शहरी क्षेत्रबाट बसाइँसराइगरी आउनेको अंश नगण्य छ। समग्रमा भन्दा यी क्षेत्रहरूमा ग्रामीण क्षेत्रबाट शहरी क्षेत्रतिर बसाइँ सराई गरी आउने प्रवृत्ति देखिन्छ। भित्री मधेश भएकोले सुदूरपश्चिमका पहाडी एवम् हिमाली जिल्लाका ग्रामिण तथा शहरी क्षेत्रबाट बसाइँ सरि आउने प्रवृत्ति तथ्याङ्कले देखाएको छ।

तालिका ६.२ पहिले अक्सर बसोबास गरेको स्थानको आधारमा जनसंख्या

पहिले अक्सर बसोबास गरेको ठाउँ		सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		अलिताल	
		जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
जम्मा जनसंख्या		२६९४७८३	१००	१३९६०२	१००	१८११२	१००
गणना भएकै स्थानीय तह		१९४६४२५	७२.२३	१०४९४४	७५.१७	१३७२३	७५.७७
अन्य स्थानीय तह	गाामीण	२०७७४७	७.७१	१०१०९	७.२४	७७१	४.२६
	शहरी	३६०२५	१.३४	१७२१	१.२३	१७२	०.९५
	नखुलेको	३९८५	०.१५	१८५	०.१३	१४	०.०८
अन्य जिल्ला	गाामीण	३८८७९७	१४.४३	१६६३८	११.९२	२७७०	१५.२९
	शहरी	५५०५७	२.०४	३९३९	२.८२	२८०	१.५५
	नुलेको	४२६६	०.१६	१४६	०.१०	२०	०.११

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

६.३ हाल बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँसराई गरेको अवधि अनुसारको जनसंख्या

हाल बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँसराई गरेका व्यक्तिहरू मध्ये पछिल्लो एक वर्षमा अलिताल गाउँपालिकामा बसाइँसराई गरेका केवल ३.२८ प्रतिशत मात्र रहेका छन् जुन सुदूरपश्चिम प्रदेश र डडेल्धुरा जिल्लाको जस्तै रहेको छ। विक्रम संवत् २०६८ साल देखि २०७८ सालसम्म बसाइँसराई गर्नेको हिस्सा सो भन्दा अगाडिका वर्षको तुलनामा कम रहेको छ।

तालिका ६.३ हाल बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँसराई गरेकाभन्दा हालको बसाइँको अवधि अनुसारको जनसंख्या

बसाइँको अवधि	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
१ वर्षभन्दा कम	१६९७४	२.४४	१०६६	३.२६	१३२	३.२८
१ - ४ वर्ष	१३७९०८	१९.८२	६८९६	२१.०६	७९३	१९.६९
५ - ९ वर्ष	१११२७६	१५.९९	४५८१	१३.९९	६८८	१७.०८
१०-२४ वर्ष	२३५८५१	३३.८९	९०८२	२७.७४	११३१	२८.०९
२५ - ४९ वर्ष	१५२०९०	२१.८६	८५६३	२६.१६	९२५	२२.९७
५० वर्ष वा भन्दा बढी	३३१३४	४.७६	२१५५	६.५८	२७७	६.८८
अवधि नखुलेको	८६४४	१.२४	३९५	१.२१	८१	२.०१
जम्मा जनसंख्या	६९५८७७	१००	३२७३८	१००	४०२७	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

६.४ आजीवन बसाइँसराईको अवस्था (Life Time Migrant)

कुनै व्यक्तिको जन्मस्थान र हालको (जनगणना गर्दाको) अक्सर बसोबास गरेको ठाउँ फरक भए त्यस्तो व्यक्तिलाई आजीवन बसाइँसराईकर्ता भनिन्छ। कुनै व्यक्ति एक ठाउँमा जन्मिएर बीचमा अर्को कुनै स्थानमा अक्सर बसोबास परिवर्तन गरेता पनि पुनः जन्मस्थानमा फर्किएमा उसले आजीवन बसाइँसराई गरेको मानिँदैन। नेपालमा कुल जनसंख्याको करिब ३१% व्यक्तिहरूले आफ्नो जन्मस्थान छाडेर अन्यत्र बसाइँसराई गरेका छन्, जसमा २८.४७% आन्तरिक (देशभित्र) र २.५२% बाह्य (विदेशबाट फर्किएका) बसाइँसराई कर्ता छन्। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा आजीवन बसाइँसराई गर्ने व्यक्तिहरू २६.६८% रहेको छन्, जुन राष्ट्रिय औसतभन्दा कम रहेको छ। स्थानीय तहमा हेर्दा, डडेल्धुराको आलिताल गाउँपालिका र वडा तहहरूमा बसाइँसराई नगर्नेहरूको प्रतिशत ७७.०७% रहेको छ, जुन ग्रामीण तथा दुर्गम क्षेत्रमा मानिसहरू प्रायः जन्मस्थानमै बसोबास गर्ने प्रवृत्तिलाई देखाउँछ। यद्यपि, आलितालको वडा नं-७ मा भने ३५.७१% ले बसाइँसराईगरेका छन्, जुन स्थानीय स्तरमा उच्च हो।

तालिका ६.४ आजीवन बसाइँसराईको अवस्था

क्षेत्र	जम्मा जनसंख्या			बसाइँसराई कर्ताको संख्या		
	जम्मा	पुरुष	महिला	बसाइँसराई नगर्ने(%)	आन्तरिक(%)	बाह्य(%)
नेपाल	२९१६४५७८	१४२५३५५१	१४९११०२७	६८.९८	२८.४७	२.५२
सुदूरपश्चिम	२६९४७८३	१२७२७८६	१४२१९९७	७३.२९	२५.५८	१.१
डडेल्धुरा	१३९६०२	६५८९३	७३७०९	७६.३१	२३.१८	०.४४
आलिताल	१८११२	८७५६	९३५६	७७.०७	२२.६४	०.२७
वडा नं-१	२०८४	१०३०	१०५४	७८.९३	२०.८३	०.१९
वडा नं-२	१४६८	७०६	७६२	८९.५८	१०.४२	०
वडा नं-३	३०१६	१४६१	१५५५	८१.८६	१८.०७	०.०३
वडा नं-४	२०४८	९९६	१०५२	७७.६९	२१.८८	०.४४

क्षेत्र	जम्मा जनसंख्या			बसाइँसराई कर्ताको संख्या		
	जम्मा	पुरुष	महिला	बसाइँसराई नगर्ने(%)	आन्तरिक(%)	वाह्य(%)
वडा नं-५	१९०२	९१४	९८८	८२.९७	१६.९३	०.११
वडा नं-६	२३१२	१०८७	१२२५	६६.५२	३३.३५	०.१३
वडा नं-७	२०४१	९४९	१०९२	६४.१८	३५.४२	०.२९
वडा नं-८	३२४१	१६१३	१६२८	७७.५४	२१.७५	०.७१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

६.५ हाल बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँसराई गरी आउनुको मुख्य कारणअनुसार जनसंख्या

महिलाले विवाह पश्चात आफू जन्मेको घर छोडेर श्रीमानको घरमा जाने परम्पराका कारणले हाल बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँसराई गरी आउनुको मुख्य कारणमा सबै क्षेत्रमा विवाह देखिएको छ। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा बसाइँसराई गरी आउनुको दोस्रो र तेस्रो कारण क्रमशः आश्रित (२२.३८%) र काम रोजगारी (११.०३%) रहेको छ। डडेल्धुरा जिल्लामा बसाइँसराई गरि आउनुको मुख्य दोस्रो कारण आश्रित (११.६८%) र तेस्रोमा कृषि (११.४५%) रहेको छ भने आलितालमा विवाह पछि दोस्रो कारणमा कृषि (१८.६०%) र तेस्रोमा आश्रित (१५.२७%) रहेको देखिन्छ।

तालिका ६.५ हाल बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँसराई गरी आउनुको मुख्य कारणअनुसार जनसंख्या

बसाइँसराई गर्नुको मुख्य कारण	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	जम्मा	प्रतिशत	जम्मा	प्रतिशत	जम्मा	प्रतिशत
काम/रोजगारी	७६७७३	११.०३	३२४४	९.९१	१३२	३.२८
ब्यापार/व्यवसाय	१३५८८	१.९५	५७५	१.७६	३०	०.७४
अध्ययन/तालिम	४३७२६	६.२८	१४१७	४.३३	५६	१.३९
विवाह	२६३९१०	३७.९२	१७६९४	५४.०५	२०६०	५१.१५
आश्रित	१५५७३९	२२.३८	३८२३	११.६८	६१५	१५.२७
प्राकृतिक विपद	९३३९	१.३४	१४५	०.४४	४०	०.९९
कृषि	६२७०१	९.०१	३७४७	११.४५	७४९	१८.६०
घर फर्केको	१४५६८	२.०९	४००	१.२२	५१	१.२७
अन्य	४९५९२	७.१३	१४७६	४.५१	२६४	६.५६
कारण नखुलेको	५९४१	०.८५	२१७	०.६६	३०	०.७४
जम्मा	६९५८७७	१००	३२७३८	१००	४०२७	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

६.६ गएको देशअनुसार विदेशवाट फर्केका व्यक्तिहरूको संख्या

पहिलो रोजगारीको गन्तव्य मुलुकको रूपमा भारत नै सुदूरपश्चिम प्रदेश, डडेल्धुरा जिल्ला र आलिताल गाउँपालिका सबै क्षेत्रका मानिसहरूको रहेको छ। सुदूरपश्चिम र डडेल्धुरा जिल्लाको तुलनामा आलितालका अलि थोरै व्यक्तिहरू (८७.२९%) भारत गएको देखिन्छ। यहाँका ८.०१% मानिसहरू मलेशिया सिङ्गापुर जस्ता आशियन (ASEAN) देशहरू गएर फर्केको देखिन्छ। सुदूरपश्चिम प्रदेश, डडेल्धुरा जिल्ला र आलिताल गाउँपालिकाका सबै व्यक्तिको तेस्रो गन्तव्य स्थलको रूपमा मध्य पूर्वका साउदी अरेबीया, कुवेत, कतार, यू.ए.ई. जस्ता देशहरू रहेका छन्। आलिताल गाउँपालिकाका केवल ४.१४% व्यक्तिहरू मध्यपूर्वका देशमा गएर फर्केको तथ्य देखिन्छ। यी बाहेक अन्य देशमा जाने व्यक्तिको संख्या एकदमै कम रहेको छ।

तालिका ६.६ गएको देश अनुसार विदेशवाट फर्केका व्यक्तिको जनसंख्या

देश	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
भारत	४९,८२२	९४.९३	१७७०	९२.१९	३१६	८७.२९
आशियन (ASEAN) राष्ट्रहरू	१२९४	२.४७	८२	४.२७	२९	८.०१
मध्य पूर्वका (Middle East) राष्ट्रहरू	१०७७	२.०५	५८	३.०२	१५	४.१४
भारत बाहेकका अन्य सार्क राष्ट्र	९९	०.१९	०	०.००	०	०.००
अन्य देश	१८१	०.३४	१०	०.५२	२	०.५५
देश नखुलेका	८	०.०२	०	०.००	०	०.००
जम्मा	५२४८१	१००	१९२०	१००	३६२	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

६.७ पछिल्लो पटकको अक्सर बसोबास विदेश भएकाहरूको विदेशमा वसेको अवधि अनुसारको जनसंख्या

पछिल्लो पटक विदेश गएर स्वदेश फर्केका व्यक्तिहरूले विदेशमा कति समय व्यतित गरे भनेर सुदूरपश्चिम, डडेल्धुरा र आलिताल गाउँपालिकाको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। सबै क्षेत्रमा १ देखि ४ वर्ष विताउनेको हिस्सा सबैभन्दा बढी रहेको छ। आलिताल गाउँपालिकामा १ वर्षभित्रै स्वदेश फर्केका व्यक्तिहरू ९.३९%, १ देखि ४ वर्षभित्र फर्केका व्यक्तिहरू ५३.३१% र ५ देखि ९ वर्ष भित्र फर्केका व्यक्तिहरू १७.९६% रहेका छन्।

तालिका ६.७ पछिल्लो पटकको अक्सर बसोबास विदेश भएकाहरूको विदेशमा वसेको अवधि अनुसारको जनसंख्या

वसाइँको अवधि	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
१ वर्षभन्दा कम	५६७२	१०.८१	२३७	१२.३४	३४	९.३९

बसाइँको अवधि	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
१ - ४ वर्ष	१७९०२	३४.११	८०१	४१.७२	१९३	५३.३१
५ - ९ वर्ष	९१२१	१७.३८	३५५	१८.४९	६५	१७.९६
१० - १४ वर्ष	१२६३८	२४.०८	३६९	१९.२२	५४	१४.९२
२५ - ४९ वर्ष	५४३०	१०.३५	१२८	६.६७	१४	३.८७
५० वर्ष र सो भन्दा माथि	१०१७	१.९४	१८	०.९४	१	०.२८
अवधि नखुलेको	७०१	१.३४	१२	०.६३	१	०.२८
जम्मा	५२४८१	१००	१९२०	१००	३६२	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

६.८ अक्सर अनुपस्थित परिवार र जनसंख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को गणना हुँदा परिवारमा अक्सर अनुपस्थित व्यक्तिको बसोबास स्वदेश भित्र वा विदेशमा कहाँ छ भनेर सोधी खोजि गरी विवरण सङ्कलन गरिएको थियो। आलिताल गाउँपालिका अक्सर बसोबास गर्ने जनसंख्या १८,११२ र अक्सर बसोबास बाहिर भएको जनसंख्या २८३३ रहेको छ। कुल अक्सर अनुपस्थित २८३३ जना मध्ये १,०९९ जना स्वदेशभित्रै अन्यत्र बसोबास गर्ने गरेका छन् भने १,७३४ जना विदेशमा रहेको देखिन्छ।

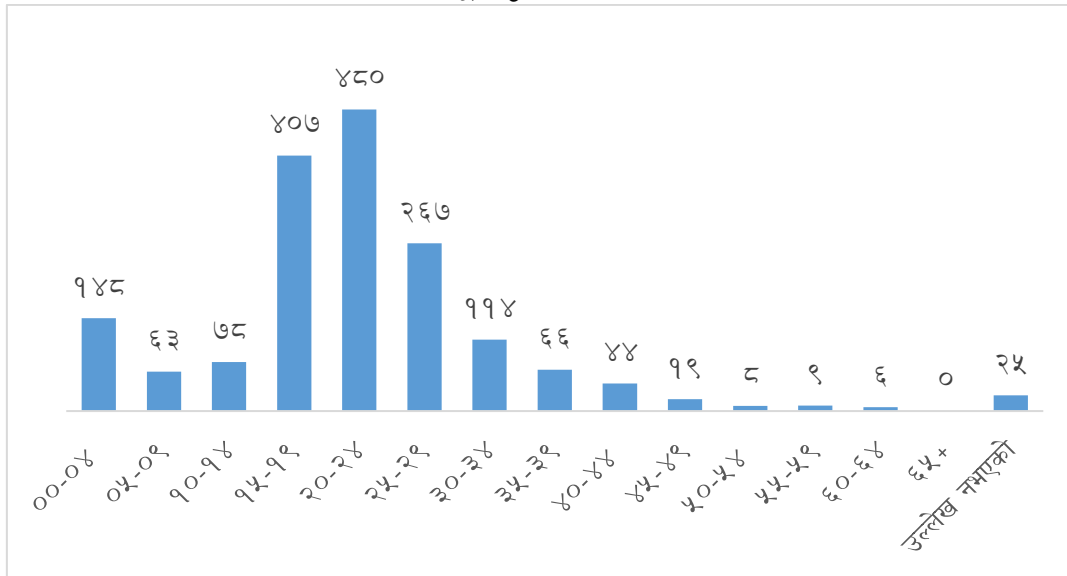
तालिका ६.८ अक्सर अनुपस्थित (देशभित्र वा बाहिर) परिवार र जनसंख्या

क्षेत्र	अक्सर बसोबास गर्ने			अक्सर अनुपस्थित (देशभित्रै)			अक्सर अनुपस्थित (देशबाहिर)					
	परिवार	जनसंख्या			परिवार%	जनसंख्या %			परिवार %	जनसंख्या%		
		जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	६६६६९३७	२९१६४५७८	१४२५३५५१	१४९११०२७	१३.४३	७.७७	९.०८	६.५२	२३.४३	७.५१	१२.६३	२.६२
सुदूरपश्चिम	५७७१०२	२६९४७८३	१२७२७८६	१४२९९९७	१५.८१	७.८	१०.२५	५.६	२९.८८	१२.७५	२०.०९	६.१७
डडेल्धुरा	३११९३	१३९६०२	६५८९३	७३७०९	१८.२१	९.६९	१२.७७	६.९४	२९.६७	११.१२	१९.२६	३.८४
आलिताल	३७१०	१८११२	८७५६	९३५६	१४.२९	६.०७	७.७३	४.५१	२४.५६	९.५७	१४.८६	४.६३
वडा नं-१	४४९	२०८४	१०३०	१०५४	१६.२६	६.६२	८.४५	४.८४	१६.२६	५.१८	८.६४	१.८
वडा नं-२	३३०	१४६८	७०६	७६२	२५.७६	११.३१	१४.७३	८.१४	१८.७९	६.४७	११.४७	१.८४
वडा नं-३	६०६	३०१६	१४६१	१५५५	१२.५४	६.४	७.६	५.२७	१८.१५	६.७३	१०.८१	२.८९
वडा नं-४	४१९	२०४८	९९६	१०५२	८.५९	३.२२	४.०२	२.४७	२२.४३	९.०३	१३.५५	४.७५
वडा नं-५	३७३	१९०२	९१४	९८८	५.६३	१.७९	२.४१	१.२१	३६.७३	१८.८२	२४.८४	१३.२६
वडा नं-६	४८३	२३१२	१०८७	१२२५	१४.७	७.०९	९.११	५.३१	३१.८८	१०.५५	१९.१४	२.९४
वडा नं-७	३९६	२०४१	९४९	१०९२	२२.२२	९.६५	१३.०७	६.६८	२९.५५	९.०२	१५.७	३.२१
वडा नं-८	६५४	३२४१	१६१३	१६२८	१२.२३	४.३५	५.५८	३.१३	२५.०८	११.०२	१५.७५	६.३३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

६.९ स्वदेशमा अनुपस्थित (विदेश गएका) ब्यक्तिको उमेर समूहअनुसार जनसंख्या

चित्र ६.१ विदेश गएका ब्यक्तिको उमेर समूहअनुसारको जनसंख्या

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

६.१० विदेश गएका (अनुपस्थित) ब्यक्तिहरुको गएको देशअनुसार जनसंख्या

तालिका ६.९ विदेश गएका (अनुपस्थित) ब्यक्तिहरुको गएको देश अनुसारको संख्या

गएको देश	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
भारत	३१०२६१	९०.३२	१३९९४	९०.१८	१६०३	९२.४५
मध्य पूर्वका देशहरु	१५२५८	४.४४	६६०	४.२५	४३	२.४८
आसियन राष्ट्रहरु	७३०६	२.१३	५२०	३.३५	७४	४.२७
अन्य देशहरु	९८७०	२.८७	३०५	१.९७	११	०.६३
देश नखुलेका	५४०	०.१६	२३	०.१५	१	०.०६
भारत बाहेकका अन्य सार्क राष्ट्र	२८८	०.०८	१६	०.१०	२	०.१२
जम्मा	३४३५२३	१००	१५५१८	१००	१७३४	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

६.११ विदेश जानुको मुख्य कारणअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

जनगणनाका समयमा विदेश गएका व्यक्ति विदेश जानुको मुख्य कारणअनुसारको हेर्दा आलिताल गाउँपालिकामा विदेश गएका व्यक्तिहरू मध्ये तलव ज्याला र नोकरी (६२.९८%) गर्न जाने व्यक्तिको संख्या सबैभन्दा बढी रहेको छ। त्यसै गरी दोस्रोमा कारणमा कामको खोजी (१८.२२%) रहेको छ

तालिका ६.१० उमेर समूह र अनुपस्थित हुनुको (विदेश जानुको) मुख्य कारणअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

उमेर समूह (वर्ष)	विदेश जानुको कारण अनुसारको जनसंख्या					
	जम्मा	तलव/ज्याला/नोकरी	कामको खोजी	आश्रित	उल्लेख नगरेका	अन्य
०० - १४	२८९	२१	१३	२२५	१	२९
१५ - २४	८८७	६५४	२०४	११	६	१२
२५ - ३४	३८१	२९७	७३	३	२	६
३५ - ४४	११०	८६	२२	१	०	१
४५ - ५४	२७	२५	२	०	०	०
५५ - ६४	१५	९	२	२	२	०
६५ +	०	०	०	०	०	०
उमेर नखुलेको	२५	०	०	८	१६	१
जम्मा	१७३४	१०९२	३१६	२५०	२७	४९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

६.१२ विदेश गएको अवधिअनुसार अनुपस्थित जनसंख्या

तालिका ६.११ विदेश गएको अवधिअनुसार अनुपस्थित जनसंख्या

अनुपस्थित भएको अवधि	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
१ वर्ष भन्दा कम	६२५०१	१८.१९	२३७३	१५.२९	२८९	१६.६७
१-२ वर्ष	१५०५०८	४३.८१	७८५४	५०.६१	८८७	५१.१५
३-५ वर्ष	७६६१५	२२.३०	३४०२	२१.९२	३८१	२१.९७
६-९ वर्ष	३२०७१	९.३४	११६३	७.४९	११०	६.३४
१०-२४ वर्ष	१२३१६	३.५९	४३५	२.८०	२७	१.५६
२५-४९ ख	३७२६	१.०८	१२२	०.७९	१५	०.८७
५० वर्ष वा सो भन्दा बढी	८९१	०.२६	११	०.०७	०	०.००
उल्लेख नभएका	४८९५	१.४२	१५८	१.०२	२५	१.४४
जम्मा	३४३५२३	१००	१५५१८	१००	१७३४	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

६.१३ विदेश जाँदाको बखत उत्तिर्ण गरेको शैक्षिक तहअनुसार अनुपस्थित जनसंख्या

तालिका ६.१२ विदेश जाँदाको बखत उत्तिर्ण गरेको शैक्षिक तहअनुसार अनुपस्थित जनसंख्या

शैक्षिक तह	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
प्रारम्भिक	२०४८८	६.५१	५६३	३.८९	५०	३.१५
प्राथमिक	७४९६९	२३.८२	३४५४	२३.८७	४२३	२६.६७
निम्न माध्यमिक	७३२३९	२३.२७	४४४३	३०.७०	५१५	३२.४७
माध्यमिक	६६२५६	२१.०५	३४४०	२३.७७	३७१	२३.३९
एस एस सी / एस ई ई	१४५३०	४.६२	६६७	४.६१	६५	४.१०
दश जोड दुई वा सो सरह	२६८५२	८.५३	१०३४	७.१५	७७	४.८५
स्नातक	५२०५	१.६५	१४५	१.००	५	०.३२
स्नातकोत्तर	२६८६	०.८५	११०	०.७६	४	०.२५
अन्य	२२९	०.०७	३३	०.२३	०	०.००
तह नभएको	२४०२	०.७६	४९	०.३४	७	०.४४
उल्लेख नभएको	२७८६९	८.८६	५३२	३.६८	६९	४.३५
जम्मा	३१४७२५	१००	१४४७०	१००	१५८६	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

खण्ड-७ पारिवारिक सेवा सुविधा तथा पहुँच

७.१ खानेपानीको मुख्य स्रोतअनुसार परिवार संख्या

पानीको उपलब्धता र स्रोत तथा यसको निकटताले पिउने पानीको सुविधा तथा गुणस्तर समेतलाई इङ्कित गर्दछ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ ले आलिताल गाउँपालिकामा ५९.४९ प्रतिशत परिवारको घर परिसरभित्रै धारा पाइप छ जुन चाहिँ राष्ट्रिय तथा प्रदेश औसत भन्दा बढी हो। यहाँका करिव २९.८१% परिवारले घर परिसर बाहिरको धारा पाइपको पानी प्रयोग गर्छन। यहाँका ४.६१ प्रतिशत परिवारले खुला ईनार कुवाको पानी पिउने गरेको अवस्था छ। यो अवस्था सबैभन्दा बढी (१३.३८%) वडा नं ७ मा देखिएको छ। ६% भन्दा बढीले अझै पनि गुणस्तरिय पानी पिउन नपाएको अवस्था रहेको छ।

तालिका ७.१ खानेपानीको मुख्य स्रोतअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार	धारा पाइप(%)		ट्युबेल हातेपम्प(%)	इनार/कुवा(%)		मूलधारा(%)	खोला नदी (%)	जार वोतल %	अन्य (%)
		घर परिसर भित्र	घर परिसरबाहिर		ढाकिएको	खुला				
नेपाल	६६६०८४१	३४.५९	२२.३८	२९.७६	१.५३	२.१३	३.९३	०.३६	४.६३	०.६८
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	२१.११	३२.२३	३७.०६	०.५९	१.३७	६.१६	०.९४	०.२२	०.३४
डडेल्धुरा	३११७२	४५.६१	३९.४३	०.७२	२.४०	२.४४	७.३८	१.७७	०.०७	०.१७
आलिताल	३७१०	५९.४९	२९.८१	०.००	२.२६	४.६१	१.८९	१.८१	०.००	०.१३
वडा नं-१	४४९	४३.६५	५३.२३	०	०.००	०.४५	०.२२	०.००	०	०.११
वडा नं-२	३३०	५३.९४	४५.७६	०	०.००	०.३०	०.००	०.००	०	०.००
वडा नं-३	६०६	८७.१३	१०.७३	०	०.३३	१.३२	०.००	०.०८	०	०.००
वडा नं-४	४१९	७६.६१	१७.६६	०	३.८२	१.६७	०.००	०.०३	०	०.००
वडा नं-५	३७३	५७.९१	३४.५८	०	०.२७	०.००	०.७३	०.००	०	०.००
वडा नं-६	४८३	४४.१०	३२.५१	०	३.३१	१०.९७	०.२७	०.८९	०	०.०३
वडा नं-७	३९६	२८.५४	३५.१०	०	११.११	१३.३८	०.४९	०.७८	०	०.००
वडा नं-८	६५४	६७.५८	२३.२४	०	०.७६	७.१९	०.१९	०.०३	०	०.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

७.२ परिवारमा खाना पकाउन प्रयोग गरिने मुख्य इन्धनअनुसार परिवार संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार परिवारमा खाना पकाउन प्रयोग गरिने मुख्य इन्धनका रूपमा नेपाल, सुदूरपश्चिम प्रदेश, डडेल्धुरा जिल्ला र आलिताल गाउँपालिकामा दाउरा रहेको छ। दाउरावाट खाना पकाउने परिवारको हिस्सा राष्ट्रिय तथा प्रदेशको मानभन्दा आलितालमा (९४.३१%) उच्च रहेको छ। यहाँका अधिकांश परिवारले काठ दाउराले खाना पकाउने गरेका छन्। राष्ट्रिय स्तरमा करिव आधा परिवारले मात्र दाउराले खाना पकाउने गरेका

छन्। राष्ट्रिय तथा प्रदेशस्तरको औसत भन्दा डडेल्धुरा जिल्ला (११.८३%) र आलिताल गाउँपालिकामा (५.४२%) एल. पि. ग्याँस प्रयोग गर्ने परिवारको अंश कम रहेको छ।

तालिका ७.२ परिवारमा खाना पकाउन प्रयोग गरिने मुख्य इन्धनअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार संख्या	खाना पकाउने इन्धनअनुसार परिवार %						
		काठ दाउरा	एल. पि. ग्याँस	विजुली	गुँइठा	बायो ग्याँस	मट्टितेल	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	५१.०२	४४.२९	०.४९	२.८८	१.१८	०.०५	०.१०
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	७०.२८	२५.८४	०.२८	०.०८	३.४२	०.०४	०.०७
डडेल्धुरा	३११७२	८७.७४	११.८३	०.०९	०.०१	०.२६	०.०४	०.०३
आलिताल	३७१०	९४.३१	५.४२	०.११	०.००	०.११	०.०५	०.००
वडा नं-१	४४९	९५.९९	३.७९	०.२२	०	०.००	०.००	०
वडा नं-२	३३०	९६.६७	३.३३	०.००	०	०.००	०.००	०
वडा नं-३	६०६	९९.१७	०.८३	०.००	०	०.००	०.००	०
वडा नं-४	४१९	८९.०२	१०.२६	०.७२	०	०.००	०.००	०
वडा नं-५	३७३	९७.५९	२.४१	०.००	०	०.००	०.००	०
वडा नं-६	४८३	९८.९६	१.०४	०.००	०	०.००	०.००	०
वडा नं-७	३९६	९७.७३	१.५२	०.००	०	०.०३	०.०५	०
वडा नं-८	६५४	८३.४९	१६.०६	०.००	०	०.०८	०.००	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

७.३ बत्ती वालन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनको स्रोतअनुसार परिवार संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार बत्ती वालनको लागि अक्सर विजुली प्रयोग गर्ने परिवार नेपालमा ९२.१७% रहेको छ भने सुदूरपश्चिममा ८१.२८% डडेल्धुरामा ८०.१९% र आलितालमा ६९.५१% रहेको देखिन्छ। विजुलीको प्रयोग कम भएका क्षेत्रहरूमा सौर्य उर्जाको प्रयोग बढी देखिन्छ। आलिताल गाउँपालिकाको वडा नं ७ पिउने पानी तथा विजुली दुवै हिसावले पछि परेको देखिन्छ।

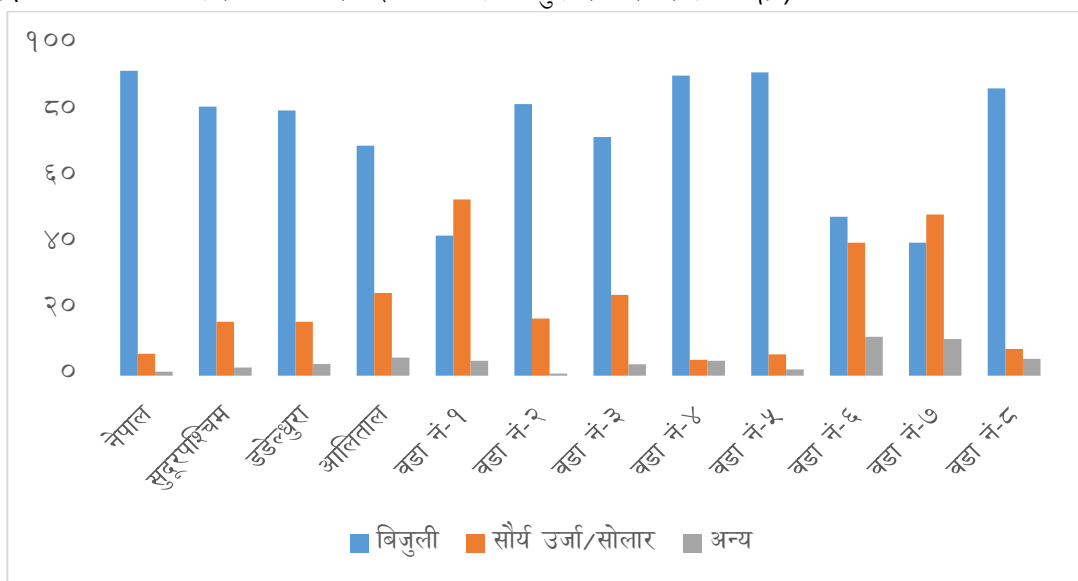
तालिका ७.३ बत्ती वालन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनको स्रोतअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार	अक्सर बत्तिवालन प्रयोग गरिने स्रोतअनुसार परिवार (%)				
		विजुली	सौर्य उर्जा	मट्टितेल	बायोग्याँस	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	९२.१७	६.५९	०.५८	०.०३	०.६२
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	८१.२८	१६.३०	०.२९	०.०४	२.१०
डडेल्धुरा	३११७२	८०.१९	१६.३३	०.१८	०.०५	३.२६
आलिताल	३७१०	६९.५१	२५.०१	०.५९	०.०३	४.८५
वडा नं-१	४४९	४२.३२	५३.२३	१.११	०.००	३.३४
वडा नं-२	३३०	८२.१२	१७.२७	०.००	०.००	०.६१

क्षेत्र	जम्मा परिवार	अक्सर बत्तिवालन प्रयोग गरिने स्रोतअनुसार परिवार (%)				
		बिजुली	सौर्य उर्जा	मट्टितेल	बायोग्याँस	अन्य
वडा नं-३	६०६	७२.११	२४.४२	१.४९	०.००	१.९८
वडा नं-४	४१९	९०.६९	४.७७	१.४३	०.००	३.१०
वडा नं-५	३७३	९१.६९	६.४३	०.००	०.००	१.८८
वडा नं-६	४८३	४८.०३	४०.१७	०.४१	०.००	११.३९
वडा नं-७	३९६	४०.१५	४८.७४	०.००	०.००	११.११
वडा नं-८	६५४	८६.८५	८.१०	०.००	०.१५	४.८९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

चित्र ७.१ बत्ती वालन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनको स्रोतअनुसार परिवार संख्या (%)

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

७.४ परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकारअनुसार परिवार संख्या

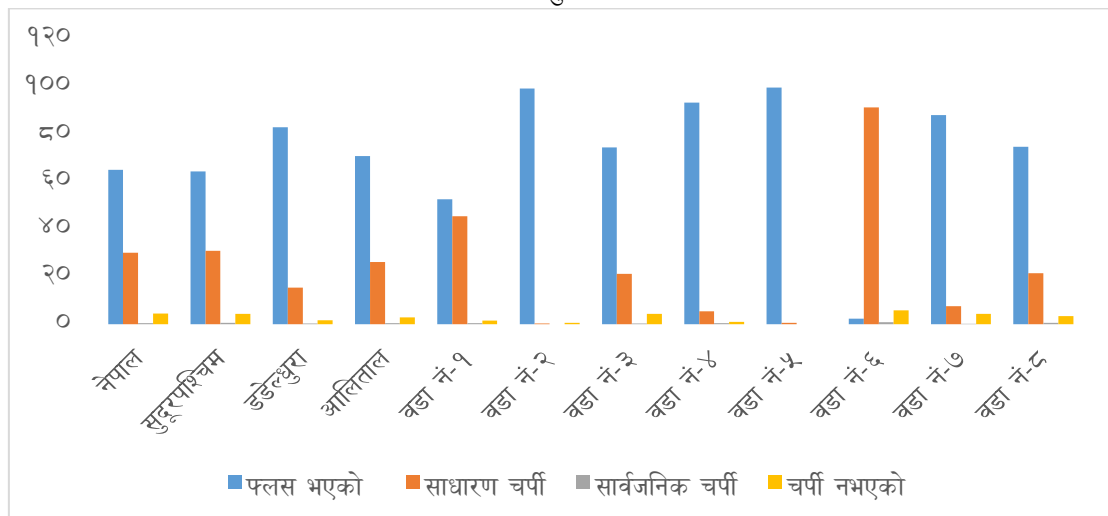
राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार राष्ट्रिय तथा प्रदेश स्तरभन्दा डडेल्धुरा जिल्लामा फलस भएको चर्पी प्रयोग गर्ने परिवार केही बढी छन् तर आलितालमा भने ७०.६५% परिवारले फलस भएको चर्पी प्रयोग गर्ने गरेका छन्। आलिताल गाउँपालिकामा २.८६% चर्पी नभएको परिवार रहेको छ। आलिताल गाउँपालिकाको वडा नं ६ मा चर्पी नभएका परिवारको हिस्सा सबै भन्दा बढी (५.८०%) रहेको छ।

तालिका ७.४ परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकारअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार	चर्पीको प्रकार अनुसार परिवार(%)				
		फलस भएको (सार्वजनिक ढलमा जोडिएको)	फलस भएको (सेप्टिक ट्याङ्कमा जोडिएको)	साधारण चर्पी	सार्वजनिक चर्पी	चर्पी नभएको
नेपाल	६६६०८४१	९.८१	५५.०६	३०.११	०.४९	४.५३
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	२.००	६२.१५	३०.८६	०.६०	४.३९
डडेल्धुरा	३११७२	३.७४	७८.९९	१५.३५	०.२६	१.६६
आलिताल	३७१०	२.७०	६७.९५	२६.०९	०.४०	२.८६
वडा नं-१	४४९	१.५६	५१.००	४५.४३	०.४५	१.५६
वडा नं-२	३३०	०.६१	९८.४८	०.३०	०.००	०.६१
वडा नं-३	६०६	३.८०	७०.४६	२१.१२	०.३३	४.२९
वडा नं-४	४१९	२.६३	९०.४५	५.४९	०.४८	०.९५
वडा नं-५	३७३	१३.४०	८६.०६	०.५४	०.००	०.००
वडा नं-६	४८३	०.००	२.२८	९१.१०	०.८३	५.८०
वडा नं-७	३९६	०.२५	८७.६३	७.५८	०.२५	४.२९
वडा नं-८	६५४	०.९२	७३.७०	२१.४१	०.६१	३.३६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

चित्र ७.२ परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकार अनुसार परिवार प्रतिशत

७.५ परिवारले उपयोग गरेका घरायसी साधन तथा सुविधाहरू

तालिका ७.५ परिवारले उपयोग गरेका घरायसी साधन तथा सुविधाहरू

साधन तथा सुविधाहरू	प्रयोग गरिएका सुविधाअनुसार परिवार संख्या (%)											
	नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल	वडा नं							
					१	२	३	४	५	६	७	८
जम्मा परिवार	६६६०८४१	५७६७७२	३११७२	३७०	४४९	३३०	६०६	४१९	३७३	४८३	३९६	६५४
कुनै पनि नभएको	३.८८	५.५१	६.२९	४.३४	५.१२	५.७६	२.६४	३.३४	४.०२	६.२१	५.०५	३.६७
कम्तिमा एउटा भएको	९६.१२	९४.४९	९३.७१	९५.६६	९४.८८	९४.२४	९७.३६	९६.६६	९५.९८	९३.७९	९४.९५	९६.३३
रेडियो	३४.२३	४२.६०	४९.७९	४०.२२	४७.४४	६१.५२	५०.१७	३९.१४	२२.५२	३२.७१	४९.२४	२६.१५
टेलिभिजन	४९.४१	२९.५०	२१.२७	१३.३२	१०.४७	७.५८	३.८०	३१.२६	१०.९९	१४.०८	२.२७	२२.९४
टेलिफोन	४.५३	२.१५	१.६८	०.२४	०.२२	०.००	०.१७	०.२४	०.००	०.००	०.२५	०.७६
साधारण मोबाइल फोन	७३.२१	७९.०८	८२.९७	८५.८०	८५.५२	८४.५५	९३.५६	८४.७३	७९.०९	८८.८२	८२.५८	८३.६४
स्मार्ट मोबाइल फोन	७३.०१	६२.६६	५९.५०	६३.९९	६७.७१	६५.७६	५२.३१	७५.१८	६६.२२	५४.०४	६४.६५	६९.८८
कम्प्युटर	१४.९९	६.५९	४.८८	१.८६	०.६७	१.२१	०.१७	२.३९	१.३४	०.२१	१.५२	५.९६
इन्टरनेट	३७.७५	२५.२२	२६.७८	२४.६४	३८.०८	२.१२	६.४४	३१.५०	३५.३९	३४.३७	९.३४	३५.१७
कार जिप	३.०८	१.१३	१.२९	०.५१	०.६७	०.३०	०.००	१.४३	०.००	०.००	०.२५	१.२२
मोटर साइकल	२७.२७	१५.५९	६.५०	३.६१	३.७९	०.९१	१.४९	७.१६	०.८०	२.४८	१.७७	८.१०
साइकल	३५.२४	३७.६५	१.७५	०.७८	०.००	०.००	०.००	०.७२	०.५४	०.००	०.००	३.६७
पढ्ना	५३.०८	४८.४२	१३.२५	११.१९	०.००	०.००	४.१३	१५.२७	६.९७	०.६२	१.२६	४४.६५
फ्रिज	२३.६८	१२.१८	२.२३	२.२९	०.००	०.००	०.००	३.५८	०.००	०.८३	०.५१	९.७९
वासिङ्ग मेशिन	४.२०	०.४७	०.१२	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
ए.सी.	०.८५	०.३२	०.०५	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

७.६ घरको गुणस्तरीयताको वर्गीकरणअनुसार परिवार संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा परिवारले प्रयोग गरेको घरको आकार, बनेट र संरचनाका साथसाथै घर परिवारमा उपलब्ध सुविधा जस्तै सुधारिएको पिउने पानी, आधुनिक शौचालय र सुधारिएको उर्जा आदिका हिसावले परिवारको न्यूनतम जीवनस्तर कायम गर्न उक्त घर र त्यसमा उपलब्ध सुविधाहरू प्रयाप्त भए नभएको अवस्थाको विवरणहरू सङ्कलन गरिएका थिए। प्राप्त गरिएका यीनै विवरणबाट घरको गुणस्तरीयता वर्गीकरण गरिएको थियो। जसअनुसार डडेल्धुरा जिल्ला तथा आलिताल गाउँपालिकामा अधिकांश परिवारहरू मध्यम गुणस्तरको घरमा बसोबास गरेको पाइएको छ। आलितालमा करिब १०.८९% परिवार न्यून गुणस्तरको घरमा बस्ने गरेको पाइएको छ। आलिताल गाउँपालिकाको वडा नं ७ मा २८.२८% परिवार न्यून गुणस्तरको घरमा बस्ने गरेको कुरा जनगणनाको प्रतिवेदनले देखाएको छ।

तालिका ७.६ घरको गुणस्तरीयता वर्गीकरण अनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार	घरको गुणस्तर अनुसार परिवार(%)				
		अति उच्च	सामान्य	मध्यम	न्यून	अति न्यून
नेपाल	६६६०८४१	२८.२८	२५.६१	३४.२७	११.३१	०.५२
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	१४.०३	२०.६७	५०.८७	१३.९१	०.५२

क्षेत्र	जम्मा परिवार	घरको गुणस्तर अनुसार परिवार(%)				
		अति उच्च	सामान्य	मध्यम	न्यून	अति न्यून
डडेल्धुरा	३११७२	८.३३	१५.६९	६६.४२	९.२	०.३६
आलिताल	३७१०	३.०७	१२.२१	७३.२३	१०.८९	०.५९
वडा नं-१	४४९	०.६७	१४.४८	७९.७३	५.१२	०
वडा नं-२	३३०	१.८२	७.५८	८८.४८	२.१२	०
वडा नं-३	६०६	०	२.९७	८६.३	१०.५६	०.१७
वडा नं-४	४१९	५.४९	२३.१५	६८.०२	३.१	०.२४
वडा नं-५	३७३	०.५४	१८.५	८०.९७	०	०
वडा नं-६	४८३	०	४.५५	६६.४६	२६.७१	२.२८
वडा नं-७	३९६	०.२५	२.७८	६६.६७	२८.२८	२.०२
वडा नं-८	६५४	१२.०८	२२.३२	५६.८८	८.५६	०.१५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

७.७ शहरी तथा ग्रामीण जनसंख्या

विगतमा गाउँपालिकालाई ग्रामीण क्षेत्र र नगरपालिकालाई सहरी क्षेत्रकारूपमा मानिँदै आएको थियो र सोही आधारमा जनसंख्यालाई शहरी र ग्रामीण जनसंख्या विभाजन गर्ने अभ्यास थियो। राष्ट्रिय जनगणनाको विषयगत प्रतिवेदन प्रकाशन गर्ने सिलसिलामा जनसंख्याको आकार, जनघनत्व र निकटता जस्ता कुराको आधारमा सहरी तथा ग्रामीण क्षेत्रको श्रेणीगत वर्गीकरण गर्ने नयाँ अवधारणा अवलम्बन गरिएको छ। यसअनुसार गाउँपालिका अथवा नगरपालिका वडाहरूलाई ग्रामीण, अर्धसहरी र सहरी गरी ३ क्षेत्रमा वर्गीकरण गरिएको छ। यस तरिकाले गरिएको विभाजनमा गाउँपालिकाका कुनै वडा सहरी वा अर्धसहरी क्षेत्रमा पर्न सक्छन् भने नगरपालिकाका कुनै वडा ग्रामीण, अर्धसहरी क्षेत्रमा पर्न सक्दछन्।

यस वर्गीकरणअनुसार सहरीकरणको स्तर हेर्दा सुदूरपश्चिम प्रदेशका कुल ७३४ वडाहरूमध्ये ७४.८० प्रतिशत वडाहरू र डडेल्धुरा जिल्लाका कुल ५२ वडाहरू मध्ये ९८.०८ प्रतिशत वडाहरू ग्रामीण क्षेत्रका वडामा पर्दछन्। आलिताल गाउँपालिकाका सम्पूर्ण वडाहरू ग्रामीण क्षेत्रमा पर्दछन्। जसले गर्दा यहाँको समग्र जनसंख्या ग्रामीण जनसंख्यामा पर्दछ।

तालिका ७.७ शहरी तथा ग्रामीण वडा संख्या

क्षेत्र	जम्मा वडा संख्या	सहरीकरणको श्रेणीगत वर्गीकरणअनुसार वडा संख्या					
		ग्रामीण		अर्धसहरी		सहरी	
		वडा संख्या	%	वडा संख्या	%	वडा संख्या	%
नेपाल	६७४३	३६८५	५४.६	२०९६	३१.१	९६२	१४.३
सुदूरपश्चिम	७३४	५४९	७४.८०	१३५	१८.३९	५०	६.८१
डडेल्धुरा	५२	५१	९८.०८	०	०.०	१	१.९२
आलिताल	८	८	१००.०	०	०.०	०	०.०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

तालिका ७.८ शहरी तथा ग्रामीण जनसंख्या

क्षेत्र	संस्थागत बाहेकको जम्मा जनसंख्या	सहरीकरणको श्रेणीगत वर्गीकरणअनुसार जनसंख्या (%)		
		ग्रामीण	अर्धसहरी	सहरी
नेपाल	२८९२५४८०	३३.१९	३९.७४	२७.०७
सुदूरपश्चिम	२६७८७३७	५६.१९	३०.९५	१२.८६
डडेल्धुरा	१३८५३८	९५.४	०.०	४.६
आलिताल	१८११२	१००.०	०.०	०.०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

माथिको तालिकामा नेपालमा करिब एक तिहाइ जनसंख्या ग्रामीण क्षेत्रमा बसोबास गर्छन्। यस्तो जनसंख्याको हिस्सा सुदूरपश्चिम, डडेल्धुरा र आलितालमा कमशः ५६.१९% , ९५.४% र आलितालमा शतप्रतिशत रहेको छ। समग्र देशको तुलनामा सुदूरपश्चिम प्रदेशमा सहरी जनसंख्या न्युन (१२.८६%) रहेको छ। डडेल्धुरा जिल्लामा शहरी क्षेत्रमा बसोबास गर्ने जनसंख्या राष्ट्रिय र प्रदेशको भन्दा धेरै न्युन रहेको छ भने आलितालमा शुन्य रहेको छ।

७.८ बैङ्क वा वित्तीय संस्थामा पहुँचसम्बन्धी विवरण

वित्तीय पहुँचको हिसावले राष्ट्रिय तथा सुदूरपश्चिम प्रदेशको तुलनामा डडेल्धुरा जिल्ला तथा आलिताल गाउँपालिकाको स्थिति कमजोर देखिएको छ। कम्तिमा एक जना सदस्यको बैंक तथा वित्तीय संस्थामा खाता भएका परिवार राष्ट्रिय स्तरमा ६१.८९% छन् भने सुदूरपश्चिम, डडेल्धुरा र आलिताल गाउँपालिकामा कमशः ६०.३४%, ६५.४५% र ५५.३१% रहेका छन्। नेपालभर २५.५६ % जनसंख्याको वित्तीय पहुँच हुँदाखेरी आलिताल गाउँपालिकामा केवल १६.४२ % जनसंख्याको वित्तीय पहुँच देखिन्छ। लैङ्गिक हिसावले हेर्दा बैङ्क खाता भएका महिला र पुरुषको हिस्सा सबै क्षेत्रमा लगभग बराबर नै देखिन्छ

तालिका ७.९ बैङ्क वा वित्तीय संस्थामा पहुँचसम्बन्धी विवरण

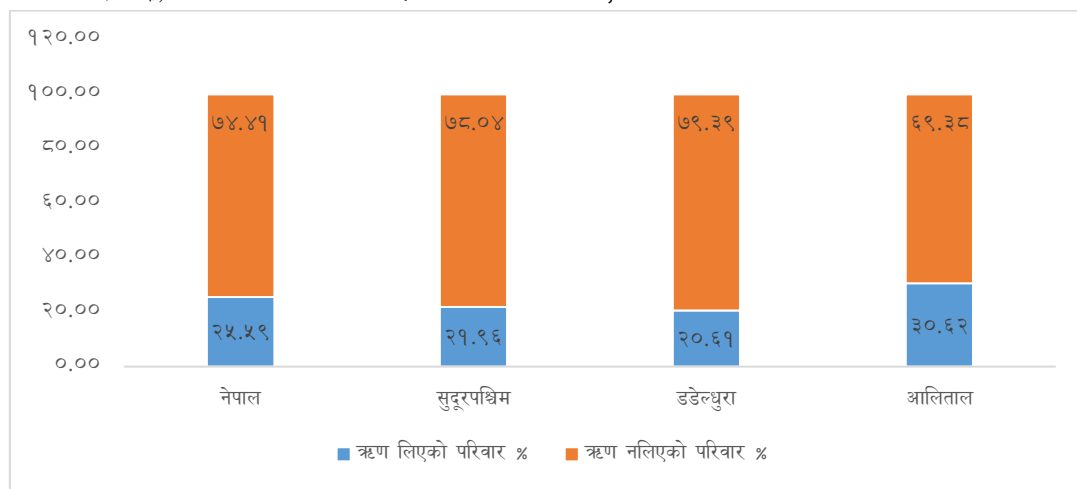
क्षेत्र	संस्थागत बाहेकका जम्मा परिवार/जनसंख्या				बैङ्कमा खाता भएका परिवार/जनसंख्या			
	परिवार	जनसंख्या	पुरुष	महिला	कम्तिमा एकजना सदस्यको बैङ्क खाता भएको परिवार	जनसंख्या	पुरुष	महिला
नेपाल	६६६०८४१	२८९,८५३६४	१४११८९९१	१४८६६३७३	६१.८९	२५.५६	२६.४२	२४.७४
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	२६९,३९९२	१२७२०४१	१४२१९५१	६०.३४	२१.११	२१.५०	२०.७७
डडेल्धुरा	३११७२	१३९,६०२	६५,८९३	७३,७०९	६५.४५	२३.१८	२४.९२	२१.६२
आलिताल	३७१०	१,८११२	८७५६	९३५६	५५.३१	१६.४२	१७.७४	१५.१९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

७.९ बैङ्क, वित्तीय संस्था तथा सहकारीवाट ऋण लिएका परिवार संख्या

ग्राफमा नेपाल, सुदूरपश्चिम, डडेल्धुरा र आलिताल गाउँपालिकाका परिवारहरूले बैंक, वित्तीय संस्था तथा सहकारीहरूबाट ऋण लिएको वा नलिएको अवस्था देखाइएको छ। नेपालभर औसत रूपमा २५.५६% परिवारहरूले बैङ्क, वित्तीय संस्था तथा सहकारीवाट ऋण लिएका छन् भने ७४.४१% परिवारहरूले ऋण लिएका छैनन्। आलिताल गाउँपालिकामा ऋण लिएका परिवार ३०.६२% र नलिएका ६९.३८% छन्। ग्राफले आलिताल गाउँपालिकामा सुदूरपश्चिम र डडेल्धुरा जिल्लाको तुलनामा ऋण लिने परिवारको प्रतिशत थोरै उच्च भएको साथै राष्ट्रिय औसतभन्दा पनि बढी रहेको देखिन्छ। यसले आलिताल गाउँपालिकाका परिवारहरूमा वित्तीय पहुँच र ऋणप्रति निर्भरता तुलनात्मक रूपमा बढी रहेको संकेत गर्दछ।

चित्र ७.३ बैङ्क, वित्तीय संस्था तथा सहकारीवाट ऋण लिएका परिवार प्रतिशत

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

खण्ड-८ घरको संरचना तथा उपयोग

८.१ परिवारले प्रयोग गरेको घरको स्वामित्वअनुसार परिवार संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार परिवारले वस्न प्रयोग गरेको घरको स्वामित्व अनुसारको संख्या प्रस्तुत गरिएको छ। नेपालमा अधिकांश परिवार ८६% आफ्नै घरमा बसिरहेका छन् भने १२.७७% भाडामा र ०.५५% संस्थागत निवासमा बसिरहेका छन्। सुदूरपश्चिम, डडेल्धुरा, र आलितालमा आफ्नै घरमा बस्ने परिवारहरूको प्रतिशत अझ बढी छ, सुदूरपश्चिममा ९४.७७%, डडेल्धुरामा ९३.७६%, र आलितालमा ९७.२२% परिवारहरू आफ्नै घरमा वस्छन्।

तालिका ८.१ परिवारले प्रयोग गरेको घरको स्वामित्व अनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार	आफ्नै (%)	भाडामा (%)	संस्थागत(%)	अन्य(%)
नेपाल	६६६०८४१	८६.००	१२.७७	०.५५	०.६७
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	९४.७७	४.४०	०.४२	०.४२
डडेल्धुरा	३११७२	९३.७६	४.९५	०.८०	०.४९
आलिताल	३७१०	९७.२२	२.१०	०.३०	०.३८
वडा नं-१	४४९	९५.९९	३.३४	०.४५	०.२२
वडा नं-२	३३०	९६.६७	१.५२	१.८२	०.००
वडा नं-३	६०६	९८.८४	०.८३	०.००	०.३३
वडा नं-४	४१९	९५.९४	३.१०	०.७२	०.२४
वडा नं-५	३७३	९९.७३	०.२७	०.००	०.००
वडा नं-६	४८३	१००.००	०.००	०.००	०.००
वडा नं-७	३९६	९८.२३	०.५१	०.००	१.२६
वडा नं-८	६५४	९३.५८	५.६६	०.००	०.७६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

८.२ परिवारले प्रयोग गरेको घरको जगअनुसार परिवार संख्या

घरको जग भन्नाले जमीनमुनि खाल्टो खनी विभिन्न प्रकारका निर्माण सामग्रीहरू प्रयोग गरेर घरको सम्पूर्ण भारलाई थुम्ने गरी बनाइएको जमीन मुनिको संरचना हो। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार परिवारले वस्न प्रयोग गरेको घरको जगको आधारमा परिवारको वर्गीकरण गर्दा नेपालमा ३३.०४% परिवारको घरको जगमा माटोको जोडाई भएको ईटा/ढुङ्गा प्रयोग गरिएको छ भने सुदूरपश्चिममा ४९.३४% छ। आलिताल र डडेल्धुरामा क्रमशः ७२.९७% र ७४.५६% परिवारले प्रयोग गर्ने घरको जग माटोको जोडाई भएको ईटा/ढुङ्गाले बनेको छ। जसले यी क्षेत्रहरूमा परम्परागत रूपमा नै घरहरूको जग निर्माण भैरहेको बुझिन्छ। सिमेन्टको जोडाई भएको ईटा/ढुङ्गाको प्रयोग नेपालभर २९.७९% छ, तर सुदूरपश्चिम र अन्य क्षेत्रमा यसको प्रयोग कम छ। नेपालमा ढलान पिलरसहितको घरमा बस्ने परिवार २२.४१% छन् भने आलितामा २.८८% रहेको छ। वडागत रूपमा सबैभन्दा बढी वडा नं.-

४ मा ६.६८% रहेको छ। नेपालमा जगमा काठ बाँसको खम्बा भएका घरमा बस्ने १४.१७% परिवार छन्, जसमा आलितालमा १२.६४% रहेको छ।

तालिका ८.२ परिवारले प्रयोग गरेको घरको जगअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार	माटोको जोडाई भएको ईटा/दुङ्गा	सिमेन्टको जोडाई भएको ईटा/दुङ्गा	ढलान पिलरसहितको	काठ बाँसको खम्बा	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	३३.०४	२९.७९	२२.४१	१४.१७	०.५९
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	४९.३४	२५.७१	७.७९	१६.४६	०.७०
डडेल्धुरा	३११७२	७२.९७	१५.०८	६.५४	५.१२	०.२९
आलिताल	३७१०	७४.५६	९.६२	२.८८	१२.६४	०.३०
वडा नं-१	४४९	८२.८५	१३.३६	०.००	३.५६	०.२२
वडा नं-२	३३०	८५.१५	७.२७	०.००	७.५८	०.००
वडा नं-३	६०६	८८.१२	२.३१	०.००	९.४१	०.१७
वडा नं-४	४१९	६७.३०	१८.३८	६.६८	७.१६	०.४८
वडा नं-५	३७३	८२.५७	११.८०	२.४१	३.२२	०.००
वडा नं-६	४८३	८०.३३	३.११	०.२१	१६.३६	०.००
वडा नं-७	३९६	७१.२१	१.२६	१.०१	२४.७५	१.७७
वडा नं-८	६५४	४८.७८	१८.०४	९.९४	२३.२४	०.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

८.३ परिवारले प्रयोग गरेको घरको बाहिरी गारोअनुसार परिवार संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार परिवार बस्ने गरेको बाहिरी गारोमा नेपालमा ३०.६७% परिवारले माटोको जोडाई भएको ईटा/दुङ्गा, ५२.१७% परिवारले सिमेन्टको जोडाई भएको ईटा/दुङ्गा प्रयोग गरेका छन्। सुदूरपश्चिममा ४६.७८% परिवारले माटोको जोडाई भएको ईटा/दुङ्गा प्रयोग गरेका छन्, जबकि सिमेन्टको जोडाई भएको ईटा/दुङ्गाको प्रयोग ३५.५४% मात्र छ। डडेल्धुरा र आलितालमा पनि माटोको जोडाई भएको ईटा/दुङ्गाको प्रयोग उच्च देखिन्छ, जहाँ क्रमशः ६७.३७% र ७०.५१% परिवारहरूले यसको प्रयोग गरेका छन्। अन्य सामग्रीको प्रयोग भने नेपालभर कम देखिन्छ, जस्तै काठ/फल्याक र बाँसजन्य सामग्रीको प्रयोग नेपालमा क्रमशः ११.७१% र ०.४२% छ।

तालिका ८.३ परिवारले प्रयोग गरेको घरको बाहिरी गारोअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार	माटोकोजोडाई भएको ईटा/ढुङ्गा	सिमेन्टको जोडाई भएको ईटा/ढुङ्गा	काठ/फल्याक	वाँसजन्य सामग्री	काँचो इटा	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	३०.६७	५२.१७	३.१६	११.७१	०.४२	१.८६
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	४६.७८	३५.५४	९.१६	५.८८	०.६९	१.९६
डडेल्धुरा	३११७२	६७.३७	२६.६३	४.८३	०.१६	०.२८	०.७३
आलिताल	३७१०	७०.५१	१६.३३	११.३२	०.४९	०.१६	१.१९
वडा नं-१	४४९	६५.९२	३०.७३	२.६७	०.२२	०.००	०.४५
वडा नं-२	३३०	८१.८२	१०.६१	७.५८	०.००	०.००	०.००
वडा नं-३	६०६	८८.१२	२.१५	८.५८	०.५०	०.००	०.६६
वडा नं-४	४१९	६६.११	२६.२५	६.२१	१.१९	०.००	०.२४
वडा नं-५	३७३	७९.०९	१७.४३	३.२२	०.२७	०.००	०.००
वडा नं-६	४८३	७३.७१	७.२५	१८.४३	०.४१	०.००	०.२१
वडा नं-७	३९६	७०.४५	२.२७	१८.४३	१.२६	०.२५	७.३२
वडा नं-८	६५४	४७.२५	३०.७३	२०.०३	०.१५	०.७६	१.०७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

८.४ परिवारले प्रयोग गरेको घरको छानाअनुसार परिवार संख्या

राष्ट्रिय जनगणना अनुसार परिवारहरूले प्रयोग गरेको घरको छानाको प्रकारअनुसार हेर्दा नेपालमा ४१.९३% परिवारले जस्ता/टिनको छाना प्रयोग गरेका छन्, जबकि ३७.७६% परिवारले सिमेन्ट/ढलानको छाना प्रयोग गरेका छन्। सुदूरपश्चिममा जस्ता/टिनको प्रयोग २८.३०% रहेको छ, र २६.५९% परिवारले सिमेन्ट/ढलानको छाना प्रयोग गरेका छन्। डडेल्धुरा र आलितालमा जस्ता/टिनको प्रयोग क्रमशः २९.४०% र ७१.३२% छ। आलितालमा खर पराल छवालीको प्रयोग पनि ३.२१% रहेको छ, जुन अन्य क्षेत्रको हाराहरीमा देखिन्छ। वडामा, विशेषगरी वडा नं-२ र वडा नं-५ मा जस्ता/टिनको छानाको प्रयोग उच्च रहेको छ, जबकि वडा नं-४ र वडा नं-८ मा सिमेन्ट/ढलानको छानाको प्रयोग अधिक छ।

तालिका ८.४ परिवारले प्रयोग गरेको घरको छानाअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार	जस्ता/टिन	सिमेन्ट/ढलान	खर/पराल/छवाली	टायल/खपडा	ढुङ्गा/स्लेट	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	४१.९३	३७.७६	३.८९	९.२२	६.०९	१.१०
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	२८.२०	२६.५९	३.४५	११.६१	२९.२९	०.८५
डडेल्धुरा	३११७२	२९.४०	१९.७०	२.०७	३.००	४४.५१	१.३१
आलिताल	३७१०	७१.३२	७.५२	३.२१	२.०२	१५.०१	०.९२
वडा नं-१	४४९	५७.२४	५.५७	३.३४	०.२२	३३.४१	०.२२
वडा नं-२	३३०	८०.००	३.६४	१.८२	०.००	१४.५५	०.००

क्षेत्र	जम्मा परिवार	जस्ता/टिन	सिमेन्ट/ढलान	खर/पराल/छवाली	टायल/खपडा	ढुङ्गा/स्लेट	अन्य
वडा नं-३	६०६	७९.८७	१.८२	५.६१	२.८१	६.७७	२.९७
वडा नं-४	४१९	७५.८९	१३.३७	२.६३	०.९५	७.१६	०.००
वडा नं-५	३७३	८७.६७	८.८५	०.००	३.४९	०.००	०.००
वडा नं-६	४८३	५७.७६	१.२४	६.२१	०.२१	३३.३३	१.०४
वडा नं-७	३९६	६२.३७	२.०२	४.०४	०.००	२९.५५	१.२६
वडा नं-८	६५४	७१.८७	१९.५७	१.०७	५.९६	१.५३	०.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

८.५ परिवारले प्रयोग गरेको घरको भुईँअनुसार परिवार संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नेपालमा ४६.१६% परिवारले माटोको भुईँ भएका घर र ४७.३१% सिमेन्टेड भुईँ भएको घरमा मा वस्ने गरेका छन्। सुदूरपश्चिममा माटोको भुईँ भएको घरमा वस्ने परिवार संख्या उच्च, ६५.४९% रहेको छ, र सिमेन्टेड भुईँको प्रयोग केवल ३०.२१% छ। डडेल्धुरा र आलितालका घरपरिवार पनि प्रमुखरूपमा क्रमशः (७६.३९%) र (८५.१५%) माटोको भुईँ भएको घरमा वस्छन्। वडागत रूपमा हेर्दा वडा नं-२, वडा नं-३, र वडा नं-५ मा माटोको भुईँ भएका घर मा वस्ने परिवार बढी रहेको छन्। वडा नं-४ र वडा नं-८ मा सिमेन्टेड भुईँको प्रयोग उच्च छ, विशेषगरी वडा नं-८ मा ३३.४९% परिवारले सिमेन्टेड भुईँ प्रयोग गरेका छन्।

तालिका ८.५ परिवारले प्रयोग गरेको घरको भुईँअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार	माटो	काठ/फल्याक	इटा ढुङ्गा	सेरामिक टायल	सिमेन्टेड	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	४६.१६	२.०३	१.३७	२.७१	४७.३१	०.४२
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	६५.४९	१.५७	१.२५	१.०९	३०.२१	०.३८
डडेल्धुरा	३११७२	७६.३९	१.८४	०.७४	०.४०	२०.२४	०.३९
आलिताल	३७१०	८५.१५	१.८१	१.९४	०.२४	१०.७३	०.१३
वडा नं-१	४४९	७९.५१	१.७८	१२.९२	०.००	५.७९	०.००
वडा नं-२	३३०	९५.४५	०.९१	०.००	०.००	३.६४	०.००
वडा नं-३	६०६	९४.८८	१.८२	१.१६	०.३३	१.८२	०.००
वडा नं-४	४१९	७९.४७	३.८२	०.२४	०.४८	१५.९९	०.००
वडा नं-५	३७३	९५.७१	०.८०	०.२७	०.२७	२.६८	०.२७
वडा नं-६	४८३	९०.८९	०.४१	०.००	०.००	८.७०	०.००
वडा नं-७	३९६	९१.४१	४.२९	०.२५	०.२५	२.७८	१.०१
वडा नं-८	६५४	६४.३७	१.०७	०.६१	०.४६	३३.४९	०.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

८.६ मुख्य प्रयोगानुसार घर संरचना/भवनको संख्या

नेपालमा ७१.७२% घरहरू आवासीय प्रयोजनको लागि प्रयोग गरिएको छ, जबकि सुदूरपश्चिममा यो अनुपात ६७.९५% छ। डडेल्धुरा र आलितालमा आवासीय घरहरूको प्रतिशत क्रमशः ७१.२०% र ७०.७५% छ। आवासीय प्रयोग पछि गोठ र धनसारको लागि प्रयोग भएका घरको संख्या सुदूरपश्चिम आलितालमा उल्लेखनीय छ, जहाँ ११.०८% र ११.०४% घरहरू गोठ र धनसारको रूपमा प्रयोग गरिएको छ तर डडेल्धुरा जिल्लामा भने दोस्रो बढिमा खाली घरहरू (८.४६%) रहेका छन्। समग्रमा आवासीय, गोठ धनसारको लागि अधिकांश घरहरूको प्रयोग भएको पाईए पनि खाली घरको संख्या पनि उल्लेख्य रहेको देखिन्छ।

तालिका ८.६ मुख्य प्रयोग अनुसार घर/भवनको संख्या

घर संरचनाको प्रयोग	नेपाल		सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा भवन संरचना	७५५२०६६	१००	७२८८६०	१००	३५४८४	१००	४५१९	१००
आवासीय	५४१६४१९	७१.७२	४९५२६१	६७.९५	२५२६६	७१.२०	३१९७	७०.७५
ब्यापार	२३३१९०	३.०९	२७८७४	३.८२	१३२१	३.७२	१६३	३.६१
सरकारी	२८१६२	०.३७	२९८३	०.४१	२४६	०.६९	१८	०.४०
शैक्षिक	८४२३१	१.१२	१२०५०	१.६५	९८०	२.७६	१४५	३.२१
स्वास्थ्यजन्य	१५२४४	०.२०	२०७१	०.२८	१६९	०.४८	१९	०.४२
उद्योग कलकारखाना	३२३४४	०.४३	२०९४	०.२९	७७	०.२२	१५	०.३३
बैंक तथा वित्तीय संस्था	६७१७	०.०९	६१७	०.०८	३८	०.११	७	०.१५
संस्थागत	३११८४	०.४१	२२०२	०.३०	१४७	०.४१	१८	०.४०
होटल तथा लज	२४२६४	०.३२	१५५७	०.२१	१११	०.३१	२१	०.४६
गोठ धनसार	७६४५९८	१०.१२	८०७५८	११.०८	२६८५	७.५७	४९९	११.०४
अन्य	४४३१९७	५.८७	५४६६०	७.५०	१४५२	४.०९	११८	२.६१
खाली	४७२५१६	६.२६	४६७३३	६.४१	२९९२	८.४३	२९९	६.६२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

८.७ आवासीय घर निर्माणको लागि सरकारी अनुदान प्राप्त गर्ने परिवार

तालिका ८.७ आवासीय घर निर्माणको लागि सरकारी अनुदान प्राप्त गर्ने परिवार

क्षेत्र	संस्थागत बाहेक जम्मा परिवार	सरकारी अनुदान प्राप्त गरेका परिवार(%)		
		प्राप्त गरेका	प्राप्त नगरेका	उल्लेख नभएका
नेपाल	६६६०८४१	१०.२७	८९.३३	०.४
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	२.९८	९६.७९	०.२३
डडेल्धुरा	३११७२	४.६७	९५.२०	०.१३

क्षेत्र	संस्थागत बाहेक जम्मा परिवार	सरकारी अनुदान प्राप्त गरेका परिवार(%)		
		प्राप्त गरेका	प्राप्त नगरेका	उल्लेख नभएका
आलिताल	३७१०	४.३४	९५.५६	०.११

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

८.८ घरको आयु अनुसार घर संरचना/भवनको संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा पहिलो पटक सबै घरहरूको विवरण पनि संकलन गरिएको थियो। नेपाल भुक्तम्पीय जोखिम रहेको देश हो। भुक्तम्पीय असरलाई घरले थेग्न सक्ने नसक्ने अवस्थाको बारेमा यो तथ्याङ्कले जानकारी उपलब्ध गराउँछ। घरको संरचना र आयुले घरको बलियोपन र जोखिमलाई विश्लेषण गर्न सजिलो हुने गर्दछ। १ वर्ष पुराना घरहरूको हिस्सा नेपालमा ५.६८% छ, सुदूरपश्चिम, डडेल्धुरा र आलितालमा यसको अंश क्रमशः ५.५६%, ३.७१%, र ४.७८% छ। ५-९ वर्ष पुराना घरहरू सुदूरपश्चिम, डडेल्धुरा र आलितालमा यस समूहको प्रतिशत क्रमशः २०.७८%, १३.१२%, र १३.६१% छ। १०-१४ वर्ष पुराना घरहरूको प्रतिशत सुदूरपश्चिम (१७.७८%), डडेल्धुरा (१३.९८%), र आलिताल (१५.२९%) मा उच्च रहेको छ। २०-२९ वर्ष पुराना घरहरू आलितालमा (१६.९९%) सबैभन्दा उच्च रहेका छन्। ५०-९९ वर्ष पुराना घरहरू डडेल्धुरामा ७.६९% र आलितालमा ३.५२% को हाराहारीमा छन्। डडेल्धुरा र आलितालमा १०० वर्षभन्दा पुराना घरहरू १.७७% र ०.४४% छन्।

तालिका ८.८ घर संरचना बनेको वर्ष (घरको आयु) अनुसारको घर संरचना संख्या

घरको आयु	नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
जम्मा घर संरचनाको संख्या	७५५२०६६	७२८८६०	३५४८४	४५१९
० वर्ष (%)	३.५४	३.९२	१.९८	२.५०
१ वर्ष (%)	५.६८	५.५६	३.७१	४.७८
२ वर्ष (%)	५.६१	५.४४	३.५९	३.५२
३ वर्ष (%)	६.५	५.६६	३.८३	३.५८
४ वर्ष (%)	६.६३	५.०४	३.२९	४.०७
५-९ वर्ष (%)	२०.६६	२०.७८	१३.१२	१३.६१
१०-१४ वर्ष (%)	१५.२९	१७.७८	१३.९८	१५.२९
१५-१९ वर्ष (%)	९.६४	१०.७१	११.८६	१३.०३
२०-२९ वर्ष (%)	१२.४७	११.७५	१७.९२	१६.९९
३०-४९ वर्ष (%)	८.१२	७.६६	१५.३८	१२.२४
५०-९९ वर्ष (%)	२.९७	३.४४	७.६९	३.५२
१००+ वर्ष (%)	०.५३	०.७५	१.७७	०.४४
उल्लेख नभएका (%)	२.३७	१.५२	१.८८	६.४२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

खण्ड-९ स्वास्थ्य तथ्याङ्क

९.१ स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण

आलिताल वासीलाई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न यस गाउँपालिकामा एउटा स्वास्थ्य शाखा, २ ओटा स्वास्थ्य चौकी, २ ओटा सामुदायिक एकाई, ६ ओटा आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, ८ ओटा डट्स सेन्टर, १६ ओटा खोप केन्द्र, ६ ओटा गाउँघर क्लिनिक र ३ ओटा ल्याव (सरकारी) रहेका छन्। हरेक वडामा कम्तिमा एउटा स्वास्थ्य संस्था छ। जम्मा ४१ जना जनशक्तिद्वारा यी स्वास्थ्य संस्थामार्फत प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिँदै आएको छ। महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका ५५ जना रहेका छन्। यस पालिकामा अस्पतालस्तरको स्वास्थ्य सेवा नरहेकोले यस्तो सेवा लिन जिल्ला सदरमुकाम खलङ्गा वा छिमेकी जिल्ला कैलालीको अत्तरिया र धनगढी जानुपर्ने बाध्यता रहेको छ। यस पालिकामा आयुर्वेद सेवा दिनका लागि आलिताल आयुर्वेद औषधालय आलिताल ०८ मा रहेको छ।

तालिका ९.१ स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण

सि नं	स्वास्थ्य संस्था/ सुविधाको नाम	किसिम	ठेगाना	जम्मा कर्मचारी
१	आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र, हर्तोला	आधारभूत	वडा १	३
२	गाइँतेत स्वास्थ्य चौकी	हे.पो.	वडा २	७
३	आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र, चौड	आधारभूत	वडा ३	३
४	सामाजिक स्वास्थ्य एकाई, सेला	एकाइ	वडा ३	२
५	आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र, घरेलु	आधारभूत	वडा ४	४
६	आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र, भित्रीसैन	आधारभूत	वडा ५	३
७	आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र, मेलखाली	आधारभूत	वडा ६	३
८	आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र, भाडी	आधारभूत	वडा ७	३
९	सामाजिक स्वास्थ्य एकाई, खिन्नेभाडी	एकाइ	वडा ७	२
१०	आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र, चौकी	हे.पो.	वडा ८	८
११	आयुर्वेद औषधालय		वडा ८	३
१२	एम्बुलेन्स	रहेको (४ ओटा)		

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

९.२ स्वास्थ्य संस्थाको जनशक्ति विवरण

तालिका ९.२ स्वास्थ्य संस्थाको जनशक्ति विवरण

पद	स्वीकृत दरबन्दी संख्या	हाल कार्यरत संख्या			रिक्त दरबन्दी संख्या
		स्थायी	करार (समिति)	करार (अन्य)	
हे.अ. र सि.अ.हे.व. अधिकृत	३	३	०	०	
सि.अ.न.मि. अधिकृत	१	१	०	०	

पद	स्वीकृत दरबन्दी संख्या	हाल कार्यरत संख्या			रिक्त दरबन्दी संख्या
		स्थायी	करार (समिति)	करार (अन्य)	
हे.अ. र सि.अ.हे.व. पाँचौं	२	२	०	०	
सि.अ.न.मि. पाँचौं	२	२	०	०	
अ.हे.व. चौथो	१०	०	१०	०	
अ.न.मि. चौथो	१०	०	१०	०	
ल्याव टेक्निसियन	०	०	०	०	
ल्याव असिस्टेन्ट	३	०	३	०	
का.स. स्वीपर	८	०	८	०	
जम्मा	३९	८	३१	०	

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

९.३ मुख्य स्वास्थ्य सूचकहरू

आलिताल गाउँपालिकाले विगत तीन वर्षमा प्रदान गरेका स्वास्थ्य सेवासँग सम्बन्धित मुख्य मुख्य स्वास्थ्य सूचकहरू तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। तलको तालिकाअनुसार विगत तीन वर्षमा स्वास्थ्य संस्थामा बहिरङ्ग सेवा लिन आउने विरामीको संख्या, हाल परिवार नियोजनका आधुनिक साधन प्रयोग गरिरहेका प्रजनन् उमेर समूहका विवाहित महिलाको संख्या र प्रसुति भएका २० वर्षमुनिका किशोरीहरूको संख्या घट्दो क्रममा रहेको देखिन्छ। त्यस्तै गरी दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुति भएकाहरूको संख्या र भिटामिन ए प्राप्त गर्ने गर्भवति महिलाको संख्या आ.व. ०७९/८० मा धेरै भए पनि आ.व. ०८०/८१ र आ.व. ०८१/८२ मा क्रमशः घटेको देखिन्छ। यसको कारण गर्भवती अवस्थामा सुविधा समपन्न स्थानमा (जस्तै धनगढी, महेन्द्रनगर) गई सुविधा लिएको हुन सक्ने देखिन्छ।

तालिका ९.३ मुख्य स्वास्थ्य सूचकहरू

सि नं	सूचकहरू	आर्थिक वर्ष		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१	ओ पि डि मा आएका जम्मा विरामीको संख्या	१०२९८	१०४५३	१२११३
२	प्रोटोकल अनुसार ८ पटक गर्भ जाँच गराएका गर्भवतिहरूको संख्या	६३	१०१	९६
३	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुति भएकाहरूको संख्या	११७	९५	६३
४	फोरसेफ / भ्याकुमको सहायताले प्रसुति भएकाहरूको संख्या	०	०	०
५	शल्यक्रिया मार्फत प्रसुति भएकाहरूको संख्या	०	०	०
६	मृत जन्म संख्या (No. of Still Births)	०	०	१
७	मातृ मृत्यु संख्या (Maternal death due to complication of Pregnancy)	०	०	०
८	सुरक्षित गर्भपतन सेवा पाएका महिलाहरूको संख्या (Surgical & Medical)	१२८	११४	७४

सि नं	सुचकहरु	आर्थिक वर्ष		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
९	प्रोटोकल अनुसार ए एन सि जाँच ४ पटक	२२०	१८२	१५६
१०	प्रसूति भएका २० वर्ष मुनिका किशोरीहरुको संख्या	३९	२६	१६
११	हाल परिवार नियोजनका आधुनिक साधन प्रयोग गरिरहेका प्रजनन उमेर समूहका विवाहित महिलाको संख्या	१०७४	१०९८	११५८
१२	भिटामिन ए प्राप्त गर्ने गर्भवति महिलाको संख्या	१५४	११२	९८
१३	जन्मदाको तौल २.५ के.जि. भन्दा कम भएका बालबालिकाहरुको संख्या	९	९	७
१४	तौल अनुगमन गरिएका बच्चाहरुको संख्या	३७०	२९६	२७९
१५	कुपोषित बालबालिकाहरुको संख्या	१३	१५	१३
१६	डी.पी. टी./हेप बी./हिव तेस्रो प्राप्त गर्ने बालबालिकाको संख्या	३१९	२८२	२०५
१७	दादुरा/रुवेला खोप प्राप्त गर्ने बालबालिकाहरुको संख्या २ nd	३३३	२९६	२६१
१८	पोलियो (OPV) खोप प्राप्त गर्ने बालबालिकाहरुको संख्या ३ rd	३१९	२८२	२०८
१९	जे.ई. खोप प्राप्त गर्ने बालबालिकाहरुको संख्या	३१८	२८०	२६१
२०	वि सि जी खोप लगाउने बालबालिकाहरुको संख्या	३०२	२३७	२०६
२१	TD2 र TD2+ लगाउनेहरुको संख्या	२८५	२११	२०६
२२	तोकिएबमोजिमका सबै खोप पाउने बालबालिकाहरुको संख्या	३३३	२८६	२५५
२३	कोभिडविरुद्धको खोप प्राप्त गर्ने व्यक्तिको संख्या	११६३१	२१५३	९२९
२४	पेन्टा १ भर्सेज मिजल्स २ ड्रपआउट रेट	६	२३	१९
२५	निमोनियाबाट संक्रमित ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरुको संख्या (New Cases)	५४	३३	३९
२६	झाडापखाला भएका पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको संख्या (New Cases)	११४	१२७	९७
२७	कुष्ठरोगबाट संक्रमित व्यक्तिको संख्या (New Cases)	१	२	०
२८	क्षयरोगबाट संक्रमित व्यक्तिहरुको संख्या (New Smear Positive Case registered)	१५	१७	१८

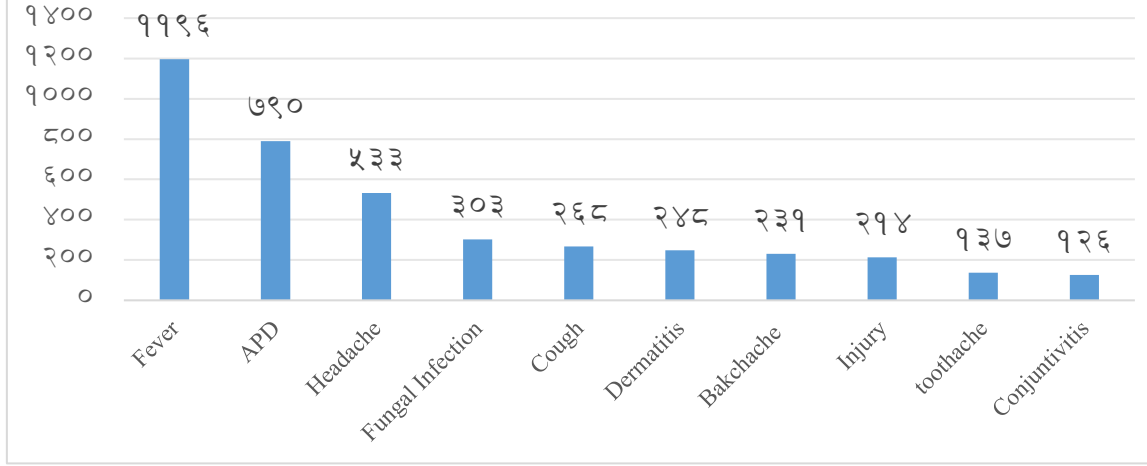
स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय २०८२

९.४ प्रमुख रोग तथा विरामहरु

आलिताल गाउँपालिका अन्तर्गतका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आ.व. ०८१/०८२ मा स्वास्थ्य सेवा लिन आएका विरामीहरुको अभिलेख प्रतिवेदन अनुसार निदान तथा उपचार गरेका रोग तथा विमारहरु ग्राफमा देखाइएको छ।

चित्र ९.१ प्रमुख रोग तथा विमारहरु (TopTen disease and Morbidity)

विरामी संख्या

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय २०८२

९.५ विगत बाह्र महिनामा परिवारमा भएको मृत्युको संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा हरेक परिवारबाट गणना गर्न गएको दिन भन्दा ठिक १ वर्ष अगाडि भएको मृत्यु सम्बन्धी विवरण सङ्कलन गरिएको थियो। यसबाट प्राप्त नतिजा निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। नेपालभर ६६,६०,८४१ परिवारमध्ये १,९२,१७८ (२.८९%) परिवारमा कम्तिमा एकजनाको मृत्यु भएको देखिन्छ। सुदूरपश्चिममा यो मान २.८६% छ भने डडेल्धुरा जिल्लामा २.४१% छ। आलिताल गाउँपालिकामा कुल ३७१० परिवारमध्ये ९३ परिवार (२.५१%) मा एक वा बढी सदस्यको मृत्यु भएको छ, जसमा ५९ जना पुरुष र ३७ जना महिला छन्। यस तथ्याङ्कबाट आलिताल गाउँपालिकामा मृत्युदर राष्ट्रिय औसतभन्दा अलिकति कम देखिए पनि डडेल्धुराको औसतभन्दा केही बढी रहेको देखिन्छ।

तालिका ९.४ विगत बाह्र महिनामा परिवारमा भएको मृत्युको लिङ्गानुसार मृतक संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार	कम्तिमा एकजनाको मृत्युभएका परिवार		जम्मा	पुरुष	महिला
		संख्या	%			
नेपाल	६६६०८४१	१९२१७८	२.८९	१९८४६३	११४९४६	८३५१७
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	१६५०१	२.८६	१६९८८	१००३५	६९५३
डडेल्धुरा	३११७२	७५१	२.४१	७६५	४३४	३३१
आलिताल	३७१०	९३	२.५१	९६	५९	३७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

९.६ मृत्युको कारण अनुसार मृतकको संख्या

सुदूरपश्चिम प्रदेशमा नसर्ने रोगका कारण मृत्यु हुने ४७.४१% जुन अन्य कारण भन्दा बढी रहेको छ यसका साथै डडेल्धुरामा (५३.५९%), र आलितालमा (५६.२५%) रहेको देखिन्छ। अन्य कारणहरूले पनि उल्लेख्य मात्रामा मृत्यु दर बढाएको छ, विशेष गरी सुदूरपश्चिम (२३.२२%) र डडेल्धुरा (२२.६१%) मा "अन्य" श्रेणीका कारणहरू दोस्रो प्रमुख कारक बनेका छन्। तर आलिताल गाउँपालिकामा मृत्युको दोस्रो कारणमा सरुवा रोग र अन्य कारण वरावर (१५.६३%) रहेको देखिन्छ साथै तेस्रो कारणमा आत्म हत्या ६.२५% रहेको छ। अन्य दुर्घटना, प्राकृतिक प्रकोप, आत्महत्या र सडक दुर्घटनाहरू पनि गाउँपालिका क्षेत्रमा मृत्युका कारण बनेका छन्, तथापि तिनीहरूको प्रतिशत तुलनात्मक रूपमा कम छ। यसैगरी, प्राकृतिक प्रकोपका कारणले भएको मृत्यु सुदूरपश्चिममा (३.७७%) डडेल्धुरामा (३.६६%) रहेको छ यो दर जिल्ला तथा प्रदेशको तुलनामा आलितालमा (२.०८%) थोरै कम देखिन्छ।

तालिका ९.५ विगत बाह्र महिनामा भएको मृत्युको कारण अनुसार मृतकको संख्या

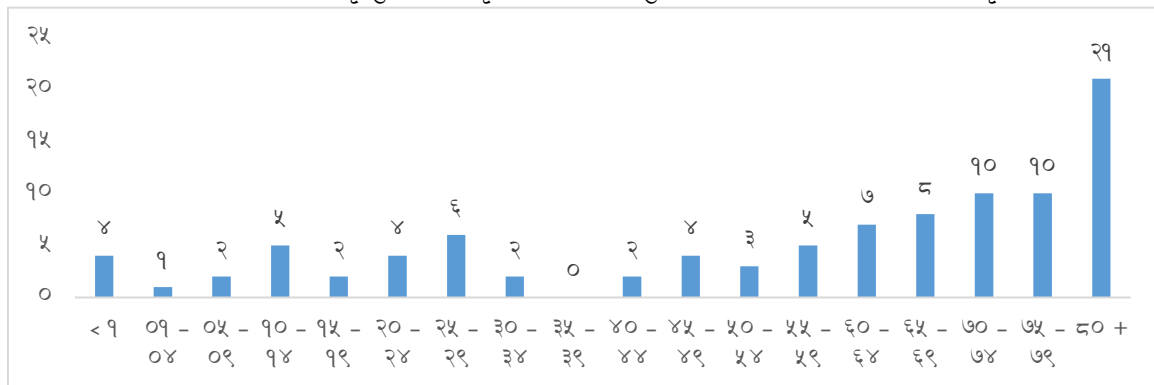
क्षेत्र	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
नसर्ने रोग	८०५४	४७.४१	४१०	५३.५९	५४	५६.२५
अन्य	३९४५	२३.२२	१७३	२२.६१	१५	१५.६३
सरुवा रोग	२२३२	१३.१४	६८	८.८९	१५	१५.६३
अन्य दुर्घटना	९२४	५.४४	३७	४.८४	२	२.०८
प्राकृतिक प्रकोप	६४०	३.७७	२८	३.६६	२	२.०८
आत्महत्या	५४१	३.१८	२१	२.७५	६	६.२५
सडक दुर्घटना	३३१	१.९५	१३	१.७०	१	१.०४
हत्या	१६४	०.९७	७	०.९२	०	०.००
उल्लेख नभएका	९३	०.५५	२	०.२६	०	०.००
गर्भधारणसँग सम्बन्धित जटिलता	६४	०.३८	६	०.७८	१	१.०४
जम्मा	१६९८८	१००	७६५	१००	९६	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

९.७ विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका मृतकको उमेरअनुसार आलितालको मृतकको संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार आलिताल गाउँपालिकामा विगत १२ महिनामा भएको मृत्युलाई मृत्यु हुँदाको उमेर अनुसार हेर्दा ६० वर्ष पुगेपछिको मृत्यु बढी देखिन्छ जुन स्वाभाविक पनि हो तर एक वर्ष मुनिको ४ जना बालबालिको मृत्यु भएको देखिन्छ।

चित्र ९.२ विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका मृतकको उमेरअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको मृतकको संख्या

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

९.८ मृत्यु हुँदाका वखतको अवस्था र बृहत् उमेर समूहअनुसार महिला मृतकको संख्या

जनगणनामा मृत्युको विवरण सङ्कलन गर्दा प्रजनन उमेर समूहका महिलाको मृत्यु भएको पाइएमा गर्भसँग सम्बन्धित थप प्रश्नहरू सोधिएको थियो। वास्तवमा गर्भावस्था वा प्रसुति पश्चातको ४२ दिनभित्र भएको मृत्यु गर्भसँग सम्बन्धित जटिलताबाट भए नभएको एकिन गर्ने प्रयोजनको लागि थप विवरण सङ्कलन गर्न स्वास्थ्य कर्मी परिचालन गरिएको थियो। यसबाट नेपालमा पहिलो पटक जनगणनाबाट मातृमृत्यु अनुपात निकालिएको थियो।

तालिका ९.६ मृत्यु हुँदाका वखतको अवस्था र बृहत् उमेर समूहअनुसार महिला मृतकको संख्या

क्षेत्र	उमेर समूह	उमेर समूह र मृत्यु हुँदाको अवस्थाअनुसार महिला मृतकको संख्या				
		गर्भवति	प्रसुति	प्रसुति भएको ६ हप्ताभित्र	अन्य	जम्मा
सुदूरपश्चिम	१५ - २४ वर्ष	१६	१	१५	३२०	३५२
	२५ - ३४ वर्ष	८	२	१४	२७३	२९७
	३५ - ४९ वर्ष	३	०	५	५७३	५८१
	जम्मा	२७	३	३४	११६६	१२३०
	जम्मा %	२.२०	०.२४	२.७६	९४.८०	१००
डडेल्धुरा	१५ - २४ वर्ष	३	०	०	१५	१८
	२५ - ३४ वर्ष	०	१	२	११	१४
	३५ - ४९ वर्ष	०	०	०	१६	१६
	जम्मा	३	१	२	४२	४८
	जम्मा %	६.२५	२.०८	४.१७	८७.५०	१००
आलिताल	१५ - २४	१	०	०	२	३
	२५ - ३४	०	०	०	३	३
	३५ - ४९	०	०	०	१	१
	जम्मा	१	०	०	६	७
	जम्मा %	१४.२९	०.००	०.००	८५.७१	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

खण्ड-१० शैक्षिक तथ्याङ्क

शिक्षा क्षेत्रको महत्वपूर्ण उपलब्धी सूचकको रूपमा साक्षरता दरलाई हेर्ने गरिन्छ। सम्पूर्ण देशको विकासका लागि दक्ष, योग्य र शिक्षित जनशक्तिको आवश्यकता पर्दछ। जसको उत्पादन गर्न विभिन्न तहका विद्यालय क्याम्पसका साथै विश्वविद्यालय स्थापना भएका छन् र राज्यले शिक्षा क्षेत्रमा ठूलो लगानी गर्दै आएको छ। वास्तवमा शैक्षिक तथ्याङ्कले सम्बन्धित भौगोलिक क्षेत्रको शैक्षिक अवस्थावारे नीति निर्माता तथा योजनाविदहरूलाई सूचना तथा जानकारी प्रदान गर्छ।

१०.१ पाँच वर्ष वा सोभन्दा माथिका ब्यक्तिको साक्षरता स्थिति

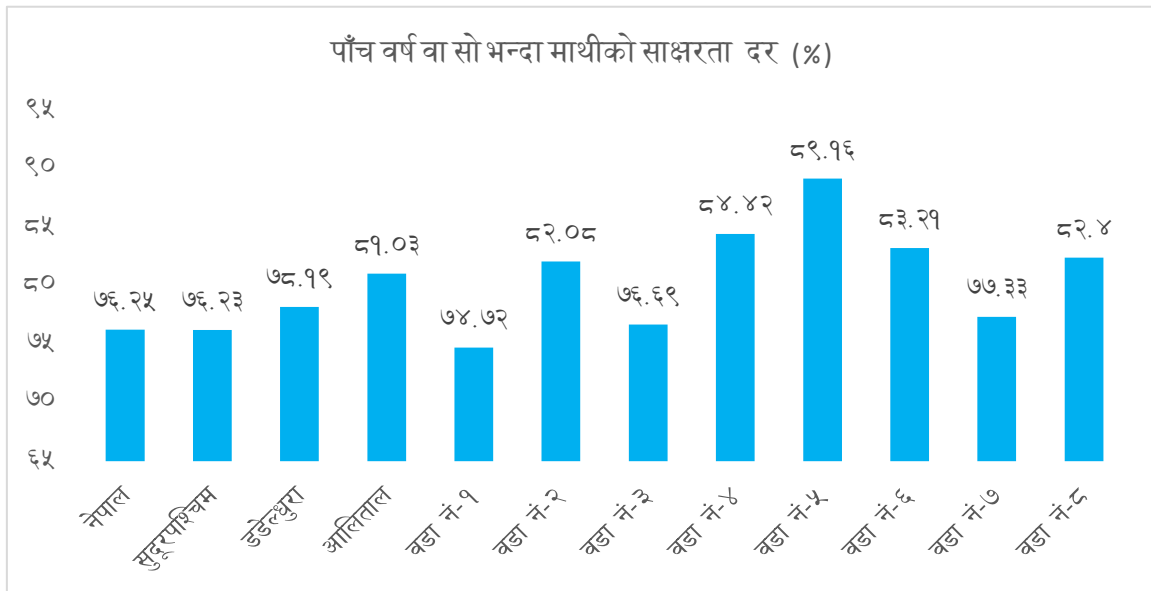
कुनै एक भाषामा लेख्न र पढ्न सक्ने र सामान्य हरिहिसाव गर्न जानेको ब्यक्तिलाई साक्षर भनी परिभाषित गरिएको छ। नेपालमा पाँच वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या मध्ये ७६.२५% ब्यक्ति साक्षर छन्, जसमा सुदूरपश्चिम (७६.२३%), डडेल्धुरा (७८.१९%), र आलिताल गाउँपालिका (८१.०३%) को साक्षरता दर नेपालको औसत साक्षरता भन्दा बढी रहेको छ। आलिताल गाउँपालिकाका वडाहरूमा साक्षरता दर फरक-फरक देखिन्छ, जहाँ वडा नं. ५ को साक्षरता दर (८९.१६%) सबैभन्दा उच्च र वडा नं. १ को साक्षरता दर (७४.७२%) सबैभन्दा कम छ। आलितालमा ३००८ जना पूर्ण रूपमा निरक्षर छन्। राज्यले सबै क्षेत्र समुदायका वर्ग र लिङ्गका मानिसलाई शिक्षा प्रदान गर्ने कार्य गर्न जरुरी छ ताकी उनीहरू पनि शिक्षित भै राज्यको मूल धारमा आउन सक्न।

तालिका १०.१ पाँच वर्ष वा सोभन्दा माथिका ब्यक्तिको साक्षरता स्थिति

क्षेत्र	पाँच वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या	लेख्न र पढ्न सक्ने	पढ्न मात्र सक्ने	पढ्न लेख्न नसक्ने	उल्लेख नगरेका	साक्षरता दर %
नेपाल	२६७२५२९५	२०३७७९८०	११४३३१	६२२३०६१	९९२३	७६.२५
सुदूरपश्चिम	२४५५६४४	१८७१९५२	१५६४०	५६६९९६	१०५६	७६.२३
डडेल्धुरा	१२६६९२	९९०५९	८७६	२६७०५	५२	७८.१९
आलिताल	१६३८६	१३२७७	८५	३००८	१६	८१.०३
वडा नं-१	१८९९	१४१९	५९	४१०	११	७४.७२
वडा नं-२	१३४५	११०४	१	२४०	०	८२.०८
वडा नं-३	२७५०	२१०९	१	६४०	०	७६.६९
वडा नं-४	१८७४	१५८२	७	२८४	१	८४.४२
वडा नं-५	१७३५	१५४७	६	१८१	१	८९.१६
वडा नं-६	२०७३	१७२५	१	३४५	२	८३.२१
वडा नं-७	१७७८	१३७५	९	३९४	०	७७.३३
वडा नं-८	२९३२	२४१६	१	५१४	१	८२.४०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

चित्र १०.१ पाँच वर्ष वा सोभन्दा माथिको आलिताल गाउँपालिकाको साक्षरता दर

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१०.२ पाँच वर्ष देखि पच्चीस वर्ष उमेर समूहको जनसंख्याको हाल विद्यालय अध्ययनको अवस्था

जनगणनामा शिक्षा सम्बन्धी विवरण ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समूहलाई सोधिएको थियो। हाल विद्यालय गइरहेको भन्नाले शिक्षा आर्जनका लागि भर्ना भई गणनाको समयमा विद्यालय, महाविद्यालय, विश्व विद्यालय, व्यावसायिक शिक्षालय, विशेष साक्षरता शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा वा अन्य संस्था जाने गरेको भन्ने बुझाउँदछ। तर जनगणना प्रयोजनका लागि स्वअध्ययन गरी शिक्षा आर्जन गरिरहेको अवस्थालाई पनि पढ्न लेख्न गइरहेको नै मानिएको छ। पाँचवर्ष देखि २५ वर्ष सम्मको उमेर अवधिलाई अध्ययनको लागि महत्वपूर्ण उमेर लिइन्छ। नेपालमा ५-२५ वर्ष उमेर समूहका व्यक्तिहरूमध्ये ७०.६% हाल स्कुल गइरहेका छन्, २१.२२% विगतमा गएका छन्, र ८.०८% ले कहिल्यै स्कुल नगएका छन्। सुदूरपश्चिममा हाल स्कुल जानेहरूको प्रतिशत (७५.४६%), डडेल्धुरा (७५.४१%) र आलिताल गाउँपालिका (७४.६९%) यो दर तुलनात्मक रूपमा नेपालकै औसतभन्दा माथि रहेको छ। समग्र रूपमा, ग्रामीण क्षेत्रमा अझै पनि स्कुल गइरहेका व्यक्तिहरूको प्रतिशत बढाउनु पर्ने देखिन्छ। आलिताल गाउँपालिकामा पाँच वर्ष देखि पच्चीस वर्षसम्मका वडागत रूपमा विद्यालय गईरहेका, विगतमा विद्यालय गएका र कहिल्यै विद्यालय नगएकाको संख्या प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १०.२ पाँच वर्षदेखि पच्चीस वर्ष उमेर समूहको जनसंख्याको हाल विद्यालय अध्ययनको अवस्था

क्षेत्र	५-२५ वर्षको जम्मा जनसंख्या			स्कुल गइरहेका (%)			विगतमा स्कुल गएका (%)			कहिल्यै स्कुल नगएका (%)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	९३०७५३८	४६९०५४८	४६१६९९०	७०.६	७२.७४	६८.४२	२१.२२	२०.४२	२२.०३	८.०८	६.७३	९.४५

क्षेत्र	५-२५ वर्षको जम्मा जनसंख्या			स्कूल गइरहेको (%)			विगतमा स्कुल गएका (%)			कहिल्यै स्कुल नगएका (%)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
सुदूरपश्चिम	९७५०८९	४७६३३८	४९८७५१	७५.४६	७८.४७	७२.५९	२०.७६	१८.४८	२२.९३	३.६५	२.९२	४.३५
डडेल्धुरा	५०८९५	२४६९५	२६२००	७५.४९	७९.४४	७१.६२	२२	१८.३७	२५.४३	२.४७	२.०८	२.८४
आलिताल	७१७२	३५३७	३६३५	७४.६९	७८.४८	७१	२३.२६	१९.५६	२६.८५	१.८७	१.७८	१.९५
वडा नं-१	८१७	४१५	४०२	७१.८५	७६.३९	६७.९६	२५.४६	२०.९६	३०.९	१.७१	१.९३	१.४९
वडा नं-२	५४४	२६९	२८३	७२.२४	७३.९५	७०.६७	२७.२९	२५.६७	२८.६२	०.५५	०.३८	०.७१
वडा नं-३	१३९४	६९९	६९५	७५.९५	७९.६४	७२.६६	१९.२५	१५.५९	२२.५९	४.७९	४.८५	४.७५
वडा नं-४	८९६	४९९	३९७	७४.२६	७८.०४	७०.२८	२५.२५	२९.४८	२९.२२	०.३७	०.४८	०.२५
वडा नं-५	७३४	३७४	३६०	८२.०२	८७.७	७६.९९	१७.७१	१२.३	२३.३३	०.१४	०	०.२८
वडा नं-६	८९५	४२९	४६६	७४.८६	७७.९६	७२.७५	२२.४६	१९.३५	२५.३२	२.३५	२.८	१.९३
वडा नं-७	८५५	३९०	४६५	७२.९६	७७.४४	६७.७४	२५.८५	२९.२८	२९.६८	१.९९	१.२८	२.५८
वडा नं-८	११९७	६३०	५६७	७३.८५	७६.९८	७०.३७	२५.९५	२२.२२	२८.४	१	०.७९	१.२३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१०.३ पन्ध्र देखि चौविस वर्ष सम्मका युवाहरूको साक्षरता स्थिति

नेपालमा १५-२४ वर्ष उमेर समूहको साक्षरता दर ९३.८१% रहेको छ, जसमा पुरुषको दर ९५.९७% र महिलाको ९२.५२% रहेको छ। सुदूरपश्चिममा समग्र साक्षरता दर ९७.४९% देखिन्छ, जुन नेपालकै औसतभन्दा बढी हो। डडेल्धुरा र आलिताल गाउँपालिकामा पनि यो दर बढी रहेको छ, दुवै स्थानमा क्रमशः ९८.३८% र ९८.७९% साक्षरता दर देखिन्छ। आलिताल गाउँपालिकाका अधिकांश वडाहरूमा साक्षरता दर ९७.५% भन्दा माथि छ, जहाँ वडा नं. ५ मा सबैभन्दा उच्च (९९.७४%) र वडा नं. ६ मा सबैभन्दा न्युन (९७.५५%) देखिन्छ। समग्रमा, युवा पुस्तामा साक्षरता दर ग्रामीण क्षेत्रहरूमा पनि उच्च देखिएको छ। यो तथ्याङ्कले शिक्षा क्षेत्रमा सुधार हुँदै गएको संकेत गर्छ, तर दीर्घकालीन रूपमा शिक्षाको गुणस्तर सुधार्न र शिक्षालाई व्यावहारिक र रोजगारोमुखी बनाउन थप प्रयास आवश्यक देखिन्छ।

तालिका १०.३ पन्ध्र देखि चौविस वर्षसम्मका युवाहरूको साक्षरता स्थिति

क्षेत्र	जम्मा जनसंख्या(१५-२४)			जम्मा साक्षर जनसंख्या(१५-२४)			साक्षरता दर(१५-२४)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	५७४९४६४	२७९५५४९	२९५३९२३	५३९३५७५	२६६०६३४	२७३२९४९	९३.८१	९५.९७	९२.५२
सुदूरपश्चिम	५५८६५२	२५२५५६	३०६०९६	५४४९५८	२४८२०७	२९५९५९	९७.४९	९८.२८	९६.६९
डडेल्धुरा	२८८४६	१२७८७	१६०५९	२८३७९	१२६४०	१५७३९	९८.३८	९८.८५	९८.०९
आलिताल	३७९३	१७२९	२०६४	३७४७	१७१०	२०३७	९८.७९	९८.९	९८.६९
वडा नं-१	४५४	२०२	२५२	४५९	२००	२५९	९९.३४	९९.०९	९९.६
वडा नं-२	२६८	१२९	१३९	२६७	१२९	१३८	९९.६३	१००	९९.२८
वडा नं-३	६९९	२९९	३२८	६०५	२८६	३१९	९७.७४	९८.२८	९७.२६
वडा नं-४	४६४	२०३	२६१	४६९	२०२	२५९	९९.३५	९९.५९	९९.२३

क्षेत्र	जम्मा जनसंख्या(१५-२४)			जम्मा साक्षर जनसंख्या(१५-२४)			साक्षरता दर(१५-२४)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
वडा नं-५	३९२	१८९	२०३	३९१	१८९	२०२	९९.७४	१००	९९.५१
वडा नं-६	४८९	२१०	२७९	४७७	२०३	२७४	९७.५५	९६.६७	९८.२१
वडा नं-७	४२१	१६६	२५५	४१३	१६४	२४९	९८.१	९८.८	९७.६५
वडा नं-८	६८६	३३९	३४७	६८२	३३७	३४५	९९.४२	९९.४१	९९.४२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१०.४ पन्ध्र वर्ष माथिको प्रौढ साक्षरता दर

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नेपालमा १५ वर्षभन्दा माथिका व्यक्तिहरूमध्ये ७१.५८% साक्षर छन्, जसमा पुरुषको साक्षरता दर ८०.५७% र महिलाको ६३.४१% छ। सुदूरपश्चिममा यस्तो साक्षरता दर ७०.०२% छ, जुन नेपालको औसतभन्दा थोरै कम छ, र महिला साक्षरता दर (६०.४३%) अझै न्यून देखिन्छ। डडेल्धुरा (७२.३४%) र आलिताल गाउँपालिका (७५.४३%) मा साक्षरता दर नेपाल र सुदूरपश्चिमको भन्दा थोरै उच्च छ, जसमा पुरुषहरूको साक्षरता दर महिलाको भन्दा बढी रहेको छ। आलिताल गाउँपालिकाका वडाहरूमा साक्षरता दर वडा नं. ५ (८५.४२%) र वडा नं. ४ (७९.७७%) मा उच्च भए पनि वडा नं. १ मा सबैभन्दा कम (६८.३९%) देखिन्छ। पुरुष-महिला साक्षरता अन्तर वडा नं. १ मा सबैभन्दा बढी (८१.७४% पुरुष र ५६.३५% महिला) देखिन्छ, जसले शिक्षाको पहुँचमा लैगिक असमानता अझै कायम रहेको तथ्य स्पष्ट पारेको छ।

तालिका १०.४ पन्ध्र वर्षमाथिको प्रौढ साक्षरता दर

क्षेत्र	१५ वर्ष माथिको जम्मा जनसंख्या			१५ वर्ष माथिको साक्षर जनसंख्या			१५ वर्ष माथिको साक्षरता दर		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	२१०४९००३	१००२३६६७	११०२५३३६	१५०६७१७७	८०७६०२६	६९९११५१	७१.५८	८०.५७	६३.४१
सुदूरपश्चिम	१८५९०५६	८३८०३६	१०२१०२०	१३०१६४२	६८४६६५	६९६९७७	७०.०२	८१.७	६०.४३
डडेल्धुरा	९५९२२	४३०३०	५२८९२	६९३९४	३७९९४	३२२००	७२.३४	८६.४४	६०.८८
आलिताल	१२१४१	५६६६	६४७५	९१५८	४९०९	४२४९	७५.४३	८६.६४	६५.६२
वडा नं-१	१४०८	६६८	७४०	९६३	५४६	४१७	६८.३९	८१.७४	५६.३५
वडा नं-२	१०४१	४९६	५४५	८०८	४४२	३६६	७७.६२	८९.११	६७.१६
वडा नं-३	१९८६	९५७	१०२९	१३८५	७६४	६२१	६९.७४	७९.८३	६०.३५
वडा नं-४	१४०४	६४५	७५९	११२०	५९३	५२७	७९.७७	९१.९४	६९.४३
वडा नं-५	१२७६	५८०	६९६	१०९०	५४७	५४३	८५.४२	९४.३१	७८.०२
वडा नं-६	१५१६	६८३	८३३	११८०	६१४	५६६	७७.८४	८९.९	६७.९५
वडा नं-७	१२६९	५४९	७२०	८८०	४४०	४४०	६९.३५	८०.१५	६१.११
वडा नं-८	२२४१	१०८८	११५३	१७३२	९६३	७६९	७७.२९	८८.५१	६६.७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१०.५ उत्तीर्ण गरेको कक्षा वा तहअनुसारको जनसंख्या

राष्ट्रिय जनगणना अनुसार उत्तीर्ण गरेको कक्षा वा तह भन्नाले व्यक्तिले अध्ययन पुरा गरेको औपचारिक कक्षा वा तहलाई बुझाउँछ। नेपालमा पाँच वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्यामध्ये २८.७७% ले माध्यमिक तह (दस जोड दुई) पूरा गरेका छन्, जसमा पुरुष ३१.३३% र महिला २६.३६% को रहेका छन्। उच्च शिक्षा पूरा गर्ने दर भने निकै कम (५.१३%) छ, जहाँ पुरुष (६.१४%) को प्रतिशत महिलाभन्दा (४.१८%) बढी छ। सुदूरपश्चिममा माध्यमिक तह पूरा गर्नेहरूको प्रतिशत (२६.७६%) नेपालकोभन्दा थोरै कम छ, र उच्च शिक्षा पूरा गर्ने दर झन् कम (३.७२%)। डडेल्धुरामा ३.०६% र आलितालमा १.६८% जनसंख्याले मात्र उच्च शिक्षा (स्नातक वा सो भन्दा माथि) पूरा गरेका छन्। आलिताल गाउँपालिकाका वडाहरूमा माध्यमिक तह पूरा गर्ने दर वडा नं. १ (२६.२२%) मा उच्च देखिए पनि वडा नं. २ (१८.९६%) मा निकै कम छ। उच्च शिक्षा पूरा गर्ने दर सबै वडाहरूमा न्यून रहेको छ, विशेष गरी वडा नं. ३ मा मात्र ०.९८% जनसंख्याले उच्च शिक्षा पूरा गरेका छन्। यो तथ्याङ्कले ग्रामीण क्षेत्रमा माध्यमिक तहपछि उच्च शिक्षाको पहुँचमा कमि रहेको देखाउँछ।

तालिका १०.५ उत्तीर्ण गरेको कक्षा वा तहअनुसारको जनसंख्या

क्षेत्र	पाँच वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या			माध्यमिक तह पुरा गर्नेको %			उच्च शिक्षा पुरा गर्नेको %		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	२६७२५२९५	१२९६३०२६	१३७६२२६९	२८.७७	३१.३३	२६.३६	५.१३	६.१४	४.१८
सुदूरपश्चिम	२४५५६४४	११४५०१८	१३१०६२६	२६.७६	२९.७	२४.१९	३.७२	४.७७	२.८
डडेल्धुरा	१२६६९२	५८९४२	६७७५०	२६.३२	२९.९७	२३.१४	३.०६	४.२९	१.९९
आलिताल	१६३८६	७८६६	८५२०	२२.६७	२५.०८	२०.४५	१.६८	२.३४	१.०८
वडा नं-१	१८९९	९३७	९६२	२६.२२	२९.१४	२३.३९	१.११	०.९६	१.२५
वडा नं-२	१३४५	६४२	७०३	१८.९६	२५.०८	१३.३७	१.८६	२.८	१
वडा नं-३	२७५०	१३२६	१४२४	२१.०२	२३.७६	१८.४७	०.९८	१.६६	०.३५
वडा नं-४	१८७४	९०६	९६८	२४.७६	२४.२८	२५.२१	२.४	३.०९	१.७६
वडा नं-५	१७३५	८२९	९०६	२१.६१	२४.७३	१८.७६	१.५	२.१७	०.८८
वडा नं-६	२०७३	९६३	१११०	२०.५५	२१.७	१९.५५	१.४५	२.३९	०.६३
वडा नं-७	१७७८	८०९	९६९	१९.९१	२०.७७	१९.२	१.१८	१.८५	०.६२
वडा नं-८	२९३२	१४५४	१४७८	२६.०९	२९.०२	२३.२१	२.७६	३.५१	२.०३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१०.६ जातजाति तथा लिङ्गअनुसारको आलिताल गाउँपालिकाको साक्षरता दर

जातिगत रूपमा साक्षरता दर हेर्दा आलिताल गाउँपालिकामा नेवार, मगर, गुरुङ्ग, सन्यासी/दशनामी, विश्वकर्मा, पहाडी ब्राह्मण, परियार जाति सबैभन्दा बढी साक्षरता दर भएका जाति हुन् भने ठकुरी, मिजार,टत्मा/टत्वा, सुनवार

कम साक्षरता भएका जाति हुन्। जातिगत हिसावले शिक्षामा विद्यमान लैङ्गिक असमानतालाई केलाउँदा पूरुष र महिलाको साक्षरता दरमा ६.२५ देखि २९.७६ सम्मको प्रतिशत विन्दु भिन्नता देखिन्छ।

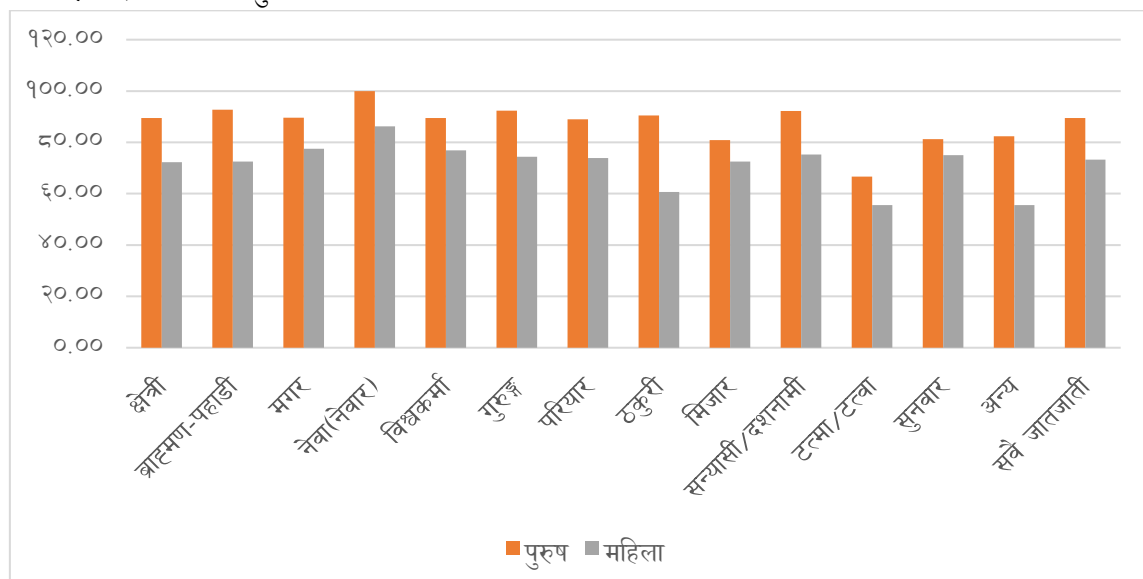
तालिका १०.६ जातजाति तथा लिङ्गानुसार आलिताल गाउँपालिकाको साक्षरता दर

क्र.सं.	जातजाति	साक्षरता दर (%)			क्र.सं.	जातजाति	साक्षरता दर (%)		
		जम्मा	पुरुष	महिला			जम्मा	पुरुष	महिला
१	क्षेत्री	८०.४४	८९.४३	७२.२५	८	ठकुरी	७४.८०	९०.५०	६०.७४
२	ब्राह्मण-पहाडी	८२.५६	९२.७७	७२.५४	९	मिजार	७६.५५	८०.८२	७२.५३
३	मगर	८३.४९	८९.६७	७७.५७	१०	सन्यासी/दशनामी	८३.०४	९२.२३	७५.२१
४	नेवा(नेवार)	९३.३३	१००.००	८६.२१	११	टट्मा/टट्वा	६०.००	६६.६७	५५.५६
५	विश्वकर्मा	८२.८३	८९.४५	७६.८८	१२	सुनवार	७८.१३	८१.२५	७५.००
६	गुरुङ्ग	८३.३३	९२.३१	७४.३६	१३	अन्य	७३.०८	८२.३५	५५.५६
७	परियार	८१.४१	८८.९४	७३.८७	१४	सबै जातजाती	८१.०३	८९.४७	७३.२३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

जातजाति अनुसारको आलिताल गाउँपालिकाको साक्षरतादर तलको चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र १०.२ जातजातिअनुसार आलितालको साक्षरता दर

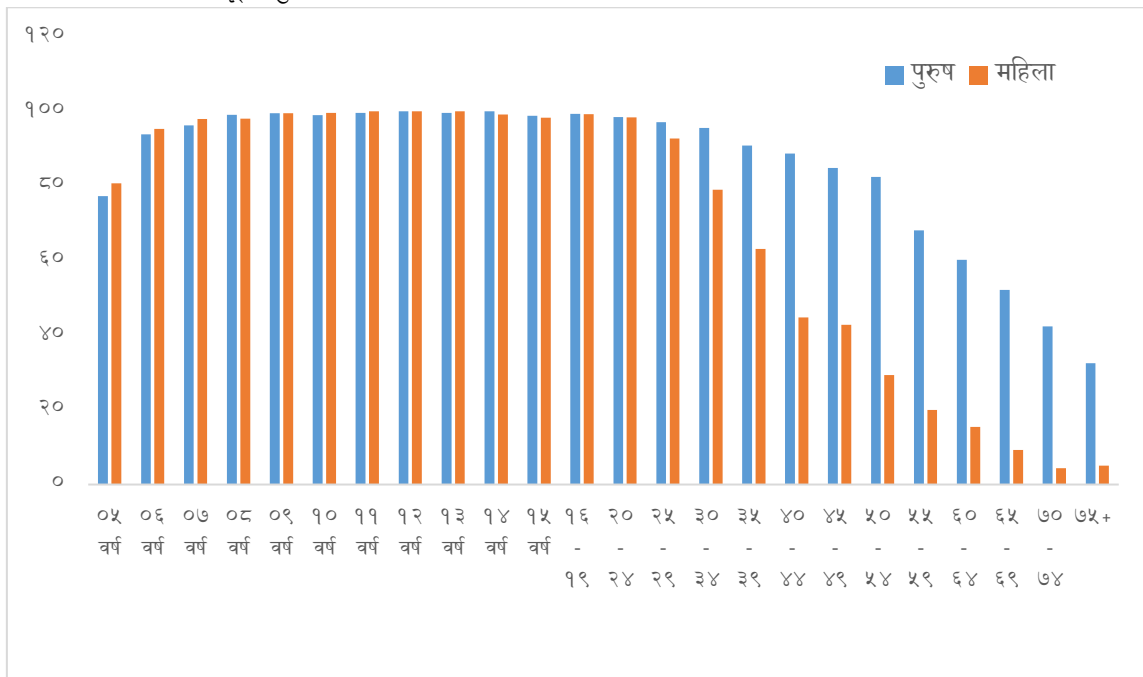

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१०.७ उमेर समूहअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको साक्षरतादर

आलिताल गाउँपालिकाको उमेर समूह अनुसारको साक्षरता दर हेर्दा ६ वर्ष देखि २९ वर्ष सम्मको साक्षरतादर ९० प्रतिशत भन्दा माथी देखिन्छ ३० वर्ष माथिको साक्षरता दर विस्तारै घट्दै गएको देखिन्छ त्यसमा पनि महिलाको साक्षरता दर पुरुषको तुलनामा निकै कम रहेको छ।

चित्र १०.३ उमेर समूहअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको साक्षरतादर

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१०.८ अध्ययनको क्षेत्रअनुसार दश जोड दुई वा सोसरह उत्तीर्ण गरेको जनसंख्या

आलिताल गाउँपालिकामा दश जोड दुई वा सो सरह उत्तीर्ण गर्नेहरूमा शिक्षा संकाय सर्वाधिक रोजाइमा परेको देखिन्छ, जसमा ५६.२०% (७०७ जना) विद्यार्थीहरूले अध्ययन गरेका छन्, जसमा पुरुष (३४८) र महिला (३५९) लगभग समान संख्यामा छन्। दोस्रो स्थानमा व्यवस्थापन संकाय (१९.५५%) छ, जुन तुलनात्मक रूपमा कम भए पनि अन्य संकायहरूभन्दा बढी रोजाइमा परेको देखिन्छ। मानविकी तथा समाजशास्त्र (६.६८%), स्वास्थ्य तथा चिकित्सा शास्त्र (३.८२%), र विज्ञान तथा प्रविधि (३.१०%), इन्जिनियरिङ (२.३८%) अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको संख्या न्यून छ। कृषि (१.९९%), पशु विज्ञान (०.२४%) र कम्प्युटर/सूचना प्रविधि (०.१६%) संकायमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीको संख्या झन् कम छ, विशेष गरी विज्ञान, प्रविधि, इन्जिनियरिङ, र कानूनी अध्ययनतर्फ महिलाहरूको आकर्षण निकै न्यून देखिन्छ।

तालिका १०.७ अध्ययनको क्षेत्रअनुसार दश जोड दुई वा सोसरह उत्तीर्ण गरेको आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

सि नं	अध्ययनको क्षेत्र	जम्मा		पुरुष		महिला	
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१	मानविकी तथा समाजिक शास्त्र	८४	६.६८	४५	६.४७	३९	६.९४
२	व्यवस्थापन	२४६	१९.५५	१५५	२२.२७	९१	१६.१९
३	शिक्षा	७०७	५६.२०	३४८	५०.००	३५९	६३.८८
४	विज्ञान तथा प्रविधि	३९	३.१०	३८	५.४६	१	०.१८
५	स्वास्थ्य/चिकित्सा	४८	३.८२	२६	३.७४	२२	३.९१
६	ईन्जिनियरिङ	३०	२.३८	२८	४.०२	२	०.३६
७	कानुन	५	०.४०	३	०.४३	२	०.३६
८	कृषि	२५	१.९९	११	१.५८	१४	२.४९
९	वन	३	०.२४	२	०.२९	१	०.१८
१०	पशुविज्ञान/पशुचिकित्सक/मत्स्यपालन	३	०.२४	३	०.४३	०	०.००
११	कम्प्युटर तथा सूचना प्रविधि	२	०.१६	१	०.१४	१	०.१८
१२	अन्य	५	०.४०	३	०.४३	२	०.३६
१३	उल्लेख नभएको	६१	४.८५	३३	४.७४	२८	४.९८
१४	जम्मा	१२५८	१००	६९६	१००	५६२	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१०.९ शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण

तालिका १०.८ शैक्षिक संस्थाहरूको संख्या

क्र.सं.	शैक्षिक संस्थाहरू	नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
१	जम्मा वडा	६७४३	७३४	५२	८
२	बाल विकास केन्द्र	५०३६	६०२	४२	८
३	आधारभूत तह(१-८)	५९७८	६८१	४९	८
४	माध्यमिक तह (कक्षा १२ सम्म)	४५३३	५५६	४४	८
५	क्याम्पस/कलेज	९८०	१००	५	१
६	विद्युतको पहुँच पुगेका विद्यालय	५५०९	५२८	४६	७
७	इन्टरनेट सेवा पुगेका विद्यालय	४९६९	४७५	४४	५
८	अपाङ्गमैत्री विद्यालय	१८४६	१६७	१४	०
९	वाश (WASH) सुविधाभएका विद्यालय	३५३०	३६७	३१	४
१०	सार्वजनिक पुस्तकालय	८९९	७९	५	०
११	सामुदायिक सिकाइ केन्द्र	११६६	१३४	१६	१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१०.१० शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण

आलिताल गाउँपालिकामा कुल ४५ ओटा विद्यालय मध्ये ४३ ओटा सामुदायिक र २ वटा संस्थागत विद्यालय रहेका छन् जसमध्ये माध्यमिक तहसम्म पढाइ हुने ९ वटा विद्यालय छन् भने बाँकी ३६ ओटा आधारभूत वा प्राथमिक तहका विद्यालय रहेका छन्। संस्थागत तर्फ संचालनमा रहेका २ वटै विद्यालय आधारभूत तहसम्म संचालन भएका छन्। शैक्षिक सत्र २०८२ (शैक्षिक सत्र २०८२ मा कक्षा ११ र १२ का विद्यार्थी भर्ना हुन बाँकी भएकाले माध्यमिक तह कक्षा ११-१२ को तथ्याङ्क शै.स. २०८१ को) मा कुल माध्यमिक तह (९-१२) मा १००८ जना विद्यार्थी, प्राथमिक तथा आधारभूत तह (१-८) मा ३१३५ जना र ECD मा ६६४ गरी जम्मा ४८०७ जना विद्यार्थीले अध्ययन गरिरहेको देखिन्छ। सामुदायिक तर्फका कुल ३४ वटा प्रा.वि./आ.वि मध्ये ११ वटा प्रा.वि./आ.वि.मा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीको संख्या २० जना भन्दा कम रहेको छ।

तालिका १०.९ शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	विद्यालय	ठेगाना	प्रकार	छात्रा	छात्र	शिक्षक
१	आलिताल प्रा वि	आलिताल-३, चनला	सामुदायिक	१६	१५	४
२	सेलालिङ्ग प्रा वि	आलिताल-३, बडुम	सामुदायिक	५५	५६	६
३	बलवान प्रा वि	आलिताल-५, सिराडी	सामुदायिक	७	८	४
४	समैजी आ वि	आलिताल-८, कुर्जेनी	सामुदायिक	५४	६३	८
५	जनज्योति आ वि	आलिताल-६, हाम्तड	सामुदायिक	११८	१३५	९
६	शङ्करकेदार आ वि	आलिताल-६, झरकाँडा	सामुदायिक	६२	९९	१०
७	भगवती प्रा वि	आलिताल-५, पर्सेरावल	सामुदायिक	९	१०	२
८	गौरीशङ्कर मा वि	आलिताल-७, मेलगाँजा	सामुदायिक	९२	८६	१३
९	बालकल्याण आ वि	आलिताल-५, बाहिरीसैन	सामुदायिक	८४	७३	१०
१०	रौलेध्वर प्रा वि	आलिताल-६, फल्लेखर्क	सामुदायिक	१९	१९	३
११	जगदम्बा प्रा वि	आलिताल-६, बास्कोटा	सामुदायिक	१६	१८	३
१२	गणेश आ वि	आलिताल-६, धिमाडा	सामुदायिक	४८	५३	१०
१३	सरस्वती प्रा वि	आलिताल-६, नदीगडा	सामुदायिक	२८	१७	४
१४	दुर्गा मा वि	आलिताल-८, डोला	सामुदायिक	३२९	२८१	२०
१५	महादेव मा वि	आलिताल-७, खिन्नेभाडी	सामुदायिक	२२६	२४८	१७
१६	कृष्ण प्रा वि	आलिताल-४, सैनगवानी	सामुदायिक	१९	१८	५
१७	स्यालचौडी मा वि	आलिताल-३, चौड	सामुदायिक	१५२	१३६	१५
१८	सरस्वती मा वि	आलिताल-५, भित्रीसैन	सामुदायिक	१३२	१२७	१६
१९	सिद्धभगवती मा वि	आलिताल-६, दोबाटा	सामुदायिक	८५	८७	१२
२०	कृष्ण प्रा वि	आलिताल-७, थली	सामुदायिक	६	५	२
२१	कृष्णकालिका मा वि	आलिताल-४, भीमनगर	सामुदायिक	१९७	२०८	१९
२२	भीमदत्त प्रा वि	आलिताल-४, रजौडा	सामुदायिक	११	८	३
२३	आदर्श प्रा वि	आलिताल-३, मैनाथला	सामुदायिक	१६	१७	४
२४	हरियाली प्रा वि	आलिताल-३, बाण्डाले	सामुदायिक	१५	१४	४
२५	एकता प्रा वि	आलिताल-४, कोइलानी	सामुदायिक	२३	१७	४

क्र.सं.	विद्यालय	ठेगाना	प्रकार	छात्रा	छात्र	शिक्षक
२६	समैजी प्रा वि	आलिताल-३, कान्तिपुर	सामुदायिक	१५	१६	३
२७	घट्टीगाड प्रा.वि.	आलिताल-६, घट्टीगाड	सामुदायिक	६	१३	२
२८	सिवलिङ्ग प्रा.वि.	आलिताल-८, सिस्ने	सामुदायिक	१७	१३	२
२९	समैजेश्वर प्रा वि	आलिताल-३, सेला	सामुदायिक	७	९	३
३०	बर्मचारी प्रा वि	आलिताल-३, किमोडी	सामुदायिक	३	७	२
३१	जनज्योति आ वि	आलिताल-१, सियला	सामुदायिक	३८	३९	८
३२	उनैसेरी आ वि	आलिताल-२, काफली	सामुदायिक	२३	१६	७
३३	डोब्लिङ्ग प्रा वि	आलिताल-३, कलेडी	सामुदायिक	९	१०	३
३४	कैलपाल प्रा वि	आलिताल-२, किमाड	सामुदायिक	१४	१५	४
३५	उणिकोट मा वि	आलिताल-२, गाङ्गेत	सामुदायिक	१२५	१०४	१५
३६	भुवनेश्वरी मा वि	आलिताल-१, हर्तोला	सामुदायिक	६१	६५	१४
३७	असिग्राम प्रा वि	आलिताल-३, तुङ्गा	सामुदायिक	४	७	२
३८	जनता प्रा वि	आलिताल-१, बन्ताल	सामुदायिक	१४	२२	५
३९	असिग्राम प्रा वि	आलिताल-२, गाङ्गेत	सामुदायिक	२०	१४	३
४०	चित्रकट प्रा वि	आलिताल-१, लाम्चीचौर	सामुदायिक	१५	१७	३
४१	बसन्त प्रा वि	आलिताल-२, बोरगाउँ	सामुदायिक	४	८	२
४२	महाभारत प्रा वि	आलिताल-२, कनेडी	सामुदायिक	३	१२	२
४३	सिद्धबाबा प्रा वि	आलिताल-१, निकाने	सामुदायिक	८	१५	३
४४	लिटिल प्याराडाइज बोर्डिङ	आलिताल-८, गोदाम	सस्थागत	९८	१३९	१३
४५	आलिताल बोर्डिङ स्कुल	आलिताल-४, घरेलु	सस्थागत	६२	८३	७
जम्मा				२३६५	२४४२	३१०

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय २०८२

१०.११ शैक्षिक सूचकहरू तथा लक्ष्यहरू

गाउँपालिकाले १० वर्षे शिक्षा योजना निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । जसमा उक्त योजनाको कार्यान्वयनबाट गाउँपालिकाले कुन कुन क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने र त्यसको प्राप्तिको लक्ष्य के कति राख्ने भनी मुख्यमुख्य कार्यसम्पादन सूचकहरूको विकास र तिनको लक्ष्यहरू निर्धारण गरेको छ । आगामी २ वर्ष, ३ वर्ष र ५ वर्षहरूका लागि तोकिएका ती सूचकगत राष्ट्रिय लक्ष्यहरू सहितको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । तालिकामा प्रस्तुत सूचकहरूको आधारमा वर्तमान अवस्था विश्लेषण गर्न विकास गरिएका र दिगो विकास लक्ष्य ४ को National Indicator Framework (NIF) मा उल्लेखित सूचकहरूबाट मुख्यमुख्य कार्यसम्पादन सूचकहरू तय गरिएकाले गाउँपालिका तहको शिक्षा योजनामा पनि यस तालिकामा उल्लेखित सूचकहरू राखिएको छ ।

तालिका १०.१० शैक्षिक सूचकहरू तथा लक्ष्यहरू

क्र.सं.	सूचक	सूचकहरूको तहको	आधार वर्ष २०८१	२०८३	२०८५	२०८७	सूचकको स्रोत	तथ्याङ्कको स्रोत
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा							

क्र.सं.	सूचक	सूचकह रुको तहको	आधार वर्ष २०८१	२०८३	२०८ ५	२०८ ७	सूचक को स्रोत	तथ्याङ्क को स्रोत
१.१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कूल भर्ना दर (%)	स्थानीय	८४.३	८८.४	९२.१	१००		IEMIS
		प्रदेश	८३.६	८९.२	९३.५	१००		
		राष्ट्रिय	८६.२	८९.५	९४.०	१००		
१.२	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभव लिई कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिका (%)	स्थानीय	८०.२	८५.८	९२.६	९७.०		IEMIS
		प्रदेश	८०.४	८५.२	९५.१	९९.२		
		राष्ट्रिय	८८.६	९३.०	९५.०	१००.		
२ आधारभूत शिक्षा (कक्षा १ - ८)								
२.१	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको खुदप्रवेश दर (%)	स्थानीय	८६.६	९६.६	९८.९	१००		IEMIS
		प्रदेश	८५.९	८६.२	९८.६	१००		
		राष्ट्रिय	९६.९	९७.५	९९.०	१००		
२.२	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको कूल प्रवेश दर (%)	स्थानीय	१११.८	१०९.६	१०७.	१०५.		IEMIS
		प्रदेश	१०७.४	१०६.६	१०५.	१०५.		
		राष्ट्रिय	१२१.९	११५.०	१०७.	१०५.		
२.३	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर (%)	स्थानीय	९५.८	९६.५	९७.९	१००		IEMIS
		प्रदेश	९६.२	९७.८	९८.२	१००		
		राष्ट्रिय	९७.१	९९.०	९९.५	१००		
२.४	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) मा कूल भर्ना दर (%)	स्थानीय	११३.८	११०.२	१०७.	१०५.		IEMIS
		प्रदेश	११४.४	१११.३	१०८.	१०५.		
		राष्ट्रिय	११९.२	११५.०	११०.	१०५.		
२.५	आधारभूत तहको कक्षा ५ को खुद प्रवेश दर (%)	स्थानीय	९६.५	९७.०	९८	१००		
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	९८.३					
२.६	आधारभूत तहको कक्षा ५ को कूल प्रवेश दर (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	११३	११०	१०७	१०५.		
२.७	आधारभूत तहको कक्षा ५ सम्म टिकाउ दर (%)	स्थानीय	९२	९२.५	९४	९६		
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	९३.०					
२.८		स्थानीय	८८.५	९०.०	९५.५	१००		

क्र.सं.	सूचक		सूचकहरूको तहको	आधार वर्ष २०८१	२०८३	२०८५	२०८७	सूचकको स्रोत	तथ्याङ्कको स्रोत
	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा ५) पूरा गर्ने दर (%)		प्रदेश						
			राष्ट्रिय	८५.८	९३.१	९५.५	९९.५		
२.९	आधारभूत तहमा (प्राथमिक कक्षा १-५)मा भर्ना भएका ५-९ वर्ष उमेर भन्दा माथिका बालबालिका (%)		स्थानीय	१२.५	१०	८	५		
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय	२२.२	२०.०	१५.०	१०.०		
२.१०	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क		स्थानीय	१.०२					
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय	१.०६			१.०१		
२.११	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर (%)		स्थानीय	९४.८	९६.५	९८.१	१००		IEMIS
			प्रदेश	९५.४	९७.३	९९.१	१००		
			राष्ट्रिय	९३.४	९८.२	९९.०	१००		
२.१२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कूल भर्ना दर (%)		स्थानीय	११०.९	१०६.५	१०३.	१००		
			प्रदेश	११४.२	११०.६	१०५.	१००		
			राष्ट्रिय	११०.४	१०६.९	१०३.	१००		
२.१३	आधारभूत तहको कक्षा ८ सम्मको टिकाउ दर (%)		स्थानीय	७९.२	८२.५	८८.०	९५.०		
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय	७९.३			९५.०		
२.१४	आधारभूत तहको कक्षा १ मा भर्ना भई कक्षा ८ पूरा गर्ने दर (%)		स्थानीय	७१.२	७७.०	८५.०	९५.०		
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय	७२.७			९५.०		
२.१५	आधारभूत तह(कक्षा १-८) कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक		स्थानीय	१.०१	१.००	१.००	१.००	१.०	
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय	१.०१	१.०१				
२.१६	कक्षा ५ मा न्युनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका (कक्षा ५ को आधारभूत तह हासिल भएका)	नेपाली भाषा	स्थानीय						
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय	४५.०	५२.०	६०.०	७०.०		
		गणित	स्थानीय						
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय	२८.३	४०.०	६०.०	७०.०		

क्र.सं.	सूचक		सूचकहरूको तहको	आधार वर्ष २०८१	२०८३	२०८५	२०८७	सूचकको स्रोत	तथ्याङ्कको स्रोत	
	बालबालिकाको सङ्ख्या (%)	अङ्ग्रेजी	स्थानीय							
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय							
२.१७	कक्षा ८ मा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका (कक्षा ८ को तह ३ हासिल भएका) बालबालिकाको सङ्ख्या (%)	नेपाली भाषा	स्थानीय							
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	६८.५	७०	७२	७५			
		गणित	स्थानीय							
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	५३.५	६०.०	६५.०	७०.०			
		विज्ञान	स्थानीय							
			प्रदेश							
			राष्ट्रिय	४३.८	५०.०	६०.०	७०.०			
२.१८	विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिका (%)	आधारभूत (कक्षा १-५)	स्थानीय	०.०	०.०	०.०	०.०		गा.पा.	
			प्रदेश	३.२	१.५	०.३	०.०			
			राष्ट्रिय	२.९	१.०	०.५	०			
		आधारभूत (कक्षा १-८)	स्थानीय	८.०	६.५	४.४	२.५		गा.पा.	
			प्रदेश	६.९	४.५	२.५	०.८			
			राष्ट्रिय	६.६	४.०	१.०	०			
२.१९	आधारभूत तह (कक्षा १-८) अध्यापनरत कूल शिक्षक मध्ये महिला शिक्षकको सङ्ख्या(%)	स्थानीय	४१.०	४४.०	४७.०	५०.०		गा.पा.		
		प्रदेश								
		राष्ट्रिय	४३.७	४५.०	५०.०	५०.०				
३ माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२)										
३.१	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा खुद भर्ना दर (%)	स्थानीय	५४.६	६५.३	७९.१	९०.०		IEMIS		
		प्रदेश	५५.३	६९.०	८२.२	९०.०				
		राष्ट्रिय	४७.६	६४.५	८०.८	९०.०				
३.२	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कूल भर्ना दर (%)	स्थानीय	६८.७	७९.१	९०.१	९९.०		IEMIS		
		प्रदेश	७४.४	८१.६	९१.५	९९.०				
		राष्ट्रिय	७१.४	८०.२	९०.६	९९.०				
३.३		स्थानीय	१.१४	१.१०	१.०५	१.००		IEMIS		

क्र.सं.	सूचक	सूचकह रुको तहको	आधार वर्ष २०८१	२०८३	२०८ ५	२०८ ७	सूचक को स्रोत	तथ्याङ्क को स्रोत
	माध्यमिक तहमा कुल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक (कक्षा ९-	प्रदेश	०.९४	०.९५	०.९६	०.९७		
		राष्ट्रिय	१.०२	१.००	१.००	१.००		
३.४	आधारभूत तहवाट माध्यमिक तहमा ट्रान्जिसन दर (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	९७.५					
३.५	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १० मा पुग्ने दर (%)	स्थानीय	५६.५	६०.०	६५.	७०.०		IEMIS
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	६०.३					
३.६	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १२ मा पुग्ने दर (%)	स्थानीय	२३.३	२६.५	२८०	३३.०		IEMIS
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	२४.०					
३.७	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कार्यरत महिला शिक्षक सङ्ख्या (%)	स्थानीय	२५.०	२७.०	३०.०	३३.०		IEMIS
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	२०.६	२२.०	२७.०	३३.०		
४ जिवनपर्यन्त शिक्षा तथा सिकाइ र अनौपचारिक शिक्षा								
४.१	साक्षरता दर (%)	स्थानीय	८१.०३	८५.८	९५.७	१००		रा.ज.२०७८
		प्रदेश	७६.२३					
		राष्ट्रिय	७६.२५					
५ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकास तालिम								
५.१	प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीप विकास तथा तालिम प्राप्त आर्थिक रूपले सक्रिय जनशक्ति(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	३१.०	४०.०	५०.०	७५.०		
६ सुशासन तथा व्यवस्थापन								
६.१	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	१५:१	१८:१	२५:१	३०:१		IEMIS
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	२४:१		३०:१	३०:१		
६.२	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	१९:१	२२:१	२८:१	३०:१		IEMIS
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	३०:१		३०:१	३०:१		

क्र.सं.	सूचक	सूचकहरूको तहको	आधार वर्ष २०८१	२०८३	२०८५	२०८७	सूचकको स्रोत	तथ्याङ्कको स्रोत
६.३	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	१६:१	१९:१	२५:१	३०:१		IEMIS
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	३३:१	३१:१	३०:१	३०:१		
६.४	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१०) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात (सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	१३:१	१५:१	२१:१	२५:१		IEMIS
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	४०:१		३०:१	३०:१		
६.५	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात	स्थानीय	४१:१	३८:१	३५:१	३०:१		IEMIS
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	४१:१	३५:१	३०:१	३०:१		
७ शिक्षामा लगानी								
७.१	कूल बजेटको शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजित बजेट(%)	स्थानीय	१२.०	१४.०	१५.५	२०.०		
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	१०.६८	१५.०	१७.०	२०.०		
७.२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च (रु. हजारमा)	स्थानीय	३१	३२	३३	३३		
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	१८	२१	२४			
७.३	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च (रु. हजारमा)	स्थानीय	२६	२७	२९	३०		
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	११	१५	१७			

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८१

१०.१२ विद्यालयको किसिम तथा तहअनुसार विद्यार्थी विवरण

आलिताल गाउँपालिकामा तहगतरूपमा विद्यार्थी संख्या हेर्दा १ देखि ५ कक्षा सम्म अध्ययन गर्ने विद्यार्थीको संख्या १९५३ रहेको छ। माथिल्लो कक्षामा जाँदा विद्यार्थी संख्या क्रमिकरूपमा घट्दै गएको छ तसर्थ माथिल्लो तहमा विद्यार्थी टिकाउदर वृद्धि गर्न आवश्यक कदम चाल्नुपर्ने देखिन्छ।

तालिका १०.११ विद्यालयको किसिम तथा तहअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको विद्यार्थी

सि नं	कक्षा	सामुदायिक विद्यालय		संस्थागत विद्यालय	
		छात्रा संख्या	छात्र संख्या	छात्रा संख्या	छात्र संख्या
१	ECD	२४०	२७४	६५	८५
२	१-५ सम्म	८६३	८९६	७९	११५
३	६-८ सम्म	५७०	५७४	१६	२२

सि नं	कक्षा	सामुदायिक विद्यालय		संस्थागत विद्यालय	
		छात्रा संख्या	छात्र संख्या	छात्रा संख्या	छात्र संख्या
४	९-१० सम्म	३११	२९५	०	०
५	११-१२ सम्म	२२१	१८१	०	०
६	जम्मा	२२०५	२२२०	१६०	२२२

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

१०.१३ तहगत रूपमा सामुदायिक विद्यालयको शिक्षक विवरण

तालिका १०.१२ तहगत रूपमा सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको शिक्षक विवरण

सामुदायिक विद्यालय तर्फ						
तह	लिङ्ग	कार्यरत				पदपुर्ती हुन बाकी
		स्थायी	स्वीकृत दरवन्दी करार/राहत कोटा	गा.पा. शिक्षक अनुदान	शिक्षण सहयोग अनुदान	
ECD शिक्षक	महिला	०	२६	२६	०	
	पुरुष	०	१	०	०	
प्राथमिक विद्यालय	महिला	१६	२४	७	०	५
	पुरुष	४३	१९	७	०	
आधारभूत तह (कक्षा ६-८)	महिला	१	१	९	५	
	पुरुष	१७	७	२०	१	
माध्यमिक विद्यालय (कक्षा ९-१०)	महिला	०	०	५	१४	
	पुरुष	६	६	१३	३	
माध्यमिक विद्यालय (कक्षा ११-१२)	महिला	०	१	२	०	
	पुरुष	०	३	२	०	
जम्मा		८३	८८	९१	२३	५
संस्थागत विद्यालय तर्फ						
तह/लिङ्ग	ECD शिक्षक	प्राथमिक विद्यालय (१-५)	आधारभूत तह (कक्षा ६-८)	जम्मा		
महिला	६	२	३	११		
पुरुष	०	६	३	९		
जम्मा				२०		

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

१०.१४ प्राविधिक धारतर्फ कक्षा ९-१२ को कार्यक्रम संचालन गरेका विद्यालयको विवरण

प्राविधिक धार तर्फ यस आलिताल गाउँपालिकामा विद्यालयहरू (९-१२) सञ्चालनमा नरहेको देखिन्छ।

खण्ड-११ आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी

११.१ आर्थिक गणना २०७५ अनुसार प्रतिष्ठान संख्या र संलग्न जनशक्ति

तालिका ११.१ आर्थिक गणना २०७५ अनुसार प्रतिष्ठानको संख्या र संलग्न जनशक्ति

क्षेत्र	जम्मा प्रतिष्ठान संख्या	संलग्न जनशक्तिको संख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
सुदूरपश्चिम	६२,९६८	१८५,२००	१२५,०३२	६०,१६८
डडेल्धुरा	४,०५४	११,४६९	७,९३८	३,५३१
आलिताल	४०१	१,०७९	६८०	३९९
वडा नं-१	५८	१९५	१०२	९३
वडा नं-२	४९	१८३	१०२	८१
वडा नं-३	२३	१०५	६७	३८
वडा नं-४	९४	१९३	१२८	६५
वडा नं-५	१६	४७	३१	१६
वडा नं-६	३१	८३	६३	२०
वडा नं-७	१५	४२	३२	१०
वडा नं-८	११५	२३१	१५५	७६

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.२ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार प्रतिष्ठान संख्या

तालिका ११.२ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार प्रतिष्ठान संख्या

औद्योगिक वर्गीकरण	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	प्रतिष्ठान संख्या	%	प्रतिष्ठान संख्या	%	प्रतिष्ठान संख्या	%
जम्मा	६२,९६८	१००	४,०५४	१००	४०१	१००
कृषि वन र माछापालन	१,९२१	३.०५	३६३	८.९५	६०	१४.९६
औद्योगिक उत्पादन	७,७४३	१२.३०	७१०	१७.५१	८९	२२.१९
खानी तथा उत्खनन् विद्युत, ग्याँस, पानी आपूर्ति तथा निर्माण	५४४	०.८६	४३	१.०६	२	०.५०
थोक तथा खुद्रा ब्यापार	३३,३९८	५३.०४	१,८०४	४४.५०	१२६	३१.४२
यातायात तथा भण्डारण र सूचना तथा संचार	३८३	०.६१	३५	०.८६	२	०.५०
आवास तथा भोजन सेवासम्बन्धी क्रियाकलापहरु	७,४६८	११.८६	३८२	९.४२	३०	७.४८
वित्तीय तथा विमा सम्बन्धी क्रियाकलापहरु	९५१	१.५१	७५	१.८५	८	२.००
शिक्षा	४,३६८	६.९४	३४२	८.४४	४३	१०.७२
मानव स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्यका क्रियाकलापहरु	१,८३३	२.९१	१०६	२.६१	२३	५.७४

औद्योगिक वर्गीकरण	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	प्रतिष्ठान संख्या	%	प्रतिष्ठान संख्या	%	प्रतिष्ठान संख्या	%
घरजग्गा कारोवार, पेशागत वैज्ञानिक तथा प्राविधिक, प्रशासनिक, कला मनोरञ्जन र अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापहरू	४,३५९	६.९२	१९४	४.७९	१८	४.४९

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.३ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणअनुसार प्रतिष्ठानमा संलग्न ब्यक्तिको संख्या

तालिका ११.३ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार प्रतिष्ठानमा संलग्न ब्यक्तिको संख्या

औद्योगिक वर्गीकरण	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	जनशक्ति	%	जन-शक्ति	%	जन शक्ति	%
जम्मा	१८५,२००	१००	११,४६९	१००	१,०७९	१००
कृषि वन र माछापालन	५,५७६	३.०१	१,१३०	९.८५	१९५	१८.०७
औद्योगिक उत्पादन	२६,६८४	१४.४१	१,३३९	११.६७	१७०	१५.७६
खानी तथा उत्खनन् विद्युत, ग्याँस, पानी आपूर्ति तथा निर्माण	२,८५२	१.५४	२१८	१.९०	१४	१.३०
थोक तथा खुद्रा ब्यापार	६०,२६२	३२.५४	३,१९२	२७.८३	१५८	१४.६४
यातायात तथा भण्डारण र सूचना तथा संचार	२,२५१	१.२२	१७९	१.५६	१२	१.११
आवास तथा भोजन सेवासम्बन्धी क्रियाकलापहरू	१६,७०७	९.०२	९७७	८.५२	६६	६.१२
वित्तीय तथा विमा सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	७,८६६	४.२५	३४७	३.०३	२५	२.३२
शिक्षा	४२,७७१	२३.०९	२,७७९	२४.२३	२९८	२७.६२
मानव स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्यका क्रियाकलापहरू	९,६३३	५.२०	७१०	६.१९	७१	६.५८
घरजग्गा कारोवार, पेशागत वैज्ञानिक तथा प्राविधिक, प्रशासनिक, कला मनोरञ्जन र अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापहरू	१०,५९८	५.७२	५९८	५.२१	७०	६.४९

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.४ दश वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्याको आर्थिक सक्रियताको स्थिति

तालिका ११.४ दश वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्याको आर्थिक सक्रियताको स्थिति

क्षेत्र	दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नताअनुसार जनसंख्या				
		आर्थिकरूपले सक्रिय			आर्थिकरूपले निस्क्रीय	आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको
		अक्सर सक्रिय		अक्सर निष्क्रिय		
		रोजगार	वेरोजगार			
सुदूरपश्चिम	२१८३४०४	९२९२०५	८०४६२	५२५३९६	६४५१६७	३१७४
डडेल्धुरा	११२५६०	५०२३४	५२५४	२३७४३	३३२७०	५९
आलिताल	१४४०२	६७९२	४३८	३६२०	३५४३	९
वडा नं-१	१६८३	१०६५	०	४१६	१९६	६
वडा नं-२	१२१७	८५०	०	१०७	२६०	०
वडा नं-३	२३६५	१२४७	२१	७१४	३८३	०
वडा नं-४	१६६५	७९९	७५	३६७	४२३	१
वडा नं-५	१५२८	४९६	९८	४१०	५२३	१
वडा नं-६	१८००	९१८	४९	३५६	४७७	०
वडा नं-७	१५४५	३३४	७६	७३३	४०२	०
वडा नं-८	२५९९	१०८३	११९	५१७	८७९	१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.५ दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्याको आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्या प्रतिशत

चित्र ११.१ दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्याको आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्या प्रतिशत

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.६ विगत बाह्र महिनामा आर्थिक काममा संलग्न रहेको अवधि अनुसारको जनसंख्या

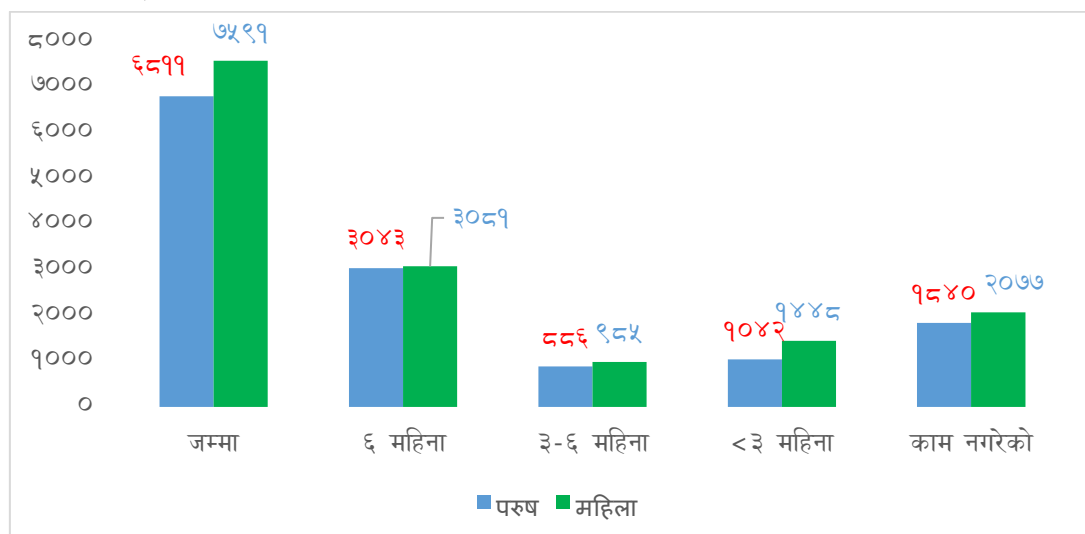
तालिका ११.५ विगत बाह्र महिनामा आर्थिक काममा संलग्न रहेको अवधि अनुसारको जनसंख्या

क्षेत्र	दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	६ महिना भन्दा बढी काम गर्नेको %	३-६ महिना काम गर्नेको %	३ महिनाभन्दा कम काम गर्नेको %	काम नगर्नेको %
नेपाल	२३९५८८६८	४०.९९	११.४	१२.३२	३७.४६
सुदूरपश्चिम	२१८३४०४	३८.९५	१५.२४	१५.९५	३२.२३
डडेल्धुरा	११२५६०	३९.५	१५.३३	१४.९८	३२.३१
आलिताल	१४४०२	४२.५२	१२.९९	२०.११	२७.२
वडा नं-१	१६८३	६३.१६	५.४१	२१.२७	१२.२४
वडा नं-२	१२१७	६७.५४	६.९८	३.६२	२१.३६
वडा नं-३	२३६५	५१.२१	४.६९	२९.६	१६.८७
वडा नं-४	१६६५	३३.०३	२३.८४	१४.०५	२९.८५
वडा नं-५	१५२८	३१.०२	५.६३	२५.६५	४०.९७
वडा नं-६	१८००	३९.२२	२३.७८	११.५६	२७
वडा नं-७	१५४५	१५.०२	२०.०६	४८.९३	३१.४६
वडा नं-८	२५९९	४१.०२	१३.९७	७.८५	३६.८२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.७ आर्थिक काममा संलग्न भएको महिनाअनुसार दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या

चित्र ११.२ आलिताल गाउँपालिकामा आर्थिक काममा संलग्न भएको महिनाअनुसार दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.८ शैक्षिक अवस्थाअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक क्रियाकलाप

तालिका ११.६ उत्तीर्ण गरेको शैक्षिक तहअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेरको जनसंख्याको आर्थिक क्रियाकलाप

उत्तीर्ण गरेको शैक्षिक तह	जम्मा	अक्सर सक्रिय	अक्सर निष्क्रिय	आर्थिक रूपमा निष्क्रिय	उल्लेख नभएको
जम्मा	१४४०२	७२३०	३६२०	३५४३	९
निरक्षर	२९८५	१५४८	८०७	६२६	४
साक्षर	११४१२	५६८२	२८११	२९१५	४
बाल शिक्षा	१०	३	३	४	०
प्राथमिक तह	३५०५	१७७८	८२२	९०५	०
निम्न माध्यमिक तह	३३७६	१४८०	८८३	१०१३	०
माध्यमिक	२०६१	९९३	५८७	४८०	१
एस एल सी वा सो सरह	६७२	२६६	१७४	२३२	०
दश जोड दुई वा सो सरह	९८२	५९९	१९८	१८४	१
स्नातक	१९२	१४२	२२	२७	१
स्नातकोत्तर	८४	७२	३	९	०
अन्य	७	२	४	१	०
तह उल्लेख नभएको	४७२	३१६	९९	५६	१
थाहा नभएको	२७	२२	३	२	०
कहिल्यै विद्यालय नगएको	२४	९	१३	२	०
साक्षरता स्थिति नखुलेको	५	०	२	२	१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.९ कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रमा रोजगारको अवस्था

निम्न तालिकाले नेपालमा रोजगारीको प्रमुख क्षेत्रको रूपमा कृषि क्षेत्र रहेको छ, जहाँ कुल रोजगार जनसंख्याको ५७.३१% कृषि क्षेत्रमा संलग्न छन् भने ४२.६३% गैरकृषि क्षेत्रमा संलग्न छन्। तर सुदूरपश्चिम प्रदेश र विशेषतः डडेल्धुरा जिल्लामा कृषि क्षेत्रमा निर्भरता झन् उच्च देखिन्छ। डडेल्धुरामा ७३.६३% र आलिताल गाउँपालिकामा झनै बढी ७८% रोजगारी कृषि क्षेत्रमा छन्। वडा स्तरमा हेर्दा, वडा नं-३ मा सर्वाधिक ९१% र वडा नं.-८ मा ६०.७८% सबैभन्दा कम जनसंख्या कृषि रोजगारीमा संलग्न रहेको पाइन्छ। ग्रामीण र दुर्गम क्षेत्रहरूमा गैरकृषि रोजगारीको अवसर सीमित हुँदा, जनसंख्याको ठुलो हिस्सा कृषि क्षेत्रमा निर्भर रहन बाध्य रहेको अवस्था तथ्याङ्कले देखाएको छ।

तालिका ११.७ कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रमा रोजगारको अवस्था

क्षेत्र	रोजगार जनसंख्या			कृषि क्षेत्रको रोजगार (%)			गैर कृषि क्षेत्रमा रोजगार (%)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	१४९,८३३१०	७८,७६,३२२	७१,०६,९८८	५७.३१	५०.५७	६४.७७	४२.६३	४९.३५	३५.१७
सुदूरपश्चिम	१४,७९,६२१	७,००,३३२	७,७९,२८९	७०.०३	६०.५२	७८.५८	२९.९३	३९.४३	२१.४
डडेल्धुरा	७,६९,९२	३,५६,५३	४,०५,३९	७३.६३	६३.१६	८२.८३	२६.३५	३६.८२	१७.१५
आलिताल	१,०४,८५	४९,७१	५५,१४	७८	६८.८२	८६.२७	२१.९३	३१.०८	१३.६७
वडा नं-१	१,४७७	६९३	७८४	८९.६४	८४.४२	९४.२६	१०.१६	१५.१५	५.७४
वडा नं-२	९५७	४५४	५०३	८५.६८	७९.५२	९१.२५	१४.११	२०.२६	८.५५
वडा नं-३	१,९६६	९२६	१,०४०	९१	८७.६९	९३.९४	८.९५	१२.२	६.०६
वडा नं-४	१,१६८	५५२	६१६	७२.३५	६१.७८	८१.८२	२७.४८	३८.२२	१७.८६
वडा नं-५	९०२	४४२	४६०	७६.०५	७४.८९	७७.१७	२३.९५	२५.११	२२.८३
वडा नं-६	१,३१४	६०३	७११	७८.१६	६२.३५	९१.५६	२१.८४	३७.६५	८.४४
वडा नं-७	१,०५९	४८२	५७७	६५.०६	४०.२५	८५.७९	३४.९४	५९.७५	१४.२१
वडा नं-८	१,६४२	८१९	८२३	६०.७८	५१.४	७०.११	३९.२२	४८.६	२९.८९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.१० रोजगारको घरायसी तथा गैरघरायसी क्षेत्रअनुसार जनसंख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नेपालमा दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्याको २३.८३% गैरघरायसी क्षेत्रमा, ३८.६५% घरायसी क्षेत्रमा, र ३७.४६% ले कुनै पनि काम नगरेको अवस्था छ। सुदूरपश्चिम प्रदेश र डडेल्धुरामा गैरघरायसी रोजगारीको प्रतिशत राष्ट्रिय स्तरभन्दा कम (क्रमशः १७.६९% र १७.१९%) देखिन्छ भने घरायसी क्षेत्रमा संलग्नता बढी छ (५०.०५% र ५०.४९%)। आलिताल गाउँपालिका र यहाँका वडाहरूमा घरायसी रोजगारीको हिस्सा अत्यधिक उच्च छ जस्तै- वडा नं.१ मा ७९.६२% जनसंख्या घरायसी क्षेत्रमा संलग्न छन्। यसले ग्रामीण क्षेत्रमा महिलाहरू विशेष गरी घरायसी काममा संलग्न रहने प्रवृत्ति देखाउँछ र गैरघरायसी रोजगारका अवसर सीमित रहेको देखाउँछ।

तालिका ११.८ रोजगारको घरायसी तथा गैरघरायसी क्षेत्र अनुसारको दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या

क्षेत्र	दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या			गैरघरायसी क्षेत्रमा काम गर्नेको प्रतिशत			घरायसी क्षेत्रमा काम गर्नेको प्रतिशत			काम नगर्नेको प्रतिशत		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	२३९५८८६८	११५१९६२१	१२४३९२४७	२३.८३	२८.९५	१९.०९	३८.६५	३९.३६	३८	३७.४६	३९.६३	४२.८७
सुदूरपश्चिम	२१८३४०४	१००३२५३	११८०१५१	१७.६९	२२.९७	१३.२१	५०.०५	४६.८	५२.८	३२.२३	३०.१९	३३.९७
डडेल्धुरा	११२५६०	५१५०९	६१०५१	१७.१९	२२.९३	१२.३४	५०.४९	४६.२६	५४.०५	३२.३१	३०.७८	३३.६
आलिताल	१४४०२	६८११	७५९१	१६.१२	२१.१९	११.५८	५६.६२	५१.७१	६१.०३	२७.२	२७.०२	२७.३६
वडा नं-१	१६८३	८०९	८७४	७.६६	११.३७	४.२३	७९.६२	७३.५५	८५.२४	१२.२४	१४.३४	१०.३
वडा नं-२	१२१७	५७६	६४१	२६.९५	३०.५६	२३.७१	५१.६८	४८.२६	५४.७६	२१.३६	२१.१८	२१.५३
वडा नं-३	२३६५	११३९	१२२६	६.८९	८.८७	५.०६	७६.२४	७२.४३	७९.७७	१६.८७	१८.७	१५.१७
वडा नं-४	१६६५	७८७	८७८	१८.३८	२३.७६	१३.५५	५१.७७	४६.३८	५६.६१	२९.८५	२९.८६	२९.८४
वडा नं-५	१५२८	७१५	८१३	१२.६३	१३.०१	१२.३	४६.४०	४८.८१	४४.२८	४०.९७	३८.१८	४३.४२
वडा नं-६	१८००	८२२	९७८	१२.७८	२०.१९	६.५४	६०.२२	५३.१६	६६.१६	२७	२६.६४	२७.३
वडा नं-७	१५४५	६९२	८५३	१८.३२	२९.१९	९.५	५०.२३	४०.४६	५८.१५	३१.४६	३०.३५	३२.३६
वडा नं-८	२५९९	१२७१	१३२८	२६.५५	३३.५२	१९.८८	३६.६३	३०.९२	४२.०९	३६.८२	३५.५६	३८.०३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.११ उमेरअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिकरूपले निष्क्रिय जनसंख्या

तालिका ११.९ दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको कुल जनसंख्यामध्ये उमेरअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिकरूपले निष्क्रिय जनसंख्या

उमेर समूह	१० वर्ष वा सो भन्दा माथिको जम्मा जनसंख्या			आर्थिकरूपले निष्क्रिय जनसंख्या %		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
१० - १४	२२६१	११४५	१११६	६४.०९	६५.२४	६२.९०
१५ - १९	२०९८	१००२	१०९६	४५.५२	४७.७०	४३.५२
२० - २४	१६९५	७२७	९६८	१५.८१	१७.१९	१४.७७
२५ - २९	१३९२	६४९	७४३	४.८९	४.६२	५.११
३० - ३४	१११८	५१८	६००	२.२४	१.३५	३.००
३५ - ३९	१०९०	४७७	६१३	१.७४	१.४७	१.९६
४० - ४४	९८५	४६९	५१६	२.५४	२.१३	२.९१
४५ - ४९	८२४	३९६	४२८	२.९१	२.२७	३.५०
५० - ५४	८१२	४१०	४०२	५.१७	२.६८	७.७१
५५ - ५९	५६३	२८८	२७५	११.५५	५.९०	१७.४५
६० - ६४	४८७	२४१	२४६	१९.९२	१४.११	२५.६१
६५ - ६९	३९३	१८८	२०५	३४.१०	२३.९४	४३.४१
७० - ७४	३२८	१४४	१८४	४९.०९	४४.४४	५२.७२
७५+	३५६	१५७	१९९	५९.२७	५७.३२	६०.८०
जम्मा	१४४०२	६८११	७५९१	२४.६०	२४.५८	२४.६२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.१२ आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्याको मुख्य पेशाअनुसारको विवरण

तालिका ११.१० दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्याको मुख्य पेशाअनुसारको विवरण

मुख्य पेशा	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जन संख्या	प्रतिशत
सैनिक अधिकारीहरू	८६३०	०.५८	८०८	१.०६	१५	०.१४
व्यवस्थापकहरू	४६२४५	३.१३	२६३४	३.४६	२६४	२.५२
पेशाविद्हरू	४५०२५	३.०४	२४८६	३.२६	२६८	२.५६
प्राविधिक तथा सहायक पेशाविद्हरू	१५६९०	१.०६	९३५	१.२३	७७	०.७३
कार्यालय सहायकहरू	१०४८८	०.७१	५६०	०.७३	४७	०.४५
सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदारहरू	५६५५७	३.८२	२१७१	२.८५	२४४	२.३३
कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदारहरू	९६५३५७	६५.२४	५३१७५	६९.७९	७८५७	७४.९४
शिल्पकला तथा कालिगढ र यस सम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदारहरू	५६०५८	३.७९	१९७६	२.५९	२८१	२.६८
यन्त्र तथा मेसिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदारहरू	२२१४३	१.५०	१०४०	१.३६	१२९	१.२३

मुख्य पेशा	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जन संख्या	प्रतिशत
सामान्य वा प्राथमिक पेशाका कामदारहरू	२५२७०५	१७.०८	१०३८४	१३.६३	१२९९	१२.३९
पेशा उल्लेख नभएको	७२३	०.०५	२३	०.०३	४	०.०४
जम्मा	१४७९६२९	१००	७६९९२	१००	१०४८५	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.१३ मुख्य पेशा र उमेर समूहअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

तालिका ११.११ मुख्य पेशा र उमेर समूहअनुसार आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

मुख्य पेशा	जम्मा	उमेर समूह (वर्ष) अनुसार जनसंख्या					
		१०-१९	२०-२९	३०-३९	४०-४९	५०-५९	६०+
सैनिक अधिकारीहरू	१५	०	७	७	१	०	०
व्यवस्थापकहरू	२६४	३	६३	७०	७१	३७	२०
पेशाविद्हरू	२६८	२	९८	१०१	४९	१६	२
प्राविधिक तथा सहायक पेशाविद्हरू	७७	२	३८	१६	१८	३	०
कार्यालय सहायकहरू	४७	३	१८	१३	६	७	०
सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदारहरू	२४४	११	८८	६१	४९	२५	१०
कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदारहरू	७८५७	१२१४	१८५५	१६४०	१३७७	१०४२	७२९
शिल्पकला तथा कालिगढ र यस सम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदारहरू	२८१	५	७९	७६	६०	४८	१३
यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदारहरू	१२९	८	७५	३३	७	६	०
सामान्य वा प्राथमिक पेशाका कामदारहरू	१२९९	५६९	२८७	१२४	१०३	६८	१४८
पेशा उल्लेख नगरेका	४	०	१	१	२	०	०
जम्मा	१०४८५	१८१७	२६०९	२१४२	१७४३	१२५२	९२२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.१४ आर्थिक क्रियाकलापको औद्योगिक क्षेत्रअनुसार जनसंख्या

तालिका ११.१२ औद्योगिक वर्गीकरणअनुसार दस वा सो भन्दा माथिको आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्या

नेपाल स्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण क्षेत्र	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
कृषि वन तथा माछापालन	१०३६१७७	७०.०३	५६०९७	७३.६३	८१७८	७८.००

नेपाल स्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण क्षेत्र	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
खानी तथा उत्खनन्	१८०१	०.१२	७०	०.०९	५	०.०५
औद्योगिक उत्पादन	२९६५५	२.००	१३८८	१.८२	१५०	१.४३
विद्युत ग्याँस बाफ तथा वातानुकूलित सेवा	२७४५	०.१९	१२०	०.१६	१९	०.१८
पानीको आपूर्ति ढल निकास फोहोर व्यवस्थापन र शुद्धिकरणका क्रियाकलापहरू	२०१७	०.१४	९३	०.१२	११	०.१०
निर्माण	१०२२७३	६.९१	३४४७	४.५२	६७०	६.३९
थोक एंव खुद्रा व्यापार मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सम्भारका कार्यहरू	१३२०७८	८.९३	६०७६	७.९७	६६६	६.३५
यातायात तथा भण्डारण	१८२५९	१.२३	८६३	१.१३	१०८	१.०३
आवास तथा भोजन सेवा सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	१३१०२	०.८९	६४९	०.८५	६८	०.६५
सूचना तथा सञ्चार	२०९४	०.१४	१११	०.१५	७	०.०७
वित्तीय तथा बिमासम्बन्धी क्रियाकलापहरू	७८७८	०.५३	३६९	०.४८	२१	०.२०
घर जग्गा कारोवारका व्यावसायिक क्रियाकलापहरू	४३२	०.०३	१८	०.०२	१	०.०१
पेशागत वैज्ञानिक तथा प्राविधिक	३५४६	०.२४	१३६	०.१८	७	०.०७
प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	१४०३	०.०९	२८	०.०४	२	०.०२
सार्वजनिक प्रशासन तथा सुरक्षा अनिवार्य सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	२७६३४	१.८७	१९१६	२.५१	८२	०.७८
शिक्षा	३९९६२	२.७०	२२८२	३.००	२६२	२.५०
मानव स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्यका क्रियाकलापहरू	११५३२	०.७८	७३६	०.९७	४८	०.४६
कला मनोरञ्जन तथा मनोविनोद	१२५९	०.०९	२८	०.०४	१०	०.१०
अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापहरू	३४४०१	२.३२	१५६७	२.०६	१५४	१.४७
रोजगारदाताका रूपमा घरायसी क्रियाकलापहरू	९८२०	०.६६	१२२	०.१६	५	०.०५
बाह्य संघसंस्था एंव यसका अङ्गहरूका क्रियाकलापहरू	१०१४	०.०७	६१	०.०८	३	०.०३
उद्योग उल्लेख नभएको	५३९	०.०४	१५	०.०२	८	०.०८
जम्मा	१४७९६२१	१००	७६१९२	१००	१०४८५	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.१५ औद्योगिक वर्गीकरण र लिङ्गानुसार आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्या

तालिका ११.१३ औद्योगिक वर्गीकरण र लिङ्गानुसार दस वा सो भन्दा माथिको आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्या

नेपाल स्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण क्षेत्र	जम्मा	पुरुष		महिला	
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
कृषि वन तथा माछापालन	८१७८	३४२१	४१.८३	४७५७	५८.१७
खानी तथा उत्खनन्	५	२	४०.००	३	६०.००
औद्योगिक उत्पादन	१५०	९८	६५.३३	५२	३४.६७
विद्युत ग्याँस बाफ तथा वातानुकूलित सेवा	१९	१७	८९.४७	२	१०.५३
पानीको आपूर्ति ढल निकास फोहोर व्यवस्थापन र शुद्धिकरणका क्रियाकलापहरू	११	७	६३.६४	४	३६.३६
निर्माण	६७०	५४९	८१.९४	१२१	१८.०६
थोक एंव खुद्रा व्यापार मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सम्भारका कार्यहरू	६६६	३५५	५३.३०	३११	४६.७०
यातायात तथा भण्डारण	१०८	१०५	९७.२२	३	२.७८
आवास तथा भोजन सेवा सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	६८	५४	७९.४१	१४	२०.५९
सूचना तथा सञ्चार	७	६	८५.७१	१	१४.२९
वित्तीय तथा बिमासम्बन्धी क्रियाकलापहरू	२१	१३	६१.९०	८	३८.१०
घर जग्गा कारोवारका व्यावसायिक क्रियाकलापहरू	१	०	०.००	१	१००.००
पेशागत वैज्ञानिक तथा प्राविधिक	७	६	८५.७१	१	१४.२९
प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	२	१	५०.००	१	५०.००
सार्वजनिक प्रशासन तथा सुरक्षा अनिवार्य सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	८२	६४	७८.०५	१८	२१.९५
शिक्षा	२६२	१६१	६१.४५	१०१	३८.५५
मानव स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्यका क्रियाकलापहरू	४८	१८	३७.५०	३०	६२.५०
कला मनोरञ्जन तथा मनोविनोद	१०	९	९०.००	१	१०.००
अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापहरू	१५४	७५	४८.७०	७९	५१.३०
रोजगारदाताका रूपमा घरायसी क्रियाकलापहरू	५	४	८०.००	१	२०.००
बाह्य संघसंस्था एंव यसका अङ्गहरूका क्रियाकलापहरू	३	१	३३.३३	२	६६.६७
उद्योग उल्लेख नभएको	८	५	६२.५०	३	३७.५०
जम्मा	१०४८५	४९७१	४७.४१	५५१४	५२.५९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.१६ आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्याको रोजगारको संस्थागत क्षेत्र

तालिका ११.१४ दस वा दस वर्षमाथिको आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्याको रोजगारको संस्थागत क्षेत्र

रोजगारको संस्थागत क्षेत्र	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	जनसंख्या	%	जनसंख्या	%	जनसंख्या	%
घरायसी क्षेत्र	६०७०९	४.१०	४२२९	५.५५	२८७	२.७४
गैरवित्तीय संस्था	७८८४	०.५३	३६९	०.४८	२१	०.२०
सरकारी	३१२७३०	२१.१४	१४६०३	१९.१७	२००७	१९.१४
वित्तीय संस्था	५००९	०.३४	१४४	०.१९	७	०.०७
नाफा नकमाउने संस्था	१०९२७०६	७३.८५	५६८२७	७४.५८	८१५५	७७.७८
उल्लेख नभएका	५८३	०.०४	२०	०.०३	८	०.०८
जम्मा	१४७९६२१	१००	७६१९२	१००	१०४८५	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.१७ आर्थिकरूपले निष्क्रिय हुनुको कारणअनुसार जनसंख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार विगत वाह महिनामा आर्थिक काम नगरेका वा छ महिनाभन्दा कम समय काम गरेका दस वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्यालाई आर्थिकरूपले निष्क्रिय हुनुको कारणअनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। जसअनुसार प्रमुख तीन कारण हरुमा विद्यार्थी, घरधन्दा र अन्य कारण उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ११.१५ आर्थिकरूपले निष्क्रिय हुनुको कारणअनुसार जनसंख्या

आर्थिक रूपले निष्क्रिय हुनुको कारण	सुदूरपश्चिम		डडेल्धुरा		आलिताल	
	जनसंख्या	%	जनसंख्या	%	जनसंख्या	%
विद्यार्थी	५४४८३०	४०.८८	२६८२८	३९.४०	३४६६	४१.८७
घरधन्दा	३११३३९	२३.३६	१५९६४	२३.४४	२३९६	२८.९४
पारीवारिक हेरचाह	८४०१२	६.३०	४५५८	६.६९	४४४	५.३६
वृद्ध अवस्था	११२६४५	८.४५	६०१९	८.८४	६५५	७.९१
अशक्त/ विरामी	२३९४७	१.८०	१५२०	२.२३	१५७	१.९०
पेन्सन/आयस्ता	९९६४	०.७५	४६५	०.६८	१६	०.१९
सामाजिक कार्य/स्वयम् सेवा	२६४१	०.२०	१५०	०.२२	४	०.०५
अन्य	२३७८८९	१७.८५	१२५१७	१८.३८	११३७	१३.७४
उल्लेख नगरेको	५६४१	०.४२	७७	०.११	३	०.०४
जम्मा	१३३२९०८	१००	६८०९८	१००	८२७८	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.१८ आर्थिक कामको क्षेत्र र पेशा अनुसारको आलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या

तालिका ११.१६ आलिताल गाउँपालिकाको दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्याको आर्थिक कामको क्षेत्र र पेशा अनुसारको जनसंख्या

औद्योगिक वर्गीकरण	जम्मा जनसंख्या	सैनिक अधिकारीहरू	व्यवस्थापकहरू	पेशाविद्हरू	प्राविधिक तथा सहायक पेशाविद्हरू	कार्यालय सहायकहरू	सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदारहरू	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदारहरू	शिल्पकला तथा कालिगढ र यस सम्बन्धी व्यापार	यन्त्र तथा मेसिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदारहरू	सामान्य वा प्राथमिक पेशाका कामदारहरू	पेशा उल्लेख नगरेका
जम्मा	१०४८५	१५	२६४	२६८	७७	४७	२४४	७८५७	२८१	१२९	१२९९	४
कृषि वन तथा माछापालन	८१७८	०	२७	०	३	२	१६	७८५६	०	९	२६४	१
खानी तथा उत्खनन्	५	०	१	४	०	०	०	०	०	०	०	०
औद्योगिक उत्पादन	१५०	०	५	१	४	१	७	०	११२	८	१२	०
विद्युत रयाँस बाफ तथा वातानुकूलित सेवा	१९	०	१	०	१	५	२	०	१	८	१	०
पानीको आपूर्ति ढल निकास फोहोर व्यवस्थापन र शुद्धिकरणका क्रियाकलापहरू	११	०	०	३	२	१	३	०	१	०	१	०
निर्माण	६७०	०	३०	१	५	०	१	०	१४५	१	४८६	१
थोक एवं खुद्रा व्यापार मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सम्भारका कार्यहरू	६६६	०	१२८	१	१	०	१६४	०	१२	१	३५९	०
यातायात तथा भण्डारण	१०८	०	१	०	२	१	१	०	०	९९	४	०
आवास तथा भोजन सेवा सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	६८	०	१७	०	०	६	३२	०	०	०	१३	०
सूचना तथा सञ्चार	७	०	०	१	४	१	१	०	०	०	०	०
वित्तीय तथा विमासम्बन्धी क्रियाकलापहरू	२१	०	३	४	२	८	४	०	०	०	०	०
घर जग्गा कारोवारका व्यावसायिक क्रियाकलापहरू	१	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०
पेशागत वैज्ञानिक तथा प्राविधिक	७	०	०	६	०	०	०	०	१	०	०	०
प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	२	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०

सार्वजनिक प्रशासन तथा सुरक्षा अनिवार्य सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	८२	१५	२८	६	१०	९	१२	०	०	१	१	०
शिक्षा	२६२	०	१६	२२४	४	८	०	०	०	०	१०	०
मानव स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्यका क्रियाकलापहरू	४८	०	१	८	३०	४	०	०	०	१	४	०
कला मनोरञ्जन तथा मनोविनोद	१०	०	१	६	३	०	०	०	०	०	०	०
अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापहरू	१५४	०	५	२	५	०	१	०	५	०	१३६	०
रोजगारदाताका रूपमा घरायसी क्रियाकलापहरू	५	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	०
बाह्य संघसंस्था एवं यसका अङ्गहरूका क्रियाकलापहरू	३	०	०	०	०	०	०	१	०	०	२	०
उद्योग उल्लेख नभएको	८	०	०	०	०	०	०	०	४	१	१	२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.१९ कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय संचालन गर्ने परिवार

तालिका ११.१७ कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय संचालन गर्ने परिवार

साना तथा घरेलु व्यवसायको प्रकार	लिंग	नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
घरेलु उद्योग	पुरुष	७२५३६	५५३२	२५१	३२
	महिला	६५१०८	४४३०	१३३	२०
व्यापार	पुरुष	१५५८६६	१४७५६	८१८	६७
	महिला	१५४९८५	१०९६२	४४१	३९
यातायात	पुरुष	२७५५९	२१२३	८९	६
	महिला	७०९७	६३०	२६	२
सेवा	पुरुष	४३९३७	३७२५	१५०	५
	महिला	२५२४०	२०८४	८३	१०
अन्य	पुरुष	४५६३५	३७०५	१२४	१०
	महिला	२९९२४	२५६९	७२	१६
साना तथा घरेलु व्यवसायको प्रकार उल्लेख नभएका		२१६०५	२१६०५	१८८९	५६
साना तथा घरेलु व्यवसाय संचालन गरेका जम्मा परिवार		६४९४९२	६४९४९२	५२४०५	२२४३
साना तथा घरेलु व्यवसाय संचालन नगरेका परिवार		६०११३४९	६०११३४९	५२४३६७	२८९२९
साना तथा घरेलु व्यवसाय संचालन गरेका जम्मा परिवार (प्रतिशत)		९.७५%	९.७५	९.०९	७.२०
जम्मा परिवार		६६६०८४१	६६६०८४१	५७६७७२	३११७२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

११.२० सम्पन्नताको पञ्चमक वर्गीकरण अनुसारको जनसङ्ख्या तथा परिवार संख्या

तालिका ११.१८ जनगणनामा आधारित सम्पन्नताको पञ्चमक वर्गीकरण अनुसारको जनसंख्या (संस्थागत बाहेक)

क्षेत्र	जम्मा जनसंख्या	सम्पन्नताको पञ्चमक वर्गीकरणअनुसार जनसंख्या (%)				
		अति गरिव	गरिव	मध्यम	धनी	अतिधनी
नेपाल	२८९२५४८०	१९.९	२०.४	२०.७	१८.९	२०.१
सुदूरपश्चिम	२६७८७३७	३२.८	२७.१	१८.७	१२.७	८.६६
डडेल्धुरा	१३८५३८	३५.२	३५.८	१९.५	६.३३	३.२४
आलिताल	१८११२	३६.२	४५.२	१४.४	३.०३	१.२३
वडा नं-१	२०८४	२४.७	४४	२९.६	१.४९	०.२४
वडा नं-२	१४६८	२५.४	६५.८	७.८३	०.९५	०
वडा नं-३	३०१६	४७.४	४९.५	३.१५	०	०
वडा नं-४	२०४८	१५.८	५१	२६.१	५.१३	२
वडा नं-५	१९०२	३२.२	४७.३	१९.३	१.२१	०
वडा नं-६	२३१२	५५.९	३५.९	७.२७	०.९९	०
वडा नं-७	२०४१	४६.२	५०.२	३.२८	०.३९	०
वडा नं-८	३२४१	३२.९	३१.३	१९.७	१०.६	५.४६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

तालिका ११.१९ सम्पन्नताको पञ्चमक वर्गीकरण अनुसार परिवार

क्षेत्र	जम्मा परिवार	सम्पन्नताको पञ्चमक वर्गीकरण अनुसार परिवार संख्या (%)				
		अति गरिब	गरिब	मध्यम	धनी	अति धनी
नेपाल	६६६०८४१	२०.२६	१९.७१	२०.०१	२०.०५	१९.९८
सुदूरपश्चिम	५७६७७२	३३.८६	२५.८२	१८.३४	१३.६१	८.३७
डडेल्धुरा	३११७२	३७.१३	३३.४९	१८.३९	७.५३	३.४७
आलिताल	३७१०	३८.८७	४२.९४	१३.४५	३.४८	१.२७
वडा नं-१	४४९	२९.१८	४२.७६	२६.५	१.३४	०.२२
वडा नं-२	३३०	३०	६१.८२	६.३६	१.८२	०
वडा नं-३	६०६	५०	४७.०३	२.९७	०	०
वडा नं-४	४१९	१९.०९	४७.४९	२४.५८	६.६८	२.१५
वडा नं-५	३७३	३६.१९	४५.३१	१७.४३	१.०७	०
वडा नं-६	४८३	६०.०४	३२.७१	६	१.२४	०
वडा नं-७	३९६	४९.७५	४६.७२	३.०३	०.५१	०
वडा नं-८	६५४	३१.६५	३०.७३	२०.१८	११.७७	५.६६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

माथिको तालिका अनुसार सम्पन्नताको पञ्चमक वर्गीकरणअनुसार राष्ट्रियस्तरमा पाँचवटै वर्गमा परिवारहरू लगभग समान छन्, जहाँ अति गरिब (२०.२६%) देखि अति धनी (१९.९८%) रहेका छन्। तर सुदूरपश्चिम प्रदेशमा अति गरिब परिवारहरूको हिस्सा अत्यधिक (३३.८६%) रहेको छ, र अति धनी परिवारको संख्या मात्र ८.३७% रहेको देखिन्छ। डडेल्धुरा र आलितालमा अझ गरिबी देखिन्छ, जहाँ क्रमशः ३७.१३% र ३८.८७% परिवारहरू अति गरिब वर्गमा छन्। वडा तहमा झर्दा, वडा नं-६ र वडा नं-३ मा ६०.०४% र ५०% परिवारहरू अति गरिब श्रेणीमा पर्छन्, र धनी तथा अति धनी वर्गको उपस्थिति करिब शून्य छ। ग्रामीण तथा विकट क्षेत्रहरूमा आर्थिक असमानता तीव्र रहेको तथ्याङ्कले देखाएको छ।

११.२१ प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत वेरोजगारको सूचिमा सुचिकृत ब्यक्तिको संख्या

तालिका ११.२० प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत वेरोजगारको सूचिमा सुचिकृत ब्यक्तिको संख्या

विवरण	आर्थिक वर्ष			कैफियत
	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	
सुचिकृत भएका ब्यक्तिको संख्या	२०००	१९८०	५००	
रोजगार प्राप्त गरेका ब्यक्तिको संख्या	१००	८०	७४	

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

खण्ड-१२ कृषि, वन तथा वातावरण

१२.१ कृषक परिवार संख्या, क्षेत्रफल, कित्ता संख्या, औसत कित्ता संख्या तथा सिंचित क्षेत्रफल

डडेल्धुरा जिल्लामा २६,९८४ कृषक परिवारले १०,१९२.३ हेक्टर जग्गामा खेती गर्दै आएका छन्, र सिंचित क्षेत्रफलको हिस्सा झण्डै ३२.३१% छ। आलितालमा कृषक परिवारको संख्या ३,४९८ रहेको छ भने सिंचित क्षेत्रफल प्रतिशत २५.३५% रहेको छ, जुन सुदूरपश्चिम (६०.४३%) र डडेल्धुराभन्दा (३२.३१%) कम हो। औसत कित्ता संख्याको आधारमा हेर्दा डडेल्धुरा जिल्लामा एक परिवारले सबैभन्दा बढी ३.४ कित्ता चलन गरेको देखिन्छ भने आलितालमा यो संख्या सबैभन्दा कम १.८ मात्र छ। यसबाट देखिन्छ कि सिचाइ पहुँच र कित्ताको संख्या स्थान भूगोल अनुसार फरक छ।

तालिका १२.१ कृषक परिवार संख्या, क्षेत्रफल, कित्ता संख्या, औसत कित्ता संख्या तथा सिंचित क्षेत्रफल

कृषिसम्बन्धी विवरण	नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
कृषक परिवारको संख्या	४१३०७८९	४५७,७५६	२६,९८४	३४९८
कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको क्षेत्रफल (हेक्टर)	२,२१८,४०९.९	१९२,८८४.९	१०,१९२.३	१४५८.९
सिंचित क्षेत्रफल (हेक्टर)	१,२०९,२६५.५	११६,५६४.३	३,२९३.०	३६९.६
सिंचित क्षेत्रफल (%)	५४.५१	६०.४३	३२.३१	२५.३५
जम्मा कित्ता संख्या	११५८३९५०	१,४५७,०३१	९०,९८७	६४४९
प्रतिपरिवार औसत कित्ता संख्या	२.८	३.२	३.४	१.८

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१२.२ कृषि चलनले चलन गरेको जग्गाको उपभोग

राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८ मा जग्गाको उपभोग भन्नाले कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको स्वामित्व वा भोगचलनको स्वामित्वलाई बुझिन्छ। आलिताल गाउँपालिकामा अधिकांश (९५.१७%) कृषक परिवारले आफ्नै हकको जग्गामात्र कमाएको देखिन्छ भने अन्य प्रकारको स्वामित्वको जग्गा कमाउने कृषक परिवार कम रहेका छन्। जुन प्रतिशत नेपाल, सुदूरपश्चिम प्रदेश र डडेल्धुरा जिल्लाको तुलनामा बढी हो।

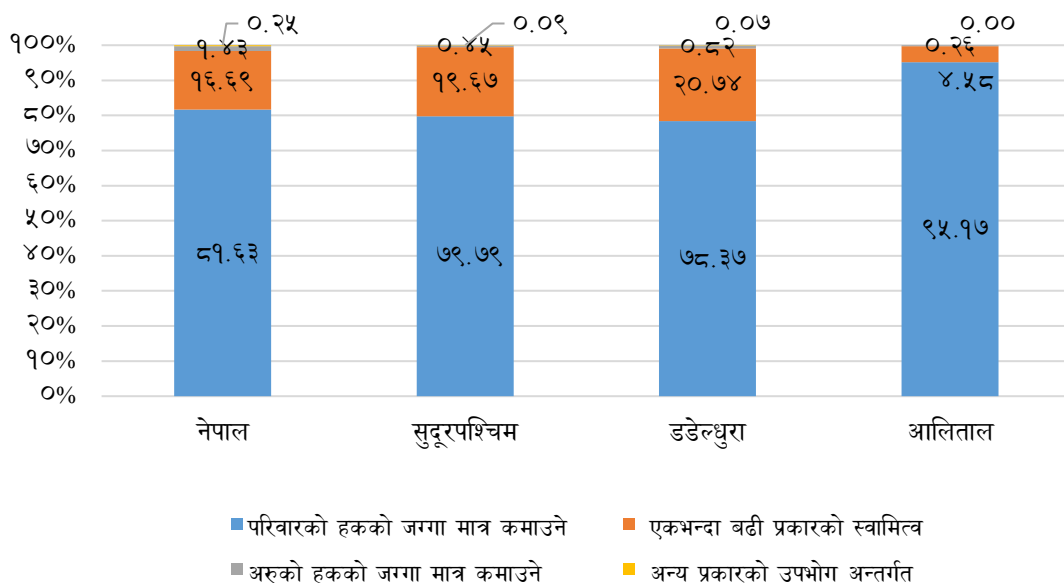
तालिका १२.२ कृषि चलनले चलन गरेको जग्गाको उपभोग

चलन गरेको जग्गाको भू-उपभोग (Tenure of Land)	नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
कृषक परिवारको जम्मा संख्या	४१३०७८९	४५७,७५६	२६,९८४	३४९८
कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर.)	२,२१८,४०९.९०	१९२,८८४.९०	१०,१९२.३०	१४५८.९
परिवार संख्या	३३७२०२६	३६५,२२४	२११४८	३३२९

चलन गरेको जग्गाको भू-उपभोग (Tenure of Land)			नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
एक प्रकारको स्वामित्व	परिवारको हकको जग्गामात्र कमाउने	क्षेत्रफल (हेक्टर)	१६९९८२८.४	१३३,४२५.२	७९३५.४	१३४३.५
		परिवार संख्या	५९०९१	२,०७५	२२१	९
	अरुको हकको जग्गामात्र कमाउने	क्षेत्रफल (हेक्टर)	२८८८४.८	९४०.५	४१.७	४.६
		परिवार संख्या	१०२८१	४१०	१९	०
	अन्य प्रकारको उपभोग अन्तर्गत	क्षेत्रफल (हेक्टर)	२२७६.३	१०९.२	३.२	०
		परिवार संख्या	६८९३९१	९०,०४८	५५९६	१६०
एकभन्दा बढी प्रकारको स्वामित्व		क्षेत्रफल (हेक्टर)	४८७४२०.४	४८७,४२०	२२११.९	११०.८

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

चित्र १२.१ कृषि चलनले प्रयोग गरेको जग्गाको भू-उपभोगअनुसार कृषक परिवार (%)

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

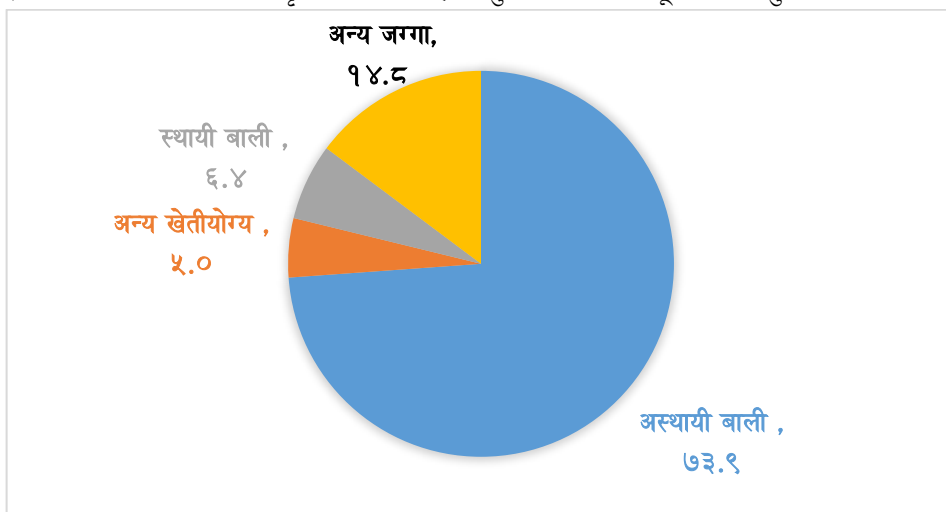
१२.३ कृषि चलनले चलन गरेको जग्गाको उपयोग

तालिका १२.३ कृषि चलनले चलन गरेको जग्गाको उपयोग

जग्गाको उपयोग		नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
कृषक परिवारको जम्मा संख्या		४,१३०,७८९	४५७,७५६	२६,९८४	३४९८
कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर)		२,२१८,४०९.९	१९२,८८४.९	१०,१९२.३	१४५८.९
जम्मा खेतीयोग्य जग्गा	परिवार संख्या	४,०३२,४५४	४५३,२९५	२६,९७१	३४९८
	क्षेत्रफल (हेक्टर)	१,८०३,७५६.३	१६३,३७४.५	७,५८९.५	११४९.९
अस्थायी बाली लागेको जग्गा	परिवार संख्या	४,०२५,३८६	४५३,१६४	२६,९५९	३४९८
	क्षेत्रफल (हेक्टर)	१,७३०,९८१.०	१५८,११८.०	७,११६.०	१०७७.६
अन्य खेतीयोग्य जग्गा	परिवार संख्या	५५६,१५०	५८९६४	५१४०	५०९
	क्षेत्रफल (हेक्टर)	७२,७७५.३	५,२५६.५	४७३.५	७२.३
स्थायी बाली लागेको जग्गा	परिवार संख्या	९५८,८३२	८२,०८८	९,७९७	८६३
	क्षेत्रफल (हेक्टर)	१४५,३६२.९	६,५५२.०	१,२७५.६	९३.४
स्थायी चौर चरन, निजि बनबनेलो, पोखरी तथा अन्य जग्गा	परिवार संख्या	४,१३०,७८९	४५७,७५६	२६,९८४	३४९८
	क्षेत्रफल (हेक्टर)	२६९,२९०.७	२२,९५८.४	१,३२७.२	२१५.७

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

चित्र १२.२ आलिताल गाउँपालिकामा कृषि चलनमा रहेको कुल जग्गामध्ये भू-उपयोगअनुसार जग्गाको क्षेत्रफल (%)

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

माथिको पाइ चार्ट अनुसार आलिताल गाउँपालिकामा कृषि प्रयोजनमा चलनमा रहेको कुल जमिनमध्ये सबैभन्दा ठूलो हिस्सा, अर्थात् ७३.९% जमिन अस्थायी बालीका लागि प्रयोग गरिएको छ। यसको अर्थ यहाँका कृषकहरू मुख्यतः धान, मकै, गहुँ आदि मौसमी बालीमा निर्भर छन्। त्यसपछि क्रमशः १४.८% जमिन अन्य प्रयोजनका लागि, ६.४% जमिन स्थायी बाली (जस्तै फलफुल बगैँचा) का लागि र ५.०% जमिन अन्य खेतियोग्य रूपमा प्रयोग गरिएको छ। आलिताल गाउँपालिकामा दीर्घकालीन कृषि प्रणालीभन्दा बढी अल्पकालीन बाली प्रणालीमा निर्भरता रहेको छ। यस कृषि कार्यले दिगोपन र उत्पादन विवधता आउन सक्छ।

१२.४ पाल्तु चौपाया तथा पंक्षी पाल्ने कृषक परिवार

डडेल्धुरा जिल्ला र आलिताल गाउँपालिकाका अधिकांश कृषक परिवारले पाल्तु चौपाया तथा पंक्षी पालन गर्ने गर्छन्। डडेल्धुरामा ९४.२९% (२५४४२) भने आलितालमा ९३.८०% (३२८१) कृषक परिवारले पाल्तु जनावर पाल्ने गरेका छन्। दुवैमा गाई/गोरु सबैभन्दा बढी पालिन्छ डडेल्धुरामा ७८.७९% र आलितालमा ८८.७७% कृषकले गाई गोरु पाल्ने गरेका छन्। बाखाको पालन पनि व्यापक देखिन्छ, जसमा डडेल्धुरामा ७०.७१% र आलितालमा ६७.७५% कृषक संलग्न छन्। राँगा/भैसी र कुखुरा पालन पनि उल्लेख्य रूपमा हुँदै आएको छ, तर आलितालमा कुखुरा पालनको प्रतिशत (३४.२८%) भन्दा डडेल्धुरामा कम छ (१८.१३%)। भैंडा/भैंडी पाल्ने परिवार डडेल्धुरामा ०.३७% भए पनि आलितालमा शून्य रहेको छ। अन्य पंक्षी पालन पनि आलिताल गाउँपालिकामा न्यून देखिन्छ।

तालिका १२.४ पाल्तु चौपाया तथा पंक्षी पाल्ने कृषक परिवार

पाल्तु चौपाया /पंक्षी	कृषक परिवार संख्या			
	डडेल्धुरा	%	आलिताल	%
पाल्तु पशु पंक्षी पाल्ने जम्मा परिवार	२५४४२	९४.२९	३२८१	९३.८०
गाई/गोरु	२१२६२	७८.७९	३१०५	८८.७७
राँगा/भैसी	११०२६	४०.८६	८६०	२४.५९
बाखा/च्याङ्ग्रा	१९०८१	७०.७१	२३७०	६७.७५
भैंडा/भैंडी	१००	०.३७	०	०.००
सुगुर/बंगुर	३३९	१.२६	२०५	५.८६
अन्य पशु	१९३	०.७२	०	०.००
कुखुरा	४८९२	१८.१३	११९९	३४.२८
अन्य पंक्षी	१०१	०.३७	२१	०.६०
जम्मा कृषक परिवार	२६९८४	१००	३४९८	१००

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१२.५ पाल्तु चौपाया तथा पंक्षीको संख्या

तालिका १२.५ पाल्तु चौपाया तथा पंक्षीको संख्या

पाल्तु चौपाया /पंक्षी	पाल्तु चौपाया /पंक्षीको संख्या		
	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
गाई/गोरु	८८०३०१	६००५९	११९१२
राँगा/भैसी	३०३३०२	२११५६	१७१३
बाखा/च्याङ्गा	१४४६६५०	१२४१६२	२०८४५
भैंडा/भैंडी	५८२५२	२१५	०
सुगुर/बंगुर	८६३९२	८३२	३६८
अन्य पशु	७५३७	४२८	०
कुखुरा	२७४८६२८	२३३७५१	५५६६९
अन्य पंक्षी	६६६८६	१३५६	६६२

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१२.६ मुख्य अस्थायी बाली लागेका जग्गाको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार संख्या

तालिका १२.६ मुख्य अस्थायी बाली लागेका जग्गाको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार संख्या

मुख्य स्थायी बाली		सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
धान	परिवार संख्या	३६९३०५	२१९९९	१९४७
	क्षेत्रफल (हेक्टर)	१०८८००.२	३४९८.५	३५२.१
गहुँ	परिवार संख्या	३९९१३६	२५१०६	३३१४
	क्षेत्रफल (हेक्टर)	१०४५७२.५	४२४३.७	६४७.७
मकै	परिवार संख्या	२५६३०१	१७३४५	३०५६
	क्षेत्रफल (हेक्टर)	२३०७३.२	१५३०.४	४९७.३
कोदो	परिवार संख्या	८९९१३	६१३२	४६०
	क्षेत्रफल (हेक्टर)	५४८४.०	२५५.७	१६.५
जौ/उवा	परिवार संख्या	८०७३८	६२०६	६९२
	क्षेत्रफल (हेक्टर)	४१०८.१	२१५.९	२६.५
फापर	परिवार संख्या	२२३१	६५	९
	क्षेत्रफल (हेक्टर)	९९.०	२.१	०.७

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१२.७ प्रमुख बालीहरुमा कृषि सामग्री प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

तालिका १२.७ धान बालीमा कृषि सामग्री (बीउविजन, विषादी, मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

धान खेती सम्बन्धी विवरण		परिवार संख्या		
		सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
जम्मा कृषक परिवार संख्या		४५७७५६	२६९८४	३४९८
धान खेती गर्ने कृषक परिवार संख्या		३६९३०५	२१९९९	१९४७
धान खेती गर्ने कृषक परिवार संख्या (%)		८०.६८	८१.५३	५५.६६
धानखेति गर्ने परिवारमध्ये धानको विजनको प्रकार तथा मलको किसिमअनुसार कृषक परिवार	स्थानीय विजनको प्रयोग गर्ने (%)	६४.५२	७८.९३	५१.०९
	उन्नत विजनको प्रयोग गर्ने (%)	१४.६६	२.१८	१.७२
	वर्णशंकर (हाइब्रिड) विजनको प्रयोग गर्ने (%)	१.५०	०.४२	२.८६
	कीटनाशक विषादीको प्रयोग गर्ने (%)	१२.३९	१.०६	०.२६
	स्थानीय/ जैविक मल प्रयोग गर्ने (%)	३८.२४	७४.७१	५३.३७
	खनिज/ रासायनिक मल प्रयोग गर्ने (%)	९.३१	०.४४	१.४०
	दुवै प्रयोग गर्ने (%)	३३.१३	६.३७	०.८९

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

तालिका १२.८ मकै बालीमा कृषि सामग्री (बीउविजन, विषादी, मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

मकै खेती सम्बन्धी विवरण		परिवार संख्या		
		सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
जम्मा कृषक परिवार संख्या		४५७७५६	२६९८४	३४९८
मकै खेती गर्ने कृषक परिवार संख्या		२५६३०१	१७३४५	३०५६
मकै खेती गर्ने कृषक परिवार संख्या (%)		५५.९९	६४.२८	८७.३६
मकै खेति गर्ने परिवारमध्ये मकैको विजनको प्रकार तथा मलको किसिमअनुसार कृषक परिवार	स्थानीय विजनको प्रयोग गर्ने (%)	४८.०५	६०.९१	६९.८१
	उन्नत विजनको प्रयोग गर्ने (%)	५.७८	१.६६	५.५७
	वर्णशंकर (हाइब्रिड) विजनको प्रयोग गर्ने (%)	२.१६	१.७०	११.९८
	कीटनाशक विषादीको प्रयोग गर्ने (%)	२.६८	०.८२	०.५१
	स्थानीय/ जैविक मल प्रयोग गर्ने (%)	४४.७२	६३.७७	८७.०८
	खनिज/ रासायनिक मल प्रयोग गर्ने (%)	२.५९	०.००	०.००
	दुवै प्रयोग गर्ने (%)	८.६८	०.५०	०.२९

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

तालिका १२.९ गहुँ बालीमा कृषि सामग्री (बीउविजन, विषादी, मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

गहुँ खेती सम्बन्धी विवरण		परिवार संख्या		
		सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
जम्मा कृषक परिवार संख्या		४५७७५६	२६९८४	३४९८
गहुँ खेती गर्ने कृषक परिवार संख्या		३९९१३६	२५१०६	३३१४
गहुँ खेती गर्ने कृषक परिवार संख्या (%)		८७.१९	९३.०४	९४.७४
गहुँ खेति गर्ने परिवारमध्ये गहुँको विजनको प्रकार तथा मलको किसिमअनुसार कृषक परिवार	स्थानीय विजनको प्रयोग गर्ने (%)	७२.८८	८९.२३	७९.१०
	उन्नत विजनको प्रयोग गर्ने (%)	१४.३२	३.८१	१५.६१
	कीटनाशक विषादीको प्रयोग गर्ने (%)	७.७४	०.६४	०.२६
	स्थानीय/ जैविक मल प्रयोग गर्ने (%)	४९.५७	८४.६८	९३.५७
	खनिज/ रासायनिक मल प्रयोग गर्ने (%)	९.९२	०.३८	०.८६
	दुवै प्रयोग गर्ने (%)	२७.७०	७.९९	०.२९

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१२.८ कृषि ऋण, थप ऋणको आवश्यकता, बिमा तथा अनुदान प्राप्त गर्ने कृषक परिवार संख्या

तालिका १२.१० कृषि ऋण, थप ऋणको आवश्यकता, बिमा तथा अनुदान प्राप्त गर्ने कृषक परिवार संख्या

कृषि ऋण विमा तथा अनुदान सम्बन्धी विवरण	कृषक परिवार संख्या		
	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
जम्मा कृषक परिवार संख्या	४५७७५६	२६९८४	३४९८
कृषि ऋण लिएका कृषक परिवार संख्या (%)	११.१३	९.७०	९.३२
कृषि ऋण / थप ऋणको आवश्यकता उल्लेख गर्ने कृषक परिवार संख्या (%)	३८.९३	४५.५९	३३.७६
कृषि क्रियाकलापको लागि बिमा गरेका कृषक परिवार संख्या (%)	१.७४	५.२५	५.८३
कृषि कार्यको लागि सरकारी अनुदान प्राप्त गरेका कृषक परिवार संख्या (%)	६.१७	५.९६	६.१७

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१२.९ कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/क्रियाकलापअनुसार कृषक परिवार संख्या

तालिका १२.११ कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/क्रियाकलापअनुसार कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/क्रियाकलापअनुसार कृषक परिवार संख्या (%)						
		खाद्यान्न बाली	तरकारी बाली	फलफूल बाली	नगदे बाली	पशुपालन	पंक्षीपालन	अन्य
सुदूरपश्चिम	४५७७५६	९२.४२	४.४६	०.१९	०.६४	१.७६	०.१५	०.३९
डडेल्धुरा	२६९८४	९०.२३	५.९८	०.५३	०.००	२.९३	०.१९	०.१५

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/क्रियाकलापअनुसार कृषक परिवार संख्या (%)						
		खाद्यान्न बाली	तरकारी बाली	फलफूल बाली	नगदे बाली	पशुपालन	पंक्षीपालन	अन्य
आलिताल	३४९८	९०.५७	३.३७	१.८३	०.००	२.८६	०.६०	०.७७

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१२.१० कृषि चलनबाट भएको प्रमुख उत्पादनको मुख्य प्रयोगअनुसार कृषक परिवार संख्या

सुदूरपश्चिम, डडेल्धुरा र आलितालका कृषक परिवारहरू मुख्यतः आफ्नै उपभोगका लागि कृषिकार्य गर्छन्। सुदूरपश्चिममा ८०.८६% कृषक परिवारले उत्पादन गरेको बाली पूर्ण रूपमा घरायसी उपभोगका लागि प्रयोग गर्छन् भने आलितालमा यो प्रतिशत अझै बढी ८४.८८% रहेको छ। डडेल्धुरामा पनि अधिकांश, अर्थात् ८०.९१% कृषकले आफ्नै उपभोगका लागि खेतिपाती गर्ने गरेका गर्छन्। त्यसपछि “मुख्य घरायसी उपभोग र केही बिक्री” गर्ने कृषकहरूको हिस्सा सुदूरपश्चिममा सबैभन्दा धेरै (१६.३५%) देखिन्छ, जुन डडेल्धुरा र आलिताल भन्दा बढी हो। “मुख्य बिक्री र केही उपभोग” गर्ने कृषकहरूको संख्या पनि आलितालमा (५.००%) रहेको डडेल्धुरामा लगभग बराबर (४.९७%) छ। “सबै बिक्री” गर्ने कृषक परिवारको संख्या भने सुदूरपश्चिम र डडेल्धुरामा अत्यन्त न्यून छ, आलितालमा २.०९% रहेको छ। यसले कृषि क्षेत्र अझै पनि व्यावसायिकभन्दा बढी जीविकोपार्जनमुखी (निर्वाहमुखी) छ, र बजारमुखी कृषि अभ्यास एकदमै कम रहेको देखिन्छ।

तालिका १२.१२ कृषि चलनबाट भएको प्रमुख उत्पादनको मुख्य प्रयोगअनुसार कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि उत्पादनको मुख्य प्रयोगअनुसार कृषक परिवार संख्या (%)			
		सबै घरायसी उपभोग	मुख्य घरायसी उपभोग र केही बिक्री	मुख्य बिक्री र केही घरायसी उपभोग	सबै बिक्री
सुदूरपश्चिम	४५७७५६	८०.८६	१६.३५	१.९१	०.८८
डडेल्धुरा	२६९८४	८०.९१	१३.४६	४.९७	०.६७
आलिताल	३४९८	८४.८८	८.०३	५.००	२.०९

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१२.११ कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत, खाद्य पर्याप्तता

कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत, आफ्नै कृषि उत्पादनबाट भएको आम्दानीले मात्र परिवारलाई वर्षभरि खान पुग्ने वा नपुग्ने कृषि चलनको अवस्था र यदी आफ्नो कृषि उत्पादनले परिवारलाई वर्षभरि खान नपुगेको भए परिवारलाई खान नपुगेको अवधिअनुसार कृषक परिवार संख्या तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८ अनुसार सुदूरपश्चिम प्रदेश र विशेष गरी डडेल्धुरा तथा आलिताल गाउँपालिकामा कृषक परिवारहरूको मुख्य आम्दानी स्रोत कृषि नै हो। सुदूरपश्चिममा ७३.६३%, डडेल्धुरामा ६६.६४% र आलितालमा ७७.१३% कृषक परिवारको मुख्य आम्दानी कृषि उत्पादनमा आधारित छ। कृषि उत्पादनबाट मात्रले वर्षभरि खान नपुग्ने कृषक परिवारहरूको प्रतिशत अत्यन्त उच्च छ जँहा सुदूरपश्चिममा ५९.८६%, डडेल्धुरामा ७५.७६% र आलितालमा ७२.१०% छ। यसबाट कृषि उत्पादन आत्मनिर्भर छैन र कृषकहरू आर्थिक र खाद्य सुरक्षाको

दृष्टिले जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेका देखिन्छन्। खान नपुग्ने अवधिको आधारमा हेर्दा सुदूरपश्चिम र डडेल्धुरामा ४-६ महिना र ७-९ महिनासम्म खाद्यान्न अपुग हुने परिवारहरूको संख्या धेरै छ जबकि अलितालमा पनि ४.१७% परिवारहरूलाई आफ्नो कृषि उत्पादनले १०-१२ महिनासम्म पूर्णरूपमा खान नपुग्ने अवस्थामा रहेका छन् र उनीहरू गैरकृषि आम्दानीले खाद्यान्न आवश्यकता पूर्ती गर्छन्। दिईएको तथ्याङ्कका आधार कृषकहरूको आम्दानीको नयाँ स्रोतको खोजी गर्नु आवश्यक रहेको देखिन्छ।

तालिका १२.१३ कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत र खाद्य पर्याप्तता

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत		कृषि उत्पादनबाट भएको आम्दानीले मात्र वर्षभरि परिवारलाई खान नपुग्ने कृषक परिवार संख्या	परिवारलाई खान नपुग्ने अवधिअनुसार कृषक परिवार संख्या			
		कृषि	गैर कृषि		१-३ महिना	४-६ महिना	७-९ महिना	१०-१२ महिना
सुदूरपश्चिम	४५७७५६	७३.६३	२६.३७	५९.८६	१४.४१	२९.१२	१२.०३	४.३१
डडेल्धुरा	२६९८४	६६.६४	३३.३५	७५.७६	१२.९९	३५.९६	२२.१६	४.६५
अलिताल	३४९८	७७.१३	२२.९०	७२.१०	६.८९	३५.९१	२५.१६	४.१७

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१२.१२ कृषि/पशुसेवा केन्द्रहरूको विवरण

अलिताल गाउँपालिकामा कृषि तथा पशु सेवाको प्रदान गर्नको लागि हरेक वडामा १-१ जना कर्मचारी रहने गरी आठ कृषि तथा पशुसेवा केन्द्र रहेका छन् तर हाल कर्मचारी अभावका कारण दुई वटा वडा एक जनाले हेर्ने गरी चार जना कृषि र चार जना पशु प्राविधिक कार्यरत रहेका छन्। अलिताल गाउँपालिकाको कार्यालयमा रहेका कृषि शाखा र पशु शाखामा एक/एक जना अधिकृत शाखा प्रमुख र एक जना सहायक पाचौं तहका स्थायी कर्मचारी कार्यरत रहेका छन्। यसका अलावा निजीस्तरमा चार वटा एग्रीभेट समेत रहेका छन्।

१२.१३ प्रमुख बालीअनुसार मलको प्रयोग तथा प्रमुख रोग ब्याधी

तालिका १२.१४ प्रमुख बालीअनुसार तथा प्रमुख रोग ब्याधी (आ.व. २०८१/०८२)

सि नं	रोगको नाम	संक्रमण भएको बाली
१	डढुवा	आलु र गोलभेडा
२	मरुवा बाल्स्ट. NECK blast	धान बाली
३	कालोपोके	गहु बाली
४	स्टक रुट	मकै

स्रोत: अलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय २०८२

त्यसैगरि यस पालिका अन्तरगत पशुमा लागेका रोगहरू: नाम्ले माटे, जुकाको प्रकोप, बाह्य परजिविको प्रकोप, पेट ढाडिने समस्या, खोकी आदि रहेका छन्।

१२.१४ वनको किसिमअनुसार विवरण

चुरे र महाभारत पर्वत श्रृङ्खलाबाट बनेको यो गाउँपालिका जैविक विविधतामा धनी रहेको छ। भित्री मधेश क्षेत्रमा साल, अस्ना, जामुन, कर्मा, हरोँ, बरोँ जस्ता रुख प्रजाती रहेका छन् भने उत्तरी भेगमा रहेको महाभारत क्षेत्रमा सल्ला, बाँझ, खस्र, उत्तिस जस्ता प्रजातिहरुको बाहुल्यता रहेको छ।

तालिका १२.१५ वनको किसिमअनुसार विवरण

१. सामुदायिक वन

सि. नं.	वनको नाम	वडा नं.	वन हस्तान्तरण मिति	लाभा न्वित जनसंख्या	सि.नं.	वनको नाम	वडा नं.	वन हस्तान्तरण मिति	लाभा न्वित जनसंख्या
१	चित्रकुट घण्टेश्वर सा.व.	१	२०५६/९/२२	४६२	६	वनदेवी सा.व.	१	२०७२/७/१८	३१८
२	भुमिराज सा.व.	१	२०६४/९/३	३३७	७	बिन्द्रावन सा.व.	३	२०७३/११/२३	१९५
३	सिद्धबाबा सा.व.	१	२०६५/१/२३	४५४	८	वैजनाथ सा.व.	३	२०७४/३/५	४४९
४	कैलाश समैजेश्वर सा.व.	३	२०६६/११/६	१८८	९	कैलपाल सा.व.	३	२०७४/११/२१	२२७
५	राधाकृष्ण सा.व.	२	२०६६/१०/१	३०५	१०	सिद्धनाथ सा.व.	२	२०७६/३/२३	१४०
११	चतुरमाला सा.व.	१	२०६६/१२/२	३६४	३९	भुवनेश्वरी सा.व.	८	२०५२/३/२७	७६८
१२	जय अम्बे सा.व.	३	२०६८/३/३१	२२२	४०	आलिताल सा.व.	३	२०५२/३/२९	३३४
१३	रजनी सा.व.	८	२०५३/३/२७	३१७	४१	सुरपाल सा.व.	६	२०६२/७/१०	३०१
१४	दक्षिणकाली सा.व.	८	२०५३/३/२७	६७२	४२	नवदुर्गा सा.व.	७	२०६२/१०/१७	२१६
१५	भैरवकाली सा.व.	८	२०५४/२/२७	२८५	४३	खिलडाँडा सा.व.	५	२०६३/२/१४	२२३
१६	सदावहार सा.व.	८	२०५४/२/२७	३४१	४४	सिद्धनाथ सा.व.	६	२०६३/८/८	२७५
१७	सिद्धभगवती सा.व.	७	२०५४/३/३०	३३२	४५	जानकी सा.व.	७	२०६३/१०/१७	३३१
१८	डोगटी सा.व.	७	२०५४/३/३०	२४९	४६	भीमदत्त सा.व.	४	२०६३/१०/१७	३२३
१९	भीम सा.व.	५	२०५८/३/३०	३८१	४७	असिग्राम सा.व.	३	२०६३/१०/१७	१९१
२०	भगवती सा.व.	७	२०५८/३/३०	१७०	४८	वैजनाथ सा.व.	३	२०६३/१२/१५	१८९
२१	च्युरेनी सा.व.	८	२०५४/३/३०	५३८	४९	चिरासैनी महिला सा.व.	८	२०६४/१/६	५३८
२२	नारायणी सा.व.	७	२०५४/३/३०	२४९	५०	सीता महिला सा.व.	६	२०६४/१/१०	५३६
२३	जयलक्ष्मी सा.व.	४	२०५५/३/३१	४९१	५१	रौलेश्वर महिला सा.व.	६	२०६४/१/१०	१६३
२४	मालिका सा.व.	७	२०५५/३/३२	४०७	५२	वसन्त हरियाली सा.व.	६	२०६४/६/१५	३९५
२५	सन्तोषी सा.व.	६	२०५५/३/३२	६३०	५३	मण्डेला समैजी सा.व.	५	२०६४/६/१५	५९५
२६	शिव शंकर सा.व.	४	२०५५/१२/३	२४९	५४	पञ्चवली सा.व.	७	२०६४/६/१५	४१६
२७	कौलेनी सा.व.	८	२०५७/२/२८	२४९	५५	ससरङ्गी प्रगतिशील सा.व.	३	२०६४/६/१५	१९३
२८	सिद्ध भगवती महिला सा.व.	७	२०५८/८/११	२९८	५६	भगवती सा.व.	५	२०६४/९/५	२४२
२९	सिद्धकेशर सा.व.	६	२०५९/३/२	४३७	५७	भगवती महिला सा.व.	५	२०६५/२/३	३४८
३०	सिद्धचिउरेनी सा.व.	७	२०५९/३/५	१८५	५८	कैलाशपति सा.व.	७	२०६५/२/३	१५१
३१	सिद्ध भगवती सा.व.	४	२०६१/१/११	४९३	५९	कृष्ण सा.व.	७	२०६५/२/३	२८४
३२	गौरीशंकर सा.व.	४	२०६०/१/११	२३७	६०	सिद्धभगवती सा.व.	५	२०६५/६/९	२८४

सि. नं.	वनको नाम	वडा नं.	वन हस्तान्तरण मिति	लाभा न्वित जनसंख्या	सि.नं.	वनको नाम	वडा नं.	वन हस्तान्तरण मिति	लाभा न्वित जनसंख्या
३३	पार्वती सा.व.	४	२०६०/१/११	१३३	६१	हरियाली सा.व.	३	२०६५/७/५	२१९
३४	सिद्धनाथ सा.व.	७	२०६०/२/५	२३१	६२	बलवान सा.व.	५	२०६६/१/१०	१५२
३५	कालिका सा.व.	३	२०६०/१२/५	२६०	६३	भुमिराज सा.व.	३	२०६६/१२/१७	१४७
३६	भगवती सा.व.	३	२०६१/२/५	४७०	६४	पासालिङ्ग सा.व.	३	२०६६/१२/२४	३२५
३७	शान्तिपुर सा.व.	८	२०६१/२/५	४९२	६५	सिद्ध समैजी सा.व.	७	२०६६/१२/२७	२०५
३८	खहरे सा.व.	३	२०६१/३/८	३४९	६६	प्रगतिशील सा.व.	७	२०६७/१/३	२७०
६७	राधाकृष्ण सा.व.	३	२०६१/२/१	३५६	७१	भुमिराज सा.व.	४	२०७२/३/३१	२१६
६८	लक्ष्मीनारायण सा.व.	३	२०६२/२/१३	७	७२	कैलपाल सा.व.	४	२०७२/३/३१	१०७
६९	गंगामाला सा.व.	८	२०६६/३/३	२९०	७३	कैलपाल महिला सा.व.	३	२०७३/३/३१	२१७
७०	महालक्ष्मी भवानी सा.व.	७	२०६२/१०/१	३३३	७४	सिद्धनाथ सा.व.	२	२०७६/३/२४	१४०
७५	चुरे सा.व.	६	२०७८/११/३	९८					

२. कबुलियती वन

सि. नं.	वनको नाम	वडा नं.	वन हस्तान्तरण मिति	लाभा न्वित जनसंख्या	सि. नं.	वनको नाम	वडा नं.	वन हस्तान्तरण मिति	लाभा न्वित जनसंख्या
१	सुन समैजी क.व.उ.स.	६	२०६५/०३/३१	८६	५	रानी क.व.उ.स.	७	२०६५/०३/२६	३२
२	राताखाली क.व.उ.स.	६	२०७४/०३/३०	८७	६	खारखोला क.व.उ.स.	७	२०६५/०३/२६	५०
३	सानोचौर क.व.उ.स.	६	२०६८/०३/२८	४८	७	श्री कृष्ण क.व.उ.स.	७	२०६८/०३/२८	५०
४	भागेश्वर क.व.उ.स.	७	२०६८/०३/२८	४४	८	फौजापानी क.व.उ.स.	६	२०६५/०३/३१	१२२
९	प्रगतिशील क.व.उ.स.	६	२०६६/०३/२२	६१	२६	चौखुट्टे क.व.उ.स.	६	२०७३/०३/१०	६९
१०	एक्लेगडा क.व.उ.स.	६	२०७४/०३/२५	५५	२७	नौलो बिहानी क.व.उ.स.	६	२०७३/०३/१०	५९
११	भुमिराज क.व.उ.स.	७	२०६७/०३/३१	९१	२८	खेतेचौर क.व.उ.स.	६	२०७३/०३/१०	८३
१२	खालिगडा क.व.उ.स.	६	२०६७/०३/३१	८१	२९	चिउरानी क.व.उ.स.	६	२०७३/०३/१०	२८
१३	सिद्धबाबा क.व.उ.स.	७	२०६८/०३/२८	६८	३०	मकवानपुर क.व.उ.स.	६	२०६६/०३/२२	१०५
१४	हरियाली क.व.उ.स.	७	२०६५/०३/२६	४३	३१	कोईराले क.व.उ.स.	७	२०७४/०३/२६	११०
१५	जनता क.व.उ.स.	७	२०६५/०३/२६	८५	३२	ऐरानी क.व.उ.स.	७	२०७४/०३/२७	१०५
१६	सिद्धभगवती क.व.उ.स.	७	२०६८/०३/२८	४७	३३	ठुलोखोला क.व.उ.स.	६	२०६७/०३/३१	११०
१७	आरुगडा क.व.उ.स.	७	२०६४/०३/२५	६६	३४	हरियाली क.व.उ.स.	७	२०७४/०३/२९	८१
१८	छुडाखोला क.व.उ.स.	७	२०६४/०३/२५	१०६	३५	त्रिवेणी क.व.उ.स.	७	२०७४/०३/२९	८३
१९	खालीखोला क.व.उ.स.	४	२०७२/०३/३२	८१	३६	प्रगतिशील क.व.उ.स.	६	२०७४/०३/२६	८१
२०	भुमिराज क.व.उ.स.	६	२०६८/०३/३१	४८	३७	चिउरी क.व.उ.स.	३	२०७५/०३/२४	९६

सि. नं.	वनको नाम	वडा नं.	वन हस्तान्तरण मिति	लाभा न्वित जनसंख्या	सि. नं.	वनको नाम	वडा नं.	वन हस्तान्तरण मिति	लाभा न्वित जनसंख्या
२१	केदार क.व.उ.स.	६	२०७२/०३/३१	६५	३८	कैनखोला क.व.उ.स.	४	२०७५/०३/२४	९१
२२	बसेनी क.व.उ.स.	७	२०६५/०३/२६	७५	३९	नमुना क.व.उ.स.	२	२०६८/०३/२८	५६
२३	भगवती क.व.उ.स.	७	२०६८/०३/२८	१००	४०	जनहित क.व.उ.स.	२	२०६८/०३/२८	९२
२४	खालीडाँडा क.व.उ.स.	६	२०६४/०३/२५	७६	४१	मुलपानी क.व.उ.स.	६	२०६६/०३/२२	७२
२५	सिद्धखैरेनी क.व.उ.स.	७	२०६८/०३/२८	६४					

स्रोत: डिभिजन वन कार्यालय, डडेल्धुरा

आलिताल गाउँपालिकामा वन पैदावारमा आधारित उद्योगको विवरण

क्र.सं.	उद्योगको नाम	ठेगाना	उद्योगको उद्देश्य	उद्योगीको नाम
१	सल्लेरी अल्लो कपडा उद्योग	आलिताल-१	अल्लो कपडा उत्पादन	शोभा पुनमगर
२	भगवती काष्ठ उद्योग	आलिताल-१	काठको भाँडा उत्पादन	देव बहादुर मडै
३	प्रविण फर्निचर उद्योग	आलिताल-७	फर्निचर उत्पादन	तुलाराम बोहरा
४	आलिताल मौरीघार उद्योग	आलिताल-१	मौरीघार उत्पादन	मने गिरी
५	महाकाली काष्ठ उद्योग	आलिताल-३	फर्निचर उत्पादन	राम भट्ट
६	अम्बे हाते कागज उद्योग	आलिताल-२	हाते कागज उत्पादन	जय बहादुर थापा
७	ओम मौरीघार तथा कृषिजन्य उद्योग	आलिताल-७	मौरीघार उत्पादन	कर्ण बहादुर बोहरा
८	समैजी काष्ठ उद्योग	आलिताल-७	फर्निचर उत्पादन	कृपाराम जोशी
९	ईन्द्र काष्ठ उद्योग	आलिताल-५	फर्निचर उत्पादन	दिपेन्द्र कठायत
१०	जिमदारबाबा फर्निचर उद्योग	आलिताल-४	फर्निचर उत्पादन	बिनोद बोहरा
११	समैजी मौरीघार उद्योग	आलिताल-४	मौरीघार उत्पादन	भीम बहादुर माली
१२	डाँडाबाघ काष्ठ तथा फर्निचर उद्योग	आलिताल-५	फर्निचर उत्पादन	नर बहादुर गुर्धामी
१३	समैजी फर्निचर उद्योग	आलिताल-८	फर्निचर उत्पादन	जनक बहादुर धानुक
१४	भूमिराज मौरीघार तथा फर्निचर उद्योग	आलिताल-४	फर्निचर उत्पादन	वीर बहादुर महारा
१५	समैजी मौरीघार उद्योग	आलिताल-४	मौरीघार उत्पादन	लीला बोहरा
१६	मनाङ्ग मौरीघार उद्योग	आलिताल-४	मौरीघार उत्पादन	चन्द्र बहादुर बोहरा
१७	कमल फर्निचर उद्योग	आलिताल-४	फर्निचर उत्पादन	कमल बोहरा

खण्ड-१३ भौतिक पूर्वाधार

१३.१ उपलब्ध यातायात सुविधानुसार वडा संख्या

तालिका १३.१ उपलब्ध यातायात सुविधानुसार वडा संख्या

क्र.सं	यातायात सुविधाको किसिम	नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
१	वर्षेभरि यातायात सुविधा भएका वडासंख्या	४६७९	३९६	३२	१
२	वडाका बहुसंख्यक वासिन्दाको आधा घण्टाभित्र सार्वजनिक यातायात सेवामा पहुँच भएका वडासंख्या	४४९२	३८९	३५	५
३	स्थानीय यातायात/सहरी बस सेवा भएका वडा संख्या	१६२१	१००	६	१
जम्मा वडा		६७४३	७३४	५२	८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१३.२ वर्षेभरि संचालनमा रहने कालोपत्रे सडकको लम्वाईअनुसार वडा संख्या

तालिका १३.२ वर्षेभरि संचालनमा रहने कालोपत्रे सडकको लम्वाईअनुसार वडा संख्या

क्षेत्र	जम्मा वडा संख्या	सडकको लम्वाई (कि.मी.)	सडकको प्रकार र लम्वाईअनुसार वडा संख्या		
			कालोपत्रे	ग्राभेल्ड	कच्चि/माटे
नेपाल	६७४३	नभएको	३०७४	२३५२	६७२
		१-९	२७९२	२५९४	२४४१
		१०-४९	७०६	१५२२	२७७२
		५०+	१७१	२७५	८५६
सुदूरपश्चिम	७३४	नभएको	४१४	४३३	६६
		१-९	२२४	१२१	३०७
		१०-४९	७४	१५८	३२४
		५०+	२२	२२	३७
डडेल्धुरा	५२	नभएको	३३	३७	०
		१-९	१५	६	८
		१०-४९	२	८	३८
		५०+	२	१	६
आलिताल	८	नभएको	७	५	०
		१-९	०	२	०
		१०-४९	१	१	७
		५०+	०	०	१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१३.३ सडक तथा यातायातसम्बन्धी विवरण

तालिका १३.३ आलिताल गाउँपालिका अन्तर्गत पर्ने सडकसम्बन्धी विवरण

सि नं	सडकको नाम	सडकको किसिम	वडा नं.	लम्बाई (कि.मि.)
१	गैरा-गाङ्गेत ग्रामिण सडक	कच्ची	१,२	१८
२	लामीचौर-उणिकोट ग्रामिण सडक	कच्ची	१,२	१६
३	गैरा-निकाने-हर्तोला कृषि सडक	कच्ची	१	१२
४	उणिकोट-काफली-साहुखर्क कृषि सडक	कच्ची	२	२१
५	कोहलपुर-किमाड ग्रामिण सडक	कच्ची	२	६
६	घुम्टि-चौड-डाँडाखर्क सडक	कच्ची	३	२०
७	धुलिखेत-वेतना ग्रामिण सडक	कच्ची	३	७
८	घुम्टी-आलिताल पर्यटकीय सडक	कच्ची	३	३
९	आलिताल-गाङ्गेत सडक	कच्ची	२,३,५	२०
१०	जाल्टुडा-ग्वान्नी-खरेना ग्रामिण सडक	कच्ची	४	१५
११	ग्वान्नी-ओखलढुङ्गा सडक	कच्ची	४	३
१२	जाल्टुडा-गल्लेक सडक	कच्ची	४	१०
१३	घरेलु-कोइलानी-बान्निगडा सडक	कच्ची	४	७
१४	भावर-सिराडी बेलभाडी ग्रामिण सडक	कच्ची	४,५	४
१५	सैन-ध्याडी-झरना सडक	कच्ची	१,५	१०
१६	वुडर-दोबाटा-बाणी सडक	कच्ची	६	३५
१७	सेरी-धिमडा-बास्कोटा ग्रामिण सडक	कच्ची	६	१०
१८	घोडेखान-सिन्दुरेखान सडक	कच्ची	६	२
१९	सुवाखान-तित्रे सडक	कच्ची	६	४
२०	धिमडा-खेतेचौर सडक	कच्ची	६	२
२१	नदिगडा-फल्लेखर्क-गौजेना सडक	कच्ची	६	२
२२	सेरी-एक्लेगडा सडक	कच्ची	६	१.५
२३	घरेलु-खिन्नेभाडी सडक	कच्ची	४,७	१५
२४	भाडी-बलौच-नदीगडा सडक	कच्ची	७	५
२५	मेलगाज-नाउली-थाली सडक	कच्ची	७	१०
२६	गोदाम-कुर्जेनी-मेलगाँज सडक	कच्ची	७,८	७
२७	गोदाम-डोला-कालाकोट रिङ्गरोड	कच्ची	८	६.५
२८	गोदाम-डोला-तिकुनडाँडा सडक	कच्ची	८	१२
२९	मौरी-हम्तड रिङ्गरोड	कच्ची	८	५
३०	लामजिले-लाम्जाला गेट (पिडोले खोलासम्म)	पक्की	४,८	१४

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यापालिकाको कार्यालय २०८२

तालिका १३.४ यातायात सेवा सन्वन्धी विवरण

सि नं	यातायातको साधन	देखि	सम्म	भाडादर (रु.)
१	अटो	गोदाम	सुनखोला	३०
२	अटो	गोदाम	कैनघाडी	४०
३	अटो	गोदाम	जालटुँडा	७०
४	अटो	गोदाम	घरेलु	१००
५	अटो	गोदाम	लामजिले	१२०
६	अटो	गोदाम	घुम्ति	१०
७	अटो	गोदाम	कालाकोट	३०
८	अटो	गोदाम	मौरी	५०
९	अटो	गोदाम	स्यालचौडी	७०
१०	अटो	गोदाम	लाम्जाला गेट	१००
११	अटो	गोदाम	बुडर	२००
१२	ई भि/हाइस	गोदाम	अत्तरिया	४५०
१३	जीप	गोदाम	गाङ्केत	५५०
१४	ई भि/हाइस	गोदाम	डडेल्धुरा	४५०

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय २०८२

१३.४ आलिताल गाउँपालिकामा रहेका पुलहरूको विवरण

तालिका १३.५ आलिताल गाउँपालिकामा रहेका पुलहरूको विवरण

सि नं	पुलको नाम	प्रकार	लम्बाई (मि)	सडक खण्ड/बाटो
१	Aire Truss	ST	२८	Airekhola
२	Bantal	DT	७७.३	Bantal Gad
३	Jaltuda	DT	७३.४	Jugai Gad
४	Kalakot	DT	९९.९	Rangun Khola
५	KaptolaTruss	ST	३२	Dadu Khola
६	Khaluwa Bridge	DT	६२.६	Khaluwa Gad
७	Mateli Khola	DT	६९	Mateli Khola
८	Ratikhali	DT	११९	Rangun
९	Relaghat Tunga	DT	८२	Rangun
१०	Simalghat	DT	५४.२	Sunkhola
११	Takkhola	ST	३२	Takkhola
१२	Josina	ST	३२	Josinakhola
१३	Ullani Truss	ST	३२	Ullanikhola

सि नं	पुलको नाम	प्रकार	लम्बाई (मि)	सडक खण्ड/बाटो
१४	Mauri	NT	१३८	Rangun
१५	Lamigile Bridge	Motatable Bridge	४१	Budar Jogbudasadak
१६	Jaltuda Bridge	Motatable Bridge	२५	Budar Jogbudasadak
१७	Sunkhola Bridge	Motatable Bridge	२५.५	Budar Jogbudasadak
१८	Bagkholi bridge	Motatable Bridge	९५.५	Budar Jogbudasadak
१९	Sunkhola Bridge	Motatable Bridge	७८	GodamSain gangkhet road

स्रोत: अलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय २०८२

१३.५ अलिताल गाउँपालिकामा संचालित सिँचाई आयोजना

तालिका १३.६ सिँचाई कुलोसम्बन्धी विवरण

सि नं	आयोजनाको नाम	प्रकार	लम्बाई (मी.)	सिँचित क्षेत्रफल (रोपनी)	ठेगाना	लाभान्वित घरपरिवार संख्या
१	रक्सन डडल्ले झोता सिँचाई कुलो	कुलो	२३००	४५००	अलिताल-०३	१२०

स्रोत: अलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय २०८२

१३.६ सञ्चार क्षेत्र

अलिताल गाउँपालिकामा एउटा हुलाक कार्यालय रहेको छ।

तालिका १३.७ अलिताल गाउँपालिकाले प्रयोगमा ल्याएका सूचना प्रविधि/सफ्टवेयरको विवरण

सि नं	प्रणालीको नाम	प्रयोगको उद्देश्य	प्रयोग गरिएको मिति	शाखा
१	अनलाइन राजस्व प्रणाली	राजस्व व्यवस्थापन	२०८०/०४/०१	सबै वडाहरू
२	PAMS	कार्यालयको सम्पूर्ण जिन्सी सामग्री व्यवस्थापन गर्ने	२०७९/०४/०१	स्टोर शाखा
३	योजना सफ्टवेयर	अलिताल गाउँपालिकाका सबै योजनाहरू व्यवस्थापन गर्ने	२०८२/०४/०१	योजना शाखा

स्रोत: अलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय २०८२

तालिका १३.८ इन्टरनेट सेवा प्रदायकहरूको विवरण

सि नं	सेवा प्रदायकको नाम	कुल सेवाग्राही	सेवा क्षेत्र
१	एभरेष्ट नेट	६	इन्टरनेट
२	एन्टी नेट	२६	इन्टरनेट
३	शिखर नेट	२०	इन्टरनेट
४	वेव सर्भर	१६	इन्टरनेट

स्रोत: अलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय २०८२

१३.७ सरकारी कार्यालयका भवन (क्षमता, किसिम, आयु)

तालिका १३.९ सरकारी कार्यालयका भवन (क्षमता, किसिम, आयु)

सि नं	कार्यालय/भवनको नाम	भवनको किसिम	उपलब्ध कोठा संख्या	बनेको साल
१	वडा कार्यालय भवन वडा नं. १	पक्की	५	२०७७
२	वडा कार्यालय भवन वडा नं. २	पक्की	५	२०६०
३	वडा कार्यालय भवन वडा नं. ३	पक्की	४	२०७७
४	वडा कार्यालय भवन वडा नं. ४	पक्की	५	२०७७
५	वडा कार्यालय भवन वडा नं. ५	पक्की	५	२०८१
६	वडा कार्यालय भवन वडा नं. ७	पक्की	५	२०८२
७	वडा कार्यालय भवन वडा नं. ८	पक्की	५	२०७७
८	गाँपालिका भवन (निर्माणाधिन)	पक्की	३४	२०८२
९	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र वडा नं. १	पक्की	३	२०७६
१०	स्वास्थ्य चौकी वडा नं. २	पक्की	८	२०८२
११	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र वडा नं. ३	पक्की	३	२०७६
१२	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र वडा नं. ४	पक्की	३	२०७६
१३	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र वडा नं. ५	पक्की	३	२०७६
१४	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र वडा नं. ६	पक्की	३	२०७६
१५	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र वडा नं. ७	पक्की	३	२०८०
१६	स्वास्थ्य चौकी वडा नं. ८	पक्की	९	२०६०

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय २०८२

खण्ड-१४ उद्योग तथा वाणिज्य

१४.१ उद्योग

आलिताल गाउँपालिकामा उद्योग तथा व्यवसायको अपेक्षाकृत विकास हुन सकेको छैन। यस गाउँपालिका भित्र ४ वटा काष्ठ उद्योग सञ्चालनमा छन भने २ वटा ब्लक उद्योग तथा २ वटा मसला उद्योग संचालनमा रहेका छन। १३४ वटा कृषि तथा पशुपालन फर्मले कृषिमा उल्लेखनीय योगदान गरेको भएतापनि उत्पादनमूलक उद्योगको संख्यात्मक आँकडा कमजोर रहेको देखिन्छ।

१४.२ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु

तालिका १४.१ आलिताल गाउँपालिकामा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु

सि नं	बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नाम	ठेगाना
१	नविल बैंक लि	आलिताल गा पा, ८
२	छिमेक लघुवित्त वित्तिय सस्था	आलिताल गा पा, १
३	नेरुडे मिर्मिरे लघुवित्त वित्तिय संस्था	आलिताल गा पा, ८
४	मातृभूमी माइक्रो फाइनेन्स वित्तिय संस्था	आलिताल गा पा, ८
५	किसान बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेड	आलिताल गा पा, ८

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

१४.३ पालिकामा दर्ता गरिएका ब्यापार तथा ब्यवसाय सम्बन्धी विवरण

तालिका १४.२ आलिताल गाउँपालिकामा दर्ता भएका ब्यापार ब्यवसायहरुको विवरण

सि नं	ब्यवसायको किसिम	संख्या	कैफियत
१	किराना पसल	८०	
२	होटेल तथा नास्ता पसल	२६	
३	कपडा फेन्सी तथा कस्मेटीक	२५	
४	इलेक्ट्रोनिकस पसल	४	
५	हाडवेयर पसल	५	
६	जनरल स्टोर	४	
७	फ्रेस हाउस मासु पसल	६	
८	सिलाइ कटाइ टेलर्स	१३	
९	स्टेशनरी	२	
१०	अन्य	२४	

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

१४.४ सहकारी संस्थाहरुको विवरण

तालिका १४.३ आलिताल गाउँपालिकामा रहेका सहकारी संस्थाहरुसम्बन्धी विवरण

सि नं	सहकारी संस्थाको कार्य प्रकृति	संख्या	सदस्यसंख्या
१	बचत तथा ऋण सहकारी	५	१४२
२	कृषि सहकारी	१०	२६४
३	बहुउद्देशीय सहकारी	१	३५
४	उपभोक्ता सहकारी	१	५६
५	दुग्ध सहकारी	०	०
६	मौरीपालन सहकारी	२	६३
७	अन्य सहकारी	१	३४
जम्मा			

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

१४.५ प्रमुख बजारसम्बन्धी विवरण

तालिका १४.४ आलिताल गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख ब्यापारिक केन्द्र तथा बजार

सि नं	मूख्य ब्यापारिक केन्द्र/बजारको नाम	वडा नं
१	गोदाम बजार	८
२	घुम्ती बजार	३
३	घरेलु बजार	४
४	मेलगाँजा बजार	७
५	धिमडा बजार	६
६	उणीकोट बजार	२
७	मौरी कालाकोट बजार	८

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

खण्ड-१५ सार्वजनिक सेवा प्रवाह

१५.१ सामाजिक पूर्वाधारको सेवा सुविधा

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा वडावासीलाई सेवा सुविधा उपयोग को अवस्था सोधिएको थियो। तसर्थ सम्बन्धित वडाका बहुसंख्यक वडावासी अथवा ५० प्रतिशत भन्दा बढी वडावासीले उपयोग गरेको र सो सेवा सुविधा उपलब्ध भएको मानिन्छ। नेपालभर ४०.७८% वडामा उच्च शिक्षा सेवा नजिक उपलब्ध छ भने सुदूरपश्चिममा यो ३४.२०%, डडेल्धुरामा ३४.६२% मात्र छ तर आलितालमा बढी रहेको (५०.००%) छ। पुस्तकालय सेवाको उपलब्धता नेपालभर १९.६४% वडामा रहे पनि सुदूरपश्चिम (१४.५८%), डडेल्धुरा (१५.३८%), र आलिताल (१२.५०%) मा रहेको छ। समग्रमा, आलिताल गाउँपालिकामा अधिकांश सेवा सुविधाहरूको पहुँच न्यून रहेको देखिन्छ, जसले यहाँका मानिसहरूको जीवनस्तरमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्न सक्छ।

तालिका १५.१ सामाजिक पूर्वाधारको सेवा सुविधा

सि नं	सेवा सुविधाको किसिम	सेवा/सुविधा उपलब्धताको आधारमा वडासंख्या (%)			
		नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
१	आधा घण्टाको पैदल दुरीमा उच्च शिक्षा सेवा	४०.७८	३४.२०	३४.६२	५०.००
२	आधा घण्टाको पैदल दुरीमा पुस्तकालय सुविधा	१९.६४	१४.५८	१५.३८	१२.५०
३	आधा घण्टाको पैदल दुरीमा मेडिकल डाक्टर (MBBS)को सेवा	२६.६८	१६.२१	२३.०८	१२.५०
४	आधा घण्टाको पैदल दुरीमा सुरक्षा वेस वा प्रहरी चौकी	५४.९०	४५.९१	५७.६९	५०.००
५	पाँच कि.मि. दुरीमा दमकल सेवा	२२.१३	१७.४४	२६.९२	०.००
६	आधा घण्टाको पैदल दुरीमा हरियाली पार्क तथा बालउद्यान/खेल मैदान	३२.५१	२२.३४	२३.०८	१२.५०
७	आधा घण्टाको पैदल दुरीमा सिनेमाहल थियटर वा कलाकेन्द्र	९.९४	४.५०	३.८५	०.००
८	आधा घण्टाको पैदल दुरीमा व्यापारिक (Shopping Mall) केन्द्र	२२.०४	१७.०३	१५.३८	०.००
९	जम्मा वडा	६७४३	७३४	५२	८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

तालिका १५.२ वडाभित्र रहेका समाज कल्याणसँग सम्बन्धित सेवा सुविधाअनुसार वडाको संख्या

क्र सं	सेवा सुविधा	नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
१	जम्मा वडा	६७४३	७३४	५२	८

क्र सं	सेवा सुविधा	नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
२	प्रहरी कार्यालय/चौकी	२४७५	२३७	२९	२
३	वृद्धाश्रम	४३७	४४	२	९
४	बाल गृह	४३९	४७	५	०
५	सामुदायिक भवन/सभाहल	३६९९	२४९	९७	७
६	व्यवस्थित शवदाह/शव गाड्ने स्थल	९७९०	८९	८	९
७	खेल मैदान	३०९९	२९९	९३	०
८	सार्वजनिक पार्क	९५६०	८२	७	०
९	ताल/पोखरी/सिमसार	२६९९	२९६	९३	२
१०	वडाको आफ्नै प्रशासनिक भवन	४६६२	४६५	३५	५
११	मठ, मन्दिर, गुम्बा/चैत्य, विहार, चर्च, मस्जिद	६४३२	६९७	५२	८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

१५.२ विगत तीन वर्षको आय ब्ययको विवरण

तालिका १५.३ आलिताल गाउँपालिकाको विगत तीन वर्षको आय ब्ययको विवरण

सि नं	विवरण	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/८२
१	वार्षिक विनियोजित रकम	५०३५२०३४९	४७७८५७६००	५०८९५५०००
२	वार्षिक खर्च रु	३८४५९९४८०	३२२२४०२२८	४५३२०८९९७
३	कुल बजेटमा स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक आयको हिस्सा	४०९२७७९	३७२९७७०	४९६०९६५

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

आलिताल गाउँपालिकाको आ.व. २०७४/७५ देखि २०८०/८१ सम्मका म.ले.प. प्रतिवेदनले औल्याएको बेरुजु रकम हेर्दा आ.व. २०७४/७५ मा प्रतिलाख खर्चमा रु ३.०९ रुपैया रहेकोमा आ.व. २०८०/८१ मा यो बेरुजुदर घटेर रु १.२७ रुपैया भएको देखिन्छ। आलिताल गाउँपालिकालको वित्तीय अनुशासन राम्रो भए पनि बेरुजु फछ्यौट नभएकोले कुल बेरुजुमा कमि हुन नसकेको देखिन्छ।

तालिका १५.४ आलिताल गाउँपालिकाको विगत ७ आर्थिक वर्षको बेरुजुको अवस्था

आर्थिक वर्ष	कुल खर्च (रु. हजार)	गत वर्ष सम्मको बाँकी बेरुजु (रु हजार)	यो वर्षको फछ्यौट (रु हजार)	यो वर्षको बेरुजु (रु हजार)	यो वर्षको कुल बाँकी बेरुजु (रु हजार)	प्रतिलाख खर्चमा बेरुजु रकम	
						यो वर्षको मात्र	कुल बेरुजु
२०७४/७५	३०२००७	११८०	०	९३३१	१०५११	३.०९	३.४८
२०७५/७६	३५५२८९	१०५११	०	४३४७९	५३९९०	१२.२४	१५.२०
२०७६/७७	४१५९०९	५३९९०	६९३७	३७९६८	८५०२१	९.१३	२०.४४
२०७७/७८	५५२१२८	८५०२१	८५१४	२१८८१	९८३८८	३.९६	१७.८२
२०७८/७९	४९७९०५	९८३८८	१२३८८	२४७७४	११०७७४	४.९८	२२.२५
२०७९/८०	४६६८६२	११०७७४	२२१०४	१९७६९	१०८४३९	४.२३	२३.२३
२०८०/८१	४८४८९०	१०८४३९	३५३१	६१४३	१११०५०	१.२७	२२.९०

स्रोत: महालेखा परीक्षकको कार्यालय, आलिताल गा.पा.को म. ले.प. प्रतिवेदनहरू

१५.३ आलिताल गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन (LISA)

आलिताल गाउँपालिकाको आ व २०७७/७८ देखि २०८०/८१ सम्म संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कनको नतिजा हेर्दा जम्मा प्राप्ति ६७.५० देखि हरेक आर्थिक वर्षमा वृद्धि हुँदै ९१.७५ पुगेको देखिन्छ। यस तथ्यले संस्थागत क्षमतामा सवलीकरण हुँदै गएको संकेत गर्छ। वातावरण संरक्षण तथा विपद व्यवस्थापनमा लगातार प्रगति गर्दै गएको देखिन्छ।

तालिका १५.५ आलिताल गाउँपालिकाको स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन (LISA)

सि नं	सूचकहरू	आ.व.			
		२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	०८०/८१
१	शासकीय प्रवन्ध	९४.४४	८८.८९	८८.८९	९४.४४
२	संगठन तथा प्रशासन	८१.२५	७८.१३	८१.२५	९६.८८
३	वार्षिक बजेट तथा योजना व्यवस्थापन	७०.४५	६३.६४	५४.५५	८६.३६
४	वित्तीय एवम् आर्थिक व्यवस्थापन	६८.१८	७२.७३	४७.७३	९३.१८
५	सेवा प्रवाह	७१.८८	८४.३८	८१.२५	९३.७५
६	न्यायिक कार्य सम्पादन	८५.७१	८५.७१	१००	१००
७	भौतिक पूर्वाधार	५५.७७	६९.२३	८४.६२	८०.७७
८	सामाजिक समावेशीकरण	६०	५५	६५	१००
९	वातावरण संरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन	६६.६७	७२.२२	७७.७८	८३.३३
१०	सहकार्य र समन्वय	८.३३	५०	१००	९५.८३
	जम्मा प्राप्ति	६७.५०	७२.७५	७६.२५	९१.७५

स्रोत: संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय (<https://lisa.mofaga.gov.np/report>)

१५.४ आलिताल गाउँपालिकाको वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्याङ्कन (FRA)

तालिका १५.६ आलिताल गाउँपालिकाको वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्याङ्कन (FRA)

सि नं	सूचकहरू	आ.व.		
		०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१
१	योजना, बजेट तथा कार्यक्रम व्यवस्थापन	५४.७६	७१.४३	९०.४८
२	कार्यान्वयन क्षमता तथा व्यवस्थापन	५१.७२	६८.९७	८९.६६
३	लेखाङ्कन तथा प्रतिवेदन	७०.५९	४७.०६	८२.३५
४	अनुगमन, मुल्यांकन तथा लेखापरीक्षण	६.२५	६.२५	६५.६३
५	राजस्व व्यवस्थापन	३२.३५	३८.२४	७०.५९
	जम्मा प्रासाङ्क	४५	५०.५०	८१.५०

स्रोत: संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय (<https://fra.mofaga.gov.np/>)

१५.५ हालसम्म तयार गरी जारी गरिएका नीति कानून तथा मापदण्डहरूको विवरण

तालिका १५.७ स्थापना देखि आ व २०८१/८२ सम्ममा तयार गरेर जारी गरेका कानून नीति तथा मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू

क्र.स.	कानून	पारित मिति
१	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको कानून - २०७४	२०७४-०६-२५
२	आलिताल गाउँपालिकाको क्वारेण्टाईन आचार संहिता, २०७७	२०७७-०२-१४
क्र.स.	ऐन	पारित मिति
१	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन , २०७४	२०७४-०५-१३
२	आलिताल गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन, २०७५	२०७४-०५-१३
३	आलिताल गाउँपालिकाको सहकारी ऐन २०७५	२०७५-२-६
४	आलिताल गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन २०७५	२०७५-११-१८
५	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७५	२०७५-११-१८
६	आलिताल गाउँपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन २०७५	२०७५-११-१८
७	आलिताल गाउँपालिकाको पूर्वाधार व्यवस्थापन ऐन २०७५	२०७५-११-१८
८	आलिताल गाउँपालिकाको आकस्मिक कोष ऐन २०७५	२०७५-११-१८
९	आलिताल गाउँपालिका न्यायिक समिति कार्यविधि सम्बन्धी ऐन २०७५	२०७५-११-१८

१०	आलिताल गाउँपालिकाको कृषि व्यवस्थापन प्रवर्द्धन ऐन २०७५	२०७५-११-१८
११	आलिताल गा.पा मा बिपद जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन २०७५	२०७५-११-१८
१२	आलिताल गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन २०७६	२०७६-३-९
१३	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७६	२०७६-३-९
१४	आलिताल गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन २०७७	२०७७-३-१०
१५	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७७	२०७७-३-१०
१६	आलिताल गाउँपालिकाको बातावरण तथा प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण सम्बन्धमा व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन, २०७७	२०७७।६।१५
१७	आलिताल गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन २०७७	२०७७।६।१५
१८	न्यायिक समितिले उजुरीको कारवाही किनारा गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्यविधीका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७७	२०७७।१२।५
१९	आलिताल गाउँपालिकामा संचालित सहकारीलाई नियमित तथा व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन, २०७७	२०७७।१२।५
२०	आलिताल गाउँपालिकाको पूर्वाधार व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन, २०७७	२०७७।१२।५
२१	आलिताल गाउँपालिकाको कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन २०७७	२०७७।१२।५
२२	आलिताल गाउँपालिकाको बिपद जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन, २०७७	२०७७।१२।५
२३	आलिताल गाउँपालिकामा दर्ता हुने संघ संस्थालाई नियमन गर्न बनेको ऐन, २०७७	२०७७।१२।५
२४	आलिताल गाउँपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन २०७७	२०७७।१२।५
२५	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८	२०७८।३।१०
२६	आलिताल गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन, २०७८	२०७८।३।१०
२७	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७९	२०७९।३।१०
२८	आलिताल गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन, २०७९	२०७९।३।१०
२९	आलिताल गाउँपालिकाको स्वास्थ्य ऐन, २०७९	२०७९।३।१०
३०	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८०	२०८०।३।१०
३१	आलिताल गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन, २०८०	२०८०।३।१०
३२	आलिताल गाउँपालिकाको खानेपानि तथा सरसफाई स्वच्छता ऐन, २०८१	२०८१।३।१०

३३	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८१	२०८१।३।७
३४	आलिताल गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन, २०८१	२०८१।३।७
३५	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन २०८२	२०८२।९।८
क्र.स.	नियमावली	पारित मिति
१	आलिताल गाउँकार्यपालिकाको निर्णय वा आदेश र अधिकार पत्रको प्रमाणीकरण (कार्यविधि)नियमावली २०७४	२०७४।०४।१५
२	आलिताल गाउँकार्यपालिका (कार्यसम्पादन) नियमावली २०७४	२०७४।०४।१५
३	आलिताल गाउँकार्यपालिकाको (कार्य विभाजन) नियमावली २०७४	२०७४।०४।१५
४	जलस्रोत नियमावली २०७५	२०७५।११।१८
५	आलिताल गाउँपालिकाको गाउँ कार्यपालिका (कार्य विभाजन) नियमावली, २०७९	२०७९।२।१२
६	आलिताल गाउँपालिकाको गाउँ कार्यपालिका (कार्य सम्पादन) नियमावली, २०७९	२०७९।२।१२
७	आलिताल गाउँपालिकाको निर्णय वा आदेश र अधिकारपत्रको प्रमाणिकरण नियमावली, २०७९	२०७९।४।४
क्र.स.	निर्देशिका	पारित मिति
१	व्याक हो लोडर संचालन निर्देशिका २०७५	२०७५-१-११
२	आलिताल गाउँपालिकाको एम्बुल्यान्स सेवा संचालन निर्देशिका २०७५	२०७५-५-१५
३	आलिताल गाउँपालिका बाट गरिने बजार अनुगमन निर्देशिका २०७५	२०७५-११-१८
४	खानेपानी योजना तथा मर्मत संभार व्यवस्थापन निर्देशिका २०७५	२०७५-११-१८
५	मर्यादित महिनावारी व्यवस्थापन निर्देशिका २०७५	२०७५-११-१८
६	आलिताल गाउँपालिकाको जलिय जैविक विविधता संरक्षण, प्रवर्द्धन तथा उपयोगि सम्बन्धी निर्देशिका २०७६	२०७६-११-७
७	आलिताल गाउँपालिकाको क्वारेण्टाईन स्थल व्यवस्थापन सम्बन्धी निर्देशिका, २०७७	२०७७-१-३१
८	आलिताल गाउँपालिकाको कार्य संचालन निर्देशिका २०७८	२०७८-१-२०
९	मदिरा, जुवातास, नियन्त्रण तथा नियमन निर्देशिका, २०८०	२०८०-६-१५
१०	हलुका सवारी तिन पाङ्ग्रे संचालन तथा नियमन सम्बन्धी निर्देशिका २०८१	२०८१।५।१७
क्र.स.	कार्यविधि	पारित मिति
१	आलिताल गाउँकार्यपालिकाको बैठक संचालन सम्बन्धि कार्यविधि २०७४	२०७४-०४-१५

२	आलिताल गाउँसभा संचालन कार्यविधि २०७४	२०७४-०४-१५
३	आलिताल गाउँपालिकाको शिक्षा सम्बन्धि अति आवश्यकीय कार्यसंचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०७४	२०७४-१०-२८
४	राहत तथा आर्थिक सहायता वितरण सम्बन्धी कार्यविधि २०७५	२०७५-१-११
५	आलिताल गाउँपालिकाको स्थानीय राजपत्र प्रकाशन सम्बन्धि कार्यविधि २०७५	२०७५-१-११
६	आलिताल गाउँपालिकाको करारमा प्राविधिक कर्मचारी व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि २०७५	२०७५-१-११
७	आलिताल गाउँपालिकाको एकिकृत सम्पति कर व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यविधि २०७५	२०७५-१-११
८	आलिताल गाउँपालिकाको उपभोक्ता समिति गठन, परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि २०७५	२०७५-१-११
९	न्यायिक समितिले उजुरिको कारवाही किनारा गर्दा अपनाउनु पर्ने कार्यविधि २०७५	२०७५-१-११
१०	आलिताल गाउँपालिकाको प्रारम्भिक बालबिकाश कक्षा संचालन सहायता रकम निकासी एवं कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि २०७५	२०७५-४-१५
११	बिद्यालयमा शिक्षक व्यवस्थापन सहायता रकम निकासी एवं कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि २०७५	२०७५-४-१५
१२	बिद्यालय कर्मचारी प्रोत्साहन रकम निकासी एवं कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५	२०७५-४-१५
१३	आलिताल गाउँपालिकाको अनुदान सहयोगमा शिक्षक नियुक्ति तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०७५	२०७५-४-१५
१४	प्रारम्भिक बालबिकास कक्षा सहजकर्ता नियुक्ति कार्यविधि २०७५	२०७५-४-१५
१५	आलिताल गाउँपालिकाको स्थानीय स्वास्थ्य तथा सरसफाई कार्यविधि २०७५	२०७५-५-१५
१६	एफ.एम. रेडियो व्यवस्थापन तथा संचालन कार्यविधि २०७५	२०७५-६-१४
१७	घ वर्ग निर्माण व्यवशायी इजाजत पत्र कार्यविधि २०७५	२०७५-६-१४
१८	आलिताल गाउँपालिका बिपद व्यवस्थापन कोष संचालन कार्यविधि २०७५	२०७५-११-१८
१९	आलिताल गाउँपालिकामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिचय पत्र वितरण सम्बन्धी कार्यविधि २०७५	२०७५-११-१८
२०	नदि तथा अन्य सार्वजनिक क्षेत्र सरसफाई सम्बन्धी कार्यविधि २०७५	२०७५-११-१८
२१	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक कार्यविधि २०७५	२०७५-११-१८
२२	उर्जा सम्बन्धी कार्यविधि २०७५	२०७५-११-१८
२३	कोरोना भाईरस (covid-19) संक्रमण रोकथाम तथा उपचार कोष संचालन सम्बन्धि कार्यविधि २०७६	२०७६-१२-२९

२४	आलिताल गाउँपालिकाको कोरोना भाईरस(कोभिड-१९) को संक्रमण, रोकथाम, नियन्त्रण, व्यवस्थापन तथा उपचारमा संलग्न जनशक्तिको जोखिम भत्ता व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७७	२०७७-२-१४
२५	कन्टिजेन्सि रकम व्यवस्थापन र खर्च सम्बन्धि कार्यविधि, २०७७	२०७७-१-३१
२६	आलिताल गाउँपालिकाको संक्षिप्त वातावरणिय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणिय परिक्षण कार्यविधि, २०७७	२०७७-६-२२
२७	बिद्यार्थि सिकाई व्यवस्थापन कार्यविधि २०७७	२०७७-६-२२
२८	आलिताल गाउँपालिकाको गाउँसभा संचालन कार्यविधि, २०७७	२०७७।१२।५
२९	आलिताल गाउँपालिकाको कोरोना भाईरस संक्रमण, रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन कोष संचालन कार्यविधि २०७७	२०७७।२।१४
३०	आलिताल गाउँपालिकाको कन्टिजेन्सी रकम व्यवस्थापन र खर्च सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७	२०७७।१।३१
३१	आलिताल गाउँपालिकाको कोरोना भाईरस कोभिड १९ को संक्रमण रोकथाम, नियन्त्रण र व्यवस्थापन तथा उपचारमा संलग्न जनशक्तिको जोखिम भत्ता व्यवस्थापन कार्यविधि २०७७	२०७७।२।१४
३२	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक सहायता तथा राहत वितरण कार्यविधि, २०७८	२०७८।१।२०
३३	आलिताल गाउँपालिकाको उपभोक्ता समिति गठन, परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि २०७८	२०७८।१।२०
३४	आलिताल गाउँपालिकाको "घ" बर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजतपत्र कार्यविधि, २०७८	२०७८।१।२०
३५	आलिताल गाउँपालिकाको करारमा प्राविधिक कर्मचारी व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि २०७८	२०७८।१।२०
३६	आलिताल गाउँपालिकाको राजपत्र प्रकाशन सम्बन्धी कार्यविधि २०७८	२०७८।१।२०
३७	आलिताल गाउँपालिकाको अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समितिको कार्यविधि, २०७८	२०७८।३।८
३८	आलिताल गाउँपालिकाको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिको कार्यविधि, २०७८	२०७८।३।८
३९	आलिताल गाउँपालिका राजस्व परामर्श समितिको कार्यसंचालन कार्यविधि, २०७८	२०७८।३।८
४०	आलिताल गाउँपालिकाको स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिको कार्यविधि, २०७८	२०७८।३।८
४१	आलिताल गाउँपालिकाको गाउँ कार्यपालिका विषयगत समिति (कार्य सञ्चालन) कार्यविधि, २०७९	२०७९।२।१२
४२	आलिताल गाउँपालिकाको टोल विकास संस्था (गठन तथा परिचालन) कार्यविधि, २०७९	२०७९।३।६
४३	आलिताल गाउँपालिकाको सार्वजनिक जबाफदेहिता प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७९	२०७९।३।६

४४	आलिताल गाउँपालिकाको बैठक संचालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७९	२०७९।४।४
४५	आलिताल गाउँपालिकाको सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको स्थापना तथा संचालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७९	२०७९।४।४
४६	आलिताल गाउँपालिकाको एम्बुल्यास व्यवस्थापन तथा संचालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७९	२०७९।४।४
४७	आलिताल गाउँपालिकाको शिक्षक व्यवस्थापन तथा शैक्षिक गुणस्तर सुधार कार्यविधि, २०७९	२०७९।४।४
४८	आलिताल गाउँपालिकाको गाउँपालिका स्तरिय महिला संजाल गठन तथा परिचालन कार्यविधि, २०७९	२०७९।४।४
४९	प्रविधि हस्तान्तरण सम्बन्धी कार्यविधि, २०७९	२०७९।८।१८
५०	गरिब विपन्न व्यक्तिहरुलाई राहत बितरण सम्बन्धी कार्यविधि, २०७९	२०७९।८।१८
५१	कृषक समुह गठन, दर्ता तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७९	२०७९।८।१८
५२	आलिताल गाउँपालिकाको मेलमिलाप केन्द्र संचालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७९	२०७९।१२।१६
५३	सेवा करारमा कर्मचारी पदपूर्ती गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०८०	२०८०।५।७
५४	दरबन्दी मिलान सम्बन्धी कार्यविधि, २०८०	२०८०।६।१५
५५	बैठक भत्ता सम्बन्धी कार्यविधि, २०८०	२०८०।६।१५
५६	गुनासो सुनुवाई सम्बन्धी कार्यविधि, २०८०	२०८०।०८।०८
५७	मुक्तहलिया पुनर्स्थापना कार्यविधि, २०८०	२०८०।१०।२५
५८	आलिताल गाउँपालिकाको महिला स्वास्थ्य स्वयमसेवीका परिचालन तथा सेवासुविधा सम्बन्धी कार्यविधि २०८१	२०८१।०३।०७
५९	विपद् पोटलमा तथ्याङ्क तथा सूचना व्यवस्थापन कार्यविधि २०८१	२०८१।०५।१७
६०	आलिताल गाउँपालिकाको कृषी तथा पशुपालन विकास कार्यक्रम सञ्चालन तथा अनुदान कार्यविधि २०८१	२०८१।०९।२५
६१	आलिताल गाउँपालिकाका खेलकुद प्रशिक्षक परिचालन सम्बन्धी कार्यविधि २०८२	२०८२।०३।०८
६२	करार सेवाका कर्मचारीहरुको स्थानिय र महङ्गी भत्ता सम्बन्धी कार्यविधि २०८२	२०८२।०८।१६
६३	लेखा समिति सञ्चालन कार्यविधि स्वीकृत सम्बन्धी कार्यविधि २०८२	२०८२।०३।१०

६४	आलिताल गाउँपालिकाको आँखा सेवा उपचार केन्द्र व्यवस्थापन तथा संचालन कार्यविधि २०८२	२०८२।०९।२४
६५	गाउँसभा सचिवालय स्थापना तथा कार्य संचालन कार्यविधि २०८२	२०८२।९।८
६६	लेखा समिति गठन तथा कार्य संचालन कार्यविधि २०८२	२०८२।९।८
क्र.स.	मापदण्ड	पारित मिति
१	असंगठित क्षेत्रमा कार्यरत श्रमिक बर्ग तथा असहायहरुलाई उपलब्ध गराईने राहत सम्बन्धि मापदण्ड २०७६	२०७६-१२-२९
२	स्थानिय कानून निर्माणको परामर्श सेवा शुल्क मापदण्ड, २०७९	२०७९-८-१८
क्र.स.	विधेयक	पारित मिति
१	आलिताल गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरुको आचारसंहिता २०७४	२०७४-०४-१५
२	आलिताल गाउँपालिकाको शिक्षा विधेयक, २०७७	२०७७-६-१५
३	आलिताल गाउँपालिकाको शिक्षा नीति, २०७७	२०७७-६-२२
४	वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण विधेयक, २०७७	२०७७-३-१५
५	शिक्षा विधेयक, २०७७	२०७७-३-१५
६	आलिताल गाउँपालिकाको सामाजिक समावेशीकरण नीति, २०७९	२०७९-३-६
७	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक, २०८०	२०८०।३।९
८	आलिताल गाउँपालिकाको विनियोजन विधेयक, २०८०	२०८०।३।९
९	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक, २०८१	२०८१।३।९
१०	आलिताल गाउँपालिकाको विनियोजन विधेयक, २०८१	२०८१।३।९
११	आलिताल गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक, २०८२	२०८२।३।९
१२	आलिताल गाउँपालिकाको विनियोजन विधेयक, २०८२	२०८२।३।९

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

१५.६ न्यायिक समितिमा दर्ता तथा फछ्यौट भएका मुद्दा तथा विवादसम्बन्धी विवरण

तालिका १५.८ न्यायिक समितिमा दर्ता तथा फछ्यौट भएका मुद्दा तथा विवादसम्बन्धी विवरण

सि नं	मुद्दा/विवाद सम्बन्धी विवरण	आर्थिक वर्ष		
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	स्थानीय न्यायिक समितिमा दर्ता भएका मुद्दा/विवाद संख्या	७	६	६
२	मेल मिलापद्वारा टुङ्ग्याइएका विवाद संख्या	७	६	६
३	फछ्यौट गरिएका मुद्दा/ विवाद संख्या	७	६	६
४	फछ्यौट हुन बाँकी मुद्दा/ विवाद संख्या	०	०	०

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

१५.७ मुद्दा विवादको प्रकृतिअनुसारको संख्या

तालिका १५.९ मुद्दा विवादको प्रकृतिअनुसारको संख्या

सि नं	मुद्दा/ विवादको प्रकृति	आर्थिक वर्ष		
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	जग्गा /साँध सिमाना विवाद	०	१	२
२	लेन देन	०	०	०
३	घरेलु हिंसा	७	५	४

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

१५.८ ब्यक्तिगत घटना दर्तासम्बन्धी विवरण

आलिताल गाउँपालिकामा आर्थिक वर्ष ०७७/७८ देखि ०८०/८१ सम्म जन्म दर्ता, मृत्यु दर्ता र बसाइँसराई दर्ता विवरण प्रस्तुत गरिएको छ। बसाइँसराई गरी आलिताल गाउँपालिकामा आउने भन्दा विविध कारणले आलिताल गाउँपालिका छोडेर बाहिर जानेको संख्या वढी देखिन्छ।

तालिका १५.१० ब्यक्तिगत घटना दर्तासम्बन्धी विवरण

सि नं	ब्यक्तिगत घटनाको प्रकार	लिङ्ग	वर्ष				
			०७७	०७८	०७९	०८०	०८१
१	जन्म दर्ता	पुरुष	१९३	३८२	२७२	२८१	२९३
		महिला	२०३	३७६	२९३	२६९	१९९
		तेस्रो लिङ्ग	०	०	०	१	०
		जम्मा	३९६	७५८	५६५	५५१	४९२
२	विवाह दर्ता	जम्मा	१६६	१८९	१८०	१६२	१४०
३	सम्बन्ध विच्छेद	जम्मा	०	४	६	१	२
४	मृत्यु दर्ता	पुरुष	२४	८७	६५	५८	५७
		महिला	२८	४४	३७	३५	४५

सि नं	व्यक्तिगत घटनाको प्रकार	लिङ्ग	वर्ष				
			०७७	०७८	०७९	०८०	०८१
		जम्मा	५२	१३१	१०२	९३	१०२
५	बसाईसराई	आएको	१०९	१६५	१०५	१६०	१४७
		गएको	१९७	२८९	३२२	३३३	२१४
		जम्मा	३०६	४५४	४२७	४९३	३६१
६	धर्म पुत्र/धर्म पुत्रीको दर्ता	जम्मा	०	०	०	०	०

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

१५.९ अन्य विवरण

तालिका १५.११ गाउँसभा/कार्यपालिकाको बैठक तथा सार्वजनिक सुनुवाइ सम्बन्धी विवरण

सि नं	विवरण	आर्थिक वर्ष		
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	गाउँ सभाको बैठक वसेको पटक	२	२	२
२	सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रम भएको पटक	२	२	२
३	सामाजिक परीक्षण गरिएको पटक	१	१	१

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

खण्ड-१६ विविध

१६.१ स्थानीय तह निर्वाचन २०७९ मा निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरूको विवरण

तालिका १६.१ स्थानीय तह निर्वाचन २०७९ मा निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरूको विवरण

सि नं	पद	वडा	उम्मेदवारको नाम	लिंग	राजनीतिक दल	प्राप्त मत	सम्पर्क नं.
१	अध्यक्ष	७	शेर सिंह पार्की	पुरुष	ने.क.पा. (माओवादी)	२३८९	९८६१८९३८२२ ९८४११५१६८१
२	उपाध्यक्ष	३	मैना कुमारी रावल	महिला	ने.क.पा. (माओवादी)	२६०२	९८६९९८६५१२ ९८१८०३०३०५
३	वडा अध्यक्ष	१	यज्ञ बहादुर देउवा	पुरुष	ने.क.पा. (एमाले)	४५७	९८६३११०५३४
४	महिला सदस्य	१	भिमा देवी ओली	महिला	ने.क.पा. (एमाले)	४२४	९८६४३२४८२६
५	दलित महिला सदस्य	१	नारदा देवि कामि	महिला	ने.क.पा. (एमाले)	३९२	९८२१६२५१२३
६	सदस्य	१	राम बहादुर बोगटी	पुरुष	नेपाली काँग्रेस	३९६	९८६३३५६७७२
७	सदस्य	१	कृष्ण बहादुर खड्का	पुरुष	नेपाली काँग्रेस	३८०	९८१४६३५७३५
८	वडा अध्यक्ष	२	प्रमोद बहादुर मल्ल	पुरुष	नेपाली काँग्रेस	२८३	९८०५७७७६४१
९	महिला सदस्य	२	नन्दा देवी सेठी	महिला	नेपाली काँग्रेस	२९७	९८१२७१३७१३
१०	दलित महिला सदस्य	२	शारदा कुमारी दमाई	महिला	नेपाली काँग्रेस	३१७	९८०४६८८५६५
११	सदस्य	२	लाल बहादुर थापामगर	पुरुष	नेपाली काँग्रेस	२९२	९८६८७५८८०८
१२	सदस्य	२	कृष्ण बहादुर बोगटी	पुरुष	नेपाली काँग्रेस	२९०	९८१४६९५१७९
१३	वडा अध्यक्ष	३	बल बहादुर बुढामगर	पुरुष	ने.क.पा. (माओवादी)	६३२	९८१५३१७०८८
१४	महिला सदस्य	३	सुनिता बोहरा/धामी	महिला	ने.क.पा. (माओवादी)	६१९	९८२१६२७४७०
१५	दलित महिला सदस्य	३	बेलु देवी पार्की	महिला	ने.क.पा. (माओवादी)	६००	९८६३५६८७४७
१६	सदस्य	३	दान बहादुर धामी	पुरुष	ने.क.पा. (माओवादी)	६१५	९८६३३५६४१८
१७	सदस्य	३	मान बहादुर महरा	पुरुष	ने.क.पा. (माओवादी)	५७६	९८६८५६०२२१
१८	वडा अध्यक्ष	४	कमल सिंह बोहरा	पुरुष	ने.क.पा. (एमाले)	४०५	९८६८६७३९४९
१९	महिला सदस्य	४	खिमा देवी गिरी	महिला	ने.क.पा. (एमाले)	३९२	९८६०६२९०८१
२०	दलित महिला सदस्य	४	पुना देवी कामी	महिला	ने.क.पा. (एमाले)	३८१	९८४५१९६४७१
२१	सदस्य	४	लिलाधर बोहरा	पुरुष	ने.क.पा. (एमाले)	३९१	९८४४११८९५१
२२	सदस्य	४	सन्तोस बोहरा	पुरुष	ने.क.पा. (एमाले)	३७८	९८४८२०६६१५
२३	वडा अध्यक्ष	५	डम्बर बहादुर ढाँट	पुरुष	ने.क.पा. (माओवादी)	३७४	९८०६४९९५१७
२४	महिला सदस्य	५	कलावती देवी नाथ	महिला	नेपाली काँग्रेस	२८५	९८०९४६२४००
२५	दलित महिला सदस्य	५	सुस्मिता सार्की	महिला	ने.क.पा. (माओवादी)	३०५	९७४८८८०२८२
२६	सदस्य	५	शेर बहादुर कार्की	पुरुष	ने.क.पा. (माओवादी)	३५४	९८०९४९०६७६

सि नं	पद	वडा	उम्मेदवारको नाम	लिंग	राजनीतिक दल	प्राप्त मत	सम्पर्क नं.
२७	सदस्य	५	डम्मर बहादुर विष्ट	पुरुष	ने.क.पा. (माओवादी)	३३०	९८४१८५८३२६
२८	वडा अध्यक्ष	६	कुम्भर बुढा	पुरुष	ने.क.पा. (एमाले)	२२९	९८६५८६४५८८
२९	महिला सदस्य	६	गंगा देवी ओली	महिला	ने.क.पा. (एमाले)	२६३	९७४९९५७८०६
३०	दलित महिला सदस्य	६	मैना कामी	महिला	ने.क.पा. (माओवादी)	२९३	९७४२८४३११९
३१	सदस्य	६	दीपक बहादुर ओली	पुरुष	नेपाली काँग्रेस	२४३	९८४७७८९८८३
३२	सदस्य	६	गोपाल कुँवर	पुरुष	नेपाली काँग्रेस	२४०	९८६५७५९४८८
३३	वडा अध्यक्ष	७	विर बहादुर बोहरा	पुरुष	ने.क.पा. (माओवादी)	४१३	९८६६१०६००६
३४	महिला सदस्य	७	सरस्वती देवी साउँद	महिला	ने.क.पा. (माओवादी)	४१८	९८६४७६४६८२
३५	दलित महिला सदस्य	७	गोमती देवी पार्की	महिला	ने.क.पा. (माओवादी)	४२६	९८६८३३९१८६
३६	सदस्य	७	अमर धामी	पुरुष	ने.क.पा. (माओवादी)	४२३	९८६५९३३३३५
३७	सदस्य	७	विर बहादुर महरा	पुरुष	ने.क.पा. (माओवादी)	४१८	९८४९०२७८९०
३८	वडा अध्यक्ष	८	धन बहादुर देउवा	पुरुष	नेपाली काँग्रेस	५१०	९८४८७४०७६२
३९	महिला सदस्य	८	अमृता कुमारी ठडालिमगर	महिला	नेपाली काँग्रेस	४८४	९८११६२५४२२
४०	दलित महिला सदस्य	८	धौली देवी सार्की	महिला	नेपाली काँग्रेस	४८९	९८४८२५०७९५
४१	सदस्य	८	गणेश बहादुर कुँवर	पुरुष	नेपाली काँग्रेस	४६१	९८४३७६९२०९
४२	सदस्य	८	नर बहादुर बोहरा	पुरुष	नेपाली काँग्रेस	४४२	९८४८५३९८१७
४३	कार्यपालिका सदस्य	४	कर्ण बहादुर दमाई	पुरुष	मनोनित		९७४९९५७८०६
४४	कार्यपालिका सदस्य	२	रमेश कामी	पुरुष	मनोनित		९८४३०३९६६४

स्रोत: निर्वाचन आयोग २०७९ तथा आलिताल गा पा

१६.२ प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद व्यवस्थापन

तालिका १६.२ प्राकृतिक विपद् तथा प्रकोपको खतरा तथा भू-धरातलीय जोखिमको प्रकारअनुसार वडा संख्या

सि नं	प्रकोप तथा जोखिमको प्रकार	विपद तथा प्रकोपको जोखिमअनुसार वडा संख्या			
		नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
१	जम्मा वडा	६७४३	७३४	५२	८
२	वाढी	४२८६	५१८	३६	५
३	पहिरो	४०२८	५२०	५०	८
४	भू-क्षय	१६२५	२२२	२२	६
५	डुवान	१९४८	१९०	३	०
६	आँधि/हुरी बतास	३५४६	३६९	२७	५
७	चट्याङ्ग	२२२२	२०७	१०	१

सि नं	प्रकोप तथा जोखिमको प्रकार	विपद तथा प्रकोपको जोखिमअनुसार वडा संख्या			
		नेपाल	सुदूरपश्चिम	डडेल्धुरा	आलिताल
८	असिना	२३९८	३४४	१७	३
९	अतिवृष्टि	४९९	४९	३	०
१०	खण्ड वृष्टि	२३६	१४	१	०
११	लू	२००	१९	०	०
१२	शीतलहर	१४७८	८५	०	०
१३	सुख्खा खडेरी	२४५२	२७३	२१	४
१४	बस्तीमा आगलागी	२४२८	१९१	९	१
१५	वन डढेलो	२४७८	३०७	४२	४
१६	हिमताल विष्पोटन	८४	०	०	०
१७	हिम पहिरो	९६	६	०	०
१८	कुनै जोखिम नभएको	७९	३	०	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

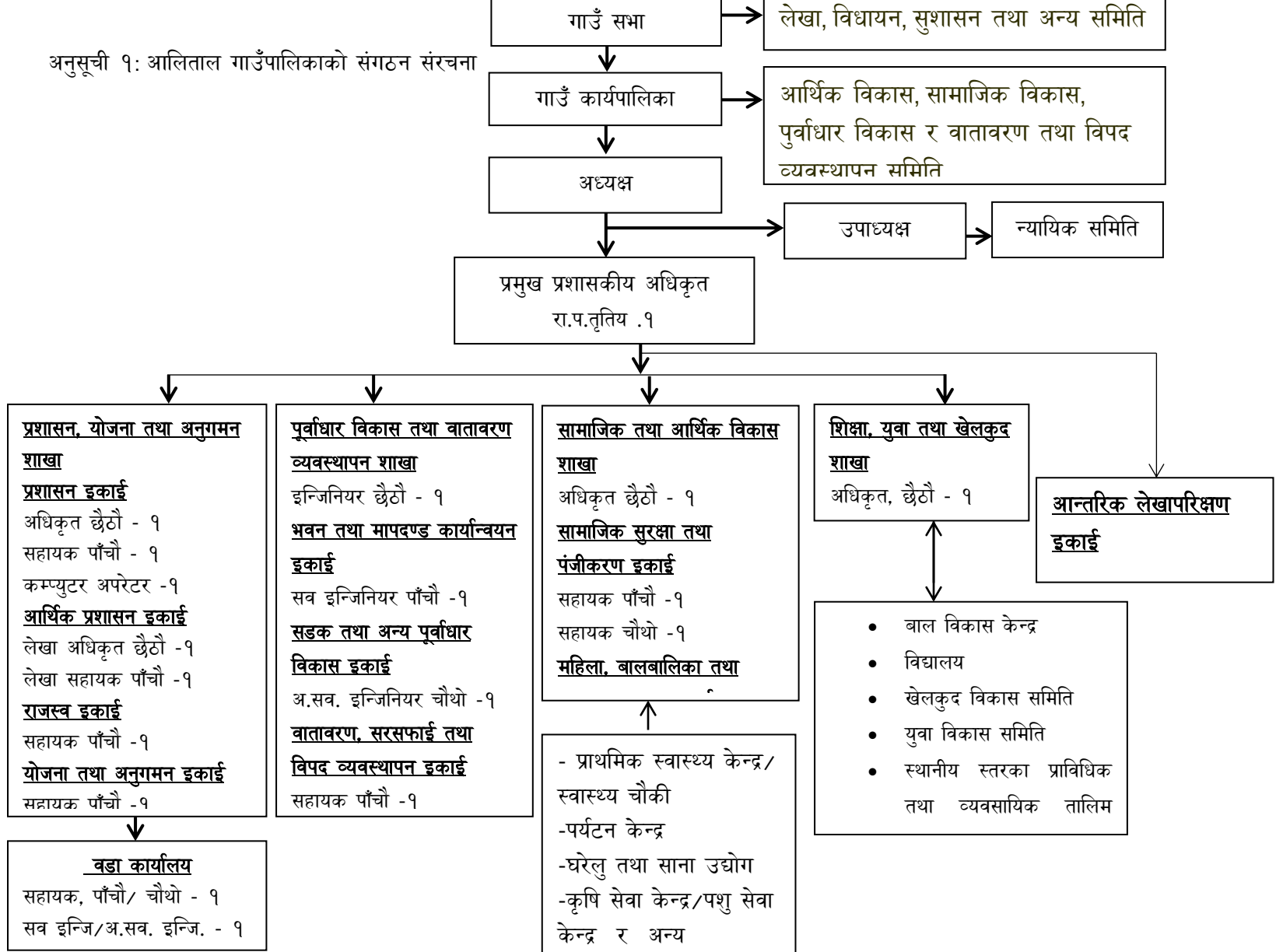
तालिका १६.३ पछिल्लो तीन वर्ष यता विपद सम्बन्धि घटेका घटनाको विवरण

मिती	घटनाको विवरण	मानवीय क्षती				पशुचौपाया क्षती		धनजनको क्षती	
		मृत्यु		घाइते		मृत्यु	घाइते	पूर्ण अन्दाजी मुल्य	आंशिक अन्दाजी मुल्य
		महिला	पुरुष	महिला	पुरुष				
२०७९।०७।०२	बाढीपहिरो	०	०	०	०	०	०	१ करोड(८६ घरधुरी)	
२०७९।०७।२२	भुकम्प	०	०	०	०	०	०	६० लाख (१८ घरधुरी)	
२०८१।०४।१५	चट्याङ	०	०	१	१	१	२	१ लाख	
२०८१।१२।१३	आगलागी	०	०	०	१	०	०	५ लाख	
२०८२	चट्याङ	१	०	०	०	०	०		

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२ कार्तिक

अनुसूचीहरु

अनुसूची १: आलिताल गाउँपालिकाको संगठन संरचना

अनुसूची २: आलिताल गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

सि नं	नाम	पद	शाखा	फोन नं	स्थायी ठेगाना
१	लक्ष्मण बहादुर कामी	प्रा.स. छैटौँ	कृषि	९८६५७८५५९४४	आलिताल ०८ डडेल्धुरा
२	आकाश जोशी	ईन्जिनियर	ईन्जिनियरिङ/सिभिल	९८६०२६३८९९	भिमदत्त ६ कञ्चनपुर
३	देवराज पन्त	शिक्षा अधिकृत	शिक्षा	९८४८८८९७०९	महाकाली १ कञ्चनपुर
४	धन बहादुर क्षेत्री	सि.अहेव	स्वास्थ्य	९८४८८४७४२३	दोगडा केदार १ बैतडी
५	पार्वती बिष्ट	सि.अनमी. नि.	स्वास्थ्य		आलिताल ०८ डडेल्धुरा
६	पारसमणी साउद	लेखा अधिकृत	प्रशासन/लेखा	९८४००७९३६९	दत्त ५ दार्चुला
७	पूर्णानन्द अवस्थी	अधिकृत आलेप	प्रशासन/लेखा	९८४८८४४५२९	शुक्लाफाँटा ७ कञ्चनपुर
८	शंकर साउद	अधिकृत	प्रशासन/साप्र	९८६४८९८०१५	कैलारी ६ कैलाली
९	अमर बिष्ट	वरिष्ठ बैद्य	स्वास्थ्य/आयुर्वेद	९८६८७०६२६२	आलिताल ८ डडेल्धुरा
१०	डम्बर राज जोशी	प्रा.स.	कृषि/पशु	९८४८५२३६९९	आलिताल ८ डडेल्धुरा
११	जनकराज भट्ट	हे.अ	स्वास्थ्य	९८४८७५२२६९	भिमदत्त १० कञ्चनपुर
१२	चेतराज जोशी	हे.अ	स्वास्थ्य		भिमदत्त १८ कञ्चनपुर
१३	सुधा जोशी	नि.अनमी	स्वास्थ्य		आलिताल ०८ डडेल्धुरा
१४	लोकेन्द्र सिंह भण्डारी	कम्प्युटर अधिकृत	विविध	९८४८९७६३६३	वेतकोट ३ कञ्चनपुर
१५	खेमराज जोशी	शिक्षा अधिकृत	शिक्षा	९८६५६९९७४५	शुक्लाफाँटा ७ कञ्चनपुर
१६	मिता मानन्धर	म.वि.नि.	विविध	९८४९६९४९६३	भिमदत्त नपा कञ्चनपुर
१७	धन बहादुर मडै	ना.प्रा.स	कृषि/पशु	९८४८४६३४४८	आलिताल ४ डडेल्धुरा
१८	जयप्रकाश पैतला	सहायक पाँचौँ	प्रशासन/साप्र	९८४८७२७४०६	मेलौली २ बैतडी
१९	विरेन्द्र बहादुर धामी	वडा सचिव	प्रशासन/साप्र	९८८०८९३९८०	धनगढी उपमनपा ०६ कैलाली
२०	उत्तरी साउद	वडा सचिव	प्रशासन/साप्र	९८६८४३९५७३	धनगढी उपमनपा ०६ कैलाली
२१	कालु सिंह पाल	खापासटे	ईन्जिनियरिङ/स्नेटरी	९८४८७६८६५२	भिमदत्त १६ कञ्चनपुर
२२	शोभा बोहरा (धामी)	अनमी	स्वास्थ्य		भिमदत्त १० कञ्चनपुर
२३	परमानन्द नाथ	अहेव	स्वास्थ्य		भिमदत्त ९ कञ्चनपुर
२४	नवराज भट्ट	सि.अहेव	स्वास्थ्य		वेतकोट १ कञ्चनपुर
२५	डिम्पल कुमारी ठकुल्ला	सि.अनमी	स्वास्थ्य		शुक्लाफाँटा १० कञ्चनपुर
२६	निर्मला पाल	सि.अहेव	स्वास्थ्य		भिमदत्त १ कञ्चनपुर
२७	अनिल चौधरी	अ.स.ई	ईन्जिनियरिङ/सिभिल	९८६८५८२८८७	धनगढी उपमनपा १७ कैलाली
२८	लाल बहादुर बिस्ट	अ.स.ई	ईन्जिनियरिङ/सिभिल	९८६५७७९५४९	शुक्लाफाँटा ११ कञ्चनपुर
२९	लाल बहादुर मडै	वडा सचिव	प्रशासन/साप्र	९८०६४२४६४५	आलिताल ०२ डडेल्धुरा
३०	नारायण सिंह ऐर	का.स	प्रशासन		
३१	गोपाल बहादुर देउका	का.स	प्रशासन		आलिताल ०२ डडेल्धुरा
करार तर्फ					
३२	नवराज ओझा	सु.प्र.अ	विविध	९८४८८२७०६९	अमरगढी ०५ डडेल्धुरा
३३	देवीसरा सारु	रोजगार संयोजक	श्रम/रोजगार		आलिताल गापा
३४	राजेन्द्र कुमार रावल	सब ईन्जिनियर	ईन्जिनियरिङ/सिभिल	९८६८७२६९८८	लम्कीचुवा कैलाली
३५	राजेन्द्र वि.क.	प्राविधिक सहायक	ईन्जिनियरिङ/सिभिल	९८६८४६९९०५	भिमदत्त कञ्चनपुर
३६	शेर बहादुर देउवा	एम.आई.एस अपरेटर	विविध	९८४८५८४३९२	आलिताल ०९ डडेल्धुरा

सि नं	नाम	पद	शाखा	फोन नं	स्थायी ठेगाना
३७	लोक बहादुर बोहरा	अ.हे.व.	स्वास्थ्य ७ भाडी		
३८	मिना थापा	सहायक चौथो	प्रशासन/साप्र		आलिताल ०८ डडेल्धुरा
३९	टेक बहादुर राना	अ.स.ई	ईन्जिनियरिङ/सिभिल		रुकुम
४०	प्रकाश बहादुर घर्तिमगर	ना.प्रा.स पशु	कृषि/पशु		भागेश्वर ४ डडेल्धुरा
४१	ज्ञान बहादुर खडका	फिल्ड सहायक	विविध	९८०९४३०१०६	आलिताल ०५ डडेल्धुरा
४२	कौशिला बोहरा	फिल्ड सहायक	विविध	९७४८२५०७०९	आलिताल ०३ डडेल्धुरा
४३	चन्द्रा कुमारी ओली	लघु उद्यम सहजकर्ता	लघु उद्यम	९८६८४२९९६१	आलिताल ०१ डडेल्धुरा
४४	कुन्ती कुमारी जोशी	अ.हे.व	स्वास्थ्य		आलिताल ०७ डडेल्धुरा
४५	नीरा मडै	अ.हे.व	स्वास्थ्य		आलिताल ०८ डडेल्धुरा
४६	नरेश विष्ट	अ.हे.व	स्वास्थ्य		आलिताल ०५ डडेल्धुरा
४७	धना बोहरा	अ.न.मी	स्वास्थ्य ७ खिन्नेभाडी		
४८	निर्मला कुमारी ठकुराठी	अ.न.मी	स्वास्थ्य	९८४९७३५२३६	भागेश्वर ४ डडेल्धुरा
४९	चलिना नाथ	अ.न.मी	स्वास्थ्य	९८२५६९९७००	आलिताल ०१ डडेल्धुरा
५०	दिक्षा बोहरा	अ.न.मी	स्वास्थ्य		आलिताल ०५ डडेल्धुरा
५१	अस्मिता बोहरा	अ.न.मी	स्वास्थ्य ७ भाडी		
५२	गंगा देउवा खडका	अ.न.मी	स्वास्थ्य		आलिताल ५ डडेल्धुरा
५३	कलावती कार्की	अ.न.मी	स्वास्थ्य		आलिताल ५ डडेल्धुरा
५४	नामु कुमारी बोहरा	अ.न.मी	स्वास्थ्य		आलिताल ०१ डडेल्धुरा
५५	कमला रानामगर	ल्या.अ.	स्वास्थ्य		आलिताल ३ डडेल्धुरा
५६	रमेश बहादुर पार्की	ल्या.अ.	स्वास्थ्य	९८४३२९५८५३	शिखर नपा २ डोटी
५७	आर्जु लामिछाने मगर	अक	स्वास्थ्य/आयुर्वेद		आलिताल ०३ डडेल्धुरा
५८	हरिश बहादुर थापामगर	एम्बुलेन्स चालक	विविध		आलिताल गापा
५९	पारस बोहरा	अमिन	ईन्जिनियरिङ/सभे		आलिताल ५ डडेल्धुरा
६०	दत्त बोहरा	एम्बुलेन्स चालक	विविध		आलिताल गापा
६१	दिलरुपा ओली	सामाजिक परिचालक	विविध		आलिताल ०१ डडेल्धुरा
६२	डम्बरी कुमारी खत्री	सामाजिक परिचालक	विविध		आलिताल ५ डडेल्धुरा
६३	जानकी जोशी	सामाजिक परिचालक	शिक्षा		आलिताल ८ डडेल्धुरा
६४	नरेश मल्ल	ह.स.चा.	विविध	९८६५८१२९७७	आलिताल ०२ डडेल्धुरा
६५	राजेन्द्र मडै	खेलकुद प्रशिक्षक	शिक्षा		आलिताल ०८ डडेल्धुरा
६६	सुरेश बहादुर सलामी	खेलकुद प्रशिक्षक	शिक्षा		आलिताल गापा
६७	सुरेन्द्र बहादुर बोहरा	अ.स.ई	पूर्वाधार		
६८	सन्तोष बोगटी	अ.स.ई	पूर्वाधार		
६९	डम्बर महारा	अ.स.ई	पूर्वाधार		
७०	गजेन्द्र भट्ट	अ.स.ई	पूर्वाधार		
७१	हरि प्रसाद जोशी	चौथो	भेटेनरी		
७२	भावन धामी	चौथो	कृषी		
७३	जमुना जोशी	चौथो	कृषी		
७४	गौरी रानामगर	चौथो	कृषी		
७५	डम्बर बोहरा	चौथो	कृषी		

सि नं	नाम	पद	शाखा	फोन नं	स्थायी ठेगाना
७६	विमला विष्ट	चौथो	कृषी		
७७	लक्ष्मी चन्द (मल्ल)	चौथो	सामाजिक परिचालक		
७८	प्रमाशा पुन मगर	चौथो	सामाजिक परिचालक		
७९	धन बहादुर बोहरा	चौथो	सामाजिक परिचालक		
८०	सुरेन्द्र चुनारा	अ.हे.व	स्वास्थ्य		
८१	धर्मा कुमारी बुढा	का.स.	आलिताल गाउँपालिका		
८२	प्रमिला बुढा थापामगर	का.स.	आलिताल गाउँपालिका		
८३	कविराज जोशी	का.स.	आलिताल गाउँपालिका		
८४	भवी थापा ढेङ्गा मगर	का.स.	आलिताल गाउँपालिका		
८५	सरस्वती जोशी	का.स.	आलिताल गाउँपालिका		
८६	बन्दना कुमारी बोहरा	का.स.	वडा नं. ६		
८७	भवि सारु मगर	का.स.	वडा नं. ८		
८८	मुकेश बोहरा	का.स.	वडा नं. ४		
८९	रत्ना बोहरा	का.स.	वडा नं. ७		
९०	लोकेश वि.क.	का.स.	वडा नं. २ पशु सेवा केन्द्र		
९१	दिपक बहादुर बोहरा	का.स.	वडा नं. १		
९२	हेमन्त महरा	का.स.	वडा नं. ३		
९३	हरि प्रसाद भट्ट	का.स.	वडा नं. ५		
९४	दान बहादुर रावल	का.स.	स्वास्थ्य/आयुर्वेद		
९५	करिस्मा बोहरा	का.स.	स्वास्थ्य घरेलु ४		
९६	मिना चुनारा	का.स.	स्वास्थ्य		
९७	फूलमाया खड्का	का.स.	स्वास्थ्य ६ मेलखाली		
९८	लक्ष्मी वलायर	का.स.	स्वास्थ्य		
९९	तारा रोकाया	का.स.	स्वास्थ्य		
१००	फकिर सिंह मडै	का.स.	स्वास्थ्य		
१०१	गगन सिंह पुनमगर	का.स.	विविध		
१०२	सरस्वती कुमारी बोहरा	का.स.	स्वास्थ्य		
१०३	कमला देवी थापामगर	का.स.	स्वास्थ्य		
१०४	नरपता बोहरा	का.स.	स्वास्थ्य		
१०५	कुमारी ठगुन्ना	का.स.	स्वास्थ्य		
१०६	दान बहादुर मडै	का.स.	विविध		
१०७	भागरती थापामगर	का.स.	स्वास्थ्य ३ सेला		

स्रोत: आलिताल गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

अनुसूची ३: अलिताल गाउँपालिकाको जनसंख्या प्रक्षेपण

उमेर समूह	लिंग	उमेर समूह र वर्ष अनुसार जनसंख्या											
		२०२१	२०२२	२०२३	२०२४	२०२५	२०२६	२०२७	२०२८	२०२९	२०३०	२०३१	
जम्मा	जम्मा	१८२४०	१८१५८	१८०७४	१८००१	१७९३१	१७८६०	१७७९६	१७७३६	१७६७२	१७६१७	१७५६२	१७५०८
	पुरुष	८८२३	८७३५	८६३६	८५५५	८४७६	८३७५	८३१६	८२२९	८१६७	८११३	८०५६	८०००
	महिला	९४१७	९४२३	९४३८	९४४६	९४५५	९४३३	९४२०	९३९१	९३६०	९३२९	९३०२	९२७८
०-४ वर्ष	जम्मा	१८७४	१८७९	१८९१	१९०७	१९२३	१९४०	१९३४	१९२३	१९०५	१८७६	१८४४	१८१२
	पुरुष	९७१	९८०	९९८	१०१६	१०३५	१०५६	१०५५	१०५५	१०४८	१०३७	१०२१	१००५
	महिला	९०३	८९९	८९३	८९१	८८८	८८४	८७९	८६८	८५७	८३९	८२३	८१७
५-९ वर्ष	जम्मा	१९७०	१८९३	१८२९	१७७७	१७४२	१७१८	१७२०	१७३१	१७४१	१७४९	१७६६	१७७५
	पुरुष	१०३१	९९९	९६४	९३६	९१३	९०१	९११	९३०	९४५	९६१	९८१	९८९
	महिला	९३९	८९४	८६५	८४१	८२९	८१७	८०९	८०१	७९६	७८८	७८५	७८६
१०-१४ वर्ष	जम्मा	२२४५	२१५३	२०६०	१९७८	१९१२	१८२६	१७७०	१७०६	१६६०	१६२०	१६०२	१६०२
	पुरुष	११४६	११००	१०६१	१०२८	१००५	९६७	९४४	९०७	८८२	८६२	८५२	८५२
	महिला	१०९९	१०५३	९९९	९५०	९०७	८५९	८२६	७९९	७७८	७५८	७५०	७५०
१५-१९ वर्ष	जम्मा	२१३६	२१२८	२१०८	२०६८	२००५	१९२४	१८४८	१७७३	१७०२	१६४२	१५७६	१५७६
	पुरुष	१०२५	१०२६	१०२१	१००३	९७२	९३५	९०४	८७५	८५०	८२८	८०१	८०१
	महिला	११११	११०२	१०८७	१०६५	१०३३	९८९	९४४	८९८	८५२	८१४	७७५	७७५
२०-२४ वर्ष	जम्मा	१६८६	१६५५	१६२६	१६०२	१५९१	१५७५	१५६०	१५३५	१४९२	१४३९	१३८५	१३८५
	पुरुष	७१८	६८३	६५४	६४१	६३५	६३१	६३१	६२४	६११	५९४	५७०	५७०
	महिला	९६८	९७२	९७२	९६१	९५६	९४४	९२९	९११	८८१	८४५	८१५	८१५
२५-२९ वर्ष	जम्मा	१३८०	१३७३	१३६७	१३४४	१३१९	१२९६	१२६९	१२५०	१२३२	१२१४	११९६	११९६
	पुरुष	६४०	५९९	५५८	५१९	४७९	४५६	४२८	४१२	४०७	३९८	३९७	३९७
	महिला	७४०	७७४	८०९	८२५	८४०	८४०	८४१	८३८	८२५	८१६	७९९	७९९
	जम्मा	११२४	१११६	१११६	११२४	११३१	११४४	११४५	११३६	१११७	११०१	१०८६	१०८६

उमेर समूह	लिंग	उमेर समूह र वर्ष अनुसार जनसंख्या										
		२०२१	२०२२	२०२३	२०२४	२०२५	२०२६	२०२७	२०२८	२०२९	२०३०	२०३१
३०-३४ वर्ष	पुरुष	५२६	५२४	५२४	५१९	५०६	४८५	४५६	४२३	३८७	३६०	३४०
	महिला	५९८	५९२	५९२	६०५	६२५	६५९	६८९	७१३	७३०	७४१	७४६
३५-३९ वर्ष	जम्मा	१११०	१०८४	१०५६	१०३७	१०१०	९९१	९८१	९८८	९९९	१०१३	१०१९
	पुरुष	४९२	४७६	४५९	४५१	४४२	४३७	४३३	४३५	४३२	४२३	४०३
	महिला	६१८	६०८	५९७	५८६	५६८	५५४	५४८	५५३	५६७	५९०	६१६
४०-४४ वर्ष	जम्मा	१००६	१०२९	१०४४	१०४९	१०४२	१०२६	१००८	९८२	९६२	९४१	९२९
	पुरुष	४६८	४६८	४६३	४५४	४४०	४२७	४१६	४००	३९२	३८४	३८१
	महिला	५३८	५६१	५८१	५९५	६०२	५९९	५९२	५८२	५७०	५५७	५४८
४५-४९ वर्ष	जम्मा	८३३	८६६	९००	९३४	९६५	९९५	१०२४	१०४३	१०५३	१०५३	१०४३
	पुरुष	४०५	४१७	४३०	४४३	४५२	४५७	४६६	४६५	४६५	४५८	४४९
	महिला	४२८	४४९	४७०	४९१	५१३	५३८	५५८	५७८	५८८	५९५	५९४
५०-५४ वर्ष	जम्मा	७६४	७८८	७९९	८०९	८२५	८५०	८७९	९१३	९४७	९८४	१०२१
	पुरुष	३९२	४०६	४०८	४१०	४१४	४२३	४३५	४४८	४६३	४८२	४९९
	महिला	३७२	३८२	३९१	३९९	४११	४२७	४४४	४६५	४८४	५०२	५२२
५५-५९ वर्ष	जम्मा	५९६	६३८	६७७	७१७	७४७	७६७	७७९	७७७	७८४	७९५	८१७
	पुरुष	३०७	३३६	३५९	३७९	३९२	३९९	४००	३९६	३९६	४००	४०६
	महिला	२८९	३०२	३१८	३३८	३५५	३६८	३७९	३८१	३८८	३९५	४११
६०-६४ वर्ष	जम्मा	४६४	४९०	५०९	५२७	५४९	५७३	६०८	६३५	६६४	६९०	७०९
	पुरुष	२२५	२४३	२५१	२६५	२८०	२९६	३१५	३२९	३४३	३५६	३६३
	महिला	२३९	२४७	२५८	२६२	२६९	२७७	२९३	३०६	३२१	३३४	३४६
६५-६९ वर्ष	जम्मा	३८१	३८०	३८४	३८७	४०२	४१३	४३२	४४८	४६८	४९०	५१२
	पुरुष	१८१	१८०	१८२	१७९	१८९	१९३	२०६	२१४	२२६	२४०	२५५
	महिला	२००	२००	२०२	२०८	२१३	२२०	२२६	२३४	२४२	२५०	२५७

उमेर समूह	लिंग	उमेर समूह र वर्ष अनुसार जनसंख्या										
		२०२१	२०२२	२०२३	२०२४	२०२५	२०२६	२०२७	२०२८	२०२९	२०३०	२०३१
७०-७४ वर्ष	जम्मा	३३१	३२६	३२७	३३०	३३४	३२६	३२०	३२१	३२७	३४४	३५९
	पुरुष	१४७	१४५	१४८	१५०	१५२	१४६	१४४	१४५	१४७	१५४	१६१
	महिला	१८४	१८१	१७९	१८०	१८२	१८०	१७६	१७६	१८०	१९०	१९८
७५-७९ वर्ष	जम्मा	२२९	२४३	२४७	२५९	२६१	२५७	२५९	२५४	२५७	२५६	२५५
	पुरुष	९८	१०४	१०२	१०५	१०६	१०३	१०६	१०६	१०६	१०३	१०२
	महिला	१३१	१३९	१४५	१५४	१५५	१५४	१५३	१४८	१५१	१५३	१५३
८०-८४ वर्ष	जम्मा	८०	८५	९७	११३	१२९	१४६	१५५	१६०	१६१	१६७	१६४
	पुरुष	३५	३४	३८	४३	५०	५४	५५	५५	५५	५७	५७
	महिला	४५	५१	५९	७०	७९	९२	१००	१०५	१०६	११०	१०७
८५-८९ वर्ष	जम्मा	२६	२७	३२	३४	३७	३४	४०	४२	५३	६६	७१
	पुरुष	१५	१४	१६	१४	१३	८	१०	१०	१२	१६	१८
	महिला	११	१३	१६	२०	२४	२६	३०	३२	४१	५०	५३
९०-९४ वर्ष	जम्मा	४	४	५	५	७	७	५	३	३	२	४
	पुरुष	०	०	०	०	१	१	१	०	०	०	०
	महिला	४	४	५	५	६	६	४	३	३	२	४
९५+वर्ष	जम्मा	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	पुरुष	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	महिला	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

अनुसूची ४: आधिकारिक तथ्याङ्कका १० प्रमुख सिद्धान्तहरू

सन् १९८० को दशकको अन्त्यमा मध्य युरोपका देशहरूमा वैज्ञानिक र भरपर्दो तथ्याङ्क उत्पादन गर्न आधिकारिक तथ्याङ्कलाई डो-न्याउने सिद्धान्तहरूको महशुस भयो। सन् १९९१ मा युरोपेली तथ्याङ्कविद्हरूको सम्मेलन (Conference of European Statistician, CES) ले आधिकारिक तथ्याङ्कका आधारभूत सिद्धान्तहरू विकसित गर्‍यो जुन सन् १९९२ मा युरोपेली आर्थिक आयोग (Economic Commission of Europe, ECE) को मन्त्रिस्तरबाट अङ्गीकार गरियो। सन् १९९४ मा संयुक्त राष्ट्रसंघीय तथ्याङ्क आयोगले यी सिद्धान्तहरू अनुमोदन गर्‍यो। सन् २०१३ मा यी सिद्धान्तहरू प्रतिपादन भएको समयदेखिका घटनाक्रमलाई समेटेी तथ्याङ्क आयोगले आफ्नो बयालिसौं सत्रमा आधिकारिक तथ्याङ्कका आधारभूत सिद्धान्तहरूको संशोधित प्रस्तावना स्वीकृत गर्‍यो। सोही बैठकको सिफारिसमा आर्थिक तथा सामाजिक परिषद्ले तथ्याङ्कका आधारभूत सिद्धान्तसम्बन्धी मस्यौदा प्रस्ताव पेश गर्‍यो जुन संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभाले २९ जनवरी २०१४ मा अनुमोदन गर्‍यो। यी सिद्धान्तहरूलाई संयुक्त राष्ट्रसंघको आधिकारिक तथ्याङ्कको आधारभूत सिद्धान्त (UNFPOS) भनिन्छ। देशमा वैज्ञानिक र भरपर्दो तथ्याङ्क उत्पादन गर्न यी सिद्धान्तहरू अझै पनि सान्दर्भिक छन्। देशको तथ्याङ्क प्रणाली आधिकारिक तथ्याङ्कका आधारभूत सिद्धान्तद्वारा निर्देशित हुन्छ जुन विश्वव्यापी तथ्याङ्क प्रणालीको आधारस्तम्भ हो। यहाँ आधिकारिक तथ्याङ्कका दश आधारभूत सिद्धान्तहरू संक्षिप्तरूपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

सिद्धान्त १: प्रासङ्गिकता, निष्पक्षता, र समान पहुँच (Relevance, Impartiality, and Equal Access)

लोकतान्त्रिक समाजको सूचना प्रणालीमा आधिकारिक तथ्याङ्क एक अपरिहार्य तत्व हो जसले सरकार, अर्थतन्त्र र आमनागरिकहरूलाई आर्थिक, सामाजिक, जनसांख्यिक र वातावरणीय अवस्थाको बारेमा सूचना उपलब्ध गराउँछ। नागरिकको सूचनाको हकको सम्मान गर्दै आधिकारिक तथ्याङ्कीय निकायहरूले व्यावसायिक उपयोगिता भएका तथ्याङ्क सङ्कलन गरी निष्पक्ष रूपमा नागरिकहरूलाई उपलब्ध गराउनुपर्दछ।

सिद्धान्त २: व्यावसायिक मापदण्ड, वैज्ञानिक सिद्धान्तहरू र व्यावसायिक नैतिकता (Professional Standards, Scientific Principles, and Professional Ethic)

आधिकारिक तथ्याङ्कहरूमा विश्वसनीयता कायम राख्नका लागि तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन, भण्डारण र प्रस्तुतिकरणका प्रक्रिया निर्धारण गर्दा आधिकारिक तथ्याङ्कीय निकायहरूले वैज्ञानिक सिद्धान्त, व्यावसायिक आचार र व्यावसायिक सोचबाट निर्णय लिनुपर्छ।

सिद्धान्त ३: जवाफदेहिता र पारदर्शिता (Accountability and Transparency)

तथ्याङ्कको सही अर्थ लगाउने काम सहज तुल्याउन तथ्याङ्क निकायहरूले तथ्याङ्कका स्रोत, विधि र प्रक्रियाको विवरण वैज्ञानिक मापदण्डअनुसार प्रस्तुत गर्नुपर्दछ।

सिद्धान्त ४: दुरुपयोगको रोकथाम (Prevention of Misuse)

तथ्याङ्कको गलत व्याख्या र दुरुपयोग भएमा त्यसको खण्डन गर्नसक्ने अधिकार तथ्याङ्क निकायहरूलाई छ।

सिद्धान्त ५: आधिकारिक तथ्याङ्कको स्रोत (Sources of Official Statistics)

तथ्याङ्कीय प्रयोजनका लागि सर्वेक्षण, प्रशासनिक अभिलेखलगायत सबै प्रकारका तथ्याङ्कका स्रोतहरूबाट विवरणहरू लिन सकिन्छ। तथ्याङ्क निकायहरूले स्रोत चयन गर्दा गुणस्तर, समय, लागत र उत्तरदाताको बोझलाई विचार गरी उपयुक्त स्रोत चयन गर्नुपर्दछ।

सिद्धान्त ६: गोपनीयता (Confidentiality)

तथ्याङ्क निकायहरूले तथ्याङ्क उत्पादनका लागि सङ्कलन गरिएका व्यक्तिगत विवरणहरू प्राकृतिक वा कानूनी व्यक्ति ज-जसको भए पनि एकदम गोप्य राख्नुपर्दछ। केवल तथ्याङ्कीय प्रयोजनका लागि मात्र यस्ता विवरणहरू प्रयोग गर्नुपर्दछ।

सिद्धान्त ७: कानून (Legislation)

तथ्याङ्क प्रणाली सञ्चालन गर्ने ऐन, नियम र आदेश सबै सार्वजनिक गर्नुपर्दछ।

सिद्धान्त ८: राष्ट्रिय समन्वय (National Coordination)

तथ्याङ्क प्रणालीमा स्थिरता र दक्षता हासिल गर्नका लागि देशभित्रका सबै तथ्याङ्क निकायहरूबिचको समन्वय आवश्यक हुन्छ।

सिद्धान्त ९: अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डको उपयोग (Use of International Standards)

प्रत्येक देशका तथ्याङ्क निकायहरूले अन्तर्राष्ट्रिय अवधारणा, वर्गीकरण र विधि प्रयोग गरेमा सबै सरकारी तहहरूमा तथ्याङ्क प्रणालीमा सामञ्जस्यता र दक्षता अभिवृद्धि हुन्छ।

सिद्धान्त १०: अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग (International Cooperation)

तथ्याङ्कमा द्विपक्षीय र बहुपक्षीय सहयोगले सबै देशहरूमा आधिकारिक तथ्याङ्क प्रणालीको सुधार गर्न सघाउ पुऱ्याउँछ। तथ्याङ्कको गुणस्तर कायम राख्न तथा राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा तथ्याङ्कहरू तुलनायोग्य बनाउन आधिकारिक तथ्याङ्कका यी आधारभूत सिद्धान्तहरूको अनुशरण गर्नु आवश्यक छ। नेपालको तथ्याङ्क प्रणालीमा पनि यी सिद्धान्तहरूको अनुशरण गरी आधिकारिक तथ्याङ्कहरूको सङ्कलन, सङ्ग्रह, विश्लेषण, भण्डारण र वितरण गर्ने प्रयत्न गरिएको पाइन्छ।

अनुसूची ५: जनगणनामा प्रयोग गरिएका पदावली तथा परिभाषा

घर: घर भन्नाले सामान्यतया चारैतिर गारो/टाटी लगाई ढोका/झ्याल भएको छानो हालेर बसोबास वा अन्य प्रयोगका लागि बनाइएको एक वा एक भन्दा बढी कोठा वा तला भएको संरचना हो । एउटै संरचना अन्तर्गत बनेको जग, गारो तथा छाना भएमा र एउटै मूलढोका र सिँढी भएमा त्यसलाई एउटा घर मान्नुपर्दछ । गणनाको प्रयोजनका लागि यी सबै किसिमका संरचना: झुप्रो, घर, भवन, महल, अपार्टमेन्ट बिल्डिङ लाई घर भन्ने बुझ्नुपर्दछ ।

व्यक्ति: जनगणनामा व्यक्ति भन्नाले गणनाको समयमा देशको सीमाना तथा क्षेत्रभित्र अक्सर बसोबास गर्ने सबै उमेरका स्वदेशी वा विदेशी वा परिवारमा अनुपस्थित स्वदेश वा विदेशमा बसेका मानिस सम्झनुपर्दछ ।

अक्सर बसोबास: अक्सर बसोबास भन्नाले व्यक्ति धेरैजसो वा प्रायः बस्ने ठाउँलाई बुझाउँदछ । नेपालको जनगणनामा व्यक्तिहरूको गणना अक्सर (प्रायः) बसोबास गर्ने ठाउँबाट गरिन्छ । परिवारका सदस्यहरूको रूपमा गणना गर्न उक्त व्यक्ति अक्सर त्यही परिवारमा बसोबास गरेकै हुनुपर्दछ । व्यक्तिको अक्सर बसोबास निजको आफ्नै स्थायी घर भएको ठाउँ वा अस्थायी रूपमा बसोबास गरेको ठाउँ पनि हुनसक्दछ । कुनै व्यक्ति दुई वा सोभन्दा बढी ठाउँमा बसोबास गर्ने गरेका रहेछन् भने निज सबैभन्दा बढी समय जहाँ बस्छन् त्यही ठाउँबाट गणना गरिन्छ । जनगणनामा कुनै पनि व्यक्ति नछुट्टुन् र कुनै पनि व्यक्ति नदोहोरिऊन् भन्ने उद्देश्यले व्यक्तिहरूको गणना कहाँबाट गर्ने गराउने भन्ने कुरा व्यक्तिको अक्सर बसोबासको आधारमा गरिएको हो । परिवारबाट देशभित्र अन्यत्र अक्सर बसोबास गरेका परिवारका सदस्यको विस्तृत विवरण उनीहरू जहाँ बसेका छन् त्यहीबाट संकलन गरिएको थियो भने अक्सर बसोबास विदेशमा भएका व्यक्तिहरूको अनुपस्थित विदेश गएकाको छुट्टै महलमा विवरण टिपिएको थियो ।

परिवार: जनगणना प्रयोजनका लागि एउटै आम्दानी खर्चले घर व्यवहार चलाई एकै भान्सामा खानखाने गरी बसेका व्यक्ति वा व्यक्तिहरूको समूहलाई परिवार भनिन्छ । राष्ट्रिय जनगणनामा परिवारलाई तथ्याङ्क संकलनको एकाईको रूपमा लिइएको । परिवारमा एक व्यक्ति मात्र वा धेरै व्यक्तिहरू, नाता पर्ने वा नाता नपर्ने हुन सक्दछन् । परिवार र यसका सदस्य छुट्टयाउन आम्दानी/खर्च र भान्साको अवधारणा प्रमुख रहेको छ । कानूनी तवरले वा अंशबण्डा भई भिन्न नभएको तर छुट्टै बसी वा अलग भान्सामा खानखाने गरी बसेका व्यक्ति वा व्यक्तिहरूको समूहलाई जनगणनाको प्रयोजनका लागि छुट्टै परिवार मानिन्छ । एउटै आम्दानी खर्चले घर व्यवहार चलाई एउटै भान्सामा खाने व्यक्तिहरू अलग अलग घरमा सुत्ने गरेको भएतापनि एउटै परिवार मानिन्छ । कुनै कारणवश बेग्लै भान्सामा (जस्तै: होटल, कार्यालयको क्यान्टिन आदि) खाने गरेको भएता पनि एकै स्थानमा बसोबास गर्दछन् भने एउटै परिवार मानिएको छ । घरायसी कामको लागि वा औषधोपचार, व्यापार, तीर्थयात्रा वा अन्य काममा केही दिनको लागि मात्र अन्यत्र गएका अक्सर यसै परिवारमा बस्ने सदस्य भए गणनाको समयमा अनुपस्थित भएता पनि यसै परिवारबाट विस्तृत विवरण संकलन गरिएको थियो ।

परिवार मूली: जनगणनामा परिवारमूली भन्नाले परिवारमा अक्सर बसोबास गर्ने, कम्तिमा १० वर्ष उमेर पुगेका व्यक्ति, परिवारमा परिआएका दैनिक कामकाज, खर्च र व्यवहार चलाउन व्यवस्था मिलाउने अर्थात घरको

कामकाजमा चाँजोपाँजो मिलाउने मुख्य व्यक्तिलाई बुझाउँदछ। परिवारमा अक्सर बसोबास गर्ने व्यक्ति मात्र जनगणना प्रयोजनको लागि परिवारमूली हुन्छन् ।

परिवारमा अनुपस्थित (विदेश): गणना गर्न लागेको परिवारमा अक्सर बसोबास नगर्ने, परिवारबाट छुट्टीभिन्न नभएका र फर्की आउँदा सो परिवारको सदस्य हुनसक्ने विदेशमा अक्सर बसोबास गर्ने कुनै सदस्यलाई परिवारमा अनुपस्थित विदेश गएका भनेर परिभाषित गरिएको छ। यस्ता अनुपस्थित सदस्यहरू विगतमा त्यस परिवारको सदस्यका रूपमा अक्सर बसोबास गरेका हुन्छन् । विदेशमा जन्मेर वा विदेशमा विवाह गरेर परिवारमा थप भएका सदस्यहरू गणनाको दिनसम्म पनि विदेशमै अक्सर बसोबास गरिरहेका भए त्यस्ता व्यक्तिहरूलाई परिवारमा अनुपस्थित (विदेशमा गएका) अन्तर्गत गणना गरिएको थिएन ।

अपाङ्गता: अपाङ्गता भन्नाले शरीरको एक वा एक भन्दा बढी अङ्गहरूले सामान्यरूपमा कामकाज गर्न नसकेर सरलातापूर्वक जीवन यापन गर्न अप्ठ्यारो अवस्था हो। अपाङ्गता प्रत्यक्ष देखिने शारीरिक वा इन्द्रिय सम्बन्धी बिचलन मात्र नभई प्रत्यक्ष नदेखिने पनि हुन्छन्। जस्तै: बौद्धिक अपाङ्गता, सुस्तश्रवण, न्युन दृष्टियुक्त, अटिजम्, मनोसामाजिक ।

साक्षरता दर: कुनै एक भाषामा पढ्न, लेख्न र सामान्य हरहिसाव (जोड, घटाउ) गर्नजानेको व्यक्तिलाई पढ्न र लेख्न दुवै जानेको मानिएको छ। ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको व्यक्तिले कुनै पनि भाषामा पढ्न र लेख्न सक्ने व्यक्तिलाई साक्षर मानिएको छ। कुनै उमेर समूहको साक्षर जनसंख्यालाई सोही उमेर समूहो कुल जनसंख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गरी आउने मानलाई साक्षरता दर भनिन्छ।

आर्थिक क्रियाकलाव: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ प्रयोजनको लागि आम्दानी हुने वा नहुने सबै किसिमका वस्तुहरूको उत्पादन गर्ने क्रियाकलापहरू (आफ्नो उपभोगको लागि वा बिक्रीको लागि) र आफ्नो परिवार बाहेक अरुको लागि तलब, ज्याला वा पारिश्रमिक लिई गरिएका आम्दानी हुने सेवाका क्रियाकलापहरू आर्थिक कार्य मानिएको छ भने आफ्नो परिवारको लागि आफैंबाट गरिएका सेवाका क्रियाकलापहरू जस्तै: आफ्नो परिवारको लागि खाना बनाउने, घरधन्दा गर्ने, बालबच्चा, बृद्ध तथा अशक्तको स्याहार सुसार गर्ने आदि क्रियाकलापहरू आर्थिक काममा समावेश गरिएको छैन। यसरी आर्थिक कार्य अन्तर्गत आम्दानी हुने वा नहुने वा दुवै हुन सक्दछन्।

आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या: दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समूहको जनसंख्या मध्ये गणना भएको दिन भन्दा ठिक १२ महिना अगाडि आर्थिक काम (छोटो वा लामो समय) गरेको वा आर्थिक काम नगरेको भए आर्थिक कामको खोजी गरेको व्यक्तिलाई आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्या भनिन्छ। कुनै पनि आर्थिक काम नगरेका र आर्थिक कामको खोजि पनि नगरेको जनसंख्यालाई आर्थिकरूपले निष्क्रिय जनसंख्या भनिन्छ।

अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या: १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समूहको आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या मध्ये गणनाको दिन भन्दा ठिक अगाडिको १२ महिनामा आर्थिक काम गरेको वा आर्थिक काम खोजेको अवधिको जोड ६ महिना वा सो भन्दा बढी भएको जनसंख्यालाई अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या भनिन्छ।

अक्सर रोजगार जनसंख्या: १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समूहको अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्यामध्ये गणनाको दिन भन्दा ठिक अगाडीको १२ महिनामा आर्थिक काम गरेको अवधि ६ महिना वा सो भन्दा बढी भएको जनसंख्यालाई अक्सर आर्थिक रूपले रोजगार जनसंख्या भनिन्छ।

आर्थिक सक्रियता दर: आर्थिकरूपमा सक्रिय कूल जनसंख्यालाई सोही उमेर समूहको जम्मा जनसंख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने मानलाई आर्थिक सक्रियता दर भनिन्छ।

जनघनत्व: प्रति एकाई (प्रति वर्ग कि मि) क्षेत्रफलमा बसोबास गर्ने जनसंख्यालाई जनघनत्व भनिन्छ। कुनै स्थानको कुल जनसंख्यालाई त्यस ठाउँको कुल क्षेत्रफलले भाग गरेर जनघनत्व निकालिन्छ।

लैङ्गिक अनुपात: प्रतिसय जना महिलामा पुरुषको संख्यालाई लैङ्गिक अनुपात भनिन्छ। कुनै स्थान विशेषको पुरुषको संख्यालाई महिलाको संख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा लैङ्गिक अनुपात प्राप्त हुन्छ।

कुल आश्रित अनुपात: १५ वर्ष भन्दा मुनि (०-१४ वर्ष) र ६० वर्ष भन्दा माथिको उमेर समूहको जनसंख्याको योगफललाई १५ देखि ५९ वर्ष उमेर समूहको कुल जनसंख्याले भाग गर्दा कुल आश्रित अनुपात आउँछ। यसलाई १०० ले गुणन गरेर प्रतिशतमा व्यक्त गरिन्छ।

अनुसूची ६: कृषि गणनामा प्रयोग गरिएका अवधारणा तथा परिभाषा

कृषि कार्य भन्नाले निम्नलिखित कार्यहरूलाई बुझाउँदछ:

- ✓ अन्न, दलहन, तेलहन, तरकारी, फलफूल, नगदेबाली र अन्य कृषि बाली उत्पादन;
- ✓ गाई/भैँसी, भेडा/बाखा, सुँगुर/बङ्गुर आदि पशुपालन;
- ✓ अर्थोपार्जन वा मासु, अण्डा उत्पादनको दृष्टिले गरिने पंक्षीपालन, तथा
- ✓ कृषि वन लगाउने, माछापालन, मौरीपालन, च्याउखेती, पुष्पखेती, नर्सरीखेती, रेशमपालन जस्ता अन्य खेती सम्बन्धी कृषि कार्यहरू गरेको ।

कृषिचलन

एउटै व्यक्ति वा परिवार वा निकायले रेखदेख (व्यवस्थापन) गरेको कृषि उत्पादनको एक आर्थिक एकाईलाई कृषि चलन भनिन्छ। कृषिचलनभित्र आफ्नो हकको वा अर्काको हकको भए पनि जुनसुकै शर्तमा लिई आंशिक वा पूर्ण रूपमा कृषि उत्पादनको उद्देश्यले पालिएका पशुपंक्षीहरू वा जुनसुकै आकारको भए पनि कृषिका लागि उपयोग गरिएको सम्पूर्ण जग्गा पर्दछ। सजिलो अर्थमा भन्नुपर्दा एक व्यक्तिको जिम्मा र रेखदेखमा रहेको सम्पूर्ण कृषिकार्यलाई कृषिचलन मानिएको छ ।

कृषि चलनको न्युनतम सिमा राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८ मा जग्गाको क्षेत्रफल वा पशुपंक्षीको सङ्ख्या निम्नानुसार भएमा मात्र कृषि चलन मानिएको छ:

- ✓ हिमाल र पहाडका जिल्लामा कम्तीमा ४ आना (०.०१२७२ हेक्टर) र तराइका जिल्लामा कम्तीमा ८ धुर (०.०१३५५ हेक्टर) क्षेत्रफलमा बाली लागेको जग्गा भएमा, वा
- ✓ जुनसुकै उमेरका कम्तीमा १ वटा गाई वा भैँसी पालेको भएमा, वा

- ✓ कम्तीमा ५ वटा भेडा-बाखा वा सुँगुर-बङ्गर जस्ता पाल्तु चौपाया पालेको भएमा, वा
- ✓ चल्ला र माउ गरी कम्तीमा २० वटासम्म पंक्षी (कुखुरा, हाँस) पालेको भएमा ।
- ✓ नेपाल सरकार, अर्धसरकारी संस्था, स्कुल, कलेज, सहकारी संस्था, व्यवसायिक समूह घरना र तोकिएको मापदण्ड पुरा गरी कृषक परिवारले संस्थागत हैसियतले कुनै कृषि कार्यको चलन गरेको रहेछ भने त्यस्तो चलन संस्थागत रूपमा पर्ने भएकोले यसको पनि संस्थागत कृषि चलनको रूपमा गणना गर्नुपर्दछ ।
- ✓ पहिला नै सूचीकरण भएका यस्ता चलनहरूको सुपरिवेक्षकमार्फत विवरण संकलन गरिन्छ ।

कित्ता: कृषिगणनामा वरिपरि अरूको साँध भएर बीचमा रहेको जमिनको भागलाई कित्ता भनिन्छ । कित्ता साधारणतया खोला, नदी, जंगल, राजमार्ग जस्ता प्राकृतिक वा मानव निर्मित साधनले छुट्याएको हुन्छ । कृषिगणनामा प्रयोग गरिएको कित्ता र साधारण बोलीचालीको भाषामा (वा नापीमा) प्रयोग गरिएको कित्ता एकै नहुन पनि सक्दछन् वा फरक हुन पनि सक्दछन् ।

स्थायी बाली: एक पटक उत्पादन लिएपछि पुनः रोप्नु नपर्ने र धेरै वर्षसम्म उत्पादन दिइरहने आँप, कटहर, लिचि, सुन्तला, केरा जस्ता बाली स्थायी बालीअन्तर्गत पर्दछन् ।

अस्थायी बाली: अस्थायी बाली भन्नाले एक वर्षको अवधिभित्र उत्पादन गरी बाली भित्र्याउने र अर्को बालीका लागि पुनः खनजोत गरी लगाउनुपर्ने किसिमका बालीहरू पर्दछन् । तर, लगाएको बाली भित्र्याउन एक वर्षभन्दा बढी समय लाग्ने भए तापनि यदि बोट समेत नष्ट गरिन्छ भने अस्थायी बाली अन्तर्गत नै पर्दछन्, जस्तै: उखु । एक वर्षपछि अर्को बाली लगाइने र खनजोत गर्दा बोट डाँठसमेत नष्ट हुने बालीहरू पनि अस्थायी बाली अन्तर्गत पर्दछन् । जस्तै- खाद्यान्न बाली, कोसे/दाल बाली, कन्दमूल बाली, तेल बाली, नगदे बाली, मसला बाली, तरकारी बाली, र भुइँघाँस बाली ।

खेत: खेतको श्रेणीमा साधारणतया धान रोप्न सकिने जग्गा पर्दछ । कुनै जग्गामा धान रोपिने गरिएको छैन तर त्यसमा धान खेती हुन सक्छ भने पनि त्यसलाई खेतमा राख्नुपर्दछ । खेत श्रेणीमा नपरेका जग्गा पाखोमा पर्दछन् । पाखो जग्गा लगभग वर्षभरि नै सुख्खा रहन्छ र साधारणतया यस्तो जग्गा धान खेतीको लागि उपयुक्त हुँदैन । पाखो जग्गालाई धान रोप्नयोग्य बनाइएको छ भने त्यसलाई खेत मान्नु पर्दछ ।

सिँचाइ भएको जग्गा: सन्दर्भ समयमा कुनै एक बालीमा मात्र सिँचाइ भएको भए पनि यसलाई सिँचाइ भएको जग्गा अन्तर्गत राखिएको छ । जग्गाको उत्पादकत्व बढाउने उद्देश्यले थप श्रम वा साधन लगाई जग्गामा कुलो, नहर आदिबाट (वर्षा बाहेक) पानी पुऱ्याउने कार्यलाई सिँचाइ भनिन्छ ।

अनुसूची ७: तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कैलालीको परिचय

परिचय र अवस्थिति

तथ्याङ्क ऐन २०१५ मा व्यवस्था भए बमोजिम केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय अन्तरगत वि.सं.२०१५ साल मङ्सिर १५ गते स्थापना भएको हो। साविकको केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग तथ्याङ्क ऐन २०७९ बमोजिम वि.सं. २०७९ साल आश्विन २८ गते देखि प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय मातहत राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयमा परिणत भएको छ। साविकको केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग र हालको राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको कार्य सम्पादनमा सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले (साविक तथ्याङ्क कार्यालयहरु तथ्याङ्क कार्यालय कञ्चनपुर, तथ्याङ्क कार्यालय डडेल्धुरा र तथ्याङ्क कार्यालय दार्चुला गाभिएर) मिति २०८१ साल श्रवण १ गते तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कैलालीको स्थापना भएको हो। जसको कार्यक्षेत्र कैलाली, कञ्चनपुर, डडेल्धुरा, बैतडी, दार्चुला र बझाङ (तराई दुई, पहाड दुई, हिमाल दुई) गरी छ जिल्लाका ६० ओटा स्थानीय तह रहेको छ। तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कैलाली हाल धनगढी उप-महानगरपालिका-५ तारानगरमा रहेको छ। तथ्याङ्क प्रदायक, तथ्याङ्क उत्पादक र प्रयोगकर्ताहरू बिच निरन्तर सहकार्य र सु-सम्बन्ध राख्दै तथ्याङ्कीय प्रणालीको विकास र सुदृढीकरणमा यस तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयको भूमिका रहेको छ। आफ्नो कार्यक्षेत्रमा यस कार्यालयले सेवाग्राहीहरूलाई सर्वसुलभ निःशुल्क तथ्याङ्क सम्बन्धी विभिन्न सेवाहरु उपलब्ध गराउँदै आएको छ।

कार्यालयले गर्ने कार्यहरु

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कैलाली लगायत मातहतका १८ जिल्लामा रहेका तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरूको लागि निर्धारित गरिएका कार्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन्:

- ✓ राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट आफ्नो क्षेत्रमा सञ्चालन गरिने गणना एवं सर्वेक्षणमा संलग्न हुने,
- ✓ राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट जिल्लास्तरमा सञ्चालन हुने तालिम कार्यमा सघाउ पुऱ्याउने र स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने तालिम सञ्चालन गर्ने, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट जिल्लास्तरमा सञ्चालन हुने तालिम कार्यमा सघाउ पुऱ्याउने र स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने तालिम सञ्चालन गर्ने,
- ✓ आवश्यकता अनुसार प्राथमिक तथा द्वितीयक तथ्याङ्क संकलन तथा प्रसोधन गर्ने,
- ✓ प्रदेश र कार्यक्षेत्र अन्तर्गतका जिल्ला एवमं स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण तयार पार्ने ,
- ✓ योजना, नीति निर्माण, अध्ययन अनुसन्धान एवम अनुगमन मुल्यांकनको लागि आवश्यक तथ्याङ्क उपलब्ध गराउने,
- ✓ तथ्याङ्क विकासका लागि पैरवी र सुझाव उपलब्ध गराउने,
- ✓ वडा र गणना क्षेत्रको सीमाना, धरातल र घर परिवारको निर्दिष्ट स्थान छुट्टयाउने गरी नक्सांकन गर्ने ,
- ✓ जिल्लास्तरीय तथ्याङ्कीय क्रियाकलापहरूको समन्वय गर्ने,
- ✓ तथ्याङ्कीय अभिलेखहरूको संरक्षण,
- ✓ तथ्याङ्कको गुणस्तरमा निरन्तरता र एकरूपता कायम गरी विभिन्न निकायसँग समन्वय गर्ने।

अनुसूची ८: तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कैलालीको दरवन्दी तेरिज

सि.न.	पद	श्रेणी	सेवा	समुह	स्वीकृत पद
१	तथ्याङ्क समन्वय अधिकारी	रा. प. द्वितीय	ने. आ.यो. तथा	तथ्याङ्क	१
२	तथ्याङ्क अधिकृत	रा. प. तृतीय	ने. आ.यो. तथा	तथ्याङ्क	२
३	सुपरिवेक्षक	रा. प. अनं. प्रथम	ने. आ.यो. तथा	तथ्याङ्क	७
४	गणक	रा. प. अनं. द्वितीय	ने. आ.यो. तथा	तथ्याङ्क	३
५	खरीदार	रा. प. अनं. द्वितीय	नेपाल प्रशासन	सामान्य प्रशासन	२
६	सहलेखापाल	रा. प. अनं. द्वितीय	नेपाल प्रशासन	लेखा	१
७	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	नेपाल प्रशासन	सामान्य प्रशासन	२
जम्मा					१८

तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कार्यालय धनगढी, कैलालीको नागरिक वडापत्र

क्र.सं.	सेवाका प्रकार	पेशा गर्नुपर्ने कागजात	सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने समय	लाग्ने दस्तुर	जिम्मेवार फाँट/कर्मचारी	कैफियत
१.	गणना सम्बन्धित सूक्ष्म कोरा तथ्याङ्क बिक्री	सूक्ष्म कोरा तथ्याङ्कको प्रयोगको खुलाई निवेदन र निवेदकको पत्रको प्रतिलिपी	राजस्व प्राप्त भएको ३ कार्यदिन भित्र	(क) नेपाल स्थित विद्यालय/ क्याम्पस/ विश्वविद्यालयका विद्यार्थी रु. ४,०००।- (ख) नेपाल स्थित विद्यालय/ क्याम्पस/ विश्वविद्यालयका विद्यार्थी बाहेक अन्य नेपाली नागरिक रु. ५,०००।- (ग) सरकारी निकाय/संस्था/राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था रु. ८,०००।-	तथ्याङ्क समन्वय अधिकारी वा निजले तोकेको अधिकृत	

२.	सर्वेक्षण सम्बन्धित सूक्ष्म कोरा तथ्याङ्क बिक्री	सूक्ष्म कोरा तथ्याङ्कको प्रयोगको प्रयोजन खुलाई लिखित निवेदन र निवेदकको परिचय पत्रको प्रतिलिपी	राजस्व प्राप्त भएको ३ कार्यदिन भित्र	(क) नेपाल स्थित विद्यालय/ क्याम्पस/ विश्वविद्यालयका विद्यार्थी रु. २५००।- (ख) नेपाल स्थित विद्यालय/ क्याम्पस/ विश्वविद्यालयका विद्यार्थी बाहेक अन्य नेपाली नागरिक रु. ३०००।- (ग) सरकारी निकाय/ संस्था/राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था रु. ५०००।-	तथ्याङ्क समन्वय अधिकारी वा निजले तोकेको अधिकृत	
३.	सरकारी निकाय वा सार्वजनिक संस्थालाई तथ्याङ्क सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने	लिखित निवेदन र निर्णयको प्रतिलिपी			तथ्याङ्क समन्वय अधिकारी वा निजले तोकेको अधिकृत	लाग्ने खर्च सम्बन्धित निकाय वा संस्थाले व्यहोर्नु पर्ने
४.	प्रकाशन वितरण	लिखित निवेदन र निवेदकको परिचय पत्रको प्रतिलिपी	निवेदन प्राप्त भएकै दिन	निःशुल्क	प्रशासन फाँट	
५.	पुस्तकालय सेवा	परिचय खुल्ने कागजात	कार्यालय समयभित्र	निःशुल्क	प्रशासन फाँट	

सूचना अधिकारी अधिकृत: दान बहादुर ऐडी
सम्पर्क नम्बर: ९८५८४८९३४६
ईमेल: scokailali@gmail.com

तालुक निकाय: राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
सम्पर्क नम्बर: ०१-५३४५९४६
ईमेल: info@nsonepal.gov.np

अनुसूची ९: राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका प्रमुख प्रकाशनहरू

१. नेपालको राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणाली

२. Pocket Books

३. Statistical Bulletin

४. Nepal in Figures

५. राष्ट्रिय जनगणना २०७८ का विषयगत तथा अन्य प्रतिवेदनहरू

- ✓ Nepal Population And Housing Census Report 2078
- ✓ National Report - English
- ✓ संक्षिप्त नतिजा
- ✓ नेपाली अनुसूची
- ✓ A Report on Maternal Mortality, 2021
- ✓ अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्कीय प्रतिवेदन
- ✓ राष्ट्रिय जनगणना २०७८ र सञ्चारमाध्यम
- ✓ जनसङ्ख्या साक्षरता
- ✓ Procedural history book of National Census 2021
- ✓ Dalit Statistical Report, NPHC 2021
- ✓ Report on Degree of Urbanization in Nepal
- ✓ Housing and Household Dynamics in Nepal

- ✓ Single Women in Nepal, NPHC 2021
- ✓ Fertility in Nepal, NPHC 2021
- ✓ Internal Migration in Nepal, NPHC 2021
- ✓ International Migration in Nepal, NPHC 2021
- ✓ Demographic Dividend in Nepal, NPHC 2021
- ✓ Population Projections for Nepal 2021 to 2051, NPHC 2021
- ✓ Ageing Situation in Nepal, NPHC 2021
- ✓ Language in Nepal, NPHC 2021
- ✓ Nuptiality in Nepal, NPHC 2021
- ✓ Religions in Nepal, NPHC 2021
- ✓ Adolescents and youth in Nepal, NPHC 2021

६. राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ सँग सम्बन्धित प्रकाशनहरू

- ✓ National Sample Census of Agriculture 2021/22 (National report)
- ✓ राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८ (सार-संक्षेप)
- ✓ राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८—प्रमुख नतिजा (लिफलेट)
- ✓ National Level Statistical Tables of NSCA 2021/22
- ✓ Municipality Statistical Tables of NSCA 2021/22
- ✓ राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८ का स्थानीयतह स्तरका तथ्याङ्कीय तालिकाहरू
- ✓ Women's Ownership in Agricultural Land in Nepal_SDGI 5a1

- ✓ रा.कृ.ग.२०७८: पालिकास्तरका नतिजाहरू
- ✓ राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८: सामुदायिक प्रतिवेदन
- ✓ District Summary by Province_NSCA 2021/22
- ✓ District Level Tables by Province_NSCA 2021/22
- ✓ Gender-based report_NSCA 2021/22
- ✓ Report on Land Use_NACA2021/22
- ✓ कृषिमा सरकारी सेवा सुविधाको पहुँचसम्बन्धी विषयगत प्रतिवेदन: रा.कृ.ग.२०७८
- ✓ Technical Report on the Reliability of Data_NACA 2021/22

७. Other Publications

- ✓ National Economic Census 2018 National Profile 2
- ✓ National Economic Census 2018, National Report 3-1
- ✓ National Economic Census 2018, Analytical Report No.1
- ✓ National Economic Census 2018, National Profile 1 By Province
- ✓ National Economic Census 2018, National Report 2-3 By District
- ✓ National Economic Census 2018, National Report 2-2
- ✓ National Economic Census 2018, National Report 2-1
- ✓ National Economic Census-2018 National Report 1-3
- ✓ National Economic Census-2018, National Report 1-2
- ✓ National Economic Census-2018, Provincial Summary Reports
- ✓ National Statistical System Of Nepal Final
- ✓ National Population And Housing Census 2011 (Caste, Ethnicity And Mother Tongue)
- ✓ Nepal Labour Force Survey III
- ✓ Nepal Child Labour Survey-2021
- ✓ Concepts And Definitions Of Statistical Terms
- ✓ A Compendium Of National Statistical System Of Nepal
- ✓ Nepal Living Standard Survey-IV
- ✓ लैङ्गिक तथ्याङ्क बुकलेट २०१८

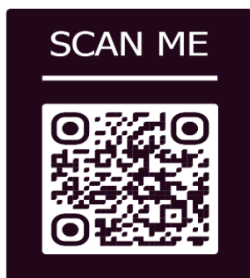
- ✓ राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन सर्वेक्षण २०२२
- ✓ क्लामिट चेन्ज रिलेट इन्डीकेटर्स अफ नेपाल
- ✓ नेपालको विपद् तथ्याङ्क सुदृढीकरण सम्बन्धी प्रतिवेदन
- ✓ राष्ट्रिय लेखा सम्बन्धी वार्षिक तथ्याङ्कहरू
- ✓ त्रैमासिकको राष्ट्रिय लेखा अनुमान
- ✓ प्रादेशिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुमानहरू
- ✓ निर्माण क्षेत्रको लागत मूल्य सूचकाङ्क
- ✓ औद्योगिक उत्पादक मूल्य सूचकाङ्क
- ✓ कृषि बस्तुहरूको उत्पादक मूल्य सूचकाङ्क
- ✓ सर्भे अफ मोटर बेहिकल एण्ड मोटर साइकल सर्भिस सेन्टर २०७२-७३
- ✓ नेपाल वितरणात्मक व्यापार सर्वेक्षण, २०२२
- ✓ सेन्सस अफ रिथल स्टेट २०१९
- ✓ रिपोर्ट अन नेपाल ल्याण्ड ट्रान्सपोर्ट सर्भे २०१३
- ✓ प्रदेश प्रोफाइल
- ✓ जिल्ला वस्तुगत विवरण

सन्दर्भ सामग्री सूची :

१. राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५ का प्रतिवेदनहरु, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ।
२. राष्ट्रिय कृषिगणना २०६८, २०७८ का प्रतिवेदनहरु, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ।
३. राष्ट्रिय जनगणना २०५८, २०६८, २०७८ का प्रतिवेदनहरु, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ।
४. जिल्ला वस्तुगत विवरण २०८०, साविक तथ्याङ्क कार्यालय, डडेल्धुरा।
५. प्रदेश वस्तुगत विवरण सुदूरपश्चिम २०८२, तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, धनगढी, कैलाली।
६. अलिताल गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण २०७५/७६, अलिताल गाउँपालिका भिमदत्तपुर, अलिताल।
७. अलिताल गाउँपालिका विभिन्न स्थानबाट संकलित स्थलगत तथा द्वितीय तथ्याङ्कहरु।
८. वार्षिक प्रगती पुस्तिका, २०७८/७९ डिभिजन वन कार्यालय, डडेल्धुरा।
९. <https://fra.mofaga.gov.np/>
१०. <https://lisa.mofaga.gov.np/report>
११. Websites

www.nsonepal.gov.np

www.scokailali.nsonepal.gov.np

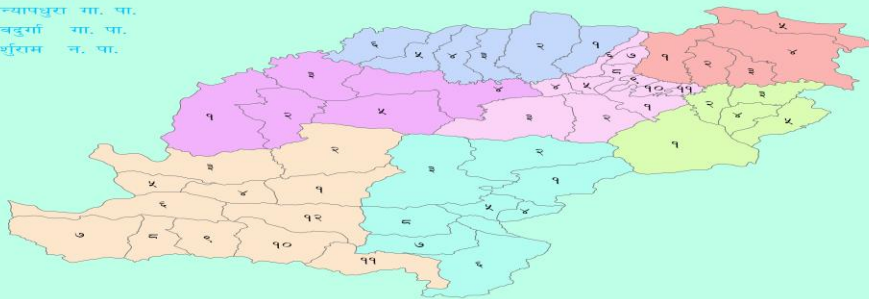
www.npc.gov.np, www.election.gov.np, www.mofaga.gov.np, <https://donidcr.gov.np>,

डडेल्धुरा

संकेत
स्थानीय तहको नाम

- अजयमेरु गा. पा.
- अलिताल गा. पा.
- अमरगढी न. पा.
- भामेश्वर गा. पा.
- गन्यापपुरा गा. पा.
- नवदुर्गा गा. पा.
- पशुराम न. पा.

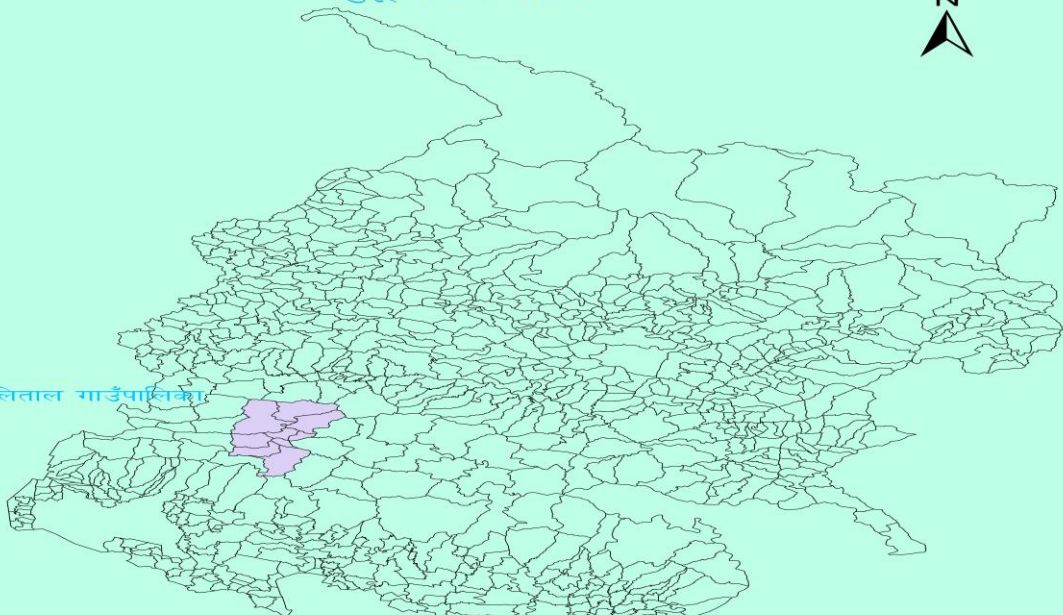
कि.मि.
0 3 6 9 12 15 18 21 24

डाटा स्रोत: नापी विभाग

सुदूरपश्चिम प्रदेश

अलिताल गाउँपालिका

कि.मि.
0 90 180 270 360 450

डाटा स्रोत: नापी विभाग